

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

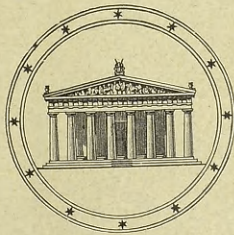
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΑ ΥΠΟ

ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΠΙΝΑΚΕΣ 1 - 33

ΓΛΥΠΤΑ ΕΚ ΤΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΤΗΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Π. Δ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΟΥ

1906

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ Α' ΤΟΜΟΥ
ΤΩΝ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

		ΣΕΑ
Πίναξ 1	Ἀνάγλυφον Ἀθηνᾶς πρὸ στήλης (Π. Καββαδίας)	1- 4
— 2	Ὁ τριτώματος Τυφῶν (P. Wolters)	4- 8
— 3	Κεφαλή Τυφῶνος «Blaubart» (P. Wolters)	8- 11
— 4,1	Ἀγαλμάτιον Ὑδριαφόρου (P. Wolters)	11- 14
— 4,2	Πωρίνη κεφαλή Διὸς (P. Wolters)	14- 15
— 4,3	Πώρινον σῶμα Ἡρακλείους (P. Wolters)	15
— 4,4	Ἀέτωμα Ὑδρας (P. Wolters)	16- 26
— 4,5	Σύμπλεγμα πώρινον ταύρου καὶ λεόντων (P. Wolters)	26- 28
— 5	Γεινοφόρος χαλκῆ κεφαλή (B. Στάης)	28- 30
— 6-7	Διπλοῦν ἀνάγλυφον χαλκῆς Ἀθηνᾶς (B. Στάης)	30- 32
— 8 καὶ 10,1	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀθηνᾶς προμάχου, ἀνάθημα Μελισσοῦ (Γ. Σωτηριάδης)	33- 34
— 9 καὶ 10,2	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον νεανίου (Γ. Σωτηριάδης)	35- 36
— 11,1	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀθηνᾶς προμάχου (Γ. Σωτηριάδης)	36- 37
— 11,2	Χαλκῆ κεφαλή νεανίου (Γ. Σωτηριάδης)	37- 43
— 11,3	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον Ἀθηνᾶς προμάχου (Γ. Σωτηριάδης)	43- 44
— 12,1	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον νεανίου γυμνοῦ (Γ. Σωτηριάδης)	44- 47
— 12,2	Χαλκοῦν Γοργόνειον (Γ. Σωτηριάδης)	47
— 12,3	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ταύρου (Γ. Σωτηριάδης)	48
— 12,4	Χαλκοῦν ἀγαλμάτιον ἀνδρὸς γυμνοῦ (Γ. Σωτηριάδης)	48
— 13 καὶ 13 ^A	Ὁ Μοσοφόρος (B. Λεονάρδος)	49- 60
— 14, 14 ^A καὶ 14 ^B	Ἀγάλματα ἐκ τοῦ ἀετώματος τῆς Γιγαντομαχίας. (14) Σῶμα Ἀθηνᾶς, (14 ^A) Σύμπλεγμα Ἀθηνᾶς καὶ Γιγαντος, (14 ^B) Σῶμα Γιγαντος (H. Schrader)	60- 65
— 15-26	Ἀγάλματα Κορῶν (H. Lechat)	65- 74
— 15	Κόρη Ἀντήρορος (H. Lechat)	75- 76
— 16,1	Κόρη ἀριθ. 679 (H. Lechat)	77- 78
— 16,2	Κόρη ἀριθ. 685 (H. Lechat)	78- 79
— 17,1	Κόρη ἀριθ. 684 (H. Lechat)	79- 81
— 17,2	Κόρη Εὐθροδίκου (H. Lechat)	81- 83
— 18	Κόρη ἀριθ. 682 (H. Lechat)	83- 85
— 19	Κόρη ἀριθ. 680 (H. Lechat)	85- 86
— 20	Κόρη ἀριθ. 674 (H. Lechat)	86
— 21	Κόρη ἀριθ. 671 (H. Lechat)	87- 88
— 22	Κόρη ἀριθ. 678 (H. Lechat)	88- 89
— 23	Κόρη ἀριθ. 673 (H. Lechat)	89- 90

		ΣΕΛ.
Πίναξ	24,1 Κόρη αριθ. 675 (H. Lechat)	90- 91
—	24,2 Κόρη αριθ. 677 (H. Lechat)	91- 92
—	24,3 Κόρη αριθ. 676 (H. Lechat)	92
—	25,1 Κόρη αριθ. 670 (H. Lechat)	92- 93
—	25,2 Κόρη αριθ. 672 (H. Lechat)	93- 94
—	26 Κόρη αριθ. 683 (H. Lechat)	94- 95
—	27 Ἀνάγλυφα θωρακείου Ἀπτέρου Νίκης (H. Schröder)	97- 98
—	28 Μαρμαρίνη κεφαλή Ἐφήβου (H. Lechat)	95- 96
—	29 Μαρμάρινον ἄγαλμα Ἐφήβου (H. Schröder)	98- 99
—	30 Ἀνάγλυφον Ἐρμοῦ καὶ Χαρίτων (Π. Καστριώτης)	99-103
—	31,1-4 ἄνω καὶ 31,1-4 κάτω } Μαρμάρινα κεφαλαὶ ἀγλαμάτων (H. Lechat)	103-108
—	32,1 ἄνω Μαρμάρινον ἀνάγλυφον Ἐρμοῦ (H. Lechat)	108
—	32,2 ἄνω Κορμὸς ἀνδρικοῦς αριθ. 623 (H. Lechat)	108-109
—	32,1 κάτω Γενειοφόρος ἀνδρική μαρμαρίνη κεφαλή (H. Lechat)	109-110
—	32,2 κάτω Μαρμαρίνη κεφαλή γυναικοῦς (H. Lechat)	110
—	33 Ἀνάγλυφον ψηφίσματος Σαμίων (Κ. Κουρουνιώτης)	111-114
	Προσθήκαι	115-118

ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

Τὰ ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ ἔργα τῆς Πλαστικῆς προέρχονται ἅπαντα ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ κείνται ἐν τῷ ἐν αὐτῇ Μουσεῖῳ πλὴν τῶν χαλκῶν ἃ μετνέχθησαν καὶ κείνται ἐν τῷ Ἐθνικῷ Μουσεῖῳ.

ΠΙΝΑΞ 1.

[Μουσείον Ἀκροπόλεως ἀρ. 150].—*Δελτίον ἀρχ.*, 1888, σ. 103 καὶ 123 (Π. Καβάσιλας).—*Journal of Hell. stud.* X, 1889, σ. 286 (E. A. Gardner).—*Rev. arch.*, 1889, τ. II σ. 98 (S. Reinach-Ch. Waldstein).—*Athen. Mittheilungen* XV, 1890, σ. 22 (Botho Graef).—C. Robert, *Die Nekyia des Polygnot* (16tes Hallisches Winkelmannsprogramm), 1892, σ. 43.—*Furtwängler, Meisterw. d. griech. Plastik*, σ. 40.—*Monuments grecs* τ. II σ. 34 σημ. 1 (P. Jamot).—*Monuments et Mémoires publiés par l'Académie des Inscriptions et Belles-lettres* τ. III, 1896, σ. 5, πίν. I (H. Lechat).

Ἀνάγλυφον Ἀθηνᾶς ἐκ πεντελησίου μαρμάρου εὑρεθὲν ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς Ἀκροπόλεως, ἐν ἔτει 1888, πρὸς νότον τοῦ Παρθενῶνος, μεταξὺ δηλ. τοῦ κρηπιδώματος τοῦ ναοῦ τούτου καὶ τοῦ νοτίου τείχους τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ ἀπεκαλύφθη «μέγα κατὰ μήκος τοῦ κρηπιδώματος τοῦ ναοῦ κτίριον, πωρίνοις λίθοις ἐκτισμένον, ὅπερ ἴσως κατεσκευάσθη προχείρως, καθ' ὃν χρόνον φθοδοκεῖτο ὑπὸ τοῦ Περικλέους ὁ Παρθενὸν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἐργαστήριον. Ἐπὶ τοῦ τείχους τοῦ οικοδομήματος τούτου εἰς βάθος 0,20 ὑπὸ τὸ ἔδαφος (τὸ πρὸ τῶν ἀνασκαφῶν) εὑρέθη οἰονεὶ ἐντετειχισμένον εἰς δύο τεμάχια τεθραυσμένον τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο» (ἴδ. *Δελτίον ἀρχ.*). Ὑψ. 0,54. πλ. 0,32-0,315. πᾶχ. 0,05. Ἡ ἄνω, ἀριστερὰ τῷ θεατῇ, γωνία τῆς πλακῶς εἶνε γύψῳ συμπληρωμένη.

Κατὰ τὸ κάτω μέρος τῆς πλακῶς διὰ μικρᾶς προεξοχῆς τοῦ λίθου ἀποτελεῖται ταπεινὴ ταινία δηλοῦσα τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ ἴσταται ἡ θεὰ· ἄνω δὲ ἀπολήγει ἡ πλάξ εἰς ταπεινῶς προεξέχουσαν ἀρχιτεκτονικὴν μορφήν ἐκ κυματίου καὶ ἄθακος ἀποτελουμένην καὶ γραπτοῖς τὸ πάλαι κοσμημασι κεκοσμημένην. Τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου ἦτο κεχρωματισμένον κυανῷ χρώματι, καθ' ἃ ἐπισπώθη ἐκ λειψάνου χρώματος ὅπερ ἐσώζετο κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀναγλύφου. Ὁσαύτως κεχρωματισμένη ἦτο ἡ ἔμπροσθεν τῆς θεᾶς πλαστικῶς εἰκονισμένη τετραγωνικὴ ἐπιμήκης στήλη καὶ ἀλλίστα τὸ ἐλάχιστον προέχον, ὥσπερ ταινία οἰονεὶ ἐπίκρανον τῆς στήλης ἀποτελοῦσα, ἄνω αὐτῆς μέρος· τοῦτο ἦτο κεκοσμημένον γραπτῷ κοσμηματι, ἐν ᾧ τὸ λοιπὸν μέρος τῆς στήλης δὲν ἐγένετο δυνατόν νὰ ἐξακριβωθῇ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ ἀναγλύφου, ἀν' ἣτο καθ' ὅλοκληρίαν κεχρωματισμένον ἢ κεκοσμημένον¹.

Ἡ Ἀθηνᾶ, ἐνδεδυμένη ποδῆρη ἀχειρίδωτον χιτῶνα μετὰ διπλοῖδος καὶ φέρουσα κράνος, τὸ καλούμενον κορινθιακόν, ἴσταται ἔμπροσθεν τετραγωνικῆς ἐπιμήκους στήλης, ἔχουσα τὴν ἀριστερὰν

¹ Αἱ παρατηρήσεις αὗται ἐγένοντο ὑπ' ἐμοῦ καὶ τοῦ μακαρίτου Δόλιχη κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ ἀναγλύφου. Μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν τινῶν οὐδὲν λείψανον χρώματος ἢ κοσμημάτων διεκρίνετο πλεόν ἐπὶ τοῦ λίθου.

ἐπὶ τοῦ ἰσχύου καὶ στηριζομένη διὰ τῆς δεξιᾶς ἐπὶ τοῦ δόρατος· ἔχει δὲ τὸ μὲν ἄνω σῶμα μικρὸν πρὸς τὰ ἐμπρὸς κεκλιμένον, ἀσφαλῶς στηριζομένη ἐπὶ τοῦ δόρατος, τὴν δὲ κεφαλὴν πρὸς τὰ κάτω κεκλιμένην εἰκονιζομένη οὕτως, ὡς ἔκ τε τῆς στάσεως καὶ τῆς τοῦ προσώπου ἐκφράσεως ὑποδηλοῦται, οἰονεὶ καταπεπονημένη καὶ ἐν μελαγχολίᾳ καὶ λύπῃ!

Ἡ ἐρμηνεία τῆς παραστάσεως ταύτης ἐξεληθήθη, εὐθύς μετὰ τὴν εὑρεσιν τοῦ ἀναγλύφου, ὡς δυσεπίτευκτος (ἴδ. *Δελτίον ἀρχ.*). Τῆς ἐκφραζομένης ἐν τῇ μορφῇ τῆς Ἀθηνᾶς μελαγχολίας καὶ λύπης ἕνεκα ἐξηγέθη εἴτα ἡ εἰκασία ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ Πολυιάς ἴσταται πρὸ ἐπιτυμβίου διὰ τῆς εἰκονιζομένης στήλης δεδηλωμένου μνημείου πᾶν πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς πόλεως κατὰ τοὺς μηδικούς πολέμους πεσόντων Ἀθηναίων, φόρον εὐθανμοσύνης ἀποτίμουσα εἰς τοὺς ὑπὲρ πατριδος θανάττας (ἴδ. *Journ. of Hell. stud.*). Ὑστερότερον τὴν ἐν τῇ μορφῇ τῆς Ἀθηνᾶς φαινομένην μελαγχολίαν καὶ λύπην ὁ Giaeef ἐπειράθη νὰ ἐρμηνεύσῃ ὡς προερχομένην ἐκ τῆς στάσεως τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὡς ἰδιόζοντα τρόπον ἐργασίας δηλούμενον σὺν τοῖς ἄλλοις δι' αὐστηρᾶς ἐν τῷ προσώπῳ ἐκφράσεως, ἐφ' ᾧ διακρίνονται κυρίως ἔργα τοῦ Πελοποννησιακοῦ ἐργαστηρίου καὶ ἰδίως τὰ γλυπτὰ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ ναοῦ τοῦ Δίδος· τὴν στήλην δὲ ἐκλαμβάνει οὗτος ὡς Urkundenstele, ὡς τῶν στηλῶν δηλ. ἐκείνων ἐν αἷς εἶνε ἀναγεγραμμέναι λογοδοσίαι περὶ γενομένων δαπανῶν, συμβάσεις, ψηφίσματα κτλ., καὶ ἰσχυρίσθη ὅτι ἡ Ἀθηνᾶ εἰκονίζεται ἐνταῦθα πρὸ τοιαύτης στήλης ὡς ἡ φύλαξ τῶν νόμων Ἀθηνᾶ πολιοῦχος. Τελευταίον δὲ ὁ Lechat, ὀρμηθεὶς κυρίως ἐκ τινος παραστάσεως ἐπὶ πηλίνου λύχνου¹, ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ στήλη εἶνε βῆθρον ἐφ' οὗ εἰκονίζεται τὸ πάλαι διὰ χρώματος κάλαθος ἐξ οὗ ἀνεῖρπεν ὁ ἐν μορφῇ ὄψεως εἰκονιζόμενος Ἐριχθόνιος, εἰς δὲν προσβλέπει μετὰ στοργῆς καὶ περισχέψεως ἡ θετὴ αὐτοῦ μήτηρ Ἀθηνᾶ.

Τῶν προταθεισῶν τούτων ἐρμηνειῶν σπουδαιότερα εἶνε ἡ τοῦ Lechat, ὅστις διὰ μακρῶν περὶ τοῦ

¹ Ὁ λόγος οὗτος εἶνε δημοσιευμένος ὑπὸ τοῦ Passeri ἐν τῇ συλλογῇ: «Lucernæ fictiles musei Passeri» (Pesaro 1739), πίν. LXIII, σ. 60. Καὶ εἶνε μὲν οὕτως ὑπόπτου γεννητικῆς, ὀρθῶς ὅμως παρατηρεῖ ὁ Lechat ὅτι τὸ πρῶμα εἶνε ἀδιάφορον ὡς πρὸς τὴν ἐν αὐτῷ εἰκονιζομένην παράστασιν, διότι αὐτὴ εἶνε ὅπωσδήποτε ἀπομίμησις γενομένη κατ' ἀρχαίων τὴ σωζόμενον τότε μνημεῖον.

προκειμένου ἀναγλύφου πραγματεύεται, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐρμηνεία αὕτη δὲν εἶνε πιθανή, διότι ἄπορον εἶνε διατὶ ὁ κάλαθος δὲν ἐδηλώθη, ἐν μέρει τοῦλάχιστον, πλαστικῶς, ἀφ' οὗ πλαστικῶς εἶνε δεδηλωμένη καὶ αὐτὴ ἡ ταινία ἡ ἀποτελοῦσα τὸ ἐπίκρανον τῆς στήλης. Ἐπειτα ἡ Ἀθηνᾶ δὲν προσβλέπει εἰς τὸ μέρος, ἐνθα ἦτο δῆθεν ὁ κάλαθος, ἀλλὰ τὸ βλέμμα ἔχει ἐστραμμένον εἰς τὸ κατώτατον μέρος τῆς στήλης.

Ἦττον δυσχερῆς εἶνε, φρονῶ, ὁ καθορισμὸς τῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐποιήθη τὸ περὶ οὗ ὁ λόγος ἀναγλυφον, εἰ καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου διάφοροι ὡσαύτως ἐξηγέθησαν γνώμαι. Ἡ στάσις τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ περιγράμμαμα τῶν μορφῶν καὶ ἡ διάπλασις τῶν γυμνῶν τοῦ σώματος μελῶν εἶνε προφανῶς κάλλιστα γνωρίσματα τῆς τελειοποιημένης ἤδη τέχνης. Ἄλλ' ὁ ποιήσας τὸ ἔργον τεχνίτης δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένος τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ὡς δηλοῦται ἐκ τῆς πτυχώσεως τοῦ χιτῶνος, ἧτις ἀναπολεῖ ἡμᾶς τὴν ἐτέραν τῶν μορφῶν καλλίστου ὡσαύτως κατὰ τὰ λοιπὰ γνωρίσματα ἔργου, τοῦ περιφύημου ἐξ Ἐλευστίνος ἀναγλύφου τῆς Δήμητρος καὶ Περσεφόνης. Διὰ τοῦτο φρονῶ ὅτι τὸ ἀξιόλογον τοῦτο ἀνάγλυφον τῆς Ἀθηνᾶς θὰ ἐποιήθη κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ πρώτου ἡμίσεος τῆς Ε' π. Χ. ἑκατονταετηρίδος.

[II. Καθβαδίας].

ΠΙΝΑΞ 2.

[Μουσείον Ἀκροπόλεως ἀρ. 35].— *Δελτίον ἀρχ.* 1888 σ. 203 (II. Καθβαδίας).— Athen. Mittheilungen XIII, 1888, σ. 437 (P. Wolters), XIV, 1889, πίν. 2 σ. 67 (A. Brückner).— Bulletin de corr. hellénique XIII, 1889, σ. 131 (H. Lechat).— Journal of Hellenic studies X, 1889, σ. 262 (E. Gardner).— U. von Wilamowitz, Euripides Herakles I σ. 285. II σ. 258.— Revue archéologique XVIII, 1891, II πίν. 13, 14 σ. 23, 146 (H. Lechat).— M. Collignon, Histoire de la sculpture grecque I (1892) σ. 209. — J. Overbeck, Geschichte der griechischen Plastik I, 1893, σ. 183.— American journal of Archaeology VIII, 1893, πίν. 1 σ. 28 (C. Brownson), 497 (W. Miller).— *Δελτίον (Ζαπίσκη) τῆς αὐτοκρατορικῆς ρωσικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (βωσιστί)* VIII, 2 (1895) σ. 60 (Α. Παυλόβσκη).— E. Gardner, A handbook of Greek sculpture I (1896) σ. 159.— H. Brunn, Griechische Kunstgeschichte II (1897) σ. 138.

Τὸ περιεργότατον ἴσως, πάντως δὲ ἐν τῶν κάλλιστα διατηρηθέντων γλυπτῶν ἔργων ἐκ τοῦ μα-

λακού ασβεστολίθου τῆς Ἀττικῆς (ἀκτίτου, πάρου) εἶνε τὸ 3,35 μ. μήκους, 0,79 μ. ὕψους σύμπλεγμα τοῦ ἐκ τριῶν ἀνθρωπίνων κορμῶν καὶ πολλαπλῶς ἐμπλεκόμενων οὐρῶν ὄφρα συγχεϊμένου περρωτοῦ τέρατος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀσφαλῶς δυνάμεθα νὰ ἀναγνωρίσωμεν τὸν ὑπὸ τοῦ Εὐριπίδου (Ἡρακλεῖ στ. 1258) καλούμενον **τρισώματον Τυφῶνα**, τὸν φοβερὸν τοῦ Διὸς ἀντίπαλον. Καὶ ἐκ τούτου δὲ διεσώθη μικρὸν τεμάχιον ἀριστερόθεν πρὸς τὸ σύμπλεγμα συνεχόμενον. Ὅτε ἐλήφθη ἡ φωτογραφία καθ' ἣν ἀποδίδεται τὸ ἔργον ἐν τῷ ἡμετέρῳ πίνακι, τὸ τεμάχιον τοῦτο δὲν εἶχε προσαρμωθῆ ἔτι ὀρθῶς. Ἐπρεπε νὰ στραφῆ ὀλίγον περισσότερον κατὰ τοιοῦτον τρόπον ὥστε ἡ μὲν κατὰ τὸ ἀνώτερον ἄκρον ἐπιφαινομένη χεὶρ νὰ συνάπτεται ὀρθῶς πρὸς τὸν ἀνατεταμένον δεξιὸν βραχίονα τοῦ προσθίου σώματος τοῦ Τυφῶνος, τὸ δὲ πρὸς τὰ κάτω φερόμενον νῦν στρογγύλον τῆς πτέρυγος περιγράμμα νὰ τείνη μᾶλλον πρὸς τὰ ἄνω καὶ αἱ πτυχαὶ τοῦ ἱματίου τοῦ Διὸς νὰ καταπίπτωσι καθέτως.

Ὡς ἐκ τῆς φωτογραφίας καταφαίνεται, αἱ δύο πρώται ἐξ ἀριστερῶν ἀνθρώπινα κεφαλαὶ τοῦ Τυφῶνος δὲν εἶνε ἐξεργασμένα ἐκ τοῦ αὐτοῦ καὶ τὸ λοιπὸν σῶμα ὄγκου τοῦ λίθου ἀλλ' ἐκ τεμαχίων ἄλλων. Καὶ ἡ τρίτη κεφαλὴ ὁμοίως ἦτο ἔνθετος, ἐπειδὴ ὅμως ἐναυθία τὸ ἀνώτερον μέρος τοῦ σώματος ἄτε καταστραφὲν συνεπληρώθη διὰ γύψου, ἀμφίβολον εἶνε κατὰ πόσον ἡ κεφαλὴ τῷ ὄντι εἰς τοῦτο τὸ σῶμα ἀνήκει ἢ εἰς ἄλλο τι ὁμοειδές. Πρὸς περὶ τούτου τὰ εἰς τὸν πίνακα 3 ἀναφερόμενα. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα μέρη ἦσαν ἔνθετα, οἷον τμημά τι τῆς πτέρυγος ἐκ δεξιῶν, πρὸς στερέωσιν τοῦ ὁποίου ἐχρησίμευον τρία ἐν μιᾷ γραμμῇ κείμενα διατρήματα, ἔπειτα ὁ πῆχυς τοῦ βραχίονος τοῦ Διὸς, ὅστις νῦν ἔχει λείαν τὴν ἐπιφάνειαν τῆς διατομῆς, ἀλλ' ἄνευ ὀπῶν μετ' ἐγχύτου μυλῦθδου, ἰδίως δὲ ἄλλαι τινὲς προσθήκαι σκοποῦσαι εἰς τὴν ἐμφανιστέραν παράστασιν τῆς τερατώδους μορφῆς τοῦ φαντασιώδους Τυφῶνος. Πρὸς στερέωσιν αὐτῶν ἐχρησίμευον τὰ κατὰ τοὺς βραχίονας καὶ τοὺς ὄμους τοῦ τέρατος παρατηρούμενα διατρήματα, εὐρέα 6-7 χιλιοστά τοῦ μέτρου, ὧν τινὰ ἔτι σώζουσι τὸν ἐγχευόμενον μόλυθδον. Δύο μὲν ἐξ αὐτῶν, ἅτινα βεβαίως ἀνήκουσιν εἰς τὴν αὐτὴν ομάδα, εὐρίσκονται εἰς τὸν δεξιὸν πῆχυν τοῦ μεσαίου σώματος,

δύο δὲ ἄλλα σχεδὸν παρὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα πλησίον τῆς *μασχάλης*, ἄλλα δὲ δύο εἰς τὸ πρόσθιον τοῦ ἀριστεροῦ αὐτοῦ ὄμου, ἐν δὲ εἰς τὸ ὀπισθεν τοῦτου καὶ ἐν τέλος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου τοῦ δεξιόθεν σώματος. Προφανῶς δὲ ὀρθῆ εἶνε ἡ εἰκασία ὅτι εἰς τὰ σημεῖα ταῦτα ἔνθετοι ἦσαν οἱ μικροὶ ὄφεις, ὧν τινες ἀνευρέθησαν καὶ κεῖνται ἐν τῷ μουσεῖῳ ὑπ' ἀρ. 41 (Brückner σ. 72).

Δὲν ἐξηγήθησαν εἰσέτι τὰ ἀντικείμενα ἄπερ εἰς χεῖρας κρατεῖ ὁ Τυφῶν. Ἡ μόνη σφά δεξιὰ χεὶρ ἀνετείνετο, φαίνεται, κενή, ἀλλ' εἰς τὰς δύο ἀριστερὰς χεῖρας τοῦ πρώτου καὶ δευτέρου σώματος εὐρίσκονται σύμβολα ἰδιόρρυθμα. Τὸ τοῦ πρώτου σώματος διασώζεται τέλειον, ἄνωθεν καὶ κάτωθεν εἶνε λείως ἀποκεκομμένον, κατὰ μήκος δὲ εἶνε κυματοειδὲς κοσμούμενόν πως διὰ τῶν ἐνεργασμένων κυματοειδῶν γραμμῶν. Τὸ τοῦ δευτέρου σώματος εἶνε ἄνωθεν κατεστραμμένον, ἀλλ' ἡ κατὰ τὸ στῆθος πρόσφυσις αὐτοῦ δεικνύει ὅτι καὶ τοῦτο ἦτο ἀποκεκομμένον καθέτως, ὅτι ἐπομένως ὁμοιάζει καθ' ὅλα πρὸς τὸ πρῶτον. Ἐξ οὗ ἐξάγεται ὅτι τὰ σύμβολα ταῦτα δὲν ἦσαν οὔτε κεραυνοὶ οὔτε φλόγες. Τὸ μήκος τῶν αἰνιγματωδῶν τούτων ἀντικειμένων εἶνε 0,28 μ. Εἰς τὸ δεύτερον διετηρήθη κάτωθεν ἐπὶ τοῦ δεξιῶ μέρους ὀλίγος ἔγχυτος μόλυθδος, ὅστις ἐπὶ τῆς ἐπιφάνειας εἶνε ἐντελῶς λείος, διὸ δὲν ἐπιτρέπει ἀσφαλῆς συμπεράσμα κατὰ πόσον ἐχρησίμευεν εἰς στερέωσιν προσθέτου τεμαχίου. Τὸ ὅλον σύμπλεγμα πλὴν τῶν μνημονευθέντων ἐνθέντων τεμαχίων ἀπετελεῖτο τοῦλάχιστον ἐκ δύο ὄγκων λίθων, οἵτινες συναρμύζονται ἀμέσως ὀπισθεν τῆς δεξιᾶς πτέρυγος κατὰ τὴν καθέτως τὴν οὐρὰν τοῦ ὄφρα τένοντος ἀρμολῆν.

Τὸ ὕλικόν τοῦ συμπλέγματος τούτου ὡς καὶ τῶν ἐν πίναξι 3 καὶ 4 ἀπεικονιζομένων ἔργων εἶνε μαλακὸς πώρινος λίθος τῆς Ἀττικῆς (πρὸς. Lepsius, Marmorstudien σ. 76 N° 98). Ἡ ἐξεργασία αὐτοῦ εἶνε εὐκόλος, εὐτελής ὅμως ἡ ἐπιφάνεια καὶ διὰ τοῦτο ἀναπόφευκτος καθίστατο ὁ ἄφθονος καὶ ποικίλος αὐτῆς χρωματισμός. Τοῦ χρωματισμοῦ τούτου πολλὰ ἔτι ἔχγη σώζονται, ἂν καὶ ὡς συμβαίνει πάντοτε εἰς τοιαῦτα ἔργα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῆ τὸ πρόσφατον καὶ ζωηρὸν τοῦ χρώματος, ὅπερ ἔσωζον ταῦτα ὅτε ἐξῆλθον ἐκ τῆς γῆς.

Ἀναφέρω τὰ χρώματα προβαίνων ἀπ' ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ. Τὸ ἰμάτιον τοῦ Διὸς κατέχεται ὑπὸ ἀφρόνου ἐρυθροῦ χρώματος πλὴν τῶν κρασπέδων, τὰ ὅποια ἐφύλαττον ἴσως τὸ φυσικὸν τοῦ λίθου χρώμα. Εἰς τὸ πρῶτον ἀνθρώπινον σῶμα τοῦ Τυφῶνος διεσώθη καλῶς τὸ ἐρυθρὸν χρώμα τῆς σαρκός, μάλιστα δὲ ἐπὶ τοῦ στήθους. Ὁ περὶ τὰς θηλάς κύκλος εἶνε καστανόχρους, ἡ δὲ κόρη καὶ ὁ πώγων ἰσχυροῦ κυανοῦ. Τὰ βλέφαρα εἶνε ἐσωτερικῶς μελανοῦ χρώματος, προφανῶς πρὸς δῆλωσιν τῶν βλεφαριῶν, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ ὄφρυες, ἐρυθρὸν δὲ χρώμα παρατηροῦμεν εἰς τὴν κόρην τοῦ ὀφθαλμοῦ, ἣν παριστάνει σχετικῶς μεγάλη καὶ ἀβαθῆς στρογγυλὴ κοιλότης. Ἡ ἴρις ἦτο ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος. Καὶ εἰς τὸ δεύτερον ἦτοι τὸ μεσαῖον σῶμα βλέπομεν ἔτι πολὺ ἐρυθρὸν χρώμα τῆς σαρκός, μάλιστα ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος τοῦ προσώπου. Εἰς τὸν πώγωνα διεσώθη πάλιν βαθὺ κυανοῦν, ἀλλ' οὐδὲν ἔχνος αὐτοῦ εἰς τὴν κόρην. Βλέφαρα καὶ ὄφρυες εἶνε πάλιν μέλανα, ἀλλ' ἡ κόρη δὲν διακρίνεται πλέον. Εἰς τὸ τρίτον σῶμα οὐδὲν χρώμα δύναται νὰ ὀρίσθῃ, τὰ δὲ πολυάριθμα λείψανα κατὰ τὴν κεφαλὴν ἀπαριθμοῦνται ἐν τοῖς περὶ πίν. 3. Ἡ ὀρατὴ τῆς μορφῆς ταύτης πτέρυξ εἶνε κατὰ μὲν τὸ ἄνω μέρος λεῖα καὶ χρώματος μελανοκυάνου, κατὰ δὲ τὸ κάτω γραμμαὶ ἐγχάρακτοι δηλοῦσι τὰ πετερά, τὰ ὅποια φαίνεται ὅτι ἦσαν ἐναλλάξ χρωματισμένα καὶ ἀχρωμάτιστα καὶ δι' οὕτως ὥστε ἡ μὲν μία σειρά ἐδείκνυε ἐρυθρὸν, ἡ δὲ ἄλλη μελανοπράσινον χρωματισμόν, ὅστις πιθανῶς ὡς πολλάκις παρετηρήθη προέκυψε κατόπιν ἐκ τοῦ κυανοῦ. Αἱ οὐραὶ τῶν ὄφρων δεικνύουσι μίαν κατὰ μὲν κόρην ζώνην μεταξὺ δύο μελανοκυάνων καὶ μίαν κατὰ τὴν κοιλίαν τοῦ φυσικοῦ χρώματος τοῦ λίθου, ἣτις δεικνύει μεγάλως δι' ἐγχάρακτων μελανόχρων περιγραμμάτων δηλουμένας φολίδας.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦ Τυφῶνος προδήλως εἶνε τὸ δεξιὸν ἡμισυ μεγάλῃς συνθέσεως πληρούσης τὸ ποτε ἀέτωμα. Ὁ Brückner (σ. 74 ἐ.) ἀνεκάλυψεν ὅτι ἐν αὐτῷ παρίστατο ἔτι καὶ ὁ Ζεὺς τὸν κεραυνὸν κατὰ τοῦ τέρατος ἐκσφενδονῶν. Περὶ τοῦ Διὸς ὠμιλήσαμεν ἀνωτέρω. Ἡ κεφαλὴ του ἀπεικονίζεται ἐν πίν. 4, 2. Τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τοῦ ἀετώματος κατεῖχε γιγάντειος ὄφρις, ἡ Ἐχιδνα (Μου-

σεῖον ἀρ. 37), καθ' ἣς ἐμάχετο ὁ Ἡρακλῆς. Καὶ τούτου δὲ ἱκανὰ λείψανα διασώζονται. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος αὐτοῦ ἀπεικονίζεται ἐν πίν. 4, 3. Ἐν δὲ τῷ ἀντιστοίχῳ ἀετώματι παριστάνετο ὁ ἀγὼν τοῦ Τρίτωνος (Μουσεῖον ἀρ. 36)· πρὸς Athen. Mittheilungen XV, 1890, σ. 84 (A. Brückner). Προδήλως λοιπὸν ἐν τοῖς ἔργοις τούτοις ἔχομεν τὸν πλαστικὸν διάκοσμον ἐνὸς τῶν μεγίστων καὶ ὠραιοτάτων ναῶν, οἵτινες κατὰ τὸν ἔκτον αἰῶνα ἐκόσμου τὴν Ἀκρόπολιν. Ἐλπὶς δὲ εἶνε ὅτι ἡ προϊούσα ἔρευνα τῶν συγχρόνων ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων θὰ παράσχῃ εἰς ἡμᾶς ἀκριβεστάτα περὶ τούτου πληροφορίας.

[P. Wolters].

ΠΙΝΑΞ 3.

Δελτίον ἀρχ. 1888 σ. 203 (Π. Καδόβαδίας).—*Journal of Hellenic studies* IX, 1888, σ. 121 (J. Harrison).—*Athen. Mittheilungen* XIV, 1889, σ. 84. XV, 1890, σ. 115 (A. Brückner).—*Bulletin de corresp. hellénique* XIII, 1889, σ. 138.—*Revue archéologique* XVIII, 1891, II σ. 153 (H. Lechat).—*Antike Denkmäler I* πίν. 30 σ. 16 (P. Wolters).—M. Collignon, *Histoire de la sculpture grecque* I, 1892, πίν. 2 σ. 208.—*Δελτίον (Ζαπίση)* τῆς αυτοκρατορικῆς βωστικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (βωσιστί) VIII 2, 1895, σ. 62 (Α. Παυλόβακη).

Τὸ ὕψος τῆς πωρίνης ταύτης **κεφαλῆς** εἶνε 0,35μ. Μετὰ τὴν φωτογράφησιν αὐτῆς συνηρμόσθη τὸ κατώτερον μέρος τῆς ἐπὶ τοῦ αὐχένος καταπιπτούσης κόμης. Ὡς παρετηρήσαμεν, ἐξηγούντες τὰ τοῦ προηγηθέντος πίνακος, ἡ κεφαλὴ προσετέθη εἰς τὸ τρίτον σῶμα τοῦ Τυφῶνος, πρὸς ὃ συμφωνεῖ ἐν γένει πολὺ καλὰ κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν τεχνολογίαν καὶ τὴν ἐργασίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ ἄνω μέρος τούτου τοῦ σώματος κατεστράφη, δὲν ἔχομεν καμμίαν ἐξωτερικὴν ἐπιβεβαίωσιν ὅτι ἀνῆκεν εἰς αὐτὸ, ἐνὸς κατὰ τῆς γνώμης ταύτης λαλοῦσιν ἐσωτερικὸν λόγον.

Καὶ τὰ μὲν χρώματα ἀντιστοιχοῦσι πρὸς τὰ ἐν ἀμφοτέραις ταῖς ἄλλαις κεφαλαῖς χρησιμοποιοηθέντα. Ἐρυθρὸν, τὴν σάρκα ἐμφαίνον χρώμα, διεσώθη πρὸ πάντων περὶ τὸ στόμα καὶ τὸ οὖς, κυανοῦν κατὰ τὴν κόρην καὶ τὸν πώγωνα, μέλαν κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν τῶν βλεφάρων, κατὰ τὰς ὄφρυς καὶ τὴν μικρὰν ἐκ βαθείας ὀπῆς σχηματιζομένην κόρην. Ἡ ἴρις εἶνε ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώμα-

τος, τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ ὀφθαλμοῦ δεικνύει ὑποκίτρινον χρωματισμόν, περὶ οὗ δὲν δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ εἴπωμεν ἂν εἶνε ἐπιβεβλημένον χρῶμα, ὅστις ὅμως φαίνεται μεγαλειότερας ἐντάσεως ἢ ὁ φυσικὸς τοῦ λίθου.

Ἄλλ' ἐν τῷ πλαστικῷ σχηματισμῷ τῶν κεφαλῶν παρατηροῦνται αἰσθηταὶ διαφοραί. Ἡ ἡμετέρα κατὰ τὴν καθόλου ἐντύπωσιν εἶνε ἀκμαιότερα καὶ ζωηροτέρα, δύναται τις νὰ εἴπῃ περιχαραστέρα, τοῦθ' ἔπερ δὲν ἐνδεικνύεται μόνον ὑπὸ τοῦ ἀκριβέστερον ἐκφραζομένου καὶ σφριγηλοτέρου τύπου τοῦ προσώπου ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν μᾶλλον διανοιγμένων καὶ στρογγυλοτέρων ὀφθαλμῶν ὡς καὶ ὑπὸ τοῦ ὑπομειδιῶντος στόματος μετὰ τῶν ἰσχυροτέρων καὶ σαρκωδεστέρων αὐτοῦ χειλέων.

Αἱ βέβαιαι κεφαλαὶ τοῦ Τυφῶνος ἔχουσιν ἐξ ἐναντίας στενὰ χεῖλη καὶ στόμα συνεσφιγμένον, διαπεπλασμένον σκοπίμως κάπως ἐπὶ τὸ σοβαρώτερον. Ἀλλὰ καὶ ἡ κόμη δεικνύει αἰσθητὴν διαφορὰν. Διότι τῶν μὲν δύο εἰρημένων κεφαλῶν καταπίπτουσιν οἱ βόστρυχοι ἐπὶ τοῦ μετώπου, τῆς δὲ ἡμετέρας ἀνέρχονται ἀπὸ τοῦ μετώπου ὀδοντωτῶς. Πρὸς δὲ τούτοις εἰς τὰς κεφαλὰς τοῦ Τυφῶνος ἡ κόμη δὲν εἶναι τόσον διακεκριμένως ἐξεργασμένη οὔτε τόσον κανονικῶς κυματώδης. Ὁ κάθετος διαμερισμὸς τῆς κόμης εἰς δεσμίδας ἐκτείνεται ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κεφαλῇ ὅπισθεν τῶν ὠτων μέχρις ἐγγυὸς τοῦ λαιμοῦ, ἐνῶ τῶν ἄλλων δύο τελευτᾷ ἐν ἀποστάσει 0,03 μ. ἀπ' αὐτοῦ, ἢ οὕτως δὲ ὑπολειπομένη εὐρεία ζώνη τῶν βοστρύχων εἶνε κυματώδης μόνον ὀριζοντίως.

Καὶ ὁ πώγων δεικνύει διαφορὰν τινα, καθόσον ὁ τῆς ἡμετέρας μὲν κεφαλῆς φέρει ἀβαθῆ ἀυλάκια διατεταγμένα καθ' ἓν τρόπον αἱ ἀκάνθαι τῶν ἰχθύων, ὁ δὲ τῆς ἑτέρας τῶν κεφαλῶν τοῦ Τυφῶνος ἔχει ὀλίγας μόνον ὀριζοντίας ἀυλακας ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ὁ δὲ τῆς ἄλλης ἐν γένει οὐδεμίαν πλαστικὴν διαμόρφωσιν.

Οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς ἡμετέρας κεφαλῆς ἔχουσι τὸν γυρον στρογγυλοτέρων καὶ εἶνε περισσότερο καμαρωτοί. Ἡ ἴρις δὲ τῶν δύο ἄλλων κεφαλῶν διαγράφεται ὑπὸ μιᾶς γραμμῆς μόνον, ἐνῶ ἡ τῆς ἡμετέρας σχηματίζεται καὶ ὀλίγον καμαρωτῆ. Ἡ κόρη τῆς μὲν ἀριστερᾶς τοῦ Τυφῶνος κεφαλῆς (ἡ τῆς μεσαίας δὲν σώζεται) σχηματίζεται ὡς ἰκα-

νῶς μεγάλη, ἀβαθῆς κοιλότης μὲ χρωματισμὸν ἐρυθρόν, τῆς δὲ ἡμετέρας ὡς μικρὸν καὶ βαθύ τρήμα μέλανος χρώματος. Αἱ ὀφρύες αὐτῆς πλαισιοῦνται ὑπὸ δύο ἐγγαράκτων γραμμῶν, αἵτινες λείπουσιν εἰς τὰς ἄλλας κεφαλὰς, πᾶσαι ὅμως αἰ τρεῖς κατὰ τὰ λοιπὰ δεικνύουσι τὸν αὐτὸν σχηματισμόν.

Πολλὰς τῶν διαφορῶν τούτων δύναται τις βεβαίως νὰ ἐξηγήσῃ παραδεχόμενος ὅτι αἱ κεφαλαὶ ἐξήλθον μὲν ἐκ διαφόρων χειρῶν, ἀνήκουσιν ὅμως εἰς τὸ αὐτὸ ἔργον, ἀλλὰ τοιαύτην ἐξηγήσιν δὲν ἐπιδέχονται διαφοραὶ ὅποια παρατηροῦνται ἐν τῇ διατάξει τῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου βοστρύχων καὶ ἐν τῷ χρωματισμῷ τῆς κόρης. Τούναντίον κατὰ τὰ ἐξωτερικὰ ταῦτα γνωρίσματα ἔπρεπε νὰ εἶνε ὅμοιαι αἱ κεφαλαὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου. Ὁ Brückner (ἐν σελ. 84) παρατήρησεν ὅτι ἡ σχετικὴ θέσις τῆς κεφαλῆς ἐν τῷ ἀετώματι δύναται νὰ ὀρισθῇ κατὰ τὴν διαφορὰν τῆς ἐξεργασίας αὐτῆς, ἡ θέσις δὲ αὕτη ἦτο ἀκριβῶς ἐκείνη ἣν σήμερον κατέχει. Ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνει ὅτι καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐνταῦθα ἐπεκάθητο, καθόσον εἰς οὐδεμίαν ἄλλην μορφήν τοῦ ἀετώματος δύναται νὰ ἀνήκῃ, ἀλλ' οὐδὲ ἐν τῷ ἀντιστοίχῳ ἀετώματι, τῷ τοῦ Τρίτωνος, δύναται οὔτε εἰς τοῦτον οὔτε εἰς τὸν Ἡρακλέα νὰ προσαρμοσθῇ, οὔτε πάλιν ἐπιτρέπεται νὰ παραδεχθῶμεν ἐν τῷ δεξιῷ ἡμίσει τοῦ ἀετώματος τούτου ἄλλο ὄν, τὸ ὅποιον ἀποστρέφον τὸ βλέμμα ἀπὸ τῶν τελουμένων πλανᾷ αὐτὸ εἰς τὸ ἀγανές. Ὅμως εἰς ταῦτα δυνάμεθα νὰ ἀντίπωμεν ὅτι πολὺ ἀναρμοστότερον πρέπει νὰ φανῇ ὅτι ὁ Τυφὼν δὲν στρέφει τὰ βλέμματα πασῶν τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀντίπαλον. Ἄλλ' ἡ στάσις αὕτη τῆς κεφαλῆς δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῇ καὶ ἐρμηνευθῇ τόσον τυπικῶς. Οὐδεὶς ἀφελῆς παρατηρητῆς δύναται νὰ πεισθῇ ὅτι οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς τρίτης κεφαλῆς δὲν στρέφονται πρὸς τὸν Δία καὶ εἶνε πιθανὸν διὰ τοῦτο ὅτι ὁ τεχνίτης ἐνέδωκεν εἰς τὴν οὐχὶ σπανίως παρατηρουμένην κλίσιν πρὸς ἐπίτευξιν ζωηροτέρας γενικῆς ἐντυπώσεως, ἥτις ἀκριβῶς εἰς τὰς μεγάλας ὀπωσδήποτε συνθέσεις ἐπιδιώκεται διὰ παρεκκλίσεως ἐκ τῆς αὐστηρᾶς ἐκ πλαγίου ἀπεικονίσεως· πρβ. καὶ τὰ περὶ ἐνὸς θεατοῦ ἐν τῷ μικρῷ ἀετώματι τοῦ Τρίτωνος ἐν τοῖς περὶ πίν. 4, 4. Ἐὰν δὲ πρέπει νὰ δεχθῶμεν τοιαύτην στροφήν τῆς κεφαλῆς ἐν

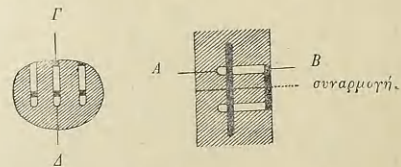
ταύτη τῇ θέσει τοῦ ἀετώματος τοῦ Τυφῶνος, μολονότι ὁ θεατῆς θὰ ἐλάμβανε βεβαίως τὴν ἐντύπωσιν ἑπὶ τὸ βλέμμα αὐτῆς στρέφεται πρὸς τὸ μέσον τοῦ ἀετώματος, τότε τοῦ ἴδιον εἶνε καὶ διὰ τὸ δευτέρου ἀέτωμα, τὸ τοῦ Τριτωνος. Καὶ πραγματικῶς ὁ Brückner (Athen. Mittheilungen XV, 1890, σ. 104 ἐ.) ἀπέδειξεν ἐν τῷ δεξιῷ ἡμίσει τούτου τοῦ ἀετώματος τὴν ὑπαρξίν θεατοῦ τοῦ ἀγῶνος ὅστις εἶνε μορφή ἀπολήγουσα κατὰ τὰ ἄκρα εἰς ὄψεις, ἐν ᾗ ἀναγνωρίζει τὸν Κέκροπα. Τὸ μέγεθος τοῦ ἀνθρωπίνου αὐτοῦ σώματος θὰ ἦτο ἀντίστοιχον πρὸς τὸ τοῦ Τυφῶνος, ἴσατο δὲ ἀκριβῶς ἐν τῇ ἀντιστοίχῳ θέσει τοῦ ἀετώματος. Διὰ τοῦτο εἰκάζω ὅτι ἡ ἡμετέρα κεφαλὴ εἰς τοῦτο τὸ σῶμα ἀνῆκεν. Ἐὰν δὲ ὁ Brückner φρονεῖ ὅτι σχῆμα πῶγωνος καὶ κόμης τόσοσιν προσμοιάζον πρὸς τὸ τοῦ θηριώδους Τυφῶνος δὲν ἀρμόζει καλῶς εἰς τὸν παλαιὸν γηγενῆ βασιλέα, ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ δυσκολία αὕτη δὲν εἶνε τόσοσιν μεγάλη ὅση εἶνε ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ὁ τεχνίτης ὅστις εἰς τὰς δύο ἄλλας ἀσφαλεῖς κεφαλὰς τοῦ Τυφῶνος τόσοσιν καλῶς ἐπέτυχε τὴν στυγρὴν ἔκφρασιν τοῦ προσώπου, εἰς τὴν τρίτην κεφαλὴν, ἤτις μάλιστα ἐναργῶς προσπίπτει εἰς τὰς ὄψεις ἐκάστου, ἐνόμισεν ὅτι δύναται νὰ δώσῃ ἔκφρασιν εὐφροσύνης καὶ ἰλαρότητος, ἤτις ἐκπλήττει πάντα θεατὴν καὶ πρὸς τὸ πνεῦμα ὅλης τῆς παραστάσεως τόσοσιν κακῶς συναρμόζεται. [P. Wolters].

ΠΙΝΑΞ 4.

1. [Μουσείον Ἀκροπόλεως ἀρ. 52]. — Bulletin de corresp. hellénique XII, 1888, σ. 241. — Revue archéologique XVII, 1891, I πίν. 11 σ. 317 (H. Lechat). — M. Collignon, Histoire de la sculpture grecque I, 1892, σ. 206 σημ. 2. — Δελτίον (Ζαπίση) τῆς αὐτοκρατορικῆς βίσησιακῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (βίσησιαστὴ) VIII 2, 1895, σ. 72 (Α. Παυλόπουλος).

Τὸ ἐκ πῶρου τοῦτο **ἀγαλμάτιον**, ὕψους 0,395 μ., συναπετελέσθη ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐκ διαφόρων τεμαχίων ἀπαρτιζόντων τὴν κεφαλὴν, τὸν κορμὸν καὶ τοὺς πόδας, οὐχὶ ὅμως ἐξ ἀρχῆς καὶ σκοπίμως, ἀλλ' ἔνεκα βλάβης τινὸς ἐπελθούσης εἰς αὐτὸ κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἔργου. Πραγματικῶς τὸ μικρὸν καὶ ὄρατόν ἑστὶ μέρος τῆς ἀνω ἐπιφανείας τῆς συναρμογῆς φαίνεται ὅτι εἶνε ῥῆγμα

καὶ οὐχὶ ἐξαιρεσμένη ἐπιφάνεια. Βεβαίωτατον δὲ εἶνε ὅτι ἡ συναρμογὴ αὕτη ἔγινε πρὸ τῆς τελείας ἀποπερνώσεως τῆς ἐργασίας καὶ οὐχὶ ἔνεκα ὑστέρως τινὸς βλάβης. Κατὰ τὴν πρόσφατον ἐφαρμογὴν τῆς κεφαλῆς ὁ λαϊμὸς ἀνενεώθη διὰ γύψου, τούτου δ' ἔνεκα συνεκαλύφθη πῶς ἡ ἀρχαία διασκευή. Πρὸς στερεώσιν τῆς κεφαλῆς ἐχρησίμευεν ὡς συνήθως εἰς τὰ ἐκ πωρίνου λίθου ταῦτα γλυπτὰ ἔργα σύστημα ὀλόκληρον διασταυρουμένων στρογγύλων τρημάτων, εἰς ἃ ἐνεχέτο ἔπειτα μόλυβδος οὕτως ὥστε τὰ διάφορα μέρη συνεκρατοῦνται διὰ δικτύου μολυβδίνων γόμφων. Καὶ νῦν ἑστὶ διακρίνονται τρία ὀριζόντια ἐκ τῶν ὀπισθεν πρὸς τὰ ἔμπρὸς εἰς τὸν λαϊμὸν εἰσχωρόντα τρημάτα, εἰς ἃ ἀντιστοιχοῦσι τρία ὅμοια κατὰ τοὺς ὄμους. Μεταξὺ τῶν συνδέονται ταῦτα διὰ καθέτων τρημάτων, ἐξ ὧν τρία μὲν κεῖνται ἐσωτερικῶς, τρία δὲ ἐν εἰδὴ ἀβαθῶν ὀχετῶν ἐν τῇ ὀπισθεν ἐπιφανείᾳ τῆς μορφῆς. Ἐξωτερικῶς ἀπεξέσθη ἔπειτα καὶ λεῖος κατέστη λίθος ὁμοῦ καὶ μόλυβδος, καθαρῶς δὲ φαίνεται τὸ ἔγχος τοῦ ὄργανου, ὅπερ ἐπὶ λίθου καὶ μολύβδου συμμετρῶς φερόμενον ἐλείπειν ἀμφοτέρω. Κατὰ ταύτην δὲ τὴν ἐργασίαν ἀπεξέσθη ἐντελῶς εἰς τούτων τῶν ἐξωτερικῶν καθέτων γόμφων οὕτως ὥστε εἰς τὴν θέσιν ταύτην βλέπομεν ἑστὶ μόνον τοὺς δύο ὀριζοντίους ἐν κατατομῇ. Πρὸς στερεώσιν λοιπὸν κατεσκευάσθησαν ἀνὰ τρία κάθετα τρημάτα, διατεταγμένα ὑπὸ ἰσαριθμῶν ἄλλων ὁμοίως διατεταγμένων ὀριζοντίων, ὥστε τὰ ὅλον δύναται νὰ παρασταθῇ ὡς ἐξῆς ἐν καθέτῳ καὶ ὀριζοντίᾳ τομῇ, ἧς τὰ μὲν κάθετα τρημάτα σημεῖονταὶ μέλανα, τὰ δὲ ὀριζόντια λευκά:

Ἐπιφάνεια τῆς συναρμογῆς. Ὄριζόντια τομὴ κατὰ Α-Β. Κάθετος τομὴ κατὰ Γ-Δ.

Ὁ ἀρχαῖος βαρὺς οὗτος τρόπος τῆς στερεώσεως γίνεται εὐκρινῆς ὅταν ἀναμνησθῶμεν ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο τῶν διὰ μολύβδου πληρουμένων 0,008 μ. εὐρέων τρημάτων ἐν συνόλῳ ἔχει πλάτος 0,08 μ. ἐνῶ ὁ λαϊμὸς τῆς μορφῆς ἔχει διά-

μετρον μόνον 0,08, μετὰ τῶν βοστρύχων δὲ 0,11 μ.
 ἵνα συνδέσῃσι τὴν μορφήν πρὸς τὸ νῦν λεῖπον
 κάτω μέρος ἐφήρμοσαν τὴν αὐτὴν μέθοδον, ἀλλ'
 ἀπλούστερόν πως σύστην διατρήσεως. Ἐμπροσθεν
 καὶ ὀπίσθεν φαίνονται ἀκόμη οἱ ἐν τῇ ἐπιφάνειά
 κείμενοι κῆθετοι ὄγκοι, συνδέμενοι δι' ὀριζοντίου
 τρήματος, εἰς ὃ ἀντεστοίχει ἄλλο ὅμοιον ἐν τῷ
 ἀπολεσθέντι κάτω μέρει. Δὲν εἶνε βέβαιοι ἂν καὶ
 ἐν τῷ ἐσωτερικῷ ὑπῆρχεν ἄλλη μία, τρίτη αὐτή,
 κῆθετος διάτρησις. Ὅτι καὶ ὁ ἀριστερός ἀνατετα-
 μένος βραχίον ἦτο πρόσθετος, ἀποδεικνύεται ἐκ τῆς
 ἐν τῷ ῥήγματι ἐμπεπηγμένης μικρᾶς μολυβδίνης
 βαλάνου, ἧς τὸ ἄλλο ἄκρον εἶνε βρατὸν ἐπὶ τῆς
 ἐξωτερικῆς τοῦ βραχίονος ἐπιφάνειας.

Ὡς ἐν τῇ ἀπειροκάλῳ ταύτῃ συναρμογῇ οὕτω
 καταδεικνύεται ἡ μικρὰ ἀνάπτυξις τῆς τεχνικῆς
 δεξιότητος καὶ ἐν τῇ διαπλάσει τῆς μορφῆς. Ὅπως
 ἐπέτρεπεν ἡ μαλακὴ ὕλη, ἧτις καὶ διὰ συνήθους
 μαχαίριου δύναται νὰ κοπῆ, ἔγινε χρῆσις ἀπο-
 κλειστικῆ μὲν οὐχί, ἀλλὰ πρὸ πάντων κοπτερῶν
 ἐργαλείων ὡς ἐξέθηκε τοῦτο διὰ μακρῶν ὁ Η.
 Lechat. Φαίνεται π.χ. τὸ ἔγχος πρίονος εἰς τὸν κάτω
 γῦρον τοῦ ἱματίου ἐπὶ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς, καὶ ἡ
 ἀξιοπεριέργως δὲ ἐξεργασία τῆς κόμης, ἧτις ὑπο-
 μιμνήσκει τὰς ῥαβδώσεις κίονος, ἐξηγεῖται ἐκ τῆς
 χρήσεως τοῦ κοίλου ἐγκοπῆς. Πρὸς ξέσιν τῆς ὀπι-
 σθίας πλευρᾶς φαίνεται ὅτι ἔγινε χρῆσις χονδροει-
 δοῦς ῥίνης. Παράδοξος εἶνε, υπερβαίνει δὲ καὶ τὸ
 σύννηθες μέτρον τῆς ἐπιτεδομόρφου ἐξεργασίας ἡ
 ἀπειρότεχος διάπλασις τοῦ δεξιῦ πῆχεος. Ὅστε
 δυνάμεθα νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἡ ὄλως διόλου ὀμαλὴ
 ἐπιφάνεια εἶνε ἡ ποτε ἐξωτερικὴ ὄψις τοῦ ὄγκου
 τοῦ λίθου, τὴν ὀπίαν ὁ γλύπτης δὲν ἐξωμάλισε,
 διότι κεῖται βαθύτερον ἢ μέρη τινὰ τῆς κεφαλῆς
 καὶ μέρη τινὰ ἀκόμη τοῦ ἱματίου κατὰ τὸν δεξιὸν
 ἀγκῶνα· ἀλλ' οὔτε ἐπιτρέπεται νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι
 εἶνε ἴσως ἐπιφάνεια συναρμογῆς, διότι ὁ βραχίον
 καθ' ἑαυτὸν ἔχει ὑπεραρκῶν πάχος, ὥστε θὰ ἐχρειά-
 ζετο μόνον ν' ἀποστρογγυλωθῇ, μὲ ὄλην δὲ τὴν
 ἐπιτεδομόρφον μόνον ἐξεργασίαν δεικνύει τὴν κατὰ
 τὸ φυσικὸν ἀποτύπωσιν, καθόσον ἡ χεὶρ διακρίνε-
 ται τοῦ βραχίονος διὰ μεγαλειτέρας ἀνυψώσεως.
 Πρέπει λοιπὸν νὰ παραδεχθῶμεν τὸ γεγονός, ὅσον
 καὶ ἂν φαίνεται παράδοξον, ὅτι ὁ κατασκευαστὴς
 τοῦ ἔργου τούτου ἠρκέσθη μὲν εἰς τὴν συλλή-

δὴν ὑποτύπωσιν τοῦ βραχίονος, ἀλλ' εἰς τὴν ἐξερ-
 γασίαν πολλῶν λεπτομερειῶν, ἰδίως δὲ τῆς κόμης,
 ἐπέδειξε πολλὴν δεξιότητα. Ἡ ὀπισθία πλευρὰ εἶνε
 παρημελημένη, ἀπλῶς μόνον ξεσθῆσα. Περίπου
 εἰς τὸ αὐτὸ καὶ τὸ στήθος ὕψος ὑπάρχει τρήμα
 βάθους 0,020 μ. καὶ πλάτους 0,013 μ. ἕπερ βε-
 βαιῶς ἐχρησίμειε πρὸς στερέωσιν.

Παριστάνεται γυνὴ ὀρθοστάδην φέρουσα χι-
 τῶνα μακρὸν ἐξωσμένον καὶ περιβόλαιον, οὗ τὰ
 ἄκρα συμμετρικῶς πίπτουσιν ἐπὶ τῶν ὤμων. Καὶ
 ἐκείνου μὲν ὁ ἐρυθρόφαιος χρωματισμὸς διασώ-
 ζεται εὐδιάκριτος, τούτου δὲ ὁ πρασινοκύανος. Ὁ
 ἀνατεταμένος βραχίον δηλοῖ ὅτι ἡ γυνὴ ἔφερε
 τι ἐπὶ κεφαλῆς, ἐκ τούτου δὲ τοῦ ἀντικειμένου διε-
 σῶθη πραγματικῶς στρογγύλον τι ἐπιθεμα. Πρὸς
 τὰ ἄνω ὅμως εἶνε ἀποκεκομμένον. Τὸ ἐπιθεμα εἶνε
 ἀχρωμάτιστον, ἀλλὰ τὸ ἐπ' αὐτοῦ ἀντικείμενον
 ἦτο ἐρυθρόν, ὡς φαίνεται καὶ νῦν ἔτι. Πιθανῶς
 τοῦτο ἦτο ὕδρια ἧτις ἐστηρίζετο ἐπὶ ὑποκειμένης
 τύλης, ὅπως τοῦτο πλειστάκις παρατηρεῖται. Τὸ
 ἀγαλμάτιον ἐπομένως παριστᾷ ὕδριαφόρον, ἧς ἡ
 ἐν τῇ λατρεία σημασία ἐξηγεῖ εὐκόλως τὴν ἀφιέ-
 ρωσιν τοῦ ἀναθήματος.

2. [Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 47].—Athen. Mittheilungen
 XIV, 1889, πίναξ 3, 1. 77 (A. Brückner).—Δελτίον (Ζακισκὴ)
 τῆς αὐτοκρατορικῆς βωστικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (βωστιστῆ)
 VIII 2, 1895, σ. 65 (Α. Παυλῶσκη).

Ἡ ἐμφυλὴ ἐκ πώρου, ὕψους 0,19 μ. Κάτωθεν
 ὀμαλῶς ἀποκεκομμένη, ὥστε ἦτο ἐπιτεθειμένη.
 Ἐπειδὴ ἡ ἀριστερὰ πλευρὰ δὲν εἶνε ἀκριβῶς ἐξερι-
 γασμένη, φαίνεται ὅτι ἡ κεφαλὴ ἐστραμμένη ἐν
 κατατομῇ πρὸς τὰ δεξιὰ ἀνήκεν εἰς ἀνάγλυφον,
 διὸ ὁ Brückner ἀνεγνώρισεν ἐν αὐτῇ τὴν κεφαλὴν
 τοῦ Διός, ὅστις καταπολεμεῖ τὸν Τυφῶνα· πρὸ.
 τὰ περι πίν. 2.

Ἰχνη χρωματισμοῦ τῆς κεφαλῆς δὲν διεσώθη-
 σαν. Ὁ πῶγων δεξιόθεν μὲν εἶνε μετὰ λεπτότητος
 ἐξεργασμένος, διαχωριζόμενος εἰς πολλοὺς μι-
 κροὺς βοστρύχους σχεδὸν ἐν εἶδει κομβολογιῶν (πρὸ.
 τὸ ὑπ' ἀρ. 1 ἀγαλμάτιον). Ἀριστερόθεν δὲ ἀπο-
 τελεῖ λεῖον ὄγκον, ἐν ᾧ ἀναγνωρίζονται ἔτι τὰ
 ἔχνη τοῦ ἐγκοπῆς. Καὶ ἡ κόμη ἐκ τῆς πλευρᾶς
 ταύτης εἶνε ἐν ἀπλῷ περιγράμματι, ἐνῶ δεξιόθεν
 χαρακτηρίζουσιν αὐτὴν κυματοειδεῖς γραμμαῖαι. Αἱ
 ὄφρυες εἶνε ἐξεργασμένοι ὡς ἐξογκώματα μικρά.

Εἰς τὴν περὶ τὴν κεφαλὴν ταινίαν φαίνεται ἀκόμη μαῖανδρος, ὑπερθεὶν δὲ τὰ λείψανα ἀποκεκομμένων νῦν ὀδόντων ἢ φύλλων, τὰ ὅποια καλλίτερον διατηροῦνται εἰς ἄλλο τι τεμάχιον τοῦ ὀπισθίου μέρους τῆς κεφαλῆς.

3. [Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 42]. — Athen. Mittheilungen XIV, 1889, πίν. 3, 2 σ. 79 (Brückner). — Δελτίον (Ζαπίσκη) τῆς αὐτοκρατορικῆς βωσικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (βωσιστῆ) VIII 2, 1895, σ. 67 (Α. Παυλάσκη).

Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος Ἡρακλέους, ἐκ λίθου πωρίνου, ὕψ. 0,30 μ. Χρώματα δὲν σώζονται. Ὅτι καὶ τοῦτο τὸ τεμάχιον προέρχεται ἐξ ἀναγλύφου, ἀποδεικνύει πάλιν ἡ ἀτελής ἐνταῦθα ἐξεργασία τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς ἧ ἀρα ἢ μορφή ἐστρέφεται ἐν κατατομῇ πρὸς τὰριστερά. Ὁ Brückner ἀνεγνώρισεν ἐν αὐτῷ τὸν ἀντίπαλον τῆς Ἐχιδνῆς, ἧτις ἐπλήρου το ἀριστερὸν ἦμισυ τοῦ ἀετώματος τοῦ Τυφῶνος³ πρὸς τὰ περὶ πίνακος 2. Ὁ δεξιὸς βραχίον ἦτο πρόσθετος, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς λείας ἐπιφανείας τοῦ ἀποκεκομμένου μέρους καὶ ἐκ δύο τρημάτων.

Ἡ ἐργασία εἶνε συμφώνως πρὸς τὸ μικρὸν σχετικῶς μέγεθος πολὺ κομψή καὶ λεπτή, πᾶσαι δὲ αἱ λεπτομέρειαι τῆς λεοντῆς, τοῦ πάγωνος, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἱματίου, ὅπερ ἄνω κοσμεῖται ὑπὸ σχήματος ἀκτινοειδοῦς, δεικνύουσιν ἐκτέλεισιν λεπτήν. Τόσῳ λυπηρότερον διὰ τοῦτο εἶνε ὅτι ἡ κεφαλὴ ὑπέστη πολλὴν καταστροφὴν, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἡ θέα τῶν ὑπολοίπων λειψάνων παρέχει τὴν ἀπατηλὴν εἰκόνα πολλῶν ἀκανόνιστων μορφῆς τοῦ προσώπου. Πιστεύω δὲ ὅτι πρὸς ἐξήγησιν τοῦτου δὲν εἶνε ἀνάγκη οὔτε τὴν πρόθεσιν τοῦ τεχνίτου νὰ ἐπικαλεσθῶμεν (Brückner σ. 87) οὔτε ἐπίδρασιν ἰωνικῶν ἔργων ἐπὶ τῆς τεχνοτροπίας νὰ δεχθῶμεν (Wilamowitz, Herakles² II σ. 264), ἧτις ἄλλως θὰ παρετρεῖτο καὶ εἰς τὰς λοιπὰς κεφαλὰς.

4. [Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 1]. — Ἐφημερίδα ἀρχαιολογικῆ 1883 σ. 38 (Κ. Μελωνᾶς) 1884 πίν. 7 σ. 146. 1885 σ. 234 (K. Purgold). — Athen. Mittheilungen X, 1885, σ. 237. 322 (P. J. Meier). XI, 1886, σ. 61. — Jahrbuch des deutschen arch. Instituts I, 1887, σ. 87 (F. Studniczka). — A. Bötticher, Die Akropolis von Athen (1888) σ. 76. — Revue archéologique XVII, 1891, I σ. 325 (H. Lechat). — M. Collignon, Histoire de la sculpture grecque I (1892) σ. 213. — J. Overbeck, Geschichte der griechischen Plastik⁴ I, 1893, σ. 180. — L. Magne, Le Parthénon (1895) πίν. 19. — Δελτίον τῆς αὐτοκρατορικῆς βωσικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας VIII 2, 1895, σ. 39 (Α. Παυ-

λάσκη). — E. Gardner, A handbook of Greek sculpture I σ. 159. — H. Brunn, Griechische Kunstgeschichte I, 1887, σ. 137, Denkmäler griechischer und römischer Sculptur No. 16. — Roschers Lexikon der Mythologie I, 2 σ. 2198 (A. Furtwängler). — J. Schneider, Die zwölf Kämpfe des Herakles σ. 27.

Ἔσον τὸ μήκος τοῦτου τοῦ ἐκ πλακῶν ἐξ ἀπαρτιζομένου ποτὲ ἀετώματος ἦτο μ. 5,40, τὸ δὲ ὕψος 0,79 μ. Ἐν τῇ συνθέσει ταῦτη, ἧτις κατὰ τὰ κυριώτερα ὑπὸ τοῦ Purgold πρῶτον ἀποκατεστάθη, εἶτα δὲ καὶ δι' ἄλλων τεμαχίων συνεπληρώθη, βλέπομεν ἐν τῷ μέσῳ τὸν Ἡρακλέα πρὸς τὰ δεξιὰ βήματι μακρῷ βαινόντα καὶ διὰ τοῦ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν ὑψουμένου ῥοπάλου τὴν λερναίαν Ἰδρῶν ἀπειλοῦντα. Ἡ ἀριστερὰ χεὶρ, ἧτις βραδυτέρου ἀνεγνωρίσθη, ἐκτείνεται κατὰ τῆς ἀνωτάτης κεφαλῆς τοῦ ὄψεως ἔχει συνηγμένην τὴν πυγμὴν, ἀλλ' ὡς φαίνεται δὲν ἔφερεν ὄπλον, ἵπνον δὲ εἶνε τὸ ἐδαφος ὑπ' αὐτὴν καὶ ὑπεράνω αὐτῆς. Λεῖπει ἡ κεφαλὴ τοῦ Ἡρακλέους καὶ ὁ δεξιὸς βραχίον ὡς καὶ τὸ μέσον τοῦ κορμοῦ. Ὁ ἦρος φέρει θώρακα, ὅστις ἀποδίδει τὸ σχῆμα τοῦ καλυπτομένου σώματος, ἰδιαιτέρως δὲ διαγράφεται τὸ στήθος δι' αὐλακίων ἀβαθῶν. Ὁ Purgold (1885 σ. 249) παρετήρησεν ἐπ' αὐτοῦ μικρὰ ἴχνη ἐρυθροῦ χρώματος, τὰ ὅποια ἐγὼ δὲν δύναμαι νὰ ἀνεύρω, διότι δύο ἐλάχιστα καστανόχροισ κηλίδες μοὶ φαίνονται μᾶλλον τυχαῖαι, τὸ ὅτι δὲ ἡ μετ' ὀλίγον μνημονευθησομένη πλαγιῶς τὸ στήθος περιβάλλουσα ταινία φέρει ἐρυθρόφαιον χρωματισμόν, ἔνεκα τοῦ ὁποίου δὲν θὰ διεκρινετο ἀπὸ τὸν ἐρυθρόχρουν θώρακα, νομίζω ὅτι μᾶλλον εἶνε ἀπόδειξις τοῦ ἀχρωματισμοῦ τοῦ θώρακος. Τὸ σῶμα φέρει τὸ ἐρυθρὸν τῆς σαρκὸς χρῶμα, ὁ πάγων δὲ ἂν κρίνωμεν ἐκ τοῦ μικροῦ διασωθέντος λειψάνου ἦτο μέλας. Λόξως διὰ τοῦ δεξιοῦ ὄμου φέρεται ἀορτὴ ἐρυθρόφαιος, ἐξ οὗ σχεδὸν ὀριζοντίως κρέματα ἀντικείμενον παρὰ τὴν ἀριστερὰν πλευρὰν τοῦ Ἡρακλέους ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν προεξέχον τοῦ σώματος. Ὅπισθεν, ὅπου μικρὸν τι μόνον ἴχνος τοῦ ἄνω ὄριου αὐτοῦ σώζεται, φέρει ὁμοίως ἐρυθρόφαιον χρωματισμόν, ἔμπροσθεν δὲ τὸ ἄνω τοῦτο ὄριον καλύπτεται ὑπὸ τοῦ στήθους καὶ τοῦ βραχίονος, ἀλλὰ τὸ κάτω διακρίνεται καλῶς, ὁμοίως καὶ δύο παρὰ τὸν ἀορτῆρα κρεμάμεναι ταινίαι, αἵτινες φέρουσι τὸ αὐτὸ ἐρυθρόφαιον χρῶμα. Ὁ

Purgold (1885 σ. 239) τὸ ἀντικείμενον τοῦτο ἐθεώρησεν ὡς τὴν φαρέτραν, ἀλλὰ προεξεῖχε τῆς θέσεως, ὅπου συνδέεται ὁ ἀορτήρ, ἐπὶ πλέον τοῦλάχιστον 0,08 μ. πρὸς τὰ δεξιὰ, ἕπερ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ἐν τρίτον τοῦ τεταμένου βραχίονος ἄνευ τῆς χειρός. Τὸ πλάτος τοῦ ἀντικειμένου εἶνε τὸ πολὺ 0,05 μ. ἤτοι ὅσον περίπου τὸ πλάτος βραχίονος. Ταῦτα ὅμως δὲν συμβιβάζονται πρὸς φαρέτραν καὶ ἐπι ὀλιγώτερον τὸ ὅτι τὸ κάτω ὄριον πολὺ ἐγγυὲς πρὸς τὰς κρεμαζένας ταινίας ὀλίγον συστέλλεται καὶ ὡς καμπύλη γραμμῆς χωρεῖ περαιτέρω, ὡς καὶ τὸ ὅτι ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς συστολῆς ταύτης παρατηροῦνται ἴχνη μέλανος χρωματισμοῦ. Πάντα ταῦτα μοὶ φαίνονται μᾶλλον δηλοῦντα ὅτι ὁ Ἡρακλῆς φέρει ξίφος, εἰς τὴν γνώμην μου δὲ ταύτην ἐνισχύομαι ἐκ τοῦ ὅτι αἱ ἰδιόρρυθμοι κρεμάμεναι ταινίαι εὐρίσκονται καὶ ἀλλαχοῦ εἰς ἔργα τῆς ἐποχῆς ταύτης (πρὸ Athen. Mittheilungen XVII, 1892, πίν. 10 σ. 220. XXII, 1897, σ. 322.—Wiener Vorlegeblätter 1888 πίν. 1, 11.—Antike Denkmäler I πίν. 8, 13 καὶ 57, 1). Προδήλως δὲ τὸ ξίφος ἀρμόζει καλλίτερον εἰς τὸν θώρακα, ἐνῶ ἡ φαρέτρα θὰ ἀπῆρει καὶ τὸ τόξον καὶ δὴ πιθανῶς εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα.

Ἡ ὐδρα παρίσταται, ὅπως κατὰ τὸ πλεῖστον, ὡς γιγάντειος ὄφις, ὅστις ἔμπροσθεν διαιρεῖται εἰς ἐννέα μικροτέρους λαιμούς καὶ ἰσαριθμούς κεφαλὰς. Δυστυχῶς τὸ σφόδρα πολύπλοκον τοῦτο πλῆθος τῶν ὄψεων δὲν δύναται ν' ἀποκατασταθῇ καθ' ἅλας του τὰς λεπτομερείας, ἀλλ' ἐκ τῶν διασωθέντων βλέπομεν κατὰ τίνα τρόπον ὁ τεχνίτης ἐξήτησε νὰ παράσχη εἰκόνα τῶν εἰς ἀλλήλους περιελισσομένων καὶ συγχεομένων ὄψεων. Ἐπιτηδεῖα ἐκλογή ποικίλων χρωμάτων καθίστα ζωηράν τὴν ἐντύπωσιν ταύτην, συνάμα δὲ συνετέλει καὶ εἰς σαφῆ πως διάκρισιν. Τὸ μέγα σῶμα τοῦ ὄφους διαιρεῖται κατὰ μῆκος εἰς ζώνας, ἐξ ἐκάστης δὲ τῶν ζωνῶν φύονται ἀνὰ τρεῖς λαιμοὶ ὄψεων. Αἱ ζῶναι ἔχουσι διάφορον ἐκάστη χρωματισμὸν καὶ ἡ μὲν παρὰ τὴν οὐρὰν καὶ μικρὸν πρὶν διασχισθῆ εἰς τοὺς λαιμούς τὸ ἔδαφος ψαύουσα φέρει φαιὸν χρῶμα, ἡ δὲ μεσαία εἶνε ἀχρωμάτιστος καὶ ἡ ἄνω μέλανος χρώματος. Ἀλλὰ τὸ φαιὸν τοῦτο δὲν πιστεύω ὅτι εἶνε τὸ ἀρχικὸν χρῶμα, ἴσως δὲ προέκυψεν ἐκ κινναβάρεως ἢ ἄλλου τινὸς

ζωηροῦ ἀλλ' ἐξίτηλου χρώματος. Τὸ χρῶμα τῶν ζωνῶν ἔχουσι καὶ οἱ ἀντιστοιχοῦντες πρὸς αὐτὰς λαιμοί, ἕνεκα τούτου οἱ μὲν τρεῖς κατώτατοι, ἐξ ὧν δύο εἶνε ἤδη νεκροὶ καὶ κρέμονται χαλαροί, παρουσιάζουσι τὸ αὐτὸ φαιὸν χρῶμα, οἱ δὲ τρεῖς εἰς τὴν μεσαιάτην ζώνην ἀνήκοντες καὶ πλησιέστατοι εἰς τὴν χεῖρα τοῦ Ἡρακλέους εἶνε ἀνοικτοῦ χρώματος, ἀνοικτοῦ δὲ πρασίνου αἱ κεφαλαί, ἐνῶ ὁ φάρυγξ τούτων ὡς καὶ τῶν λοιπῶν κεφαλῶν εἶνε ἐρυθρός, μέλαινα δὲ ἡ διασχιδῆς γλώσσα, ἣτις παριστάνεται δι' ἐγχαράκτου ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ λίθου γραμμῆς. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ὡς φαίνεται μέλανες. Αἱ δὲ εἰς τὴν τρίτην ζώνην ἀνήκουσαι κεφαλαὶ κείνται δεξιὰ παρὰ τὸ ἄνω ἄκρον τοῦ ἀετώματος, χρώματος μέλανος κατὰ τὸ εἶκος, τὸν φάρυγγα ἐρυθρὸν ἔχουσαι καὶ τὴν γλώσσαν μέλαιναν. Περὶ τῆς ἐπιδεξιότητος, μεθ' ἧς ὁ τεχνίτης διέπλασε τὸ φαντασιῶδες τοῦτο καὶ μετὰ τῆς ἐναργείας παριστώμενον ὄν, δὲν ὑπάρχει ἀντίρρησης, ἀλλὰ πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὸ διάγραμμα εἶνε κατ' ἐπίπεδον μόνον ἄνευ τῆς ἐν βάθει ἀντιλήψεως. Τὴν πραγματικὴν παράστασιν τῆς μορφῆς τοῦ ὄφους καὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῆς ὀπισθίας πλευρᾶς τοῦ θηρίου οὔτε ὁ τεχνίτης αὐτὸς συνέλαβεν οὔτε εἰς τὸν θεατὴν παρέσχεν, ἀρκασθεὶς νὰ ἐκτυλίξῃ ἐνώπιόν μας ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀετώματος πάντα τὰ στοιχεῖα, ἐξ ὧν ἡ φαντασία του συναπετέλεσε τὸ θηρίον, χωρὶς ν' ἀποπειραθῆ νὰ δώσῃ εἰς τὸ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας μόνον ὑφιστάμενον τοῦτο ὄν καὶ τὴν εἰς βάθος ἔκτασιν, ἔστω καὶ μόνον διὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀντίληψιν. Σύγκρισις πρὸς τὸ ὀφιόμορφον σῶμα τοῦ Τυφῶνος ἡ καταστάσῃ ἐναργῆ τὴν διαφορὰν τῆς ἐν βάθει καὶ ἐν ἐπιπέδῳ συνθέσεως. Ἐνῶ δὲ ἡ τῶσον διεξοδικῶς παριστανομένη ὐδρα ἐχρησιμοποιήθη δι' ἀνέτου μὲν ἀλλ' ἐξωτερικοῦ κᾶπως τρόπου εἰς πλήρωσιν τοῦ ὅλου δεξιῦ ἡμίσεος τοῦ ἀετώματος, εὐρίσκομεν εἰς τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ καὶ ἀμέσως ὀπισθεν τοῦ Ἡρακλέους τὸν πιστόν αὐτοῦ ἐταῖρον Ἰόλαον, κρατοῦντα τὰς ἡνίας τοῦ πρὸς τὰριστερὰ ἐστραμμένου ἄρματος, τὸν ἀριστερὸν δὲ πόδα θέτοντα ἐπὶ τοῦ δίφρου καὶ διὰ βιαίας στροφῆς τῆς κεφαλῆς προσβλέποντα τὸν Ἡρακλέα. Καὶ τοῦ Ἰόλαου τὸ σῶμα εἶνε ἀνοικτοῦ ἐρυθροῦ χρώματος. Ὁ βραχὺς δὲ αὐτοῦ χιτῶν φέρει ἀκόμη ἴχνη τινὰ ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώμα-

τος, τὰ ὅποια πολυπληθέστερα ἐσώζοντο ἄλλοτε κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Purgold (1885 σ. 249). Κόμη καὶ πώγων καλυπτονται ὑπὸ παχέος μέλανος χρώματος, ἔπερ εἰς τὸν πώγωνα δεικνύει ὑποπράσινο ἀμυδρὸν λάμψιν. Ὅφρυες, βλέφαρα καὶ κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶνε ὁμοίως μέλανα. Ὁ Ἰόλαος κρατεῖ ἐν τῇ ἀριστερᾷ βακτηρίαν, δι' ἀμφοτέρων δὲ τῶν χειρῶν τὰς καστανέρυθρους ἴνιαις. Τοῦ αὐτοῦ χρώματος εἶνε καὶ ὁ δίφρος καὶ ὁ ῥυμός· ὁ τροχὸς εἶνε ἀχρωμάτιστος, μόνον ὁ ἐσωτερικὸς γυθρος τῆς ἄντυγος δηλοῦται διὰ μιᾶς λεπτῆς ἐγγαράκτου καὶ δι' ἄλλης ὁμοίας καστανέρυθρου γραμμῆς, λεπτόν δὲ χῶρισμα καστανέρυθρον βαίνει ὡς μεσαία γραμμὴ ὑπὲρ τὴν πρὸς δεξιᾶν καὶ ἄνω διευθυνομένην ἀκτίνα τοῦ τροχοῦ. Ἀπὸ τοῦ προσθίου ὑψηλοῦ ἄκρου τοῦ ἄρματος βαίνει πρὸς τὸν ζυγόν τὸ σύνθηες σχοινίον, ὁμοίως καστανέρυθρου χρώματος.

Ἐκ τῶν δύο ἵππων ὁ πρόσθιος φέρει βαθύ πρᾶσινον χρῶμα, ἔπερ πρὸς τὰ δεξιὰ γίνεται σχεδὸν μέλαν, πλησιάζον οὕτω πρὸς τὸ πώγωνος τοῦ Ἰολάου, κατὰ τὴν χαίτην δὲ φαίνονται μεμονωμένα ἔγχνη ἐρυθροῦ χρώματος. Ὁ δεύτερος ἵππος δὲν παρουσιάζει κανένα χρωματισμόν. Ὁ ζυγὸς ἐπικάθηται ἐπὶ εἶδους ἐφιππίου, ἔπερ φαίνεται ὅτι στέρεῖται διὰ μασαλιστήρος καὶ ἄλλων προσθίων ἱμάντων· ἐφίππιον καὶ ἱμάντες ὡς καὶ τὸ πλατὺ ὄπισθεν τοῦ ζυγοῦ ἀνυφούμενον ἀντικείμενον, ἔπερ θὰ ἤδύνατο νὰ θεωρηθῆ ὡς τὸ ἐφίππιον τοῦ δευτέρου ἵππου, εἶνε καστανέρυθρα. Εἰς τὴν γωνίαν περιστένεται ὁ καρκίνος, ὅστις προσῆλθεν ἐπίκουρος τῆς Ὑδρας· εἶνε ἀνοικτὸς ἐρυθροῦ χρώματος, πλὴν τῶν χηλῶν αἵτινες εἶνε ἀχρωμάτιστοι. Εἰς τὰ δεξιὰ αὐτοῦ διεσώθη τὸ ἄκρον τοῦ προσώπου τοῦ ὀπισθίου ἵππου, ἀχρωμάτιστον, μόνον τὸ στόμα καὶ οἱ ῥώθωνες εἶνε ἐρυθροί, φέρει δὲ καὶ δύο μέλανας ἱμάντας.

Τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου εἶνε ἀχρωμάτιστον. Καὶ ὁ μὲν Purgold (1885 σ. 249) ἐνόμισεν ὅτι ἔπρεπε νὰ παραδεχθῶμεν ἐρυθροκίτρινον χρωματισμόν καλύπτοντα ὅλοκληρον τὸ ἀνάγλυφον καὶ χρησιμεύοντα ὡς βάσις τῆς κυρίας ζωγραφίας. Ἄλλ' ἐγὼ μόνον εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ἀετώματος καὶ ὑπὸ τὸ ῥόπαλον ἠδυνήθην ἢ ἀνακαλύψω ὑποκιτρίνην τινὰ ὕλην ἐπικαθημένην ἐπὶ τοῦ λίθου· αὕτη ὁμως μεταβαίνει καὶ ἐπὶ τῆς παραπλεύρου

ἐπιφανείας τῆς πλακῆς, ὥστε δύσκολον εἶνε νὰ θεωρηθῆ ὅτι προέρχεται ἐκ χρωματισμοῦ ἐπιτήδες ἐπιβληθέντος. Τοῦναντίον πολὺ συχνὰ ὑπάρχει χρῶμα εἰς τὰς φυσικὰς κοιλότητας τοῦ λίθου, ἀλλὰ περισσότερον εἰς τὰς μικροτέρας παρὰ εἰς τὰς μεγαλιτέρας, αἵτινες πρέπει νὰ ὑποτεθῆ ὅτι ἦσαν συμπεπληρωμένοι. Διὰ τοῦτο ἐναντία πρὸς τὸν Purgold ἀπεφάνθησαν ὁ Meier ἐν σ. 237. 240, ὁ Lechat ἐν σ. 332, ὁ Brückner ἐν Athen. Mittheilungen XV, 1890, σ. 88 ὅτι τὰ χρώματα ἐπετέθησαν ἀμέσως ἐπὶ τοῦ λίθου καὶ αἰ ἰδικαί μου δὲ παρατηρήσεις συνηγοροῦσι ταύτῃ τῇ γνώμῃ.

Ἡ ἐπιπεδόμορφος ἐξεργασία, ἣν παρατηρήσαμεν ἐν τῇ ὑποτυπώσει τῆς Ὑδρας, παρατηρεῖται καὶ εἰς ἕλον τὸ ἐπίλοιπον ἀνάγλυφον, τοῦ ὁποίου ἡ πολὺ ἀρχαιότης εἶνε ἀρίθμητος. Ἡ τεχνουργία δὲ αὐτοῦ ἀποδεικνύει πάλιν τὴν χρῆσιν κοπτερῶν μᾶλλον ὀργάνων. Καὶ τὸ μὲν ἔδαφος παρεσκευάσθη ὡς φαίνεται διὰ τοῦ ὀμαλοῦ ἐγκαπέως, ἔγχνη δὲ τοῦ κοίλου ἐγκαπέως φαίνονται ἰδίως εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰολάου καὶ εἰς τὸ σῶμα τοῦ Ἡρακλέους, ἐν δὲ ἔγχος τοῦ πρίνου ἐπὶ τῆς πλακῆς τῆς ἀριστερῆθεν ἀπὸ τοῦ μέσου, ἔπου διατηρεῖται ὀξεῖα ἐντομὴ 0,03 μ. ἀπέχουσα τοῦ ἄρμου, παραλλήλως πρὸς αὐτὸν καὶ ὑπεράνω τοῦ βραχίονος τοῦ Ἡρακλέους, μέχρι τοῦ ὁποίου εἰσχωρεῖ.

Πολλάκις ἐξητάσθη τὸ ζήτημα, ἂν ἐκ τοῦ ἀντιστοίχου ἀετώματος διεσώθησαν λείψανα. Τοιαῦτα δὲ ἐθεωρήθησαν τὰ λείψανα τοῦ μικροῦ ἀετώματος τοῦ Τρίτωνος (Μουσεῖον ἀρ. 2) ὑπὸ τοῦ Purgold (1885 σ. 242), Studniczka (Athen. Mittheilungen XI, 1886, σ. 61) καὶ Brückner (αὐτόθι XV, 1890, σ. 119), ἐνῶ ὁ Meier (σ. 327) καὶ πρὸ πάντων ὁ Lechat (Revue archéol. XVIII, 1891 II, σ. 12) ἐξεφράσθησαν ἐναντίον τῆς γνώμης ταύτης. Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἀετώματα ἔχουσι σχεδὸν τὴν αὐτὴν γωνίαν κλίσεως καὶ τὸ αὐτὸ μέγεθος, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ κορυφὴ τοῦ ἀετώματος τοῦ Τρίτωνος δὲν διετηρήθη, δὲν δύναται νὰ ὀρισθῆ τὸ ἀκριβὲς αὐτοῦ μέγεθος, ἢ δὲ γωνία τῆς κλίσεως ἤτὼ σχεδὸν ἡ αὐτὴ εἰς ὅλα τὰ ἀετώματα καὶ ἠδύνατο μάλιστα ἀκριβῶς ἢ αὐτὴ νὰ εἶνε εἰς πολὺ διαφέροντα κατὰ τὸ μήκος. Ἐπομένως δὲν ὑπάρχει ἐξωτερικὴ ἐπικύρσις ὅτι προέρχονται ἐκ τοῦ αὐτοῦ οἰκοδομήματος. Ἀναντίρρητος ὁμως εἶνε

ἡ διαφορὰ τῆς ἐξάρσεως τοῦ ἀναγλύφου, ἥτις δὲν ἐξηγείται οὔτε ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ μέτρου τῆς παραστάσεως, διότι αἱ μορφαὶ τοῦ ἀετώματος τῆς Ὑδρας δὲν ἔχουσι τὴν ἀρμόζουσαν εἰς τὸ μέγεθος των ἐξαρσιν, ἀλλ' εἶνε κατὰ τὸν τρόπον προστύπου ἀναγλύφου σχηματισμένοι, οὔτε πάλιν δικαιολογούνται διὰ τῆς ἀναλογίας τῶν μεγαλειτέρων ἀετωμάτων, τοῦ Τυφῶνος δηλ. καὶ τοῦ ἀντιστοίχου αὐτοῦ, διότι ταῦτα μὲ ὄλην τὴν σχετικῶς μικρὰν καὶ ἀδιάφορον διὰ τὴν ἐντύπωσιν διαφορὰν τῆς ἐξάρσεως παρέχουσι τὴν ἔννοιαν ἐξεχόντων ἀναγλύφων. Ἡ κρίσις περὶ τῆς τεχντροπίας τοῦ ἀετώματος τοῦ Τρίτωνος δυσχεραίνεται πολὺ ἐκ τῆς παντελῶς κακῆς αὐτοῦ διατηρήσεως, ἀλλ' ἀποδέχομαι τὴν γνώμην τοῦ Lechat, ὅστις θεωρεῖ αὐτὸ πολὺ μᾶλλον ἀνεπτυγμένον ἢ τὸ ἀέτωμα τῆς Ὑδρας. Πιστεύω μάλιστα ὅτι τὴν γνώμην ταύτην δύναμαι νὰ ὑποστηρίξω καὶ δι' ἄλλων παρατηρήσεων.

Προδῆλως ἡ κεφαλὴ τοῦ Τρίτωνος πρέπει νὰ καταλαμβάνη περίπου τὸ μέσον τοῦ ἀετώματος, ὥστε λείπει ὅλον τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ τῆς παραστάσεως. Εἰς τοῦτο δὲ ἔβλεπεν ὁ Purgold (1885 σ. 246) κατ' ἀναλογίαν τῶν πολλῶν διασωθεισῶν παραστάσεων τῆς πύλης τοῦ Τρίτωνος ἓνα θαλάσσιον θεὸν ὡς θεατὴν, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν γωνίαν τοῦ ἀετώματος, θαλάσσιον ζῶον οἰονόηποτε. Ὁ Studniczka (Athen.Mittheilungen XI, 1886, σ. 72) ἐπροποιοῦσεν ὀλίγον τὴν πρότασιν ταύτην, ὑποθέσας ὅτι ἐν τῷ μέσῳ μὲν πρῶτος εὐρίσκετο ὁ Ποσειδῶν καὶ δὴ καθήμενος ἓνα πληρωθῆ καλλίτερον ὁ ὑπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Τρίτωνος χῶρος, ὅπισθεν δ' αὐτοῦ Νηρηΐς φεύγουσα καὶ εἰς τὴν γωνίαν δελφίνες. Προδῆλως ὀρθῶς ἐν γένει διὰ τούτων ἐξετέθη ὅ,τι ἔχομεν νὰ ὑποθέσωμεν ὡς παράστασιν τοῦ ἀριστεροῦ ἡμίσεος τοῦ ἀετώματος. Εὐρίσκονται δὲ ἐν τῷ μουσεῖῳ τὰ λείψανα τριῶν ὀμοειδῶν μορφῶν ἐκ πύρου, αἵτινες ἀνήκον εἰς ἐξέχον ἀναγλυφον. Αἱ μορφαὶ αὗται ἴσταντο ἢ ἔβαινον βραδέως, ἐστραμμένοι πρὸς τὰ δεξιὰ, συγκεκαλυμμένοι ἐν ἱματίῳ, τὸν πῆχυν τοῦ δεξιοῦ βραχίονος κάμπτουσαι ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὥστε ἡ χεὶρ νὰ εὐρίσκηται πρὸ τοῦ στήθους ἐν μέσῳ αὐτοῦ περίπου, τὸν δὲ τοῦ ἀριστεροῦ καὶ πλησιέστατα τοῦ ἐδάφους τοῦ ἀναγλύφου ὄντα ὀριζοντίως προτείνου-

σαι ὡς ἐκ τῶν ἰχνῶν ἐξάγεται. Αἱ μορφαὶ αὗται εἶνε αἱ ἐξῆς:

[Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 48]. Σωζόμενον ὕψος 0,34 μ., ἔξαρσις τοῦ ἀναγλύφου 0,14 μ. Σώζεται μόνον ὁ κορμὸς ἄνευ κεφαλῆς, τὸ ἐρυθρὸν ποτε ἱμάτιον δεικνύει ἄνω πλατὺ λελαξευμένον κράσπεδον, ὅπερ ἐξηφανίζετο πρὸς τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου. Ὁ ἀριστερὸς πῆχυς εἶνε ἀποκοκομμένος. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ ὄμου εἶνε 0,14 μ., ὥστε ὀλόκληρος ἡ μορφή πρέπει νὰ εἶχε περίπου ὕψος 0,70 μ.

[Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 54]. Σωζόμενον ὕψος 0,21 μ., ἔξαρσις τοῦ ἀναγλύφου 0,14 μ. Σώζεται τὸ κατώτατον μέρος τῆς κεφαλῆς, ὁ λαιμὸς καὶ ὁ κορμὸς μέχρις ὑπὸ τὸν δεξιὸν ἀγκῶνα, ὁ ἀριστερὸς πῆχυς εἶνε ἀποκοκομμένος. Τὸ ἱμάτιον ἔχει ἄνω τριπλῆν ζώνην ἐρυθροῦ καὶ κυανοῦ χρώματος, ἥτις χωρίζεται διὰ γεφυρίων ὀλίγον ὕψουμένων καὶ λευκῶν. Ἐνθ' τὸ σῶμα ἐν κατατομῇ ἴστατο πρὸς τὰ δεξιὰ ἡ κεφαλὴ ἐστρέφετο κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ ὄμου εἶνε 0,14 μ., ὥστε ἡ μορφή εἶχε περίπου τὸ αὐτὸ καὶ ἡ προηγουμένη ὕψος.

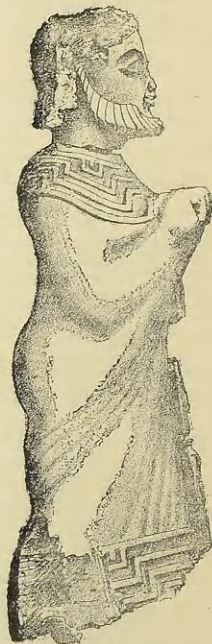
[Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 55]. Σωζόμενον ὕψος 0,37 μ., ἔξαρσις τοῦ ἀναγλύφου 0,14 μ. Ἡ κεφαλὴ εἶνε ἀποκοκομμένη. Ὁ ἀριστερὸς βραχίον, ὅστις μετὰ μέρους τοῦ ἱματίου ἦτο ὡς φαίνεται προσηρμοσμένος κατὰ λείαν τομῆν, λείπει ὡς καὶ τὰ σκέλη ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς κνήμης καὶ κάτω. Εἰς τὴν δεξιὰν κνήμην εὐρίσκεται ἔγχυτος μολύβδος, ὅστις θὰ ἐχρησίμευε πρὸς στερέωσιν τοῦ προσθέτου τούτου μέρους. Τὸ ἱμάτιον παρουνσιάζει ἄνωθεν καὶ κάτωθεν τριπλῆν ζώνην χρώματος ἐρυθροῦ καὶ κυανοῦ σχηματιζομένην ὑπὸ στενῶν ἐξεχόντων γεφυρίων καὶ ἀποτελοῦσαν ἀπλοῦν Μαϊάνδρον. Ἡ ζώνη δὲ αὕτη καὶ εἰς ταύτην τὴν μορφήν ὡς καὶ εἰς τὰς περιγραφείσας ἐξαφανίζεται πρὸς τὸ ἔδαφος τοῦ ἀναγλύφου. Μόνον ἡ θέσις τῆς δεξιᾶς χειρὸς διαφέρει ὀλίγον, διότι δὲν εὐρίσκεται αὕτη ἐγγὺς πρὸ τοῦ στήθους, ἀλλ' ὡς φαίνεται, στρέφουσα τὴν παλάμην πρὸς τὰ κάτω καὶ συστέλλουσα τοὺς δακτύλους ἐκτείνεται ὀλίγον πρὸ τοῦ στήθους καὶ ἐγείρει τὸ ἱμάτιον. Ἡ κεφαλὴ εἶχεν ἀποκοπῆ ἐν τῇ κατασκευῇ τοῦ ἔργου (πρὸ. τὰ εἰς πίν. 4, 1) καὶ στερεωθῆ πάλιν δι' ἐγγύτου μολύ-

θδου· ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ῥήγματος τοῦ λαίμου παρ-
ρουσιάζει κάθειον τρῆμα, πρὸς ὃ ἀντιστοιχεῖ ἄλλο
ὀριζόντιον ἐκ τῶν νότων ἐρχόμενον. Ἡ ἀπόστασις
ἀπὸ τοῦ ἀγκῶνος μέχρι τοῦ ὤμου εἶνε 0,12 μ.,
ἄρα ὀλόκληρος ἡ μορφή ἦτο μικροτέρα τῶν προη-
γουμένων καὶ θὰ εἶχεν ὕψος ὀλίγον ὑπὲρ τὰ 0,60 μ.
(Πρβ. Ἐφημ. ἀρχ. 1891 σ. 158 πίν. 12, 2).

Ἐπειδὴ τὰ τρία ταῦτα τόσον εὐδῆλως μετ' ἀλ-
λήλων συμφωνοῦντα συντρίμματα ἐξέχοντος ἀνα-
γλύφου ἀνήκουσιν εἰς μορφὰς διαφόρων διαστά-
σεων, δυνάμεθα νὰ εἰκάσωμεν ὅτι προέρχονται ἐξ
ἀετώματος τινος. Ἡ διεύθυνσις ἦν ἔχουσι δεικνύει
αὐτὰ ἀνήκοντα εἰς ἀριστερὸν ἡμισυ ἀετώματος
καὶ ἡ ἔξαρσις αὐτῶν συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς τὴν
τοῦ ἀετώματος τοῦ Τρίτωνος (τοῦ Τρίτωνος εἶνε
0,14 μ., τοῦ Ἡρακλέους 0,18 μ.), ἐξ οὗ λείπει
τὸ ἀριστερὸν ἡμισυ. Ὅθεν δὲν εἶνε ἀποκρουστέα ἡ
εἰκασία ὅτι τὰ συντρίμματα ταῦτα προέρχονται ἐκ
τούτου ἀκριβῶς τοῦ ἡμίσεος, καθόσον μάλιστα
πρέπει νὰ προϋποθέσωμεν ἐνταῦθα θεοῦς θεατὰς ἢ
Νηρηίδας φευγούσας. Ἡ ἤρεμος στάσις καὶ ἡ πρὸς
τὸ σύμπλεγμα τῶν ἀγωνιζομένων στροφή δεικνύει
ὅτι πρόκειται περὶ θεῶν, οἵτινες συγκεκαλυμμένοι εἰς
τὰ εὐρέα αὐτῶν ἱμάτια καὶ τὸν ἀριστερὸν βραχίονα
μετὰ τριαίνης σκήπτρου ἢ ὁμοίων συμβόλων προ-
τείνοντες θεωροῦσι τὸν ἀγῶνα. Ὑπάρχει δὲ καὶ δεύ-
τερος λόγος δι' ὃν ὡς θεοῦς καὶ οὐχὶ ὡς Νηρηίδας
πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν τὰς μορφὰς ταύτας. Ἡ ἐν
Ἐφημ. ἀρχ. 1891 σ. 167 πίν. 14, 2 καὶ ἐν
Revue arch. XVIII, 1891 II, σ. 280 πίν. 16
ἀπεικονισθεῖσα καὶ περιγραφεῖσα πωγωνοφόρος μι-
κρὰ κεφαλὴ (Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 51)
προσαρμόζεται εἰς τὸν τελευταῖον περιγραφέντα
κορμὸν ἀρ. 55 καὶ συμπληροῖ αὐτὸν εἰς μορφήν
ὕψους 0,47 μ., ἥτις μόνον κατὰ τὰ κάτω ἄκρα
μένει ἑλληνική. Πρβ. τὸ ἐν σ. 24 σχεδιογρά-
φημα. Ἰστατο ἀκριβῶς ἐν κατατομῇ πρὸς τὰ δε-
ξιὰ, τὸ βλέμμα ὀλίγον πρὸς τὰ ἄνω τείνουσα.
Βλέφαρα, ὀφρύες καὶ κόραι εἶνε μέλανα· ὅπισθεν
εἰς τὴν ἡμίμακρον κόμην ὑπάρχει ταινία. Ὁ κε-
φαλὴ εἶνε καθ' ὅλην τὴν περιφέρειαν ἐξειργασμένη
ὡς ἀπαιτεῖ ἡ μεγάλη ἔξαρσις τοῦ ἀναγλύφου. Πρὸς
στερέωσιν εἰς τὸν κορμὸν ἦτο καθέτως διατρυπη-
μένη ἀντιστοίχως πρὸς τὸ ἐν τῷ λαίμῳ ὑπάρ-
χον τρῆμα· αὕτη δὲ ἡ ὀπή εἶνε ἔτι πλήρης μο-

λύθδου, ὅστις σαφῶς φαίνεται εἰς τὴν κορυφὴν.

Ἦδη ὁ Lechat (Revue arch XVIII, 1891 II,
σ. 280 σημ. 3) ἐξῆρε τὴν φανεράν ὁμοίότητα τῆς
κεφαλῆς ταύτης πρὸς ἄλλην τινὰ δυστυχῶς ὀλι-
γώτερον καλῶς διατηρηθεῖσαν (ἀρ. 39· πρβ. Ἐφημ.
ἀρχ. 1891 πίν. 14, 1 σ. 167). Τὸ νῦν ὕψος αὐτῆς
εἶνε περὶ τὰ 0,40 μ., κάτω εἶνε κατεστραμμένη,
ἀλλὰ δύναται ἀκόμη ν' ἀποδειχθῇ ὡς πωγωνοφόρος.
Ἡ ἡμίμακρος κατερχομένη κόμη δεικνύει ὡς ἐν τῷ
Τρίτωνι παράλληλα αὐλάκια, ἐπειδὴ δὲ ταῦτα
δὲν ἐκτείνονται μέχρι τῆς ἐξειργασμένης ἄλλως
ἀριστερᾶς πλευρᾶς, πρέπει νὰ ἴστατο ἐν ἐξέχοντι
ἀναγλύφῳ ἐν κατατομῇ πρὸς τὰ δεξιὰ, ὥστε ἀσφα-
λῶς δύναται νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀνήκεν εἰς τὸ ἡμέτε-
ρον ἀέτωμα. Εἰς τὴν κόμην δὲν φέρει διάδημα
ἀλλὰ στέφανον ἐκ φύλλων ὀξέων, εἰς οὗ τοὺς κλά-

δους καὶ μίσχους διασώζεται ἀκόμη χροῖμα ἐρυ-
θρόν. Ἐπειδὴ ἐν ταῖς ἀναλογίαις αὐτῆς, ἐὰν ἐκ
τῶν ὀφθαλμῶν κρίνωμεν, συμφωνεῖ ἐντελῶς πρὸς
τὴν περιγραφεῖσαν (ἀρ. 51), πρέπει νὰ συμπλη-
ρῶσωμεν αὐτὴν εἰς μορφήν τοῦ αὐτοῦ μεγέθους,
ἐπομένως δὲν δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸν κορμὸν ἀρ.
48. Ἄλλ' ἐὰν ἴστατο ἢ ἐκάθητο μένει ἀβέβαιον.

Πρέπει νὰ ἀναφέρω ἐν ἔτι τεμάχιον, ἂν καὶ δὲν πολὺ νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἀνήκειν εἰς τὸ αὐτὸ ἀέτωμα, τὸν ὑπ' ἀρ. 49 κορμόν, ὃν περιέγραψεν ὁ H. Lechat ἐν Bull. de corr. hellénique XII, 1888, σελ. 334. Revue archéologique XVIII, 1891 II, σελ. 24. Πρβ. Ἐφημ. ἀρχ. 1891 πίν. 13, 2 σ. 178. Κρίνοντες ἐκ τοῦ σχηματισμοῦ τοῦ στήθους δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν ἴσως γυναικεῖαν μορφήν, βραχὺν χιτῶνα φέρουσαν καὶ ἐπ' αὐτοῦ δέρμα ζώου. Τὸ νῦν ὕψος αὐτῆς εἶνε 0,27 μ., τὸ δὲ ἀρχικὸν περίπου 0,30 μ. Προέρχεται ὡσαύτως ἐξ ἀναγλύφου ἐξέχοντος, ἑξάριον ἔχοντος 0,14 π. Βαδίζει πρὸς πᾶριστερά, ἀλλὰ τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος παρίσταται κατὰ μέτωπον, τὸ βλέμμα δὲ προφανῶς ἔστρεφε πρὸς τὰ ὀπίσω. Ἄν ὑποτεθῆ ὅτι ἀνήκειν εἰς τὸ ἀέτωμα, τότε ἠθέλαμεν ἀναγνωρίσει ἐν αὐτῇ ἄγγελον τῶν θεῶν, τὸν Ἑρμῆν ἢ τὴν Ἴριν, οἵτινες ἀμφότεροι ἀπαντῶσιν ἐν τῇ αὐτῇ περιβολῇ. Ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῆς θὰ ἀνήκειν εἰς τὸ ἀριστερὸν ἄκρον τῆς συνθέσεως.

Ἐχομεν λοιπὸν νὰ δεχθῶμεν ἐν τῷ ἀριστερῷ ἡμίσει τοῦ ἀετώματος τοῦ Τρίτωνος τρεῖς τοῦλάχιστον, ἴσως καὶ τέσσαρας ἄρθρους ἰσταμένους θεοὺς ὕψους 0,60-0,70 μ. Ὁρμώμενοι δὲ ἐκ τῆς γνώμης ὅτι ἀντεστοίχει πρὸς τὸ ἀέτωμα τῆς Ὑδρας, πρέπει νὰ τοποθετήσωμεν τὴν πλάκα μὲ τὸν κορμόν τοῦ Τρίτωνος δεξιόθεν τῆς μεσαίας γραμμῆς. Πέραν αὐτῆς ἐξέχει νῦν ὁ τεταμένος βραχίων περιτὰ 0,35 μ., ἀλλὰ δυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν τὸν πῆχυν ὀλιγώτερόν πως ὀριζόντιον καὶ μᾶλλον πρὸς τὰ ἄνω πείνοντα, ὅποτε τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων θὰ ἦσαν ἐν ἀποστάσει 0,20 μ. ἀριστερόθεν τῆς μεσαίας γραμμῆς. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰόλαος ἐν τῷ ἀετώματι τῆς Ὑδρας ἔχει ὕψος 0,64 μ. καὶ ἀπέχει 0,60 μ. ἀπὸ τοῦ μέσου, δὲν δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν τοὺς ἰσταμένους θεοὺς ἐν πολὺ μείζονι πρὸς πᾶριστερὰ ἀποστάσει. Ἄλλ' ἐπειδὴ, ὡς ἐλέχθη, ἀπὸ τούτου τοῦ εἰς διάθεσίν μας χώρου τῶν 0,60 μ. τοῦλάχιστον 0,20 μ. ἀφαιροῦνται διὰ τὸν βραχίονα τοῦ Τρίτωνος, θὰ ἔμενεν ὑπόλοιπον διὰ τοὺς τρεῖς ἰσταμένους θεοὺς μόνον 0,40 μ., ὅπερ προφανῶς εἶνε πολὺ ὀλίγον. Διότι δι' ἐκάστην μορφήν πρέπει νὰ δεχθῶμεν πλάτος περίπου 0,25 μ. Διὰ ταῦτα θεωρῶ ἀποδεδειγμένον ὅτι τὸ ἀέτωμα τοῦ Τρίτωνος ἦτο μακρότερον τοῦ τῆς Ὑδρας, ἐπομέ-

νως ὅτι εἰς ἄλλο οἰκοδόμημα ἀνήκει. Ἄν ὁ τεταρτος τῶν θεῶν ἴσατο ἢ ἐκάθητο, ἂν κατὰ τὴν ἄλλοτε εἰκασίαν μου ὁ Ποσειδῶν ἐκάθητο ἐγγύτατα τοῦ μέσου ἢ ἂν ἴσως τὸ ὑπὸ τὸν βραχίονα τοῦ Τρίτωνος κενὸν συνεπληροῦτο ὑπὸ θαλασσίου ζώου ὅπως βεβαίως καὶ ἡ ἀριστερὰ γωνία, ἂν ἄγγελος τῶν θεῶν παρίστατο εἰς τὴν σκηνήν, πάντα ταῦτα τότε μόνον θὰ ἐξηγούντο, ἂν δι' ἄλλων μέσων ἐπετυγχάνομεν νὰ ὀρίσωμεν τὸ μῆκος τοῦ ἀετώματος τούτου.

Ἄλλὰ καὶ ἂν παραβλέψωμεν τὸ ζήτημα τοῦτου τοῦ χώρου, τὸ ἀέτωμα τοῦ Τρίτωνος τόσο ἐν ἀργῶς χαρακτηρίζεται ὑπὸ τῶν προσθέτων συντημάτων ὡς ἐξέχον ἀνάγλυφον, πρὸς δὲ ἡ ὑπὲρχουσα ἐξεργασία αὐτοῦ, ἥτις κατὰ τὸν τρόπον τῶν νεωτέρων πωρίνων γλυπτῶν ἔλας τὰς λεπτὰς μερικότητος ἐκφράζει πλαστικῶς μετὰ τινος κομψότητος, τόσο σαφῆς κατέστη, ὥστε βεβαίως πρέπει ν' ἀποβάλωμεν ὀριστικῶς τὴν ἰδέαν περὶ συναφείας αὐτοῦ πρὸς τὸ ἀέτωμα τῆς Ὑδρας.

5. [Μουσεῖον Ἀκροπόλεως ἀρ. 3]. — Δελτίον ἀρχαιολ. 1888 σ. 203 (II. Καβάδασις). — Bulletin de corresp. hellénique XIII, 1889, σ. 139. — Journal of Hellenic studies X, 1889, σ. 262 (E. Gardner). — Revue archéologique XVIII, 1891 II, πίν. 14 ἄς σ. 136 (H. Lechat). — M. Collignon: Histoire de la sculpture grecque I (1892) πίν. 3 σ. 210. — J. Overbeck: Geschichte der griechischen Plastik 4 I (1893) σ. 485. — Δελτίον (Ζαπίση) τῆς ῥωσικῆς αυτοκρατορικῆς ἀρχαιολογικῆς ἐταιρείας (ῥωσιστί) VIII, 2 (1895) σ. 70 (A. Παυλδόβακ). — L. Maigne: Le Parthénon (1895) σ. 77. — E. Gardner: A handbook of Greek sculpture I (1896) σ. 161. — H. Brunn: Griechische Kunstgeschichte II (1897) σ. 138.

Τὸ σύμπλεγμα τοῦ ἐξέχοντος ἀναγλύφου, τοῦ ὁποίου δυστυχῶς μόνον τὰ ἀπεικονιζόμενα μέρη ἔγινε δυνατὸν πάλιν νὰ συναρμολογηθῶσιν, ἦτο ἐν τῇ πρώτῃ αὐτοῦ καταστάσει βεβαίως τὸ ἐπιβλητικώτατον ἐκ τούτων τῶν ἀρχαϊκῶν ἐκ πώρου μνημείων. Διὰ τοῦ καθέτου ἐν τῷ μέσῳ ἄρμου ἀποτελεῖται ἐκ δύο μεγάλων ὄγκων, ὧν ὁ μὲν ἀριστερὸς ἔχει ἔτι μῆκος μ. 2,35, ὁ δὲ δεξιὸς μ. 2,40. Ἄλλὰ τὸ ἐξ ἀρχῆς μῆκος ἦτο ἀνώτερον τούτου. Διότι εἰς τὴν πρὸς πᾶριστερὰ προέκτασιν ἀνήκει μὴ στερεωμένος ὀπίσθιος πούς λέοντος μήκους 0,36 μ. Τὰ ἐκ γύψου συμπληρώματα, τὰ ὅποια ἦσαν ἀναγκαῖα πρὸς συνένωσιν τῶν τεμαχίων, λείπουσιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἀπεικονίσει.

Παρίσταται κολοσσιαῖος ταῦρος ὅστις κατέπε-

σεν ὑπὸ τὴν ὀρμὴν δύο λεόντων οὕτως ὥστε ἡ μὲν κεφαλὴ συνθλίβεται πρὸς τὴν γῆν, τὸ δὲ ἀριστερὸν ὀπίσθιον σκέλος ἐκτείνεται κατὰ μῆκος πρὸς τὰ ὀπίσω, σχεδὸν ἐξαρθροῦται, καὶ τὸ δεξιὸν ὁμοίως πρὸς τὰ ἐμπρός. Ὁ βραχὺς πρόσθιος πούς καμπτόμενος εἰς τὸ γόνυ ἐγγίζει σχεδὸν τὴν χηλὴν τοῦ ὀπίσθιου σκέλους. Ἐκ τῆς βιαίας ταύτης θέσεως συμπεραίνομεν περὶ τῆς σφοδρότητος τοῦ ἀγῶνος, τοῦ ὁποίου θῦμα ἔπεσε τὸ κρατερόν ζῶον. Οἱ δύο λέοντες, ὧν τὰ σώματα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀποκατασταθῶσι, ἐνέπηξαν τοὺς ὄνυχας τῶν πρόσθιων ποδῶν βαθέως εἰς τὰ πλευρὰ τοῦ θύματος τῶν, ἕκαστος τῶν φοβεῶν γαμψωνύχων ἤνοιξε βαθεῖαν πληγὴν εἰς τὸ σῶμα δηλουμένην πλαστικῶς διὰ στρογγύλης κοιλότητος καὶ τὸ αἷμα ῥέει κρουνηδόν. Ζωηρὸς χρωματισμὸς ἐπίβηκε τὴν ἐντύπωσιν καὶ τὸ σῶμα τοῦ ταύρου ἦτο βαθεῖος κυανοῦ χρώματος, ὅπερ κατὰ τὸ πλεῖστον ἔγινε βαθύ πράσινον· ἀλλὰ τὸ ἀρχῆθεν κυανοῦν διαφαίνεται πανταχοῦ διατηρηθὲν ἐν ἀφρονίᾳ καὶ ἐντελῶς ἀμετάβλητον καὶ ἐντὸς τινων φυσικῶν σχισμάτων τοῦ λίθου, ὅπερ συνάμα εἶνε ἄλλη ἀπόδειξις ὅτι τὰ χρώματα ἐπετίθεντο εἰς τὸν λίθον ἀμέσως καὶ ὄχι ἐπὶ ἄλλου χρώματος ὡς γενικοῦ ἐπιβλήματος αὐτοῦ (πρὸς τὰ εἰς πίν. 4, 4). Τὸ ἀφθόνως ῥέον αἷμα εἶνε ἐρυθροῦ χρώματος. Αἱ χηλαὶ καὶ οἱ ἀστράγαλοι ἦσαν ἀνοικτοῦ πρασίνου, ἀλλὰ τὸ χρῶμα τοῦτο, ὡς πάντοτε, ἀπέβαλε πολὺ τῆς ζωηρότητός του· μόνον ἡ κάτω ἐπιφάνεια τῶν χηλῶν ἦτο πάλιν βαθεῖος κυανοῦ χρώματος, ὁμοίως καὶ ἡ οὐρὰ τοῦ ταύρου, ὡς εἰκός, ἥς περιεσώθη καὶ τεμάχιόν τι (Μουσεῖον ἀρ. 3^α) μὲ κάλλιστα διατηρούμενον τὸν χρωματισμόν. Ὁ θύσανος εἰς τῆς διασώθειας πρὰ τὸ ὀπίσθιον δεξιὸν σκέλος εἶνε ἀνοικτοῦ πρασίνου χρώματος. Ἐρυθρόχρονον τι ἐξόγκωμα μεταξὺ τῶν μηρῶν δὲν πρέπει νὰ ἐκληφθῆ ὡς μέρος τῆς οὐρᾶς. Ἡ κεφαλὴ πλὴν μερῶν τινων εἶνε ὁμοίως κυανόχρους. Τὸ στόμα δὲν εἶνε χρωματισμένον, ἀλλὰ καλύπτεται ὑπὸ πολλῶν μικρῶν τρημάτων, ἅτινα ἐντὸς εἶνε μελανόχροα. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὠτός, τοῦ στόματος καὶ τῶν ῥωθῶνων εἶνε ἐρυθρόχροα· οἱ ὀδόντες εἶνε μέλανες, ἡ γλῶσσα ἐρυθρά· τὰ βλέφαρα ἐρυθρά· ἡ διαγραφομένη ὑπὸ ἐγχαράκτου γραμμῆς κόρη τοῦ ὀφθαλμοῦ μέλαινα. Τὰ κέρατα εἶχον χρῶμα ἀνοικτὸν πράσινον.

Ὁ δεξιόθεν λέων ἦτο ἐρυθρόχρους, τὸ χρῶμα δὲ τοῦτο διεσώθη καλῶς ἰδίως εἰς τὸ ὀπίσθιον σκέλος. Οἱ ὄνυχες ἔμειναν, ὡς φαίνεται, ἀχρωμάτιστοι, ἐκτὸς ἂν ἴσως ἦσαν κίτρινοι. Τὸ θέναρ τοῦ ποδὸς καλύπτεται ὑπὸ τρημάτων μελανοχρόων ὅπως τὸ στόμα τοῦ ταύρου· ὑπεράνω τῶν ὀνύχων γραμμαὶ ἐγγάρακτοι μέλαιναὶ δηλοῦσι τὰς τρίχας. Οἱ πόδες τοῦ ἀριστεροῦ λέοντος εἶνε ὁμοίως κατεσκευασμένοι, δὲν φέρουσιν ὅμως κανένα χρωματισμόν, ὥστε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν τὸ θηρίον τοῦτο ἀχρωμάτιστον. Πρὸς τοῦτο δὲ συμφωνεῖ ὅτι ἀχρωμάτιστον εἶνε τὸ ἐνταῦθα πιθανώτατον ἀνήκον σῶμα τοῦ λέοντος (Μουσεῖον ἀρ. 8), ὅπερ μόνον εἰς τὴν χαιτήν καὶ εἰς τὰς μακρὰς τρίχας δεικνύει ἐρυθρὸν χρῶμα. Οἱ θύσανοι τῶν οὐρῶν ἀμφοτέρων τῶν λεόντων σώζονται (ἀρ. 3^α) κυανόχροοι καὶ μὲ σειρᾶς ἐγχαράκτων γραμμῶν ἀχρωματίστων.

Τὸ σύμπλεγμα δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀνήκειν εἰς ἀέτωμα. Ἐπειδὴ αἱ κεφαλαὶ τῶν λεόντων κεῖνται χαμηλότερον τῆς ῥάχεως αὐτῶν, ἐκ τούτου συνάγομεν ὅτι τὸ σχῆμα τῆς ὄλης συνθέσεως δὲν ἦτο τριγωνικὸν ἀλλὰ μάλλον τετραγωνικόν. Δὲν δυνάμεθα ὅμως πλέον νὰ ἐξακριβώσωμεν ἂν τὸ κολλοσσαῖον τοῦτο ἀνάγλυφον σύμπλεγμα ἀπετέλει κόσμημα οἰκοδομήματος καὶ κατὰ τίνα τρόπον ἢ ἂν ἴστατο καθ' ἑαυτό. Ἐκ τῆς τεχνολογίας κρινόμενον ἀνήκει προδήλως εἰς τὸ τέλος τῆς σειρᾶς τῶν πωρίνων τούτων γλυπτῶν (πρὸς Athen. Mittheilungen XXII, 1897, σ. 104) [P. Wolters].

ΠΙΝΑΞ 5.

[Ἐθν. Μουσεῖον ἀρ. 5446]. — Πρακτικὰ τῆς Ἀρχ. Ἐταιρείας, 1884, σ. 49. — Chronique d'Orient σ. 276 (Rev. archéol., 1887, σελ. 62). — Ἐφημ. Ἀρχαιολογική, 1887, σ. 43-48, Π. 3 (Θ. Σφοδρῆς). — Musées d'Athènes, II. XV. — Brunn-Bruckmann, Denkmäler II. 11. — Collignon, Hist. de la Sculpture, 305, εἰκ. 151. — Overbeck, Geschichte d. gr. Plast., σελ. 197 (1893). — A. de Ridder, Cat. des Bronzes tr. s. l'Acrop. d'Athen. II, σελ. 290.

Ἐν τῷ πίνακι 5 εἰκονίζεται ἀνδρική κεφαλὴ χαλκῆ, εὑρεθεῖσα ἐν ἀκροπόλει κατὰ τὸ 1886 παρὰ τὸ βόρειον τεῖχος μεταξὺ τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Ἐρεχθεῖου (ἴδε Πρακτικὰ). Νῦν κεῖται ἐν τῷ Ἐθν. Μουσεῖῳ ὑπ' ἀριθ. Εὐρευτηρίου 6446.

Τοῦ ἐξόχου ἀρχαϊκῆς τέχνης ἀγάλματος, εἰς

ὁ ἀνήκεν ἢ δημοσιευμένη κεφαλή αὕτη, οὐδὲν ἄλλο μέλος περιεσώθη· ἀλλὰ καὶ ἐκ ταύτης μόνης ἰκανῶς δηλοῦται ἡ ἀνάπτυξις τῆς τέχνης, καὶ ἰδίᾳ τῆς ἐν χαλκῷ, κατὰ τὴν προπερσικὴν καλουμένην χρονικὴν περίοδον. Ὅτι τὸ ἔργον ἐποιήθη κατὰ τὴν περίοδον ταύτην δῆλον, καὶ ἄνευ ἄλλης ἀποδείξεως, ἐκ τῆς εὐρέσεως αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιχώσει τῆς Ἀκροπόλεως τῇ γενομένη μικρὸν μετὰ τὴν ἀπέλασιν τῶν Περσῶν, κατὰ τὴν παλινόρθωσιν τοῦ «ἱεροῦ βράχου». Καὶ ἄνευ ὅμως τῆς θετικῆς ταύτης περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ἔργου βάσεως, ἡ ἐξέτασις αὐτοῦ ὑπὸ τεχνικὴν ἔποψιν ἤθελεν ὀδηγήσει ἡμᾶς ἀσφαλῶς εἰς τὸ αὐτὸ συμπέρασμα. Διότι τοῦτο μαρτυρεῖ οὐ μόνον ἡ ὁμοιότης αὐτοῦ πρὸς τὰ γνωστὰ Αἰγυπτιακὰ ἀγάλματα (ἢ ἀμφισθητουμένη μὲν ὡς πρὸς τὰς λεπτομερείας, ὁμολογουμένη ὅμως ὡς πρὸς τὴν γενικὴν τοῦ ἔργου ἐντύπωσιν), ἀλλὰ καὶ ἡ καθόλου τεχνικὴ αὐτοῦ διάπλασις τὸ σφηνοειδὲς δηλαδὴ τοῦ πώγωνος, τῶν παχέων χειλέων ἢ διαστολῆ — ἡ προκαλοῦσα τὸ στυγιῶν «ἀρχαϊκὸν μειδιάμα» — τῶν ὀφθαλμῶν τὸ ἐπίμηκες καὶ τῶν ὀφρύων ἢ ἀμειμπτος κυρτότης, τὸ συμμετρικὸν ἐν τῇ διατάξει τῆς κόμης περὶ τὸ μέτωπον, πρὸς τοῦτοις δὲ ἡ λεπτὴ καὶ εὐσυνειδητὸς ἐπεξεργασία τῶν λεπτομερειῶν, εἰς ἣν ὀφείλεται ἡ λεπτὴ ἐγγράφεισι δι' ὀξείας ὀργάνου ἐπὶ τῆς κόμης (κατὰ τὰ ὁρατὰ αὐτῆς μέρη, διότι ἡ κεφαλή ἔφερε κράνος) καὶ τοῦ γενείου μεμονωμένων τριχῶν.

Τὸ μνημεῖον τοῦτο ἀπεδόθη ὑπὸ τινων μὲν εἰς τεχνικὴν Ἀττικὴν, ὑποστάντα τὴν ἐπίδρασιν τῆς συγχρόνου Αἰγυπτιακῆς τέχνης, ὑπὸ ἄλλων δὲ ἀδιστάκτως εἰς Αἰγυπτιακὴν (Collignon). Ἡμεῖς συντασσόμεθα τῇ γνώμῃ τῶν πρώτων οὐ μόνον διὰ τὴν συγγένειαν τοῦ τύπου τῆς κεφαλῆς ταύτης πρὸς τὰ πλείστα ἀρχαϊκὰ σύγχρονα ἔργα τοῦ Μουσειοῦ τῆς Ἀκροπόλεως, τῶν ὁποίων παντάπασιν δὲν ἀπεδείχθη εἰσέτι τὸ μὴ ἀττικουργές, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν καταφανῆ καὶ ὁμολογουμένην πρόοδον τῆς τέχνης ἐν τῇ πλήρει ζωῆς καὶ ἐκφράσεως κεφαλῇ ταύτῃ, ἐν σχέσει ἅμα καὶ ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄψυχα καὶ ἄτονα πρόσωπα τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀγαλμάτων. Μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν δὲ τόσων ἄλλων ἐξόχων ἔργων, ἀγνῆς καὶ ἀναμφισβητήτου ἀττικῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, ὡς λ. γ. τοῦ ἐν πίν. 6 εἰκονιζομένου διπλοῦ εἰδωλίου τῆς Ἀθηνᾶς, ἢ ἄνευ ἀποχρώντος

λόγου προσπάθεια τῆς ἀνακαλύψεως τεχνίτου, δι' ἔργα εὐρεθέντα ἐν Ἀττικῇ καὶ δὴ ἐν Ἀκροπόλει, ἄλλοθεν καταγομένου ἢ ἐξ Ἀττικῆς, φαίνεται μοι ἀληθῶς παράδοξος.

Ἡ κεφαλή ἔφερεν, ὡς εἴπομεν, περικεφαλαίαν, δι' ἧς καὶ τὸ κρανίον ἔχει τὰ νῦν, ἐλλειπούσης ταύτης, σχῆμα ἐπίμηκες, ξενότροπον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἔνθετοι καὶ ἐξ ὑελώδους τινὸς μάζης πεποιημένοι (ἥς ἔγχος σώζεται ἐτι ἐν τῷ ἐτέρῳ τῶν ὀφθαλμῶν), αἱ ὀφρῦς ἦσαν πλαστικῶς δεδηλωμέναι, ὅπως καὶ ὁ μύσταξ καὶ τὸ ὑπὸ τὸ κάτω χεῖλος φολιδοειδὲς ὑπογένειον, διακρινόμενον οὕτω τῆς λοιπῆς γενειάδος.

Τίνα εἰκόνιζεν ὁ ἀνδριάς, οὐτινος περιεσώθη ἡμῖν ἡ κεφαλή αὕτη, ἄγνωστον. Πάντως ὅμως θηητόν τινα, οὗ ἴσως ἡ κεφαλή αὕτη γνωρίζει ἡμῖν ἀτελῶς τὴν ὄψιν· ὁ τεχνίτης προσεπάθησε τοὐλάχιστον ν' ἀποδώσῃ ἐν τῇ εἰκόνι ἰδιαίτερά τινα χαρακτηριστικὰ τῆς εἰκονιζομένης μορφῆς. Ὅτι δὲ ὁ ἀνδριάς παρίστα ἰδιώτην τινα — πιθανῶς πολεμιστὴν — ἀφιερῶσαντα οὕτω ἑαυτὸν τῇ θεᾷ εἶνε λίαν πιθανὸν λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ἐτι κατὰ τὸν ἔκτον καὶ πέμπτον ἔσι π. Χ. αἰῶνα ὑπῆρχεν ἐν Ἀττικῇ ἡ συνήθεια τῆς ἀναθέσεως εἰκόνων ἰδιωτῶν τῇ θεᾷ (πρβ. Σοφοῦλην ἐνθ. ἀνωτ. καὶ Furtwängler Ath, Mitth. 1880 σελ. 23).

Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς κεφαλῆς εἶνε πλήρες πηλοῦ χρησιμεύσαντος κατὰ τὴν χύσιν τοῦ ἀνδριάντος. Βλάβας φέρει σχετικῶς ἐλαχίστας τὸ μνημεῖον, μόνον δὲ κατὰ τὴν ῥίνα εἶνε αἰσθητὴ ἡ φθορά. Μέγεθος ἡ κεφαλή ἔχει περίπου τὸ φυσικὸν ἀνδρὸς μεσήλικος, ἰσχυροῦ. [B. Στάης].

ΠΙΝΑΞ 6. 7.

[Ἐθν. Μουσείον ἀρ. 6446]. — Πρακτικὰ Ἀρχ. Ἐταιρίας, 1887, σ. 49. — Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδα, 1887, πίν. 4, σελ. 31-34 (B. Στάης). — Brunn-Bruckmann, Denkmäler, πίν. 81. — Collignon, Hist. de la sculpt. I, σελ. 380. — A. De Ridder, Catal. des Bronzes tr. s. l'acrop. d'Ath. II, ἀρθ. 794.

Τὸ ἐν τοῖς Πίν. 6-7 εἰκονιζόμενον εὐρημα τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ ἔτους 1887 ἐν Ἀκροπόλει, εἶνε κυρίως εἰπεῖν ἀνάγλυφον διπλοῦν, περικεκομμένον, ὁρώμενον ἀπὸ ἑκατέρας τῶν ὀψεων αὐτοῦ χωριστά. Αἱ δύο δέ, κεχωρισμένως εἰργασμένα καὶ αὐτοτελεῖς, ὀψεις αὐτοῦ, συγκαλληθεῖσαι καὶ δι' ἧλων

(ὄρατῶν ἐνιαχοῦ τῆς συναρμογῆς) συγκαθηλωθεῖσαι, ἀπετέλεσαν διπλοῦν τὴν ὕψιν ἀγαλμάτων, εἰκονίζον, ὡς ὁρᾷ τις ἀμέσως, τὴν Ἀθηνᾶν.

Ἡ τεχνολογία αὐτῆ τοῦ ἔργου εἶνε ὄντως σπανία, καὶ προὐκλήθη ἐκ τῆς ἀνάγκης τοῦ παραστῆσαι τὴν θεάν, ἐν πλήρει καὶ περιοπτικῇ κατατομῇ, ἀπὸ δύο ἀντιθέτων ὅλως ἀπόψεων· τοῦτο δὲ διότι τὸ ἀγαλμάτιον ἦν ἰδρυμένον, ὅπως μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐπὶ τῶν ποδῶν σωζόμενοι ἦλοι, ἐπὶ σκεύους τινός, πιθανῶς ἐπὶ τῶν λαβῶν τρίποδος, ὁρατὸν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν. Ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ μνημείου τούτου ἐν τοῖς ἀνωτέρω μνημονευθεῖσι «Denkmäler» συναπεικονίσθη ἡ ἐν τῷ γνωστῷ ἐκ Κορίνθου ἐπιφρεατικῷ ἀναγλύφῳ λίαν παρεμπερῆς εἰκὼν τῆς θεᾶς, ἥτις παρέχει ὄντως ἡμῖν ἐν πολλοῖς ἀναλογίαις τῷ ἡμετέρῳ εἰδωλίῳ¹. Ὁμοίως κατασκευῆς ἔργον εὐρέθη ἐν Ἀκροπόλει καὶ ἄλλο, ἄγνωστον τὸ κάτω ἡμισυ ὁμοίας τῆν τεχνολογίαν Ἀθηνᾶς προερχομένης πιθανῶς ἐκ τοῦ αὐτοῦ σκεύους (ἀριθ. Μουσ. 6447. A. d. Ridder Cat. ἀριθ. 793).

Τὸ εἰδῶλιον εὐρέθη πλησίον τοῦ Ἐρεχθίδου, ὑπὸ σπόνδυλον ἐντετειχισμένον, ἐν τῇ ἐπιχώσει τῇ καλουμένη «προπερσικῇ» — ἀνήκει δηλαδὴ εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον τῆς τέχνης, εἰς τὴν ἀνήκουσι καὶ πάντα τὰ ἐν Ἀκροπόλει εὐρεθέντα ἔργα, χαλκᾷ ἢ λίθινᾳ, τὰ πρὸ τῆς εἰσβολῆς τῶν Περσῶν ἐν αὐτῇ ὑπάρχοντα. Εἶνε δὲ τοῦτο ἔργον ἐξόχου ἀρχαϊκῆς τέχνης, καθαρῶς Ἀττικῆς, ὡς μαρτυρεῖ σὺν ἄλλοις καὶ ὁ τύπος τοῦ προσώπου, ὁ μεγίστην ἔχων τὴν ὁμοιότητα πρὸς τὸν τύπον τῆς θεᾶς ἐπὶ ἀττικῶν νομισμάτων τῆς ἀρχαϊκῆς περιόδου (Πρὸς. Cat. of coins of the Br. Mus. πίν. 44). Θαυμάζεται κυρίως ἐν τῷ εἰδωλίῳ ἡ χάρις κατὰ τὸ περιγράμματι τῆς ὄλης μορφῆς, καὶ ἡ τυπικὴ μὲν ἀλλὰ μετ' ἐλευθερίας καὶ κομψότητος διάταξις τοῦ ἰωνικοῦ χιτῶνος, ὅπως καὶ τῆς αἰγίδος ἢ σύμμετρος καὶ φυσικῇ περιβολῇ.

Ἐπίσης ἀξία ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἶνε ἡ κατατομὴ τοῦ προσώπου, ἡ διατηροῦσα μὲν ἔτι εἰς τοὺς ἀσυμμέτρως καὶ λοξῶς κειμένους ὀφθαλμούς (τοὺς ἐνθυμιζοντας ἐς ἄγαν τὰς ἐπὶ μελανομόρφων ἀγυρίων ἐν κατατομῇ γραφάς) καὶ εἰς τὰ χεῖλη, τὰ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐξέχοντα, τὰς ἐλλείψεις τῆς ἀρ-

¹ Ἀδιαφόρως, ἐννοεῖται, τῆς γησίας ἢ οὐ ἀρχαϊκότητος τοῦ μνημείου.

χαϊκῆς τέχνης, ἀλλ' ἀποπνέουσα τὸ ἤρεμον καὶ ἡδὺ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου, τὸ θαυμαζόμενον καὶ ἐν τοῖς ἀττικοῖς νομίμασιν τοῦ ἀρχαίου ῥυθμοῦ.

Καὶ ἐν τῷ τεχνουργήματι τούτῳ, ὅπως καὶ ἐν ἅπασιν τοῖς ἔργοις τῆς ἀρχαϊκῆς τέχνης, θαυμασία εἶνε ἡ ἐπιμέλεια ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν λεπτομερειῶν, ἰδίως κατὰ τὴν κόμην καὶ τὴν αἰγίδα, ἥς τὸ φολιδωτὸν καὶ οἱ περικοσμοῦντες αὐτὴν ὄψεις εἰσι μετὰ λεπτότητος ἄκρας εἰργασμένα. Τὸ εἰδῶλιον ἦτο ἐν μέρει ἐπιχρῶσον· πάντως δὲ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἡ αἰγίς ἐφ' ἧς ἔτι διακρίνονται χρυσώσεως ἔχνη. Ἀλλὰ τὸ μνημεῖον ὑπέστη προφανῶς τὴν ἐκ πυρὸς φθοράν, δι' ὅπερ καὶ ἡ χρυσώσις αὐτοῦ ἐτάκη καὶ κατέστη ἐνιαχοῦ ὡσεὶ εἰς σταγόνας ὁρατῇ.

Δυστυχῶς τὸ εἰδῶλιον εἶνε ἐλλιπὲς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα, δυσχερῆς δ' εἶνε ἡ ἀναπαράστασις τοῦ διὰ τῆς χειρὸς ταύτης κρατουμένου ἀντικειμένου, οὕτινος ἀμυδρὸν ἔγχος διακρίνεται ἔτι ἐπὶ τοῦ ἱματίου, ὡσεὶ οὐρά. Πιθανοῦτον εἶνε ὅτι ἡ θεὰ ἐκράτει κράνος, ὅπως καὶ ἐπὶ τοῦ ἐκ Κορίνθου ἐπιφρεατικῷ ἀναγλύφου, τὸ διακρινόμενον δὲ ἔγχος εἶνε ὁ λόφος τούτου. Σημειωτέον ὅμως ὅτι τὸ εἰδῶλιον, καίπερ δύο ἔχον αὐτοτελεῖς ὄψεις, προωρισμένον ἦτο ὅπως εἶνε ὁρατὸν μᾶλλον ἐκ τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ ὄψεως, τῆς πληρεστερας κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ στήθους καὶ ἐπιμελέστερον ἐπεξεργασμένης· οὕτω δ' ἔχοντος τοῦ πράγματος, ἢ διὰ τῆς ἀφανοῦς ἐν μέρει ἀριστερᾶς χειρὸς κράτησις τοῦ προεξέχοντος κράνου ἢ ἀπαρέβλαπτεν ὅπως ὅποτε τὴν κυρίαν ὕψιν ἐν τῇ αὐτοτελείᾳ αὐτῆς. Ἀλλ' ἴσως τοιαῦται λεπτομέρεια ὀλίγον ἐλαμβάνοντο ὑπ' ὄψιν κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν τῆς τέχνης περίοδον. Ἐν τούτοις καὶ τὸ εὑρημα τοῦτο, οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν λοιπῶν ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀρχαϊκῶν ἔργων, γνωρίζει ἡμῖν τὴν κολοσιαίαν ἀνάπτυξιν τῆς πλαστικῆς ἐν Ἀττικῇ κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, παρέχει δ' ἅμα ἡμῖν ἐν εἰσέτι ἀξιοθαύμαστον πρόδειγμα τῆς τέχνης, ἥτις παρήγαγε μετὰ γενεᾶν τοὺς ποιητὰς τῶν ἀριστουργημάτων τῆς Ε' π. χ. ἑκατονταετηρίδος.

Τὸ εἰδῶλιον ἔχει ὕψος 0,35 καὶ πλάτος 0,12. Τὰ νῦν κεῖται ἐν τῷ ἐθν. Μουσεῖῳ, μετὰ τῶν λοιπῶν χαλκῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ὑπ' ἀριθ. 6446.

[B. Στάης].

ΠΙΝΑΞ 8. 10 Α.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6447]. — Mittheilungen des kais. deutschen archäologischen Instituts (athen. Abtheilung) XII 1887 σ. 143 (Petersen). — Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική, 1887, σ. 142, πίν. 7 (Studniczka). — Catalogue des bronzes trouvées sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder, 1896, σ. 312, ἀρ. 796. — Journal of Hellenic Studies, 1888, σ. 124 (J. Harrison). — Collignon, Histoire de la sculpture grecque, I, σ. 352, εἰκ. 177.

Ἀγαλμάτιον Ἀθηνᾶς προμάχου, ὕψους 0,288 μ., ἐξ ὧν τὰ 0,062 μ. ἀποτελοῦσι τὸ ὕψος τοῦ λόφου τοῦ κράνους. Διατήρησις ἀρίστη. Ἰσταται μὲ διστηχότως τοὺς πόδας, τὸν ἀριστερόν προβάλλουσα πρὸ τοῦ δεξιοῦ, πρὸς τὰριστερὰ διευθυνομένη. Ἡ ὀρθογωνία χαλκῆ πλάξ, ἐφ' ἧς βαίνει, ἐγομφοῦτο ἐπὶ τινος βάσεως, φέρε δὲ πῆριξ τὴν ἐπιγραφὴν, γράμμασι τοῦ ἔκτου αἰῶνος: *Μελησῶ ἀνέθηκεν δεκάτην τάθηναία*. Οἱ πόδες εἶνε γυμναί, ὁ ποδῆρης χιτῶν φαίνεται ὑπὲρ τὰ σφυρὰ ὑπὸ τὸν ἰωνίζοντα πέπλον ἦτοι τὸ μακρὸν ἰωνικὸν ἱμάτιον μετὰ διπλοῦδος. Ἡ εὐρεία χεῖρις τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος καταπίπτει ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ κατακαλύπτει τὴν περὶ αὐτὸ σχηματιζομένην ζώνην. Κατὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα δὲν ὑπάρχει χεῖρις, μόνον δὲ ὁ πέπλος, τοῦ ὁποίου αἱ πτέρυγες κάτωθεν μέχρι που τῆς μασχάλης φαίνονται ὅτι εἶνε συνερραμμένα, σχηματίζει ἐνταῦθα εἶδος ὀπῆς, δι' ἧς ὁ γυμνὸς βραχίον ἐξέρχεται. Ὁ προτεταμένος ἀριστερὸς βραχίον ἐφερε τὴν ἀσπίδα, ἧς σώζεται ἐν τῇ χειρὶ μικρὸν λείψανον τοῦ ἐνὸς ὀχάνου καὶ μεγαλείτερον ἐκ τοῦ ἑτέρου κατὰ τὸ ἀντιβράχιον. Ὁ δεξιὸς βραχίον καμπτόμενος πρὸς τὰ ἄνω ἐφερε διηρμένον τὸ δόρυ, ἴσως δὲ ἐφερε καὶ φέλιον ἐν εἰδὲ ὄφους, ὡς δεικνύουσι σημεῖα τινὰ τοῦ χαλκοῦ. Ἐννοεῖται ὅτι ἀμφοτέρω τὰ ὄπλα ταῦτα, ἀσπίς καὶ δόρυ, ἦσαν πρόσθετα. Περὶ τὸ στήθος κείται ἡ ἐπίχρυσος διὰ τῶν ἐγχαράκτων φολίδων ὡς δορὰ χαρακτηρισζομένη ἄνευ ὄφους αἰγίς, ἧτις ὀπισθεν καταπίπτει μακρὰ ἐπὶ τῶν νώτων μέχρι τῶν μηρῶν. Ἡ κεφαλὴ φέρει ἀττικὸν κράνος, ὁ ὑψηλὸς λόφος μὲ τὴν ἵππουριν στήριγμα ἔχει τράχηλον κύκνου. Ἡ κόμη μὲ πυκνὰς ἐγχαράκτους ἀπλὰς γραμμάς φαίνεται ἐπάνω τοῦ μετώπου, χωριζομένη ἑκατέρωσε, ἐπαναφαίνεται δὲ κατὰ τοὺς κροτάφους πλατεῖα καὶ καταπίπτει ὡς καλύπτρα ἐπὶ τῶν νώτων. Τὸ πρόσωπον εἶνε ὡσει-

δές, οἱ ὀφθαλμοὶ οὐχὶ προπετεῖς, ἡ ρίς μᾶλλον ἰσχυρά, τὸ στόμα εὐσταθές.

Ὁ τύπος οὗτος τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς, ὅστις ἐπὶ Πεισιστρατιδῶν ἦτο ἤδη κατὰ τοὺς οὐσώδεις αὐτοῦ χαρακτήρας διαπεπλασμένος, παρουσιάζεται ὁμοιότατος μετὰ τῶν πολλῶν ἐκ τῆς Κιμωνείου ἐπιχώσεως ἐξαχθέντων ἀναθηματικῶν ἀγαλματίων τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὰ ὑπ' ἀρ. 6456 καὶ 6458 τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ἔτι δὲ ἐν τῷ ἀγαλματίῳ παρὰ Ross, Archäologische Aufsätze I σ. 106 πίν. 7^ο τῆς αὐτῆς προελεύσεως καὶ ἐν ἀρχαίῳ ἀναγλύφῳ τῆς Ἀκροπόλεως (Schöne, Griechische Reliefs n^ο 84). Τὴν στάσιν δεικνύει ὁμοίαν, πλὴν μικρῶν διαφορῶν, καὶ ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ δυτικοῦ αἰγυνητικοῦ ἀετώματος ἰσταμένη Ἀθηνᾶ (πρβ. Roscher, Lexicon der griech. u. röm. Mythologie σ. 693). Ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τῆς ἡμετέρας κατὰ τὴν παράστασιν τοῦ ἦθους ἰκανῶς ὑπερτέρα ταύτης, θεωρεῖται λαμπρὸν δείγμα τῆς τὸν ὄριμον ἤδη ἀρχαϊσμὸν χαρακτηριζούσης ζωῆς καὶ χάριτος, συγγενεστάτη οὖσα πρὸς τινὰς τῶν κεφαλῶν τῶν αἰγυνητικῶν ἀετωμάτων τῶν μάλιστα ἀνεπτυγμένην τέχνην μαρτυροῦσῶν. Ὁ Studniczka, ὅστις τὴν ἐργασίαν μόνον τοῦ ἀγαλματίου εὕρισκει οὐχὶ μετὰ πάσης ἐπιμελείας γενομένην, διότι ἴσως ὁ τεχνίτης ἐκ τῆς αὐτῆς μήτρας, ἐξ ἧς ἐξήγαγε τὸ τελειῶς ἐξεργασμένον πρότυπον, ἄνευ ἐξειδιασμένης φροντίδος κατόπιν καὶ ἄλλα εὐωνα ἀντίτυπα παρεσκεύασε, ἀναγνωρίζει οὐ μόνον χάριν εἰς τὸ ἔργον ἀλλὰ καὶ ἀληθὲς καλλιτεχνικὸν αἶσθημα διακρίνει ἐν αὐτῷ. Δὲν διστάζει διὰ τοῦτο ν' ἀποδώσῃ τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο εἰς τινὰ τῶν κορυφαίων περὶ τὸν Ὀνάταν καὶ Κάλλωνα Αἰγυνητῶν τεχνιτῶν, περὶ ὧν ἐξ ἐπιγραφῶν γνωρίζομεν ὅτι ἐργάσθησαν ἐν Ἀθήναις (πρβ. Ἐφημ. ἀρχαιολ. 1887 σ. 146 σημ. 2). Πραγματικῶς δὲ ἡ κεφαλὴ τῆς Ἀθηνᾶς τοῦ ἀνατολικοῦ αἰγυνητικοῦ ἀετώματος δεικνύει μεγίστην ἀναλογίαν καὶ ὁμοιότητα πρὸς τὴν ἡμετέραν ὄχι μόνον κατὰ τὸ σχῆμα τῶν κυρίων μερῶν τοῦ προσώπου, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὴν τῆς ψυχῆς τὴν διάθεσιν, ὡς δικαίως ἐξαιρεῖ ὁ εἰρημένος ἀρχαιολόγος, ἦν τὸ στόμα κυρίως ἐκφράζει. Πρβ. τὴν ἀπεικόνισιν τῆς κεφαλῆς τῆς Αἰγυνιαίας Ἀθηνᾶς παρὰ Brunn-Bruckmann, Denkmäler griechischer und römischer Plastik πίν. 121 α.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 9. 10 ε.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6445]. — *Zeitschr. Archäologischer*, 1888, σ. 44 (Π. Καβάσιαν). — *Journal of Hellenic Studies*, 1888, σ. 124-5 (J. Harrison). — *Bulletin de correspondance hellénique*, XII 1888, σ. 243 (H. Lechat). XVIII 1894, σ. 44 ε. (A. de Ridder). — *Furtwängler, Fünftzigstes Programm zum Winckelmannsfeste*, 1890, σ. 128 σημ. 8.

Μορφή νεανίου γυμνοῦ ὀρθοῦ, ὕψους 0,27 μ., κάλλιστα διατηρουμένη, κατὰ τὴν στάσιν ὁμοία πρὸς τὰ ὑπ' ἀρ. 6597-9 χαλκᾶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως ἀγαλμάτια τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου. Βαδίζει ἐλευθέρως πρὸς τὰ ἔμπρός, τὰ σκέλη εἶνε πεταμένα, τὴ ἄριστεράν προσηγεῖται τοῦ δεξιῦ, οὕτως ὥστε ἡ πτέρνα τοῦ ἀριστεροῦ ἀποδύεται εἰς τὴν αὐτὴν γραμμὴν καὶ ὁ μέγας δάκτυλος τοῦ δεξιῦ. Ἡ κεφαλὴ προσβλέπει κατὰ πρόσωπον τὸν θεατῆν. Οἱ βραχίονες, κεχωρισμένοι τοῦ σώματος, κάμπτονται ἐλαφρῶς κατὰ τὸν ἀγκῶνα μὲ ἡμιτεταμένα πρὸς τὰ ἔμπρός τὰ ἀντιβράχια καὶ μέχρι τῶν ἰσχύων καθιnouόμενα, ὁ ἀριστερὸς βραχίον κείται κατὰ τι ὑψηλότερα τοῦ δεξιῦ. Αἱ πυγμαὶ εἶνε συνεσφιγμέναι καὶ διάτρητοι, ὡσεὶ ἐκράτου ἀντικείμενόν τι. Τὸ κρανίον στρογγύλον, ἡ κόμη δεικνύει ἐπιμελεστάτην κατὰ βοστρύχους διάταξιν λεπτοτάτης χαλκουρικῆς ἐργασίας καὶ τελευτᾶ εἰς στεφανοειδῆ ἐξόγκωσιν περὶ τὸ μέτωπον, ἀνελίσσεται δὲ ὀλίγον πρὸς τὰ ἔσω κατὰ τὸν αὐχένα. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἀμυγδαλωτοὶ καὶ προβεβληχότες μεταξὺ τῶν λεπτῶν ἀκμῶν τῶν βλεφάρων, ἡ ἴρις δηλοῦται δι' ἐγχαράκτου κύκλου, ἡ δὲ κόρη διὰ μικροῦ ἐν αὐτῷ σημείου. Τὸ στόμα κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τύπον ὑπομειδᾷ ἐλαφρῶς, τὰ τῶνα τῶν ὀφρύων ὁμοίως κατὰ τὸν ἀρχαϊκὸν τύπον συνεχίζουσι τὴν γραμμὴν τῆς βάχους τῆς ῥίνος. Οἱ ὦμοι ὑψηλοὶ καὶ καταπίπτοντες, ὁ τράχηλος παχύς, ἰσχυρὸς, ὁ θώραξ εὐρύς, μόλις κυρτούμενος, ὁ κορμὸς λεπύνεται πρὸς τὰ κάτω.

Ἡ στάσις καὶ ἡ γυμνότης τάσσουσι τὴν μορφήν εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀρχαϊκῶν Ἀπολλώνων, ὅποιοι οἱ μνημονευθέντες τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου καὶ οἱ ἐξ Ὀλυμπίας αἰγυαίας τέχνης (παρὰ Furtwängler, *Bronzefunde aus Olympia* πίν. VII, VIII, τοῦ κειμένου σ. 19-20), εἰς οὓς πάντας ἀποδίδονται τὰ σύμβολα τοῦ θεοῦ τὸ τῶνον εἰς τὴν μίαν χεῖρα καὶ τὸ βέλος εἰς τὴν ἄλλην. Ἀλλὰ δὲν εἶνε δύσκο-

λον νὰ ἐνοησώμεν ὅτι ἡ ἀρχαϊκὴ τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου τεχνολογία εἶνε οὐσιωδῶς διάφορος τῆς αἰγυαίας, ἥς ὁ κατ' ἐξοχίαν τύπος παρουσιάζεται εἰς τὰς μορφὰς τῶν αἰγυαϊκῶν ἀετωμάτων. Ἐνῶ τὸ διακριτικὸν γνώρισμα τούτων εἶνε ἡ ἰσχυρότης καὶ συστολὴ τῆς κατασκευῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ θαυμασία ἀνατομικὴ ἀκρίβεια ἐν τῇ ἀποτυπώσει τοῦ μυῶδους καὶ ὀστέινου συστήματος, τὸ ἡμέτερον ἀγαλμάτιον δεικνύει ἀκριβῶς τὸν ἐναντίον τύπον, τῆς εὐτραφοῦς διαπλάσεως καὶ τοῦ ἀπαλοῦ σχηματισμοῦ τῶν μελῶν. Τὸ ἰδεῶδες τοῦ τεχνίτου αὐτοῦ εἶνε προφανῶς ἄλλο, ἂν καὶ ἡ ἀποτύπωσις τοῦ σώματος δεικνύει οὐχ ἤττον ἀκριβῆ γνώσιν τῆς ἀνατομικῆς αὐτοῦ. Παραμελεῖται ἡ ἀποτύπωσις τοῦ ὀργανικοῦ σχήματος τῶν διαφόρων μερῶν τοῦ σώματος καὶ ἐπιδιώκεται ἡ ἐντύπωσις τῶν ἐπιπολαιῶν φαινομένων τῆς σαρκός. Τὰ κύρια ἰδίως τοῦ προσώπου μέρη, αἱ παχέαι καὶ ἰσχυραὶ παρειαὶ καὶ τὸ ὡς κανονικὸν τῶνον σχηματιζόμενον στόμα μὲ τὸ εἰς τὸ μέσον μόλις κυρτούμενον ἄνω χεῖλος δεικνύουσι τρυφῶσαν φύσιν καὶ ζωὴν ἀναδίδουσαν μετὰ σταθερότητος ἐκφράσεως, ἥτις καθόλου εἶνε ξένη πρὸς τὰς ψυχρὰς μᾶλλον καὶ ἀψύχους σχεδὸν κεφαλὰς τῶν αἰγυαϊκῶν ἀγαλμάτων. Διὰ τῶν γνωρισμάτων δὲ τούτων ἀκριβῶς τάσσεται τὸ ἔργον εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἀπτικῆς τέχνης μνημείων τῆς ἀρχῆς περίπου τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 11 α.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6491]. — *Εφημερίς Ἀρχαιολογική*, 1886, σ. 73 (Π. Καβάσιαν). — *Catalogue des bronzes trouvées sur l'Acropole d'Athènes*, par A. de Ridder, σ. 309 ἀρ. 793.

Ἄθωνά πρόμαχος λίαν ἐμπερῆς πρὸς τὴν κατωτέρω ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι κατὰ τὴν περιβολὴν καὶ στάσιν, πλὴν ὅτι ὁ μὲν δεξιὸς βραχίον δὲν κάμπτεται πρὸς τὰ ἄνω διαίρων τὸ δόρυ, ἀλλὰ κατέρχεται παρὰ τὸ σῶμα καὶ κάμπτει τὸ ἀντιβράχιον ὀριζοντίως πρὸς τὰ ἔμπρός, ἡ δὲ ἀριστερὰ χεῖρ ἀνασύρει τὸν χιτῶνα κατὰ τὸν γενικὸν τύπον τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως. Διὰ τῆς δεξιᾶς ὁμοίως ἐκράτει τι. Ἡ κεφαλὴ φέρει κατὰ τὸν αὐτὸν καὶ ἡ ὁμοία αὐτῇ τρόπον κράνος. Τὸ πρόσωπον εἶνε βεβλαμμένον ἀλλὰ κατὰ τὸ λεπτοφυῆς τῆς κατασκευῆς

προσώμιον πρὸ τὸ ὑπ' ἀρ. 6454 ἀγαλμάτιον ὡσαύτως Ἀθηῶς προμάχου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, ἐνθυμίζον ἰκανῶς τὴν ὑπ' ἀρ. 685 κόρην τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως. Βαίνει διὰ τῶν παραλλήλως κειμένων ποδῶν — ὁ ἀριστερὸς ὀλίγον μόνον προέχει — ἐπὶ χαλκῆς πλακῆς τριγωνικῆς κεκοσμημένης διὰ κυματίου ὧν καὶ ὑπὲρ αὐτὸ δι' ἄλλου κοκκωτοῦ. [Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 11 2.

[Ἐθνικὸν Μοῦσεον ἀρ. 6590]. — Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder σ. 288 ἀρ. 767. — Mittheilungen des kais. deutschen archäologischen Instituts (athen. Abtheilung) XII 1887, σ. 372-5 (Studniczka). — Ἐφημερίδα Ἀρχαιολογική, 1888, σ. 83, 87 (Θεμιστοκλῆς Σοφοῦλης). — Τὰ Μοῦσεῖα τῶν Ἀθηνῶν (Κ. Ρωμαΐδου) πίν. XVI. — Collignon, Histoire de la sculpture grecque, I σ. 322-4, εἰκ. 163. — Furtwängler, Meisterwerke der griechischen Plastik (1893) σ. 80. — Fünffzigstes Programm zum Winckelmannsfeste, 1890, σ. 129, 144. — Overbeck, Geschichte der griechischen Plastik, έκδόσ. 4^α τόμ. 1^α σ. 295-297.

Κεφαλή νεανίου μάλλον ἢ γυναικεία, ὡς ὑπετέθη, μέγεθος ἔχουσα τὸ ἥμισυ τοῦ φυσικοῦ. Τὸ κρανίον στρογγύλον καὶ ὑψηλόν. Ἡ κόμη κατέρχεται ἀπὸ τοῦ μεσοκράνου κυματοειδῶς κατὰ βοστρύχους, οἵτινες ἔμπροσθεν μὲν ἀπὸ ὧτὸς εἰς οὐς περιελίσσονται περὶ στεφάνην χαλκῆν ἐρυθρὰν ὄρατὴν κατὰ τὸ μέσον, ὅπισθεν δὲ τελευταῖον εἰς ἀνάδεσιν, ἐξ ἧς κατέρχονται ὡς δεσμίς πρὸς τὸν αὐχένα, συγκατατουμένην διὰ μακρὰς πόρπης μὴ σωζομένης. Πρὸ τῶν ὠτων κατέρχονται βραχεῖς βόστρυχοι οὐχὶ μετὰ τῆς αὐτῆς ἀσστηρᾶς συμμετρικότητος ἐκατέρωθεν δεδηλωμένοι. Τὸ πρόσωπον ὡσείδες, λεπτυνόμενον πρὸς τὴν γένυν, ἦτις εἶνε στρογγύλη καὶ παχεῖα. Αἱ παρειαὶ πλατεῖαι, σχηματίζουσαι ἢ μία πρὸς τὴν ἄλλην δύο ἐπίπεδα συμπίπτοντα. Τὸ ἐλικοειδὲς στόμα χαμηλῶνει πρὸς τὰς γωνίας, τὰ χεῖλη πλατεῖα καὶ παχεῖα, τὸ κάτω παχύτερον καὶ προέχον ὀλίγον. Ἡ ῥίς λεπτή, οὐχὶ κατ' εὐθείαν γραμμὴν κατερχομένη ἀπὸ τοῦ μετώπου, ἀλλὰ μετ' ἐσοχῆς παρὰ τὴν ῥίζαν. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἐπιμήκεις καμμούντες πῶς μὲ βλέφαρα ἰσχυρά. Τὰ ὀλίγον μόνον κυρτούμενα τόξα τῶν ὀφθαλμῶν δὲν συνάπτονται πρὸς τὴν γραμμὴν τῆς ῥίνος, σχηματίζονται δὲ ἐξ ἐνθεμιέμων ταινιῶν ἐρυθρῶν, ὁμοίως ὡς καὶ τὰ χεῖλη. Καὶ τὸ λευκὸν τοῦ βολβοῦ τοῦ

ὀφθαλμοῦ ἐσχηματίζετο ἐξ ἄλλης ὕλης, εἶδους πορσελάνης, σωζομένης ἐν μέρει εἰς τὸν δεξιὸν ὀφθαλμόν, ἢ δὲ ὀπὴ τῆς κόρης ἦτο πεπληρωμένη ὁμοίως δι' ὕλης καστανόχρου, ἦτις σώζεται εἰς τὸν ἀριστερὸν ὀφθαλμόν. Αἱ βλεφαρίδες εἶνε τόσον πλαστικῶς δεδηλωμένοι ὥστε δύνανται νὰ μετρηθῶσιν, ἐφόσον δὲν εἶνε κατεστραμμένοι. Ἐν γένει ἐκπληκτικὴ εἶνε ἡ λεπτοουργία πάντων τῶν μερῶν τοῦ προσώπου. Τὸ μέτωπον εἶνε στενόν. Παρατηροῦνται σημεῖα τῶν πληγμάτων τῶν βαρβαρικῶν ὅπλων, διότι ἡ κεφαλή — ὡς πάντα τὰ χαλκᾶ περὶ ὧν ἐνταῦθα λαλοῦμεν — ἀνήκει εἰς τὰ ὑπὸ τῶν Περσῶν τὸ 480 καταστραφέντα καλλιτεχνήματα. Μεταξὺ τῶν δύο ἡμίσεων τοῦ προσώπου παρατηρεῖται ἀνομοιότης τις. Τὸ πάχος τοῦ χαλκοῦ εἶνε περὶ τὰ πέντε χιλιοστά τοῦ μέτρου, ἐντὸς δὲ ἔμεινεν ὡς φαίνεται ὁ ἐκ πηλοῦ πυρῆν.

Ἡ κεφαλή ἀνήκει ὁμολογουμένως εἰς τὰ ὠραιότατα χαλκᾶ ἔργα τῆς ἀρχαίας πλαστικῆς. Ἀναμφισβήτητος δὲ εἶνε καὶ ἡ τυπικὴ αὐτῆς συγγένεια πρὸς τὰ ἔργα τῆς πρὸ τοῦ Πολυκλείτου ἀργείας καὶ σικυωνίας σχολῆς. Τὴν παραβολὴν ἰδίως προκαλεῖ ὁ τύπος τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ δυτικοῦ ἀετώματος τῆς Ὀλυμπίας, ὅστις πολλὰκις ἐσχετίσθη ἀμέσως πρὸς τὴν σχολὴν ταύτην. Κατὰ τὸν σχηματισμὸν τοῦ προσώπου καὶ τὴν διάθεσιν τῆς κόμης συγγενῆς εὐρέθῃ πρὸ πάντων ἡ κεφαλή πρὸς τὰ στηρίγματα τῶν κατόπτρων, τὸ κεντρικὸν ἐργαστήριον τῶν ὑποίων ἦτο ἡ Κόρινθος. Μεγάλη δὲ τυπικὴ ὁμοιότης παρατηρήθη ὁμοίως μεταξὺ αὐτῆς καὶ τῶν ἔργων τῆς σχολῆς τοῦ Παισιτέλους, τοῦ κατὰ τὸν πρῶτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα ἐργασθέντος ἐν Ῥώμῃ Ἑλληνοσ καλλιτέχνου ἐκ τῆς κάτω Ἰταλίας. Ὁ χαλκοῦς κιθαροδὸς Ἀπόλλων τῆς Πομπηίας μετὰ τῶν ἀντιστοιχῶν αὐτοῦ ἐχαρακτηρίσθη ὡς μετάφρασις ἀπλῶς πρωτοτύπου τῆς πρὸ τοῦ Πολυκλείτου πελοποννησιακῆς τέχνης, ὅπερ παρήχθη ἐκ τοῦ τύπου τῆς ἡμετέρας χαλκῆς κεφαλῆς.

Πλὴν δὲ τῆς τυπικῆς ταύτης συγγενείας καὶ ἡ σπανία τεχνικὴ τελειότης τῆς κεφαλῆς ἐθεωρήθη ἀποχρᾶν λόγος, ἵνα ζητηθῇ ἡ πατρὶς αὐτῆς ἀλλαγῆ καὶ οὐχὶ ἐν Ἀττικῇ ὅπου εὐρέθη. Τοιοῦτον ἔργον, λέγει ὁ Collignon (σ. 322), δὲν ἦδύνατο νὰ παραχθῇ ἢ ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις ἐκείνοις, ὅπου ἡ ἐργασία τοῦ μετάλλου ἦτο εἰδικότες, λεπτομέ-

ρειάι τινες μάλιστα, παρατηρεῖ, τῆς ἐκτελέσεως αὐτῆς, ὡς ἡ τῶν χειλέων καὶ τῶν ὀφρύων ἔνθεσις, ὁ σχηματισμὸς τῆς κόρης καὶ ἡ πλήρωσις τοῦ βολβοῦ διὰ λευκῆς ὕλης φέρουσιν ἡμᾶς ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Σικυῶνα ἢ τὸ Ἄργος. Ἐν γένει ὁ τύπος τῆς αὐστηρᾶς αὐτῆς ὠραιότητος μὲ τὸ εὐρυμερὲς πρόσωπον, τὸ προέχον κάτω χεῖλος καὶ τὴν ἤρεμον, ἀκατάδεκτον ἔκφρασιν δεικνύει τάσιν ἔλας διόλου ξένην πρὸς τὴν ἀττικὴν τέχνην, τὴν ἀνάπτουξιν δὲ αὐτοῦ δυνάμεθα νὰ παρακολουθήσωμεν ὡς πιστὴν παράδοσιν ἐργαστηρίου μόνον ἐν τῇ πελοποννησιακῇ τέχνῃ.

Ἐξωτερικὴ δυσκολία βεβαίως δὲν ὑπάρχει, ἵνα δεχθῶμεν ὅτι, ὅπως οἱ Αἰγινήται καλλιτέχναι, οὕτω καὶ οἱ ἐν Ἄργει καὶ Σικυῶνι συνάδελφοι αὐτῶν εἰργάσθησαν ἐν τῇ πόλει τῶν Περσιστρατιδῶν, ἐν ἣ καὶ ἄλλως βλέπομεν διαστραμμένα τὰ ρέυματα τῶν ποικίλων ἐπιδράσεων τῶν ξένων σχολῶν ἐπὶ τῆς αὐτογενοῦς ἀττικῆς τέχνης. Εἶνε μάλιστα γνωστὸν, ὅτι οἱ τῆς σχολῆς τοῦ Ἀγελάδα ἀκριβῶς εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀντιδρώντες κατὰ τῆς ἀπολύτως ἰσχυράσης πρότερον νησιωτικῆς ἐπιρροῆς, ἀπῆλλαξαν τὴν ἀττικὴν τέχνην ἀπὸ τῶν δεσμῶν τοῦ ἀρχαϊσμοῦ καὶ διὰ τῆς αὐστηρότητος τῆς ἐαυτῶν τεχνοτροπίας παρεσκεύασαν τὴν μετάβασιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ καθαροῦ ἀρχαϊσμοῦ εἰς τὴν χρυσὴν ἐποχὴν τοῦ πέμπτου αἰῶνος.

Ἄλλ' ἡ τυπικὴ συγγένεια καὶ ἐξωτερικὴ ὁμοιότης δὲν συνδέει τὴν χαλκῆν κεφαλὴν περισσότερον πρὸς τὰ ἐν τῇ ἀνωτέρῳ σειρᾷ διαληφθέντα ἔργα ἢ πρὸς τὰ ἐκ τῆς ἐπιδράσεως τῆς πελοποννησιακῆς τέχνης γεννηθέντα ἐν Ἀττικῇ. Τὸ στενὸν μέτωπον καὶ ἡ ἰσημερὴς ἐν τῇ αὐτῆς εἰς ὑπόρισμα καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀρμοδίου ἐν τῷ συμπλέγματι τῶν τυραννοκτόνων, ἔργου τοῦ Κριτίου καὶ Νησιώτου. Ἡ μαρμαρινὴ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀκροπόλεως, ἔργου ὁμοίως εἰς τοὺς τεχνίτας τούτους ἀποδιδόμενου, δεικνύει τὴν αὐτὴν ἀπαραλλάκτως καὶ ἡ χαλκῆ κεφαλὴ ἀνάδεσιν τῆς κόμης περὶ τὸν μετάλλινον στέφανον ὡς καὶ τοὺς αὐτοὺς παρὰ τὰ ὅσα βραχεῖς βοστρύχους, ἔτι δὲ τὸ αὐτὸ ὁμοίως στενὸν μέτωπον καὶ λεπτὴν ῥίνα. Εἶνε δὲ γνωστὸν πόσον στενωῶς ἡ μαρμαρινὴ αὕτη κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος συνδέεται πρὸς τὴν Ἀθηναίαν τοῦ Εὐθυδίκου, ἀπ' ἧς ἀκριβῶς ἄρχεται ὁ ἐκ

τῆς πελοποννησιακῆς ἐπιδράσεως παραχθῆς νέας ἐν Ἀττικῇ τύπος. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ τύπου τούτου καὶ τῆς στενῆς πρὸς τὴν Ἀθηναίαν συναφείας ἀδυνατοῦμεν ν' ἀποχωρισθῶμεν τὴν ὠραίαν μαρμαρινὴν κεφαλὴν τοῦ ἐφῆβου τῆς Ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας ἡ ὁμοιότης πρὸς τὴν Ἀθηναίαν κατὰ τὴν περὶ τὸ στόμα ἔκφρασιν δὲν πρέπει διόλου νὰ παραγνωρίζεται, ὅσον καὶ ἂν αἱ λοιπαὶ αὐτῆς ἀναλογίαι παντάπασι διάφοροι φαίνονται¹. Πάντα δὲ τὰ ἔργα ταῦτα μὲ τὴν καθαρότητα τοῦ τύπου τῶν καὶ τὴν εὐρωστον χάριν ἀνακαλοῦσι τὰς μορφὰς τῶν ἀγείων τῶν ἐγγύς πρὸς τὰ Μηδικὰ χρόνων, δεικνύοντα ἐν συνόλῳ τὴν ταυτόχρονον ἐκείνην τροποποίησιν τοῦ ἀρχαίου ἀττικοῦ τύπου, περὶ ἧς ἀνωτέρω ἀνεφέραμεν, καὶ τὴν ἐμφάνισιν ἐπομένως τοῦ κανονικῆτος καὶ αὐστηροτέρου νέου ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς σχολῆς τοῦ Ἀργου, ἧτις βραδύτερον προσεῖλκυσε καὶ τὸν Μύρωνα καὶ τὸν Φειδίαν (Collignon I σ. 365).

Τόσον λοιπὸν ξένην πρὸς τὴν ἀττικὴν τέχνην τάσιν δὲν φαίνεται ὅτι δεικνύει ἡ ἡμετέρα χαλκῆ κεφαλὴ καὶ ἀπίθανος διὰ τοῦτο δὲν εἶνε ἴσως ἡ εἰκασία τοῦ Furtwängler (Fünffzigstes Programm zum Winkelmannsfeste 1890 σ. 141, Meisterwerke σ. 80), ὅτι τεχνίτης αὐτῆς ὑπῆρξεν αὐτὸς ἐκεῖνος, εἰς ὃν ὑποθέτει ὅτι πρέπει ν' ἀποδοθῇ καὶ τὸ πρωτότυπον τοῦ Ἀπόλλωνος τῆς Πομπηίας, ἧτοι ὁ Ἡγίας ὁ μαθητῆς τοῦ Ἀγελάδα καὶ διδάσκαλος τοῦ Φειδίου. Καὶ ἡ ἀπόδειξις μὲν αὕτη στερεῖται ἔτι τῶν ἀπολύτως πειστικῶν αὐτῆς τεκμηρίων, ἀλλ' ἡ γνώμη, ὅτι ἐν τῇ πρὸ τοῦ Πολυκλείτου πελοποννησιακῆ τέχνῃ ὁ δημιουργὸς τοῦ τύπου τῆς ἡμέτερας κεφαλῆς ἔλας ἰκανῶς διάφορος θέσιν ἢ ὁ ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς Ἀγελάδας, εἶνε νομίζομεν ἀπολύτως ὀρθή. Ὁ ἄμεσος συσχετισμὸς τῆς χαλκῆς κεφαλῆς πρὸς τὸ μόνον πιθανὸν ἀντίγραφον τοῦ

¹ Ἀπεικονίζονται: οἱ τυραννοκτόνοι παρὰ Collignon I σ. 370, 373, εἰκ. 489, 490, παρὰ Brunn - Bruckmann, Denkmäler griechischer und römischer Plastik πίν. 326-8, ἡ μαρμαρινὴ κεφαλὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀκροπόλεως (ἀρ. 698 τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως) ἐν Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι 1888 πίν. 3, παρὰ Collignon I σ. 362 εἰκ. 184, ἡ Ἀθηναία τοῦ Εὐθυδίκου (ἀρ. 686 τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως) ἐν Jahrbuch des kais. deutschen archäologischen Instituts II 1887 πίν. 14, ἐν Μουσείois Ἀθηνῶν πίν. XIV, παρὰ Collignon I σ. 356 πίν. VI εἰκ. 2, ἡ μαρμαρινὴ κεφαλὴ τοῦ ἐφῆβου (ἀρ. 689 τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως) ἐν Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι 1888 πίν. 2, παρὰ Collignon I σ. 362 εἰκ. 184.

τύπου, ὃν ἔδωκεν ὁ Ἀγελάδας, πρὸς τὸ ἐν Βερολίῳ χαλκοῦν ἐξ Ἀργολίδος (Collignon I σ. 322 εικ. 162), εἶνε ἀστήρικτος, ἀλλ' οὐχ ἤττον ἀδικαιολόγητος εἶνε ἢ μετὰ τῶν ἔργων τῆς καθαρᾶς ἀργείας τέχνης κατὰ τὰς τῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν χαλκῆν στενωῶς συγγενεούσης κεφαλῆς τοῦ ἐφήβου, περὶ ἧς ὁ Furtwängler εἶπεν (Fünfzigstes Programm σ. 151), ὅτι δύναται πρὸς αὐτὸ τοῦτο νὰ χρησιμεύσῃ, ἵνα παραβαλλομένη πρὸς τὴν μαρμαρίνην κεφαλὴν τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀκροπόλεως αἰσθητὴν καταστήσῃ τὴν πλήρη ἀντίθεσιν ἀργείας καὶ ἀττικῆς τέχνης. Καὶ ὁμοίως ἄτοπος πρέπει νὰ φανῇ ἢ ἀναγωγὴ τῆς τε χαλκῆς κεφαλῆς καὶ τῆς τοῦ ἐφήβου εἰς τὸν κύκλον ἀπλῶς τῶν γλυπτῶν τῆς Ὀλυμπίας, ὡς κοινοῦ χαρακτηριστικοῦ αὐτῶν θεωρουμένης τῆς διαφορᾶς πρὸς τὰ ἀττικά ἔργα (Botho Graef, Mittheilungen XV 1890 σ. 15).

Τὸ κοινὸν χαρακτηριστικὸν τῶν δύο κεφαλῶν εἶνε ἀκριβῶς ἢ διαφορὰ πρὸς τὰ ὀλυμπιακὰ ἀγάλματα, πηγάζουσα ἐκ τῶν ἰδιαιτέρων τεχνικῶν ἀρχῶν, αἵτινες ἐφηροσόθησαν εἰς ταῦτα καὶ εἰς ἐκείνας. Ὁ Botho Graef (Mitth. XV 1890 σ. 36) ἀναγνωρίζει τὴν ὁμοιότητα τοῦ ἤθους, ὅπερ διακρίνει τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐφήβου καὶ τὴν Ἀθηναίαν τοῦ Εὐθυδίκου, ὅσον καὶ ἂν αἰ ἀναλογίαι αὐτῶν καὶ ὁ τύπος ἐν γένει φαίνονται ἀνόμοια. Τὸ ἤθος δὲ τοῦτο εἶνε, ὅπερ οὐσιωδῶς διαστέλλει τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐφήβου ἀπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ ὀντικοῦ ἀετώματος τῆς Ὀλυμπίας, ὅσον καὶ ἂν ἀμέσως προσπίπτει ἢ στενωτάτη τυπικὴ συγγένεια τῶν δύο ἄλλως ἀπ' ἀλλήλων κατὰ τοὺς χρόνους ἰκανῶς ἀφισταμένων μνημείων. Ὁ Ἀπόλλων οὗτος σπερεῖται πάσης πνευματικῆς ἐκφράσεως καὶ τὰ ὀλυμπιακὰ ἀγάλματα καθόλου, ὡς ὀρθῶς κρίνει ὁ Σοφούλης, δεικνύουσι τὴν σπουδὴν τοῦ τεχνίτου μόνον πρὸς ἀπλῆν, ἀλλ' ἐπιτυχῆ ἀπεικόνισιν τῆς τυχαίας πραγματικότητος, ἐνῶ ἡ ἐργασία τῆς κεφαλῆς τοῦ ἐφήβου ἐκπληροῖ πάντας τοὺς αὐστηροὺς πλαστικούς νόμους καὶ κανόνας τοὺς ἐξευγενίζοντας καὶ ἐξιδανικεύοντας τὴν παράστασιν (Ἐφημ. ἀρχαιολ. 1888 σ. 83)¹. Ἀλλὰ ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς

ἀναπτύξεως ταύτης ἐβάδισε καθ' ἑαυτὴν ὄλως διόλου ἢ ἀττικὴ τέχνη, ἀδιάφορον ἂν ἐπὶ τοῦτο ἐπράπη, ἀφοῦ ἤδη εἰσέβαλεν εἰς αὐτὴν τὸ ρεῦμα τῶν ἐπιβροῶν τῆς πελοποννησιακῆς σχολῆς. Εἰς τὰ ἔργα τῶν Ἀργείων τεχνιτῶν δὲν ἐκφαίνεται ἐπὶ τῆς μορφῆς τὸ «ἀτομικὸν αἰσθημα τῆς ζωῆς»· ὁ τύπος αὐτῶν, ἂν καὶ σαφῆς καὶ ἀκριβῆς, κλίνει ὅμως εἰς τὸ ἀφηρημένον καὶ σχηματικόν, ἢ δὲ ψυχικὴ ἐκφρασις φέρει ὀρισμένως τὴν διατύπωσιν σκυθρωπότητος τινος καὶ κακοθυμίας. Τὰ γνωρίσματα δὲ ταῦτα εἶνε παντάπασιν ξένα πρὸς τὴν ἀττικὴν τέχνην, ἧτις παρὰ πάσας τὰς ἀλλαγὰς ἐπιδράσεις δὲν προήχθη εἰς τελειότητα διὰ τῆς αἰφνιδίας ἐγκαταλείψεως τῶν ἀρχῶν καὶ τρόπων αὐτῆς οὔτε δι' ἀπομιμήσεως τοῦ ξένου, ἀλλὰ τοσοῦτον ὀργανικῶς ὑπέστη ἐν ἑαυτῇ τὴν μεταμόρφωσιν ταύτην—κατὰ τὰ οὐσιώδη ἀνεξάρτητον ἀπὸ ξένων ἐπιρροῶν—ὥστε κανονικώτατα τὴν ταχθεῖαν ἀνάπτυξιν αὐτῆς δυνάμεθα νὰ παρακολουθῶμεν ἀπὸ τοῦ τελευταίου σταθμοῦ, ὃν σημειοῦσι τῆς ἀρχαίας τέχνης τὰ μνημεῖα, μέχρι τῶν μετοπῶν τοῦ Παρθενῶνος καὶ τῶν ἐπιτυμειῶν ἀναγλύφων τοῦ πέμπτου αἰῶνος (πρβ. τὴν κεφαλὴν ἐν Μουσεῖοις τῶν Ἀθηνῶν πίν. XIII καὶ Jahrbuch II 1887 σ. 222 πίν. 13).

Τοιοτοτρόπως ἐν τῇ ἀναπτύξει ταύτῃ δὲν εἶνε δυνατὸν πλέον νὰ θεωρηθῇ ὡς μοναδικὸν ἔργον ἢ χαλκῆ κεφαλῆ, ὡς νέος τις τύπος, ὃν μετὰ χρόνον μόλις ἐπανευρίσκομεν ἐν τῷ Ἀπόλλωνι τοῦ ὀντικοῦ ἀετώματος τῆς Ὀλυμπίας ἢ ἐν τῷ ὑποθετικῷ πρωτοτύπῳ τοῦ Ἀπόλλωνος τῆς Παμπητίας. Ἴσως δὲν ὑπάρχει λόγος ν' ἀμφιβάλλωμεν καὶ περὶ τῆς καταγωγῆς αὐτῆς ἀπὸ τῶν πρὸ τοῦ 480 χρόνων, ὡς κάμνει τοῦτο ὁ Overbeck (Geschichte der griechischen Plastik ἐκδόσ. 4^{ης} σ. 207· πρβ. Studniczka). Ἀλλ' ἡ συνάφεια αὐτῆς πρὸς τὴν σχολὴν τοῦ Κριτίου καὶ Νησιώτου, ἣν ὁ Overbeck ὁμοίως θεωρεῖ ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας, δὲν εἶνε μᾶλλον βεβαία ὡς ἐκ τῶν μνημονευθέντων ἰδιαιτέρων γνωρισμάτων, ἢ ἡ στενὴ σχέσις πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐφήβου. Ἡ δὲ ἤρεμος καὶ σοβαρὰ αὐτῆς ἐκφρασις πραγματικῶς οὐδὲν ἔχει ἐκ τῆς σκυθρωπότητος καὶ ἀκαταδεξίας, ἧτις εἰς αὐτὴν ἀπεδόθη, ἢ

¹ Ὁ Furtwängler ἀποδίδει εἰς Παρίους τεχνίτας τὴν κατασκευὴν τῶν ὀλυμπιακῶν ἀετωμάτων, οὓς δὲν θεωρεῖ καλλιτέχνας, ἀλλ' ἀπλῶς ἐμπείρους μαρμαρογλύφους, παραγγελιοῦχος μεγάλων ἐργασιῶν ἐπὶ μαρμάρου πρὸς διακόσμησιν μνημείων· πρβ. Intermezzi. Kunstge-

schichtliche Studien von A. Furtwängler (1896) σ. 9 καὶ Archäologische Studien H. Brunn dargebracht (1893) σ. 78.

ζωηρά δὲ μᾶλλον παραστατικότητος καὶ ἡ ἔκφρασις ἰδιοφυοῦς ἤθους, ἥτις ἀναντιβῆτως διακρίνει τὴν κεφαλὴν τοῦ ἐφήβου (Overbeek, *Gesch. d. griech. Plastik* I⁴ σ. 207), εἶνε κοινὸν γνώρισμα καὶ τῆς ἡμετέρας. Εἶνε ἀδελφὰ ἔργα ἐκ τοῦ ἀττικοῦ ἐργαστηρίου ἐξεληθόντα, κατὰ τοσοῦτον μόνον ἀλλήλων ἐπ' ἐλάχιστον διαφέροντα, καθόσον ἴσως καθαρῶς τεχνικοί τινες τρόποι τῆς προηγμένης πελοποννησιακῆς χαλκοπλαστικῆς ἰδιατέρως ἐν τῇ κατασκευῇ τῆς χαλκῆς κεφαλῆς ἐφηρμύσθησαν.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 11 3.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6457]. — Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική, 1887, σ. 140, πίν. 8, 3 (Studniczka). — Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder σ. 304 ἀρ. 782.

Ἄθηνᾶ πρόμαχος ὕψους 0,193, ἄνευ αἰγίδος αὕτη, φέρουσα χιτῶνα λεπτόν, βρατὸν κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὤμον, καὶ μακρὸν ἱμάτιον, οὗ ἡ μία πτέρυξ κατέρχεται ἀπὸ τοῦ ὑψωμένου καὶ πρὸς τὴν κεφαλὴν καμπτομένου δεξιῷ βραχίονος, ὅστις διήρε βεβαίως τὸ δόρυ, ἡ δὲ ἄλλη ὑπὸ τὴν ἀριστερὰν μασχάλην χωρίζεται ἀπ' αὐτῆς διὰ βαθείας αὐλακος. Ὁ ἀριστερὸς βραχίον συντακεῖς ὑπὸ τοῦ πυρὸς (κατὰ τὴν πυρπόλησιν τῆς Ἀκροπόλεως τὸ 480) ἐκάμφη, ἡ δὲ ἄρα χεὶρ εἶνε κοίλη ἵνα ἐφαρμύζηται εἰς αὐτὴν τὸ ἕτερον τῶν ὀχάνων τῆς ἀσπίδος. Τοῦ ἄλλου ὀχάνου σώζεται ἱκανὸν λείψανον. Ἡ κόμη πλατεῖα διὰ χωρίστρας ἐπὶ ἐκάτερα μεριζομένη εἰς κυματοειδῆς βοστρύχους, οἵτινες δηλοῦνται οὐχὶ δι' ἐγκαρτάκτων γραμμῶν, ἀλλὰ διὰ μικρῶν ἐγκαρσίων αὐλάκων. Μετὰ τοῦ ἀττικοῦ κράνους καὶ ὁ λόφος ὁμοῦ ἐχύθη. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἀμυγδαλωτοὶ καὶ ἐξέχοντες, αἱ παρειαὶ εὐτραφεῖς καὶ μακραί, αἱ γωνίαὶ τοῦ στόματος ἀνυψοῦνται ελαφρῶς.

Ἦς κατὰ τὴν περιβολὴν καὶ ἐν μέρει τὴν στάσιν τοῦ σώματος ἡ Ἄθηνᾶ αὕτη διαφέρει οὐσιωδῶς τῆς ἀνωτέρω ἐν πίν. 8. 10¹, οὕτω καὶ κατὰ τὴν ἀποτύπωσιν τῆς μορφῆς καθέλου. Διὰ τὰς στρογγυλοειδεῖς καὶ εὐσάρκους παρειὰς τὸ ἔργον ἐθεωρήθη ἀνήκον εἰς τὸν τύπον, οὗ κυριώτατον παράδειγμα ἔχομεν τὴν Ἄθηνᾶν ἐκ τοῦ ἀετώματος τοῦ ναοῦ τῶν Πει-

στρατιδῶν, καὶ εἰς ὃν ἀνάγεται ὡσαύτως ἡ κεφαλὴ ἡ ἀπεικονιζομένη ἐν Μουσεῖοις τῶν Ἀθηνῶν πίνακι 13 (τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 684). Καὶ ὁ μὲν ἀττικὸς αὐτοῦ τύπος εἶνε ἀναμφισβήτητος, εἰδικώτερα ὅμως γνώρισμα στενωτέρου αὐτὸ πρὸς τὰ μνημονευθέντα ἔργα συνδόντα δὲν βλέπομεν ὑπάρχοντα. Τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν κείνται λοξῶς ὡς ἐν τούτοις, οὔτε αἱ γωνίαὶ τοῦ στόματος εἶνε τὸσον ἀνυψωμέναι, διὸ καὶ λείπει ἐντελῶς ἀπ' αὐτοῦ τὸ κατὰ συνθήκην ἐκειῶν μειδίωμα. Ἀντὶ δὲ τῆς ἐν αὐτοῖς ἰσχυροῦσης εὐσάρκου ζωτικότητος καὶ τοῦ καθαροῦ ἔτι ἀρχαϊσμοῦ, ἐν τούτῳ ἡ μὲν ἐργασία δεικνύει ἱκανῶς λεπτότερον τύπον τέχνης, ἡ δὲ μορφή τοῦ προσώπου τρυφερότητα καὶ ἀνηρότητα, ἥτις προσιδιάζει μόνον εἰς τὰ τῆς προηγμένης πλέον ἀττικῆς τέχνης ἔργα τῶν ἐγγύς πρὸ τῶν Περσικῶν χρόνων.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 12 1.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6614]. — *Δελτίον Ἀρχαιολογικόν*, 1888 σ. 82 (Π. Καββαδίας). — Ἐφημερίς Ἀρχαιολογική, 1888, σ. 46 (Κ. Δ. Μυλωνᾶς). — *Journal of Hellenic Studies*, 1889 σ. 268-9 (E. A. Gardner). — Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder, σ. 275, ἀρ. 750. — Daremberg-Saglio, *Dictionnaire des antiquités grecques et romaines*, τόμ. 3^η σ. 6 καὶ 7, ἐν λέξει: Halter (A. de Ridder). — *Bulletin de correspondance hellénique*, IX-X 1897, σ. 253 (A. de Ridder).

Τὸ ἀγαλμάτιον παριστάνει νεανίαν γυμνὸν μὲ καμπτόμενα τὰ γόνατα, τὸ δεξιὸν χαμηλότερον τοῦ ἀριστεροῦ, τοὺς βραχίονας τεταμένους ὀριζοντίως πρὸς τὰ ἔμπρὸς καὶ ὀλίγον ὑψωμένους, τὴν κεφαλὴν ὑψομένην ὀλίγον καὶ βλέπουσαν εἰς τὸ κενόν. Τὸ δεξιὸν ἀντιβράχιον εἶνε βιβαίως κεκαμμένον, λείπει δὲ καὶ ἡ δεξιὰ χεὶρ, ὁ ἀριστερὸς βραχίον εἶνε ἐντελῶς ἀποκεκομμένος. Λείπουσι καὶ οἱ πόδες. Τὸ πρόσωπον πολὺ βεβλαμμένον. Ἡ κόμη καταλήγει κύκλω περὶ τὸ μέτωπον καὶ τὸν αὐχένα εἰς ἐξόγκωσιν στεφανοειδῆ. Ὁ κορμὸς ὀρθός, ἡ κοιλία διὰ τὴν κάμψιν τῶν σκελῶν συστέλλεται καὶ ἐπομένως ὀλίγον κοιλαίνεται. Ὑψος τοῦ ἀγαλματίου 0,17 μ.

Τὸ ἔργον παρεβλήθη πρὸς τὰ γλυπτὰ τῆς αἰγινητικῆς τέχνης καὶ ἡ κεφαλὴ ἰδίως ἐθεωρήθη συγγένειαν ἔχουσα πρὸς τὴν τοῦ ὑπ' ἀρ. 6615 ἀγαλ-

ματίου τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου (κατωτέρω ἐν πίν. 124). Ἄλλ' οὔτε ἐν τῷ συνόλῳ τὸ ἡμέτερον ἀγαλμάτιον δεικνύει ἔχον τι τοῦ ἀρχαϊσμοῦ τῆς μορφῆς ταύτης οὔτε ἰδιαίτερος ἢ κεφαλὴ παρουσιάζει γνωρίσματα ὅμοια, ἀλλὰ καὶ ἡ διαφορὰ μάλιστα ἀμφοτέρω ἐῖνε προφανῆ κατὰ τε τὴν μορφήν τοῦ κράνιου καὶ τὸν σχηματισμὸν τοῦ προσώπου. Ἡ δὲ ἀρμονία μεταξὺ τῆς διαπλάσεως τῆς κεφαλῆς καὶ τοῦ σώματος, ἡ εὐτονία πάντων τῶν μελῶν, ἡ διακεχυμένη εἰς τὴν μικρὰν μορφήν χάρις ἀπομακρύνουσι αὐτὴν καὶ τοῦ αἰγινητικοῦ τύπου, φέρουσι δὲ ἡμᾶς εἰς ὑψηλοτέραν βαθμίδα ἀναπτύξεως τῆς τέχνης. Ἀναμφισβήτητον τοῦλάχιστον πρέπει νὰ θεωρηθῆ, ὅτι τὸ ἔργον ἐνθυμίζει τοὺς καλλίστους τύπους τῶν ἐρυθρομόρφων ἀγγείων, οἵτινες ἐπλάσθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ πρὸ τῶν Μηδικῶν καὶ πρὸς οὓς ἐσχέτισθη ὁ κατὰ τὴν στάσιν καὶ τὴν τεχνοτροπίαν πολλὴν συγγένειαν ἔχων πρὸς τὴν ἡμετέραν παράστασιν περίφημος ὀπλιτοδόμος τῆς Τυβίγγης (ἀπεικονίζεται ἐν Jahrbuch des kais. deutschen archäologischen Instituts I 1886 πίν. IX. πρὸς. A. de Ridder ἐν Bulletin σ. 252).

Ἡ παραβολὴ τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου πρὸς τὰς ἀγωνιστικὰς ἐπὶ ἀγγείων παραστάσεις παρέχει πρόχειρον καὶ τὸ μέσον τῆς ὀρθῆς αὐτοῦ ἐξηγήσεως. Ἀρματηλάτου ἢ ὀπλιτοδόμου στάσιν δὲν δύναται βεβαίως νὰ θεωρηθῆ ἔχων ὁ ἡμέτερος ἀγωνιστής, ὡς ὑπετέθη κατ' ἀρχάς, ἀλλ' εἶνε προφανές, καθὰ ὁ de Ridder παρετήρησεν, ὅτι τὸ ἀγώνισμα περὶ οὗ ἐνταῦθα πρόκειται εἶνε τὸ ἄλμα. Τὴν αὐτὴν παράστασιν ἔχομεν παρὰ Krause, Gymnastik und Agonistik, τόμ. II πίν. VIII 18 = Gerhard, Auserlesene Vasenbilder πίν. 260 = Daremberg-Saglio τόμ. III σ. 7 εἰκ. 3695 καὶ μόνον ἡ στιγμή τῆς ἐκτελέσεως τοῦ γυμνάσματος διαφέρει κατὰ τι ἐν τούτοις καὶ ἐν τῷ ἡμέτερω. Εἰς τὰς παραστάσεις ταύτας ὁ ἀγωνιστὴς κρατῶν τοὺς ἀλτήρας ἴσταται ὀρθός, κάμπει δὲ εἰς τὸν ἀγκῶνα τοὺς βραχίονας, προτείνων ὀλίγον καὶ ὑψῶν τὰ ἀντιβράχια. Τοιοῦτοτρόπως ἐτοιμάζεται ἵνα λάβῃ ἔπειτα ὠρισμένην θέσιν πρὸς τὸ ἀγώνισμα, εἴτε εἰς μῆκος πηδῶν εἴτε ἐμπόδια ὑπερπηδῶν, βοηθούμενος πρὸς τὴν φορὰν τοῦ σώματος ὑπὸ τῶν ἀλτήρων («πομπός τε γὰρ τῶν χειρῶν ἀσφαλῆς καὶ τὸ βῆμα ἐδραϊόν τε καὶ εὐσημον εἰς τὴν γῆν

ἄγει» τ. ἔ. ὁ ἀλτήρ, Φιλόστρατος ἐν Γυμναστικῇ πρὸς. Julius Jüthner, Ueber antike Turngeräthe, Wien 1896 σ. 11 ἐ.). Εἰς δὲ τὸ ἡμέτερον ἀγαλμάτιον ὁ ἀγωνιστὴς ἐξετέλεσεν ἤδη τὴν ἡμιπεριστροφικὴν τῶν βραχιόνων κίνησιν μὲ τὰ βάρη εἰς τὰς χεῖρας, ἵνα δώσῃ τὴν ἀπαιτουμένην φορὰν εἰς τὸ σῶμα πρὸς τὸ ἄλμα, ὑπεγείρων ἤδη πρὸς αὐτὸ τοὺς πόδας. Οὕτως ἐξηγεῖται κάλλιστα καὶ τῶν βραχιόνων ἡ ὀριζοντία τάσις καὶ ἀνύψωσις, ἥτις ὅλως διόλου ξένη εἶνε πρὸς τὴν στάσιν τοῦ ἀρματηλάτου, καὶ τοῦ βλέμματος ἢ πρὸς τι ἀπώτερον σημεῖον διεύθυνσις καὶ τῆς κεφαλῆς μετὰ τοῦ τραχήλου καὶ τοῦ κορμοῦ ἢ θέσις, ἣν δὲν δύναται νὰ ἔχῃ οὔτε ὁ ἀρματηλάτης οὔτε ὁ ὀπλιτοδόμος, ὅστις ἄλλως καὶ ἐκ τοῦ κράνους διακρίνεται καὶ τὸν φέροντα τὴν ἀσπίδα ἀριστερὸν βραχίονα δὲν τείνει ὀριζοντίως πρὸς τὰ πρόσω, ἀλλὰ κάμπει. (πρὸς. περὶ τοῦ ὀπλιτοδόμου τῆς Τυβίγγης καὶ παραστάσεων τοῦ ἀγωνίσματος τούτου ἐν γένει Jahrbuch II 1887 σ. 94-107, X 1895 σ. 182-203, Bulletin IX-X 1897 σ. 210-255· περὶ δὲ τῶν παραστάσεων ἀρματηλατῶν τὰς ποικίλας ἰδίους ἐπὶ ἀγγείων π. χ. παρὰ Gerhard, Auserlesene Vasenbilder καὶ τὰ νομίσματα τῶν Συρακουσῶν, ἔτι δὲ τὸ χαλκοῦν τῆς Ἀκροπόλεως ὑπ' ἀρ. 6609 τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου, τὰ χαλκᾶ καὶ πήλινα τῆς Ὀλυμπίας παρὰ Furtwängler, Bronzefunde aus Olympia σ. 29, Ausgrabungen τόμ. IV πίν. XV 248, 249, 250, XVI 251).

Ἀνεφέραμεν τὴν παρατηρηθεῖσαν συγγένειαν τοῦ ἡμετέρου ἀγαλματίου πρὸς τὸν ὀπλιτοδόμον τῆς Τυβίγγης κατὰ τε τὴν στάσιν καὶ τὴν τεχνοτροπίαν. Ἀλλὰ κατὰ ταύτην ἴσως πρέπει νὰ διακριθῶσι καλῶς τὰ δύο ἔργα, διότι δύσκολον εἶνε ν' ἀρνηθῆ τις ἐν τῷ ὀπλιτοδόμῳ τὰ σαφῆ γνωρίσματα τῆς γνησίας αἰγινητικῆς τέχνης ἢ τοῦλάχιστον τῆς ἀμέσου αὐτῆς ἐπιδράσεως ἐπὶ ἔργων ἐν Ἀθήναις πλασθέντων, ἂν ὑποτεθῆ ὅτι τὸ χαλκοῦν τῆς Τυβίγγης δὲν εἶνε καθαρὰς αἰγινητικῆς προελεύσεως, ἀλλ' ἔργον Διγινήτου τεχνίτου ἐν Ἀττικῇ ἐργασθέντος (πρὸς. ὅσα περὶ τῆς τεχνοτροπίας τοῦ ὀπλιτοδόμου τῆς Τυβίγγης ἀκριβέστερον διέλαβεν ὁ Schwabe ἐν Jahrbuch I 1886 σ. 174, 175). Ὅτι δὲ τὰ μόνον μνημεῖα πρὸς ἃ δύναται ὁ ὀπλιτοδόμος τῆς Τυβίγγης νὰ παραβληθῆ, εἶνε τὰ

ἀθηναϊκὰ ἀγγεῖα, πρέπει πάντως ν' ἀποδοθῆ εἰς τὴν ἐπὶ τῆς αἰγυνητικῆς τέχνης ἀντεπίδρασιν τῶν Ἀττικῶν ἀγγειογράφων. Ἐν Ἀθήναις ἐγενήθη ἄλλως καὶ ὁ πλαστικὸς τύπος τοῦ ὀπλιτοδρόμου, ὅστις ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ἐργαστηρίου τοῦ Κριτίου καὶ Νησιώτου (πρβ. Πausan. I 23, 9 καὶ Loewy, Bildhauerinschriften n° 39). Τὸν τύπον δὲ τοῦτον τῶν τεχνιτῶν τοῦ συμπλέγματος τῶν τυραννοκτόνων ἐπανευρίσκωμεν πιθανώτατα ἐν τῷ ἡμετέρῳ ἀγαλματίῳ, τοῦ ὁποίου ὄχι μόνον ἡ στενωπάτη σχέσις πρὸς τὰς ἀγωνιστικὰς παραστάσεις τῶν Ἀττικῶν ἀγγειογράφων εἶνε προφανής, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπτική προέλευσις ἐκ τῶν ἀμέσως πρὸ τοῦ 480 ἐτῶν βεβαία.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 12 2.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6509]. — Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder, σ. 162 ἀρ. 459.

Γοργόνειον τοῦ ἀρχαίου τύπου, καθ' ἐν περισταταί τοῦτο μὲ τὰ θηριώδη ἔτι αὐτοῦ χαρακτηριστικά. Τὸ σχῆμα εἶνε κυκλικὸν καὶ μόνον ἡ γένυς προέχει ὀλίγον. Τὸ στόμα πλατὺ τοξοειδές, αἱ γωνίαι ἀνοικταί, ἡ γλῶσσα κρέμαται, οἱ χαυλιόδοντες ὡς ἀρπακτικοῦ θηρίου. Οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε πεπληρωμένοι δι' ὑελώδους τινὸς ὕλης. Τὰ μῆλα τῶν παρεῖων ἐξωγκωμένα. Τὸ μέτωπον φέρει ἐν τῷ μέσῳ κἀθετον ρυτίδα, αἱ ἐπ' αὐτοῦ πλοκάδες κυματοειδεῖς. Οἱ λοβοὶ τῶν ὠτων κρύπτονται ὑπὸ βόδακων. Ὅφεις ἀνυψοῦνται ἀπὸ τοῦ κρανίου, οἱ ὑπὸ τὰς γνάθους συνετρίβησαν. Ὅμοιος τύπος μετὰ τινων διαφορῶν εἶνε καὶ ὁ τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσειῦ ὑπ' ἀρ. 6510. Ἄνευ τῶν ὄψεων ἀλλ' ὅμοιος ἐν γένει τύπος εἶνε ὁ παρὰ Ross, Archäologische Aufsätze I πίν. 5 εἰς τὸ μέτωπον τηλίνου ἀκρωκεράμου, ὡς καὶ ὁ τοῦ καισιέως τῆς Ἀκροπόλεως ὑπ' ἀρ. 701, ὅστις ἔχει καὶ ἄλλας διαφοράς. Τοῦ μεσαίου τύπου, τοῦ παριστῶντος αὐτὸ ἄνευ τῶν θηριωδῶν χαρακτηριστικῶν, εἶνε τὸ Γοργόνειον τὸ γεγλυμμένον ἐπὶ τοῦ ὀμαλῶς ἐξέχοντος ἐπιπέδου τῆς αἰγίδος μαρμαρίνου ἀγάλματος τῆς Ἀθηνᾶς (ἀρ. 1336 τοῦ μουσειῦ τῆς Ἀκροπόλεως), ὅπερ δὲν διαφέρει τοῦ ἐπὶ τῶν ἀντιτύπων τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς εἰκονιζομένων (πρβ. Ἐφημ. ἀρχ. 1887 σ. 150 πίν. 8).

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 12 3.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6705]. — Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder, σ. 618 ἀρ. 517.

Ταῦρος βαδίζων, ὕψους 0,8 μ., μήκους 0,13 μ. ἐπὶ χαλκίνης πλακῶς ὀρθογωνίου ὡς βάσεως. Οἱ δεξιὸι πόδες προηγούνται. Ραβδώσεις κυματοειδεῖς ἐγγράρακτοι παριστάνουσι τὰς ρυτίδας τῆς λαμυρίδος καὶ τοῦ αὐχένος, τὰς δὲ ἐπὶ τοῦ μετώπου τρίχας σπειροειδεῖς ἐγγράρακτοι ὁμοίως γραμμαί. Ἡ κεφαλὴ εἶνε καλῆς τέχνης.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 12 4.

[Ἐθνικὸν Μουσεῖον ἀρ. 6615]. — *Δελτιόν Ἀρχαιολογικόν*, 1888 σ. 154 (Π. Καβαδίας). — Catalogue des bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes, par A. de Ridder, σ. 281 ἀρ. 275.

Ἄνθρωπος γυμνός, βαδίζων καὶ προβάλλων τὸ δεξιὸν σκέλος, οὗ τὸ ἄκρον τοῦ ποδὸς λείπει. Ὁ ἄνω κορμὸς καὶ ἡ κεφαλὴ ἐπομένως καὶ ὁ δεξιὸς ὤμος κλίνουσιν ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιὰ. Ὁ δεξιὸς βραχίον τείνων καθέτως κάμπτεται κατὰ τὸν ἀγκῶνα, λείπει δὲ τὸ ἀντιβράχιον. Ὁ ἀριστερὸς βραχίον ὑψοῦται καμπτόμενος κατὰ τὸν ἀγκῶνα καὶ ἡ χεὶρ ἐγγίζει τὴν κεφαλὴν στρέφουσα τὴν παλάμην πρὸς τὰ κάτω. Ἡ διάταξις τῆς κόμης ὡς ἡ τῆς ἀνωτέρω κεφαλῆς ἐν πίν. 12 1. Ἡ γένυς προέχει ὀλίγον.

Ἡ ἀποτύπωσις τοῦ σώματος δὲν δεικνύει τὴν ἐντέλειαν τῆς μνησθεῖστος μορφῆς, πλησιάζει δὲ μᾶλλον εἰς τὴν ἀρχαιωτέραν τεχνολογίαν. Ὅτι ἡ παράστασις ἐμφαίνει ὀρθοστάτην, εἶνε πιθανώτατον. Ἀναλογίαν τινὰ ἔχει ἀναμειβόμενος πρὸς τὸ χαλκοῦν ἀγαλμάτιον, ὡς παρατηρεῖ ὁ de Ridder, τὸ ὑπ' ἀρ. 957 ἀπεικονιζόμενον ἐν Catalogue des bronzes antiques de la bibliothèque nationale par Babelon et Blanchet (1895 σ. 423). Πρβ. καὶ Essai sur l'orchestique grecque, par Maurice Emmanuel (1895) σ. 170 εἰκ. 368, πρὸς ἣν κίνησιν φαίνεται παρασκευαζόμενος ὁ ἡμέτερος ἢ πρὸς τὸ πρόσωπον κίνησις τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς δεικνύει ἀναλογίαν πρὸς εἰκ. 484 αὐτόθι σ. 333.

[Γ. Σωτηριάδης].

ΠΙΝΑΞ 43-43Α

[Μουσείον Ἀκροπόλεως ἀρ. 624 καὶ 624 α καὶ β].—*Περβάρογλον*, *Decharme*, *Brunn* ἐν *Bullettino* 1864 σ. 84, 86 ἔξ. (πρβ. *Περβάρ.* αὐτ. 1864 σελ. 132-3, 1866 σελ. 132, 1867 σελ. 76-79).—*Conze* *Arch. Zeit.* 1864 σ. 169-73, πίν. 187, 1 (ὁ πίναξ κατ' ἰχνογράφημα Ν. Γύζη, Ἑλληνας, νῦν καθηγητοῦ τῆς γραφικῆς ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ τοῦ Μονάχου).—*Köhler* *Arch. Anzeiger* 1866 σ. 167*.—*Stephani* *Compte-rendu* 1869 σ. 97 ἔξ., 1877 σ. 30.—*C. Böllcher* *Erkl. Verzeichniss der Abgüsse* 2 σ. 42-45.—*Murray* *Hist. of Greek sculpt.* σ. 186.—*Milchhöfer* *Museen Athens* σ. 55.—*v. Sybel* *Katal. d. Sculpt.* 5005 (πρβ. *Weltgesch. d. Kunst* εἰκ. 96).—*Veyries* *Fig. criophores* σ. 4, 16, 31.—*Wollers* *Gipsabgüsse* 109 (πρβ. *P. W.* ἐν *AMI* 1887 σ. 266-7).—*v. Jan* ἐν *Baumeister* *Denkm.* I 338 (πρβ. σ. 674).—*Klein* *Bathykles* (*Arch.-epigr. Mitth.* 1885) σ. 152-3.—*Furtwängler* *Collection Sabouloff* I σ. 4-5, II εἰς πίν. 146, 1, ἐν *AMI* 1881, 179, *Meisterw.* 709 σπμ. 6, 717 σπμ.—*Brunn-Bruckmann* *Denkm.* πίν. 6.—*Σφοῦλης* *Musées d'Ath.* πίν. XI σ. 10 ἔξ., Ἄρτ. Ἐργαστ. 15, 51 ἔξ., Κόραι 41 ἔξ. (πρβ. *EA.* 1891, 157 ἔξ.).—*Lolling* *SBer. d. Berl. Akad.* 1888 σ. 319—*CIA.* IV I (σ. 198) 373 233.—*Jane Harrison* *Journ. of Hell. Stud.* IX σελ. 123-4.—*Winter* *Der Kalbträger* κλπ. ἐν *AMI* 1888, 113-136.—*Schneider* *Die archaisch. Marmorskulpt. auf d. Akrop.* ἐν *Verhandl. d. 40. Philologensers.* 349 ἔξ.—*Lepsius* *Marmorstudien* σ. 76, ἀρ. 95 (πρβ. σ. 110, c, d, 117).—*Scherer* ἐν *Roscher* *Myth. Lex.* I σ. 2397.—*Sveinbeck* *Gr. Plastik* 4 I σ. 186-7, 243 σπμ. 123 (πρβ. γ' ἔκδ. I σ. 148, 234 σπμ. 89 καὶ *Ber. üb. d. Verhandl. d. sächs. Ges. d. Wiss.* 1892 σ. 21-22).—*Collignon* *Hist. de la sculpt.* gr. I 215 ἔξ. (πρβ. *Gaz. archéol.* 1887, 89).—*Kékulé* ἐν *Büdeker* *Griech.* 1893 LXXII ἔξ.—*Michaelis* *Altalt.* *Kunst* 13, 38.—*Sittl* *Archäologie* (*W. v. Müller* *Handbuch* VI) σ. 532, 537.—*E. Gardner* *Handbook of Greek sculpt.* I 175 ἔξ.—*Brunn* *Gr. Kunstgeschichte*, nachgelass. *Theile* herausgeg. von *Flasch*, 2tes Buch (1897) σ. 192-195 κλπ.

Τοῦ **μοσχοφόρου τῆς Ἀκροπόλεως** τοῦ ἄνω μέρος (μέχρι που τοῦ στήθους τοῦ ἀνδρός, πλὴν τῆς κεφαλῆς τοῦ μόσχου) ἠυρέθη κατὰ τὸ ἀνατολικὸν τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρχομένου τοῦ 1864, κατόπιν δὲ κατὰ μικρὸν ἠυρέθησαν τᾶλλα σφζόμενα λείψανα (ἐν πίν. 13Α ἐπὶ τοῦ βάρου τεθέντα ἐφωτογραφήθησαν καὶ δύο μὴ προσαρμόττοντα [τῶν σκελῶν] τεμάχια, ἀριθ. μουσείου Ἀκροπόλεως 624 α καὶ β· τούτων τὸ μὲν ἔχει ὕψ. 0.20, πᾶχ. 0.14, τὸ δὲ ὕψ. 0.15, πᾶχ. σφζ. [ὄπισθεν ἐλλιπές] 0.08). Τὸ βᾶρον μετὰ τῆς μαρμαρίνης πλίνθου ἠυρέθη τῷ 1887 αὐτόθι (κατὰ τὴν ΝΑ. γωνίαν τῆς Ἀκροπόλεως) ἐν ἀρχαίῳ τοίχῳ ἐνωκοδομημένον. Ὅτι τὸ βᾶρον ἀνήκει τῷ ἀγάλματι, ἐτεκμήρητο πρῶτος ὁ Winter (πρβ. τὴν ἀνωτέρω ἐν τῇ πεηγολογίᾳ ἀναγεγραμμένην πραγματείαν αὐτοῦ καὶ

[ἄνωτ.] ἐν *Athen. Mittheil. des d. Institut.* 1887, σελ. 266-7).

1.66	ὕψος ὄλον ὑποτιθέμενον, ἄνω τοῦ βάρου.
1.11	» ἀπὸ κορυφῆς μέχρι σφζ. ἄκρου δεξιῷ μηροῦ.
0.62	» » » » ὄμμαλοι.
0.19	» » » » στόματος.
0.035	» μετώπου.
0.07	» ρινός.
0.135	πλάτος προσώπου εὐθὺ ἀπὸ ὠτός εἰς οὖς.
0.072	» μετὰ κεντρον ἀπὸ κόρης εἰς κόρην.
0.05	» στόματος.
0.064	ὕψος ὠτων.
0.07	» λαίμου μέχρι κλειδῶν.
0.12	πλάτος λαίμου.
0.42	» ὠμων.
0.145	ὕψος ἀπὸ προκαρπίου μέχρι ὄμμαλοι.
0.21	πλάτος ὀρπιός (ἐκ δεξιῶν πρὸς ἀριστερά).
0.15	πᾶχος » (ἐκ τῶν πρῶτω πρὸς τὰ ὀπίσω).
0.24	μῆκος ἄκρου ποδός.

Τὸ ὄλον σύμπλεγμα σὺν τῇ πλίνθῳ ἦν ἐνὸς ἑμοίως λίθου, Ὑμητίου¹ (τοῦ κατωτέρου ἦτοι ἀρχαιότερου εἶδους), τὸ δὲ βᾶρον εἶνε λίθου ἀκίτιου (*Lepsius* ἄνωτ.).

Τῶν βλαβῶν τοῦ ἀγάλματος μνημονεύμεν τὰς δὲ. Ὁ κορμός τοῦ ἀνδρός εἶνε δίχα τεθραυμένος· ἡ θραύσις φέρεται ὄπισθεν ὀλίγον ὑπὲρ τὴν ὀσφὺν πρὸς τὸν δεξιὸν βραχίονα κατὰ τὸ ἄνω τοῦ δικεφάλου μὲνος καὶ ἔμπροσθεν λαζῶς πρὸς τὸ ἀριστερὸν τῆς ὀσφύος. Θραύματα δὲ συγκεκολλημένα ὑπάρχουσι κατὰ τὸν δεξιὸν βραχίονα, τὸν ἀριστερὸν ἀγκῶνα καὶ ἕτερον ὑπ' αὐτόν, δύο ὑπ' ἄλληλα κατὰ τὸν δεξιὸν γλουτὸν καὶ ἕτερον ἐπὶ τοῦ δεξιῷ μηροῦ. Ἀποκεκρουμένη ἡ ράχις τῶν χειρῶν (σφζονται τὰ οἰκεία μέρη τῶν λιχανῶν), ἡ ρίς καὶ τὸ σιαγόγιον² μετὰ τοῦ αὐτόθι πώγωνος, ὡσαύτως δὲ ἅπας ὁ ἀριστερὸς πούς (διακρίνεται τὸ περιγράμμα) καὶ τὸ ὄπισθεν ἦμισυ τοῦ δεξιῷ (σφζεται μόνον ἐλάχιστον ὡς 0.025 μέρος τῆς πτέρυγης ἔσω, γυμνόν).—Τοῦ δὲ καθ' ὄλον σχεδὸν σώου σφζόμενου μόσχου προσκεκώληται ἡ κεφαλὴ, τεθραυμένη κατὰ τὸν λαίμονα καὶ τὸ μέσον τοῦ συμπεφυκότος τῷ τοῦ ἀνδρός βρέγματι ἀριστεροῦ ὠτός· ἐλλείπει τὸ δεξιὸν (πρόσθετον) οὖς.

Ὁ ἀνὴρ τῇ μὲν δεξιῷ κρατεῖ τοὺς προσθίους τοῦ

¹ Ἀττικὸν ἢ Ὑμητίον εἶπον τὸ μάρμαρον πρὸς ἄλλοις καὶ οἱ πρῶτοι τὸ ἀγαλμα ἰδόντες ἢ πραγματευσάμενοι, Ὑμητίον δὲ καὶ ὁ Winter καὶ ὁ ἐν τοῖς ἀρχαιολογικοῖς μουσείοις τεχνίτης Π. Καλούδης (πρβ. *AMI* 1887 σ. 406, 2· 1888 σ. 116, 4).

² Ἐπιτραπήτω ἢ κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον σαρόγιον σχηματισθεῖσα λέξις.

μόσχου πόδας, τῇ δὲ ἀριστερᾷ τοὺς ὀπισθίους, φέρει δὲ *χλαμύδα* ἐῶσαν γυμνὸν ἅπαν τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ σώματος. Ἡ ἀμφοτέρω ἀποχρώντως ἐστὶν εὐνόητος· ὅπισθεν γὰρ ἡ *χλαμύς* μέχρι μέσων μηρῶν καθήκουσα φέρεται ἐπὶ τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας, ἀφ' ὧν καὶ κατέπιπτεν (ἔμπροσθεν ὀλίγη κατωτέρω ἢ ὅπισθεν) φέρουσα κατὰ τὰς γωνίας τῶν κρασπέδων ἀνὰ ἐν κρασσωτὸν κομβίον¹ ἧτοι ἀνὰ δύο ἐπὶ ἑκατέρου τοῦ μηροῦ Ἡ περὶ τὴν τῆς ἀναβολῆς παράστασιν πλημμυέλεια ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι τὸ ἐχέσασκρον τοῦ σχεδὸν μόνον ἐκ τῶν παρυφῶν νῦν διακρινομένου ἐσθήματος ἐτηρήθη καὶ ἐκεῖ ὅπου πάντως ἐχρῆν νὰ δηλωθῆ πτυχῆ, εἰ καὶ ὁ τεχνίτης, ὡς ἐκ τῶν περὶ τὸν ἀγκῶνα εἰκάσαι, οὐκ ἀπέριως εἶχε τοῦ πράγματος· προστεθῆτω ὅτι ὁ τεχνίτης διὰ τῶν παρυφῶν τὴν ὑπὸ τὸν πῆχυν ὁρατὴν ὀπίσθιν ὄψιν τοῦ οἰοῦν σκυτίνου ὑφάσματος παρέστησεν ὁμοίαν τῇ προσθίᾳ (ἄγνωστον ἐν τούτοις πῶς ἔχρυσεν αὐτάς), κατὰ φύσιν δὲ ποιῶν δὲν ἐδήλωσε παρυφήν ἐπὶ τοῦ κάτω ἄκρου τῆς μεταξύ τῶν δύο κρασπέδων πτυχῆς.

Τὴν κόμην περιδεῖα πρόστυπος ταινία (πλ. 0.01-0.015) ἄνευ κόμβου, ἀπλουστάτη οἷα λ.χ. ἡ τοῦ Θηραίου καὶ ἡ τοῦ Ἀττικῶ² κούρου· ἡ κόμη φέρεται ἐφ' ἑκάτερα (ἡ διακριδὸν ἀσκησις ὑπὲρ τὸ μέτωπον ὑποδηλοῦται δι' ἀμβλυτάτης γωνίας) καθ' ὁρμοειδεῖς βόστρυχους· καὶ τρεῖς μὲν ὑπάρχουσι κατὰ τοὺς κροτάφους στοιχοῖ (ὑπὲρ τὸ μέτωπον ὁ τρίτος καλύπτεται ὑπὸ τῆς ταινίας), τρεῖς δὲ καὶ ἑκατέρωθεν τοῦ τραχήλου κατιόντες βόστρυχοι, πλὴν ὅτι ὁ ἐξωτερικὸς τούτων εἶνε συνέχεια τοῦ περὶ τὸ μέτωπον δευτέρου. Ὅπισθω κἀνωθεν τοῦ μύσχου δὲν ἐξέρχεται κόμη (πρβ. ἀρ. 633 καὶ 665). Τὸ ἄνωθεν τῆς ταινίας μέρος τοῦ κρανίου ἐγλυπται λείον, ἐπὶ τῆς κορυφῆς δὲ ὑπάρχει κοιλότης (διαμ. 0.02, βάρη. 0.015) μετὰ λειψάνων μολύβδου πρὸς στερεώσιν μεταλλικῶν τινος γόμφου (διαμ. ὡς 0.01).

Τὸ μέτωπον, ἐπίπεδον μᾶλλον καὶ κάθετον, ἀφορίζεται ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν δι' ἀμβλείας τῶν ἐπισκυνίων γωνίας μετρίαζούσης πῶς τὸ ἐξὸφθαλμον.

Τὴν δ' αὖ τῶν ὀμμάτων ζωηρότητα ἐκφαίνει ἡ οἰοῦν περιθλιβομένη ὑπὸ τῶν βλεφάρων σφενδόνη, καὶ μάλιστα τὸ ἐν μέσῳ αὐτῆς στρογγύλον βόθριον (διάμ. 0.007) καὶ τὸ ἐν τῷ κέντρῳ τούτου ἔτι ἔλασσον (διαμ. 0.003), ἅτινα ἐγένοντο πρὸς ἐνθεσιν ἄλλης ἄλλου χρώματος ὕλης παριστώσης τὴν ἴριν καὶ κόρην. Τὸ μεταξύ τῶν ἐσωτερικῶν κανθῶν διάστημα εἶνε ἀναλόγως πλατύ, ἐγκανθίς δὲ πλαστικῶς δὲν δηλοῦται. Τὰ ὄτια, μακρὰ μᾶλλον καὶ πῶς ἐγκατάσκευα (πρβ. κούρην 669), δὲν κεῖνται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ νοητοῦ ἐπιπέδου· τοῦ μὲν γὰρ ἀριστεροῦ τὸ ἄνω ἄκρον ἀντιστοιχεῖ τῷ συστοίχῳ κανθῷ, τοῦ δὲ δεξιῦ ἀνήκει μέχρι ἀντικρῦ που τῆς ὄφρυος. Ὑπὸ τὴν μακρὰν ὠσαύτως εἶνα δηλοῦται εὐκρινῶς διὰ βοθρίου τὸ φίλτρον, δι' ὁμοίου δὲ ὑπὸ τὰ χεῖλη καὶ ἡ νύμφη. Τὰ χεῖλη μετὰ τὸ προστομίον ἀποτελοῦνται ἐκ παραλλήλων σχεδὸν τόξων, οὗτω δὲ καὶ διὰ τῶν ρινοχειλικῶν κοιλοτήτων ἐκρῆζεται ἐλαφρὸν τὸ κατὰ παράδοσιν μειδιάμα. Μύστακος στερεῖται τὸ ἀγαλμα,¹ ψιλὰ δὲ τριχῶν ἦσαν καὶ τὰ περὶ τὴν νύμφην (πρβ. ἄλλως καὶ τὰ τοῦ τρισώμου τέρατος). Ὁ πώγων ἀνέγλυπται πᾶνυ προστύπως (0.002-0.003) καὶ λείως ἄνευ ἰδίας πλαστικῆς δηλώσεως τριχῶν.

Ὁ πράχηνλος μακρὸς πῶς καὶ ἄμορφος, ὅσος ἐνίστε καὶ ἐν νεωτέροις ἔργοις (πρβ. τὴν δολιχέριον κούρην ἀριθ. 682 = Musées d'Ath. III-IV), φυσικώτερον δ' ὅμως μετὰ τοῦ στέρνου διηρθρωμένος διακρίνεται δὲ καὶ ἡ σφαγιτικὴ κοιλότης μετὰ τῶν ἑκατέρωθεν κυρτουμένων κλειδῶν. Ὁσαύτως σημαίνεται τὸ προκάρδιον καὶ ἡ λευκὴ γραμμὴ μετὰ τῶν ἐπικαρσίων ἐγγραφῶν, αἵτινες μετὰ τῆς ἑκατέρωθεν τοῦ προκαρδίου κατὰ τὸ ἀτέχνως δηλούμενον πλευρικὸν τόξον (πρβ. Σοφοῦλης ἐν ΕΑ. 1887 πίν. 1-2) εἰσὶ τέσσαρες τὸν ἀριθμὸν (ἐν τῷ ἐξ Ὀρχομενοῦ κούρῳ 4-5). Ἐν μέσῳ τῆς πρὸς τὰ κάτω τελευταίας ἐγγραφῆς κεῖται ὁ ὀμφαλὸς ἐγκατάσκευος τὸ σχῆμα, κρῖκος πρόστυπος (διαμ.

¹ Τοιαῦτα κομβία ἀπαντῶσι πρὸς ἄλλους καὶ ἐν τῇ ῥάκν κρατούσῃ κούρῃ τῆς Ἀκροπόλεως (Σοφοῦλης ἐν ΕΑ. 1891 πίν. 11 = ἀριθ. ἐύρητη. λιθίνων 593· πρβ. Lechal ἐν BCH. 1892 σ. 211)· πρβ. καὶ ἀριθ. 589.

² Λεονάρδος ἐν Ἐφημ. Ἀρχαιολ. 1895 σελ. 75 ἔξ., πίν. 6.

¹ Ἐθυρημένον τὸν μύστακα, ἵνα μὴ ἀνατρέχωμεν εἰς μυκηναϊκοὺς χρόνους, βλέπομεν καὶ ἐν ἄλλοις τῆς Ἀκροπόλεως ἔργοις, λ.χ. ἀριθ. 42, 47, 51 (ἡ κεφαλὴ 51, καθ' ἃ ἀποδείκνυται ὑπὸ Wollers ἐν Μνημείοις σελ. 24, ἀνήκει τῷ κορυμῷ 55) κλπ. Πρβ. ἐπὶ κεφαλῇ Rampin (Rayet Mon. gr. I πίν. 18), Μήλου ἀγγεῖα (Conze Mel. Thongef. IV, Μολωνᾶς ἐν ΕΑ. 1894, 225 κλπ.). Περὶ τοῦ ἐν Σπάρτῃ «χειρῶναι τὸν μύστακα» καὶ «μὴ τρέψιν τὸν μ.» Κ. Ο. Müller Dorier² II σ. 121, Busolt Gr. Gesch.² I σ. 564, Iw. v. Müller Privatalt.² σ. 96, 107.

0.015) μετά ταπεινῆς ἐν τῷ κέντρῳ ἐξοιδήσεως (διαμ. 0.01).

Τῶν διαθεβηκῶτων σκελῶν προεῖχεν, ὡς καὶ ἐν τοῖς κούροις, τὸ ἀριστερὸν¹ (πρὸς καὶ τὴν οἰκίαν βουδωνικήν ἀλλακᾶ), ἀκολούθως δὲ διεστᾶσι καὶ οἱ ἄκροι πόδες ἐπὶ τῆς πλίνθου. Οὗτοι, ὡς ἐκ τῶν λειψάνων τοῦ δεξιῦ συνάγεται, ἦσαν παντάπασι γυμνοί·² τῶν δακτύλων οἱ τέσσαρες εἶνε βαθμηδὸν ἐλάσσονες τοῦ μεγάλου.

Ὁ δὲ μόσχος (μῆκ. 0.54-0.66) ἐπὶ τῶν εὐρέων καὶ εὐτραφῶν τοῦ ἀνδρὸς ὤμων στιβαρῶς κρατούμενος φερεὶ πολὺ τὸ κατὰ συνθήκη καὶ συμμετρίαν μετὰ πλημμυλείων ἢ ἀτελειῶν ἐν τῇ διαπλάσει καὶ ἐξεργασίᾳ (πρὸς τὴν θέσιν τῶν προσθίων σκελῶν καὶ τὰ κατὰ τὸν τράχηλον καὶ τὰ δεξιὰ σκέλη). Τὸ κάτω ἡμισυ τῆς οὐρᾶς κεχάραται λοξῶς ἐντομαῖς τρόπον σχοινοῦ.

Τὸ ὄπισθεν τοῦ συμπλέγματος παντάπασιν ἐστὶν ἐξεργασμένον, καὶ δὴ τὸ τοῦ μοσχίου σχεδὸν ὅσον τοῦ ἀνδρὸς. Ὅτι δὲ πολλὰ μέρη τοῦ ἔργου ἐξήροντο ἢ διεσαφούντο διὰ χρωμάτων, παρετηρήθη κατὰ τὴν εὐρεσιν τῶν πρώτων τεμαχίων· σφίζονται δὲ καὶ νῦν λείψανα βαθείος πρασίνου χρώματος κατὰ τὰ σκέλη τοῦ μόσχου.

Περὶ τοῦ συμπλέγματος καθ' ὅλου καὶ ἰδία τοῦ τῆς παραστάσεως ὑποκειμένου πολλὰ μὲν ἤδη καὶ πολλαχῶς ἀπηκριθωμένα, οὐχὶ δ' ὁμως καὶ πάντα ἀλλήλοις σύμφωνα ἐγράφησαν. Παραλειπομένης τῆς ἐρεῦνης τῶν εἰκασιῶν ἐκάστων, αἵτινες ἐξηγήθησαν μάλιστα κατὰ τῆς εὐρέσεως τῆς τοῦ δαμάλου κεφαλῆς καὶ τοῦ ἐπιγεγραμμένου βάρου μετὰ τῶν ἄλλων (πρὸ τῶν Μηδικῶν) εὐρημάτων καὶ πρὸ τῆς περὶ τοῦ μαρμαρίου βεβαιώσεως τοῦ Λεψίου, μακρότερον γὰρ ἂν εἴη διεξιέναι, ἀρκεῖται νὰ ἀναγραφῆ ὅτι τὸ ἔργον ὠνομάσθη Ἀπόλλων νόμιος, Ἐρμῆς δαμαληφόρος (κατὰ τὸ κριοφόρος), Θησεύς, ἀνάθημα ἀποικίας, σῆμα θυσίας, ἀρχαῖζον μίμημα κλπ. Τῶν γνωμῶν τούτων τινὲς μὲν ἀνεκλήθησαν ἢ ἀνηρέθησαν, ἢ δὲ δευτέρα εἰκότως οὐ μικρᾶς ἔτυχε προσέξεως. Παραστάσεις, ἐκ παντοίων προερχόμεναι χρόνων, οὐκ ὀλίγα ὑπῆρχον

ἢ καὶ σφίζονται¹ ἀνδρὸς φέροντος ἐπ' ὤμων ἢ ἐν ἀγκάλῃ τετράπου καὶ ἰδία κριόν² τῶν πρώτων μνημονευθῆτω ἐνθάδε ὁ τοῦ Ὀνάτα ἐν Ὀλυμπίᾳ Ἐρμῆς (Παυσ. Ε' 27, 8: «κριὸν φέρων ὑπὸ τῇ μασχάλῃ καὶ ἐπικείμενος τῇ κεφαλῇ κυνῆν καὶ χιτῶνά τε καὶ χλαμύδα ἐνδεδυκῶς») καὶ ὁ ἐν Τανάγρα Ἐρμῆς τοῦ Καλάμιδος³ φέρον κριόν ἐπὶ τῶν ὤμων, ἔτι δὲ Βίτων, ἐν Ἀργεῖ, ἀνὴρ ἐπὶ τῶν ὤμων φέρον ταῦρον (Παυσ. Β' 19, 5).

Ἡ εἰς Ἐρμῆν ἀπόδοσις τῆς παραστάσεως οὐκ εἶχε δῆπου λόγων ἐνδεῶς· γνωστὸν μὲν γὰρ καθ' ὅλου πρὸς τοῖς εἰρημένους ὡς νόμιος καὶ ἐπιμήλιος ὁ θεός, γνωστὸς δὲ ὡς βοόκλεψ, καὶ ἐλατήρ τῶν βοῶν καὶ θύτης γενόμενος,⁴ εἰ καὶ διὰ πλείονας λόγους ἢ ὑπόθεσις αὕτη ἀσύναπτος τυγχάνει οὐσα τῇ προκειμένῃ εἰκόνι. Ἐπὶ δὲ τῆς Ἀκροπόλεως ἰδία, ἐκτός γὰρ ἔστω μοι τοῦ παρόντος λόγου ἢ ἐτέρωθι τῶν Ἀθηνῶν λατρεία τοῦ Ἐρμῆος, φέρεται ὡς προπέλαιος καὶ ἀμύητος,⁵ μνημονευθῆτω δὲ καὶ τὸ ἐν τῷ ναῶ τῆς Πολιάδος ξύλινον ἀνάθημα τοῦ Κέκροπος⁶ καὶ ἡ τῆς (θυγατρὸς τούτου) Ἐρσης καὶ τοῦ Ἐρμῆος κοινωνία (Ἀπολλοδ. Γ' 14, 3). Ὡσαύτως ἡ τῶν ἀλλαγῶν ἀπαντῶντων

¹ Παυσ. Δ' 33, 5, v. *Duhn* ἐν *Annali* 1879 σ. 143 ἔξ. (πρὸς σ. 136-8, ἀρθ. 14-16, 22-22b), *de Chanol* ἐν *Gaz. Archéol.* 1878 σ. 101 (πρὸς σ. 17), *Veyries* *Fig. oriol.*, *Flinders Petrie* *Naukratis I* σ. 36, *Perrot* *Hist. de l'art III* σ. 589 εἰκ. 402 καὶ IV σ. 89 εἰκ. 88. Πρὸς τὸ ἐν τῷ Ἀθην. μουσείῳ ἀνάγλυφον ἀρθ. 54 (= *Wollers* *Gipsabgüsse* 418) καὶ τὸ αὐτῶθι ἐκ Τροζήνης ἀγάλμα ἀρ. 243 (= *Legrand* ἐν *BCH.* 1892 πίν. II καὶ XVII), Παυσ. Β' 3, 4, *Rhein. Mus.* XXIX 574, *Schreiber* *Wien. Brunnenreliefs* 79, *Wollers* *Gipsabgüsse* 2124, *Hauser* *Neu-att. Reliefs* σ. 63-4 κλπ. Πρόσθετε καὶ χαλκοῦν ἔλασμα τῆς Κρητικῆς (ἐκ τοῦ Ἰδαίου ἔντρου) συλλογῆς Μιτστάκη. ὕψ. 0.07, διάτμητον καὶ περιτμητόν, εἰκονίζον βραχυχίτωνα κριοφόρον (ὁ κριὸς ἐπὶ τῶν ὤμων), κρατοῦντα ράβδον καὶ πρὸς δεξιὰ βραίνοντα (νῦν ἐν τῇ χαλκοθήκῃ τοῦ Ἀθηνησοῦ μουσείου ἀρθ. 41767)· πρὸς *Annali* 1880 πίν. T. Πρὸς καὶ τὸ ἄνω ἡμισυ ἐιδωλοῦ ζωοφόρου λιθίνου ὕψ. καὶ πλ. 0.055 (τὸ τετράπουν ἑλλειπὲς τὴν κεφαλὴν) ἐκ τῆς συλλογῆς Φιλῆμονος (ἀρθ. Ἀργ. Ἐταιρείας 4913 [316]· νῦν ἐν τῷ Ἀθην. μουσείῳ).

² Παυσ. Θ' 22, 1. Πρὸς νομίσμ. Τανάγρας (*Inghoff-Blumer* and *P. Gardner* *Num. Comm* ἐν *Paus.* πίν. 74 X xi. xi1).

³ Ἀθην. 409c, Ὀμηρ. Ὑμν. εἰς Ἐρμ. 14 ἔξ., 108 ἔξ., πρὸς *Διόδωρ.* Α' 16.

⁴ Παυσ. Α' 22, 8, *Preller-Robert* *Gr. Myth.* 4 I σ. 402 (πρὸς 323, 4), *Seherer* ἐν *Roscher* *Myth. Lex.* I σ. 2348, *Müchhöfer* ἐν *Curtius* *Stadtgesch. v. Athen* XXXII-III. *Harrison* *Myth. and Mon. of Athens* σ. 374, 377 ἔξ. πρὸς 545 ἔξ. καὶ τὸ ἐν Ἀκροπόλει ἀνάγλυφον 702 (*Lechat* ἐν *BCH.* 1889 πίν. XIV)· εἰρήσθησαν καὶ τὰ αὐτῶθι ἀνάγλυφα 1334 (*Wollers* *Gipsabg.* 4187) καὶ 610 (*Wollers* 421). Πρὸς. CIA. I 208, I 4, IV I σ. 456 ἀρ. 482.

⁵ Παυσ. Α' 27, 1, *Dörpfeld* ἐν *AMI.* 1897 σ. 176, *Harrison* *Myth. and Mon.* σ. 509.

¹ Ἐν τῷ συμπλέγματι Δέρμιος καὶ Κιτόλου (μουσ. Ἀθην. ἀρθ. 56) ὁ δεύτερος προβάλλει τὸ δεξιὸν σκέλος.

² Ὑπὲρ τῆς εἰς τὸν μοσχοφόρον ἀποδόσεως τῶν ποδῶν μαρτυρεῖ καὶ ἡ ἑλλειψὶς ποδῆρος χιτῶνος (πρὸς *Winter* ἀνωτ.).

συμβόλων¹ ἔλλειψις ἐν τῷ προκειμένῳ ἔργῳ δὲν ἀποκλείει τὴν περὶ Ἑρμοῦ ἐκδοχὴν, ἅτε οὐκ ὄντων ἐκείνων τότε τῶν ὄντων οὐκ ἄνευ.

Τούναντίον δὲ παραλείπομεν τὴν περὶ τοῦ εἶδους τοῦ πώγωνος μνείαν, διότι λέγεται μὲν ὁ Ἑρμῆς (ὁ τετράγωνος) καὶ σφρηνοπώγων (Ἀρτεμίδωρ. Ὀνειροκρ. Β' 37 = 135), δὲν φέρει δ' ὅμως οὗτος μόνος τὸ σχῆμα τοῦτο. Περί κυνῆς ἀποδοθείσης τῷ ἀγάλματι ὁ λόγος δὲν εἶνε πάντῃ ἀπλούς, εἰ καὶ δὲν θὰ ἤρκει καὶ αὕτη νὰ πείσῃ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς εἰρημένης ὑποθέσεως. Αἱ ὑπὲρ κυνῆς ἐνδείξεις εἰσὶν ὁ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τορμίσκος, τὸ λείον τοῦ ἄνω μέρους τοῦ κρανίου, ἡ ὑπὲρ τὸ μέτωπον γραμμὴ. Ἀλλὰ ἡ μὲν ἐπὶ τῆς κορυφῆς κοιλότης δύναται νὰ ἐξηγηθῇ ὡς γενομένη χάριν μνηίσκου (Ἀριστοφ. Ὀρν. 1114), δὲν θὰ ἦτο δὲ καὶ ὁ ἐπαρκέστατος τρόπος πρὸς ἐφήλωσιν προσθέτου καλύμματος (πρὸς τὴν ἐξ Ἀκροπόλεως χαλκῆν ὑψίκρανον κεφαλὴν,² ἐφ' ἧς καὶ ἐπὶ ἐκατέρου τοῦ πλαγίου καὶ ὀπίσω ἐστερεοῦτο ἡ κόρυς)· ἔτι δὲ, ἂν ὑπῆρχε μάλιστα μεταλλικὴ κυνὴ, μικρὸν θὰ εἶχε λόγον — πολλῶν γε ἤττονα ἢ ἐπὶ γραπτῆς κυνῆς — ἡ ὑπὲρ τὸ μέτωπον παρυρῆ, ἅτε τότε δυναμένη ἐπ' αὐτοῦ τοῦ προσθέτου καλύμματος νὰ δηλωθῇ. Ἡ δὲ ἀπουσία ἀπτῆς δηλώσεως τριῶν ἄνω δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς ἀναπεληρωμένη γραπτῶ τῷ τρόπῳ³ εἰ μὴ καὶ διὰ τὸ ταπεινότερον τοῦ τόπου, ἐξ οὗ ἐωράτο τὸ ἀγαλμα. Πέρασ δὲ ἡ διπλῆ ταινιοειδὴς γραμμὴ εἶνε πιθανῶς ἀπλοῦν διάδημα, οἷον λ. γ. καὶ ἐν τῷ Θηραίῳ καὶ τῷ εἰρημένῳ Ἀττικῷ κορῷ ἐν ᾧ ἅμα καὶ ὁμοίᾳ ἐπὶ τῆς κορυφῆς κοιλότης.

Ἀλλὰ καὶ τὸ συγχὸν τῶν πολλαχοῦ εὐρεθέντων τοιοῦτων ζωφόρων⁴ μνημείων καὶ τὸ εἶδος τοῦ ἐνταῦθα φερομένου ζώου καὶ ἡ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ἀπουσία τοῦ ὀνόματος τοῦ θεοῦ, μὴ ἐννοουμένου οἰκοθεν, καὶ ἡ σπάνις τῶν τοῦ θεοῦ αὐτοῦ παρα-

¹ Ὡς λ. γ. ἐν Ἀθην. μουσ. 54· πρὸς Ἀχρ. μουσ. 610, θεωρουμένης δὴπου καὶ τῆς χρονικῆς ἐκασταχοῦ διαφορᾶς, περὶ τῶν ποδῶν πρὸς ἄνω.

² Σοφοῦλης ἐν Ε. Α. 1887 πίν. 3 = Α. de Ridder Catal. des bronzes trouvés sur l'Acropole. 768.

³ Πρὸς τὸν πώγωνα τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὸν μύσγον. Περὶ τῶν ἐπὶ τοῦ ἔργου χρωμάτων εἴρηται ἄνωτέρω.

⁴ Περὶ τινῶν ἀγαλματιῶν φέρεται καὶ πρακτικὸς τις λόγος τὸ ταυοειδὲς τοῦ σχήματος (Mitschke Anfänge 214-5· πρὸς Annali 1880, 213 εἰς.).

στάσεων δὲν συμβάλλονται ἐν τῷ προκειμένῳ ἀγάλματι εἰς ἐπίρρωσιν τῆς περὶ Ἑρμοῦ εἰκασίας, ἀλλὰ μᾶλλον ὑπὲρ τῆς γνώμης, καθ' ἣν καὶ τὸ ἐνταῦθα ἀνάθημα παρίσθησι τὸν ὕψ' οὗ ἢ δι' οὗ ἢ προσφορά ἐγένετο θνητῶν (ἴσως δὲν δηλοῦται στιγμιαία ἢ φορὰ), καὶ ὁ πηθανῶς πρόκειται μνημα ὄντως προσενεχθείσης θυσίας¹ διότι τό γε τίμιον τοῦ ἔργου ἥκιστα ἀποκλείει τὸ δυνατόν προηγημένης τοιαύτης πράξεως.

Περί τῆς τοῦ ἀγάλματος τεχνοτροπίας δὲν ὑφίσταται τοιαύτη ἀμφισβήτησις, δι' ἣ καὶ τοῦ τῶν ἀναγνωστῶν φειδόμενος χρόνου βραχύνῃ περὶ τοῦτο ποιοῦμαι τὸν λόγον. Καὶ ὅτι μὲν ἡ ἐπὶ μέρους γλυφῆ ὑπομιμνήσκει τὸν τρόπον, καθ' ὃν οἱ τεχνῖται ἐπὶ μαλακωτέρας ὕλης ἠργάζοντο, παρετηρήθη ἤδη ὑπ' ἄλλων, δὲν εἶνε δὲ χρεῖα παραθέσεως μακρῶν μαρτυριῶν καὶ τεκμηριῶν· τὰ βλέφαρα, τὸ στόμα, ὁ πώγων πρόκεινται σημεῖα τῆς ἐν τῇ πυρογλυφίᾳ ἀπαντώσης μεθόδου ἰκανῶς ἀσφαλῆ, διασωθέντα καὶ ἐν τισὶ τῶν ἐπερχομένων ἀρχαϊκῶν ἔργων. Εἰρήσθω δὲ καὶ τὸ εἶδος τῆς ἐγχωρίου ὕλης, δ καὶ δὲν ἀπαντᾷ πολλὰ ἐπὶ τοιούτων ἔργων. Ὡσαύτως δὲ ἐν τῇ καθ' ὅλου διαπλάσει τὸ ἔργον φαίνεται ἔτι ἐλεύθερον τῆς Χίας καὶ τῆς ἄλλης ἀπὸ τοῦ μέσου ἰδίᾳ τῆς 6^{ης} ἐκατονταετηρίδος ὁρωμένης ξένης ἐπιδράσεως.² Οὕτως οὐχὶ ἀπεικότως τὸ ἔργον ἀνάγεται εἰς τὴν 6^{ην} π. Χρ. ἐκατονταετηρίδα ἀρχομένην.

Τὸ βάθρον ἔχει ὕψος ὡς 0.44, πλ. 0.94, βάθ. 0.89. Ἐν τῇ (ἐπὶ τὰ λαϊὰ γεγραμμένη) ἐπιγραφῇ τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ ἀναθέτου κατὰ τὰ τρία τελευταῖα γράμματα (αλο) ἀναγινώσκεται ἀσφαλῶς, δὲν ὑπῆρχε δ' ἄλλο γράμμα ἐπὶ τῆς ἀποκεκορμένης ταύτης γωνίας μετὰ τὸ λο (ἀριστέρᾳ τῷ ὀρθῶντι),

¹ Περὶ τοῦ γένους τοῦ θύματος εἰρήσθω, ἀναλόγως ἀέποτε, τὸ ἐπιτόν ταιροσιθιλόσι (Σουδ., Ἡσύχ., Preller-Robert Gr. Myth. I σ. 313, 1) καὶ Ὀμήρ. Β 546-51 (καὶ Εὐστάθ., πρὸς δ' ὅμοιος Σχολ. αὐτ.)· πρὸς Gerhard Gr. Myth. § 260, 3 κλπ., Michaelis Parthenon σ. 333.

² Πρὸς Winter ἄνωτ., Schrader ἐν AMI. 1897, 100 εἰς., 109 κλπ. Περὶ ἐπιγραφῶν τῶν κορῶν καὶ τῆς ἐκ διαφόρων λόγων καὶ παρ' ἀνδρῶν τὸ πλεῖστον ἀναθέσεως, οἷον τῆς τοῦ Νεάρχου (ἀρ. 681), τῆς τοῦ [Ναυ]λόχου (μετὰ τῆς συμπληρώσεως τοῦ ὀνόματος τούτου) κλπ., ὅα ἐγένετο ἐνθάδε μνεία, ἂν μὴ ταῦτα παρετηροῦντο ἦδη ὑπ' ἄλλων προσηκόντως (πρὸς καὶ Furtwängler Meisterw. σ. 173-4 κλπ., Hoffmann Syll. epigramm. 256)· ἴσως δὲ ἐν εἶνε ἐν μέρει ἀδύνατος καὶ μετὰπτωσις τις παρκολλῆς (πρὸς Gerhard Gr. Myth. § 260, 4, Παυσ. Η' 2, 3).

τὸ δὲ μεταξύ τοῦ α καὶ τοῦ ὀ, ἐφαρμόζον τὰ ἄνω, εἶνε, ὡς φαίνεται, τὸ κοινῶς παραδεδεγμένον Π.¹ Αὐτοῦ δὲ τοῦ ἀναθέντος τὸ ὄνομα διττῶς συμπληροῦνται· καὶ γὰρ καὶ κατὰ τοῦτο τὸ ἄκρον λελώθηται ὁ λίθος. Ἐὰν ἐλλείπῃ γράμμα δεξιόθεν τοῦ ΜΟ ἤτοι ἐν ἀρχῇ (διότι καὶ ὁ δισταγμὸς οὗτος δὲν φαίνεται ἴσως ἀδύνατος), πιθανώτερον τοῦ κ φαίνεται τὸ ρ. Παραλείπομεν πρὸς ἄλλοις ἀπιθάνοις (λ ἀνάλογον ἐν τῇ ἀρτιφανεί πραγματείᾳ τοῦ *Bechtel Personennamen aus Spitznamen 1898* σ. 61, π, σ;) καὶ τὸ *Στρ.*, κλπ., διότι οὔτε γῶρος ἐναυθῆ ἀπάρχει πλειόνων γραμμάτων, οὔτε πιθανὸν εἶνε ὅτι οὕτως εὐάριθμα γράμματα ἦσαν ἐγλυμμένα ἐπὶ τῆς παρακειμένης (δεξιᾶς) τραχείας ἐπιφανείας τοῦ λίθου. Πιθανώτατα συμπληρωτέον [*B*]όνθος (ὑστερον παρετήρησα καὶ τὰ παρὰ *Bechtel* ἄνωτ. σ. 46 καὶ 50 ἀνάλογα, ὑστερον δὲ ὡσαύτως μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τῆς εἰκασίας μου ἀνεκινώθη μοι εὐγενῶς ὑπὸ *Wilhelm* ὅτι ὄνομα *Bόμβος* ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἀνεκδότῳ ἐπιγραφῇ εὐρείθειση ἐν Ἰλίῳ καὶ ἐκδοθησομένη ὑπὸ *Brückner*).

Τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ ἀνέθεκεν ἐγλυμμένων κεραιῶν αἱ μὲν ἐν ἀριστερᾷ (τῷ ὀρώντι) κείνται καλῆτως ἐκάστη, αἱ δὲ ἐν δεξιᾷ φέρονται λοξῶς ἐπὶ δεξιὰ ἀνοῦσαι. Τὸ ο ἔχει ἐν τῷ κέντρῳ μικρὰν στιγμὴν (ἄλλως τε καὶ διὰ τὸν διαβήτην).

Ἡ γραφὴ (πιθανῶς αὐτοῦ τοῦ τεχνίτου· *Winter* σ. 115) κατὰ τὸν χρόνον δὲν ἀπάδει ἀπὸ τῆς τέχνης τοῦ ἀγάλματος (πρὸβ. τὰ γράμματα τῆς συγχρόνου ἐπιγραφῆς τοῦ *Χαιρίωνος CIA. IV 1* σελ. 199 ἀρ. 373²³⁷). Ἐκ τῆς παραλείψεως τοῦ ἐθνικοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἰκάζεται ὡς οὐχὶ ἀλλοδαπὸς ὁ ἀναθεὶς τὸ ἀγαλμα, ἂν δὲ καὶ τεχνίτης ὁ αὐτός, ἄδελον. Μέτρον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἐλλείποντος μάλιστα τοῦ μ' πρὸ τοῦ ἀνέθεκεν, ἐν μέρει μόνον ἐνδέχεται νὰ ὑποτεθῇ.

Τὸ ἀγαλμα ἡμπεδοῦτο ἐπὶ τοῦ μέσου τοῦ βάρου διὰ τῆς ἐλλειψοειδοῦς πλίνθου (μῆκ. 0.45, πλ. ὡς 0.21), ἥτις καὶ νῦν σφάζεται κατὰ χώραν μολύβδῳ περιεστερωμένη ἐν τῇ κοιλότητι καὶ ὑπερέχουσα περ. 0.03. Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ βάρου κατὰ τὴν ὀπίσθιον δεξιὰν γωνίαν ὑπάρ-

χει μικρὰ τετράγωνος κοιλότης μήκους (ἤτοι πλάτους ἐξ ἀριστερῶν πρὸς δεξιὰ) 0.05, πλ. 0.03, βάρ. 0.035. Αὕτη, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἐγένετο πρὸς στερεώσιν τοῦ βάρου πρὸς ἐτέρῳ λίθῳ ἢ πρὸς τοίχῳ (πρὸς τοῦτο δὲν ἀντίκειται ὅτι τὸ ἀγαλμα τυγχάνει καὶ ὀπίσω ἐξεργασμένον), εἰκάζω δὲ ὅτι σύστοιχος τόρμος ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὴν ἀριστερὰν ὀπίσθιον γωνίαν, ὅπου ὁ λίθος εἶνε νῦν ἠκρωτηριασμένος. Ὅπισθεν τῆς εἰρημένης τετραγώνου κοιλότητος φαίνεται βόθριόν τι μῆκ. 0.015· ἄδελον ἂν τοῦτο ἐγένετο ἐπίτηδες ἢ ἐκ τύχης.

Τὸ κάτω ἡμισυ τοῦ βάρου φαίνεται ἐμπροσθεν μικρόν τι μᾶλλον ἐξέχον καὶ ἦσαν λεῖον τοῦ ἄνω ἡμίσεος· τοῦτο ἐγένετο πιθανῶς τὸ μὲν διὰ τὴν θέσιν τοῦ βάρου, τὸ δὲ χάριν τῆς ἐπιγραφῆς.

Προσθήκη. — Τὰ ἀνωτέρω ἦσαν ἐκ πολλοῦ χρόνου ἐστοιχειοθετημένα (πρὸβ. *EA. 1898* σ. 269, 1), νῦν δὲ (18^η Μαΐου 1902) προστίθενται τὰ ἐξῆς·

Ἄνωτ. σελ. 49 στίχ. 6 ὁ Ν. Γύζης ἀπέθανε τῇ 27^η δεκεμβρίου 1900.

ὑπὸ *Max Maas* (ἐν *Philologus 1899* σ. 155-6 πρὸβ. Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 13 ἐξ., Σχολ. α. . . ὁ Μόσχος κιθαρωδὸς Ἀκραγαντίνος. τινὲς οὕτως, ὅτι ὁ νικῆσας ἄθλον ἐλάμβανε μόνον . . .») εἰκάζεται ὅτι τὸ ἔργον εἶνε ἀνάθημα κιθαρωδοῦ νικῆσαντος ἐν τῷ μουσικῷ ἀγῶνι, ὅτι ἀναφέρεται εἰς τὴν Ἀθηναίαν καὶ τοὺς ὑπὸ Πεισιστράτου τεθέντας μουσικούς ἀγῶνας τῶν Παναθηναίων καὶ ὅτι εἰκονίζει αὐτὸν τὸν νικῆσαντα (φέροντα τὸ ἄθλον) καὶ ἴσως τὸν πρῶτον νικῆσαντα ἐν τῷ ἀγῶνι τῶν κιθαρωδῶν. Ἄδελον ἂν ἡ ἐρμηνεία αὕτη συνάδει ἄλλως τε καὶ τοῖς χρόνοις καὶ τῇ ἐλλείψει ἄλλου συμβόλου (ἐν τῷ ἔργῳ) ἢ μνείας τῆς νίκης (ἐπὶ τοῦ βάρου).

Τοῦ ἀγάλματος ποιοῦνται μνείαν καὶ *Πολίτης* ἐν *EA. 1883* σελ. 242, *Purgold* ἐν *EA. 1885* σελ. 251· πηγῶν περὶ μνηστικῶν (ἄνωτ. σελ. 55) *Λεονάρδος Ὀλυμπία* σελ. 278, 4.

Ἡ ἐπιγραφὴ ἐξεδόθη καὶ ἐν *Lolling Καταλ.* ἐπιγραφικοῦ μουσείου ἀρ. 9 (« ορθος ; ἀνέθεκεν ; ἡ Πάλο») πρὸβ. αὐτ. καὶ τὰς ἄλλας ἀρχαϊκὰς ἐπιγραφάς.

Ἄνωτ. σελ. 56, 1 πρὸβ. *EA. 1898* σ. 269.

¹ Δὲν ἦτο μ' ἢ ιε' ὡσαύτως ἐν τῷ πρὸ τούτου ὁ κραῖς (πρὸβ. παραδείγματα ἐν *Meyer Gr. Gramm.*³ σελ. 214-215) εἶνε ἀπιθάνον νὰ ὑποτεθῇ.

Ἄνωτ. σελ. 56, 2 πρβ. Hermann Gottesd. Alt.² § 27 (πρβ. 17, 3. 25, 4), Stengel Kultusalt.² σελ. 114 κλπ., E. Gardner Handbook of Gr. sculpt. σ. 165.

Περὶ τῶν χωρίων τοῦ Πausanίου βρα ἐκδόσεις Hitzig-Blümner καὶ Frazer.

Περὶ παραστάσεων τοῦ καλοῦ ποιμένος πρβ. Laurent ἐν BCH. 1899 σ. 583-7, ἔπου καὶ περὶ τοῦ ἐν Ἀθήναις (Homolle ἐν Rev. Arch. 1876 σ. 297-8, Garrucci Storia dell'arte crist. VI σ. 35, Strzygowski Röm. Quartalschrift IV σ. 97, von Sybel Katal. der Sculpt. 374 « Zapfen aussen am Oberschenkel »· νῦν ἐν τῇ γλυπτοθήκῃ τοῦ Ἀθηνησι μουσείου), Κωνσταντόπουλος Ἱστορ. Βυζαντιακῆς τέχνης (1902) σελ. 17 ἐξ.

Ἄλλα καθ' ἑλὸν ἀνάλογα ζωφόρα μνημεῖα (πρβ. ἀριθ. μουσ. Ἀθην. 4614, 4615, 5864) ἀναγραφῆσαν τὰ ἐξῆς:

1. Χαλκῶν εἰδώλιον ἀρχαῖον ὕψ. 0.12: Ἐρμῆς κρισφόρος περὶ τοὺς ἐξ Ἀνδριταίνης, ἀριθ. μουσ. Ἀθην. 12347.

2. Χαλκῶν εἰδώλιον ἐφθαρμένον ὕψ. 0.065: ἀνὴρ γυμνὸς κρατῶν ἐπ' ὤμων τετράπου· ἐστάλη ἐκ Μεγαλοπόλεως ὑπὸ Ν. Μποβέρου· νῦν ἐν τῇ Γενικῇ ἐφορεῖα τῶν ἀρχαιοτήτων.

3. Πήλινον εἰδώλιον ὕψ. 0.33: Ἐρμῆς φέρων κωνικὸν πῖλον καὶ βραχὺ χιτῶνιον καὶ χλαμύδα καὶ κρατῶν κηρύκειον, ὅπισθεν δὲ αὐτοῦ κριὸς πρὸς ἀριστερά· συλλογῆς Α. Παπαδήμα ἀριθ. 410, ἀρ. μουσ. Ἀθην. 12640.

4. Πήλινον εἰδώλιον ὕψ. 0.28: χλαμυδηφόρος μετὰ κωνικοῦ πῖλου κρατῶν ἐν τῇ ἀριστερᾷ ἀγκάλῃ κριόν· συλλογῆς Α. Παπαδήμα ἀριθ. 411.

5. Ἄλλο πήλινον εἰδώλιον ὕψ. 0.28: τῆς αὐτῆς συλλογῆς ἀριθ. 718.

6. Πήλινον εἰδώλιον ὕψ. 0.20: παῖς κρατῶν ἀπὸ τῶν κερᾶτων τράγον ἰστάμενον ἐπὶ τῶν ὀπισθίων ποδῶν (παρὰ τὸ δεξιὸν πλευρὸν τοῦ παιδός)· συλλογῆς Α. Παπαδήμα ἀριθ. 394.

7. Πήλινον εἰδώλιον κωμικόν ὕψ. 0.145: ἀνὴρ σφηνοπόγων ἔχων ἐπὶ τῶν ὤμων τράγον· συλλογῆς Α. Παπαδήμα ἀριθ. 390, ἀρ. μουσ. Ἀθην. 12631.

8. Πήλινον εἰδώλιον κωμικόν ὕψ. 0.075: ἀνὴρ ἔχων ἐπ' ὤμων τράγον· ἠγροῦσθη παρὰ Παλαιολό-

γου, ἀρ. Ἀρχ. Ἐτ. 174, ἀρ. μουσ. Ἀθην. 5848.

9. Πήλινον εἰδώλιον ἀνδρικόν, κάτωθεν τῶν γονάτων ἐλλιπές, ὕψ. σφζ. 0.064: φέρει κωνικὸν πῖλον καὶ ἱμάτιον ἀπολείπον γυμνὰ τὰ ἔμπροσθεν τοῦ σώματος καὶ κρατεῖ ἀπὸ τῶν ἄκρων ποδῶν κριόν ἐπ' ὤμων· συλλογῆς Ρουσοπούλου ἀρ. 1288.

[Βασίλειος Λεονάρδος].

ΠΙΝΑΞ 14, 14Α, 14Β.

[Μουσείον Ἀκροπόλεως ἀρ. 631] — Studniczka, Athen. Mittheilungen XI, 1886, σ. 185-199. — M. Collignon, Histoire de la sculpture grecque σ. 375 ἐ. — Overbeck, Geschichte der griechischen Plastik, 4η ἐκδ. σ. 193 ἐ. — H. Schrader, Athen. Mittheilungen XXII, 1897 σ. 59-112.

Τὸ μέγα σύμπλεγμα τῆς **γυγαντομαχίας** ἐν τῷ αἰετώματι, ἔπει ἐκόσμηι ποτὲ τὸν παλαιὸν τῆς Ἀθηνᾶς ναόν, ἐξηκριβώσεν ἐκ διεσκορπισμένων τεμαχίων πρὸ δέκα ἡδῆ ἐτῶν ὁ Studniczka μετὰ θαυμαστῆς ἀγχινοίας. Οὗτος παρετήρησεν ὅτι μετὴν περιήρησεν ἀρχαῖκὴν κεφαλὴν τῆς Ἀθηνᾶς, ἣτις ἤδη κατὰ τὸ 1864 ἀνευρέθη ἐν τῇ MA γωνίᾳ τῆς Ἀκροπόλεως, συνηρμύζετο τὸ μέγα τεμάχιον προτεταμένου ἀριστεροῦ βραχίονος, καλυπτομένου ὑπὸ τῆς αἰγίδος, ἔπει μετὰ πολλῶν ἄλλων λειψάνων γλυπτῶν ἔργων εὐρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ 1882 ἐν τῇ MA γωνίᾳ τοῦ Παρθενῶνος. (Ἴδε πίν. 14). Ἄρα ἡ Ἀθηνᾶ παριστάνετο μαχρμένη. Οἱ δὲ ἀντίπαλοι αὐτῆς, οἱ γίγαντες, ἀνεγνωρίσθησαν ἐν πολυαριθμοῖς τεμαχίοις γυμνῶν μορφῶν ὑπερφυσικοῦ μεγέθους, ἐν βίαιᾳ κινήσει εὐρισκομένων. Κατόπιν αἱ τελειωτικαὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφαὶ προσέθησαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Studniczka συναθροισθέντα τεμάχια μέγαν ἀριθμὸν νέων τοιούτων. Τὰ στρώματα τὰ σύγχρονα τῆς θεμελιώσεως τοῦ παλαιότερου Παρθενῶνος (Perserschutt) ἐδώρησαν ἡμῖν τότε τὴν δεξιάν κνήμην καὶ πολυάριθμα τεμάχια τοῦ ἱματίου τῆς Ἀθηνᾶς, παρασχόντα οὕτω τὴν βεβαίαν ἐξωτερικὴν ἀπόδειξιν τῆς ἄλλως οὕτως τῆς τεγνωροπρίας ἐνδεικνυμένης γενέσεως τοῦ ἔργου πρὸ τοῦ ἔτους 480 (Athen. Mittheilungen XIII, 1888 σελ. 225).

Ἡ κατάταξις καὶ συναρμολόγησις τοῦ πλήθους τούτου μεγάλων καὶ μικρῶν τεμαχίων, ἀπὸ τοῦ λοῦ ἀρχίσασα, ἐπερατώθη κατὰ τὸ ἔτος 1895 (πρβ. Schrader), ἀποδειχθέντος ταχέως ὅτι τὸ ἔργον

τοῦτο, καὶ οὕτω κατεστραμμένον, ἠνόησεν ὁμοῦς ἢ τύχη πολὺ. Διότι, ἂν ἔκ τινων μορφῶν ἔλιγροσὰ μόνον ἔχνη ἢ καὶ οὐδὲν ἔγχος διεσώθη, ἀλλὰ τὰ πλεῖστα τῶν τεμαχίων διανεμόνται εἰς τέσσαρας μορφάς, αἵτινες ἂν καὶ μὲ πολλὰ κενά, ἠδύναντο ὁμοῦς νὰ ἀνασυγκροτηθῶσι καὶ τοποθετηθῶσι.

1) Τὸ μέσον σύμπλεγμα: ἡ Ἀθηνᾶ ἀγωνιζομένη πρὸς γίγαντα ὑπτιον πρὸ αὐτῆς καταπεσόντα (Πιν. 14^α).

Ἡ 2 μ. ὑψηλὴ μορφή τῆς πρὸς τὰ δεξιὰ βήματι ἰσχυρῶ ὁρμώσης θεᾶς ἐστάθη αὐθις εἰς τὴν θέσιν τῆς, ἀναπληρωθέντος διὰ γύψου τοῦ δεξιοῦ μηροῦ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ἀριστεροῦ σκέλους. Δυστυχῶς ἀπωλέσθη καὶ ὀλόκληρος ὁ δεξιὸς βραχίον, ὅστις ἀνεπαλλε τὸ δόρυ, ὡς καὶ μέγα μέρος τοῦ στήθους, πρὸς δὲ τὸ μέγιστον μέρος τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος, ὅθεν ἀνάγκη εἶνε νὰ φαντασθῶμεν τὴν κίνησιν αὐτοῦ ἐκ τοῦ ὑπολειπομένου κορμοῦ, ὅστις διευθύνεται πρὸς τὰ κάτω καὶ ὀλίγον πρὸς τὰ ἐμπρός, ὡς καὶ ἐκ τῆς διασωθείσης χειρὸς. Ἡ χεὶρ αὕτη ἔσφιγγεν ἀντικείμενόν τι ὡς εἶδος ῥάβδου, σωζόμενον κατὰ τὴν κάτωθεν πρόσφυσιν αὐτοῦ εἰς τὴν χεῖρα, ἄνωθεν δὲ συγκείμενον ἐκ χαλκοῦ καὶ ἐμβεβλημένον εἰς μέγα διάτρημα, τοῦτέστι τὸν ὑψηλὸν αὐλὸν τὸν φέροντα τὸν θύσανον τοῦ κράνου τοῦ γίγαντος, ὃν ἡ θεὰ ἐκράτει οὕτως διὰ τῆς ἀριστερᾶς, ἐνῶ διὰ τῆς δεξιᾶς ἐνεπήγγυε τὸ δόρυ εἰς τὸ στήθος αὐτοῦ.

Ὁ ἔμπροσθεν τῆς Ἀθηνᾶς κείμενος νῦν γίγας ἀρμόζει κατὰ τε τὸ μέγεθος καὶ τὴν κίνησιν τὸσον καλῶς εἰς ταύτην τὴν θέσιν, ἐξ ἄλλου δὲ διὰ τῆς βιαίας σχεδόν, κατ' ἐνώπιον στροφῆς τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς παραίσταται τὸσον σαφῶς ὡς μεσαία μορφή τοῦ ἀετώματος, ὥστε ἡ συναρμολόγησις αὕτη δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀσφαλῆς, ἂν καὶ ἐξωτερικὴ ἀπόδειξις δὲν ὑπάρχει. Ὑπτιος κατέπεσε κατὰ γῆς καὶ ἡμιόρθιος ἔτι μένει μόνον διότι τὸν ἀριστερὸν βραχίονα στηρίζει εἰς τὴν ἀσπίδα. Τοῦτου σώζεται ὁ ἠκρωτηριασμένος μόνον κορμὸς, ἐνῶ ἐκ τοῦ χαλαρῶς καταπίπτοντος δεξιοῦ βραχίονος λείπει μόνη ἡ χεὶρ, ἥτις προφανῶς ἐκράτει ποτὲ ξίφος. Οὗτος ὁ βραχίον, τὸ δεξιὸν ἰσχυρῶς συσπλεγόμενον σκέλος, τὸ στήθος καὶ ἡ ῥάχις διατηροῦνται λαμπρά. Ταῦτα δὲ τὰ μέρη πρέπει νὰ σπουδάσῃ ὅστις θέλει νὰ ἐκτιμῆσῃ τὴν δεξιότητα καὶ καλαι-

σθησίαν τοῦ τεχνίτου ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τοῦ γυμνοῦ. Ἄλλ' εἶνε ἀνάγκη συνάμα νὰ λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ ἰσχυρὰ διαστροφή τοῦ ἄνω μέρους τοῦ σώματος πιθανῶς δὲν παράγει τῶρα τὴν ἐντύπωσιν, τὴν ὁποίαν παρήγεν ἄλλοτε, διότι ὀλόκληρον δυστυχῶς τὸ ἀριστερὸν ἰσχίον μετὰ τῶν γειτονεούντων μερῶν τοῦ σώματος καὶ ὁ ἀριστερὸς μηρὸς μετὰ τοῦ γόνατος εἶνε συμπεπληρωμένα νῦν διὰ γύψου.

2) Ἡ ἐν τῇ δεξιᾷ γωνίᾳ μορφή εἶνε σημαντικῶς μεγαλειτέρα τοῦ πρὸ τῆς Ἀθηνᾶς κειμένου γίγαντος· τὸ μήκος τοῦ ποδὸς ταύτης μὲν τῆς μορφῆς εἶνε περίπου 0.38 μ., ἐκείνου δὲ 0.32 μ. Γίγας καταπεσὼν ἐπὶ τὰ πρόσω ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ γόνατος, τὸ ἀριστερὸν σκέλος πρὸς τὰ ὀπίσω ἐκτείνων καὶ εἰς τὸ ἔδαφος ἐρειδόμενος μὲ τὸν δεξιὸν βραχίονα, ἐξ οὗ σώζεται μέρος τι μετὰ τεμαχίου τῆς χειρὸς. Δυστυχῶς ἀπέκοπη ὀλόκληρος σχεδὸν ἡ πρόσθεν ἐπιφάνεια τοῦ σώματος καὶ τῆς κεφαλῆς, λείπει δὲ καὶ ὀλόκληρος ὁ ἀριστερὸς βραχίον, ὅστις, ἂν κρίνωμεν ἐκ τῆς κινήσεως τοῦ ὤμου, ἔτεινε πρὸς τὰ πρόσω, καλύπτων διὰ τῆς ἀσπίδος κεφαλὴν καὶ στήθος. Ὅπως ἡ δεξιὰ χεὶρ δὲν φέρει ξίφος, οὕτως ἄνευ κράνου εἶνε καὶ ἡ κεφαλὴ. Τὸ καλῶς διατηρούμενον ὀπισθεν αὐτῆς φέρει κυματώδη διὰ ταινίας συγκρατούμενην κόμην, ἥς οἱ ῥιπιδοειδῶς ἐξαπλούμενοι βόστρυχοι καταπίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἀρχένο· δύο δὲ κυματοειδεῖς γραμμαὶ ἐν τῇ δεξιᾷ παρεῖχ' δεικνύουσιν ἔτι ὅτι ἡ μορφή ἤτο πωγωνοφόρος.

3) Ἡ ἐν τῇ ἀριστερᾷ γωνίᾳ μορφή (πιν. 14^β) ἀπεικονίσθη ἐκ τῶν ὀπισθεν, διότι ἡ σχεδὸν ἐντελῶς κατεστραμμένη προσθία πλευρὰ ἐποθετήθη πρὸς τὸν τοίχον, ἵνα ἐπιδειχθῆ μόνον ἡ μὴ ἐντελῶς μὲν ἐξεργασμένη, ἀλλὰ καλῶς διατηρουμένη ὀπισθία. Ἡ μορφή αὕτη εἶνε ἡ ἀντίστοιχος πρὸς τὴν ἄρτι περιγραφεῖσαν, διάφορος αὐτῆς μόνον εἰς τινὰς λεπτομερείας. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ σώματος ὀρθοῦται ὀλίγον ὑψηλότερα, καθόσον ὁ στηριζὼν βραχίον δὲν κάμπτεται ὡς ἐν ἐκείνῃ, ἀλλ' εἶνε τεταμένος, ὡς συνάγεται ἐκ τοῦ ὑπολειπομένου αὐτοῦ τμήματος. Καὶ ὁ δεξιὸς βραχίον ἐξετείνεται πρὸς τὰ πρόσω, δὲν εἶνε δυνατὸν ὁμοῦς νὰ ἐκράτει τὴν ἀσπίδα, ἀλλὰ μόνον ξίφος. Ἡ κεφαλὴ, ἔμπροσθεν δυστυχῶς πολὺ βεβλαμμένη, εἶνε ἄνευ πώγωνος, ἢ δὲ κόμη κατα-

πίπτει ἐπὶ τοῦ μετώπου εἰς δύο σειρὰς σπειροειδῶν βοστρύχων καὶ ἐπὶ τοῦ αὐχένος εἰς μακρὰς δεσμί-
δας, ὧν τὰ ἄκρα ὁμοίως εἶνε σπειροειδῆ. Ἡ κεφαλὴ
καὶ ὁ αὐχὴν εἶνε ἐξ ἰδιαίτερου τεμαχίου ἐξεργα-
σμένα καὶ εἰς τὸ σῶμα προσθετιμένα ἐν τομῇ ὀρ-
θογωνίῳ. (Πρβ. τὸ σχῆμα ἐν Athenische Mittheilun-
gen XXII σ. 78 σχ. 6). Καὶ ὁ ἀριστερὸς γλουτὸς
συνίστατο ἐκ προσθέτου τεμαχίου.

4) Τὰ ἄλλα λείψανα. Μετὰ τὴν κατάταξιν τῶν
περιγραφεισῶν τεσσάρων μορφῶν ὑπελείποντο ὀλίγα
μόνον καὶ ἐν γένει μικρὰ τεμάχια, ἐξ ὧν ὅμως τινὰ
εἶνε χαρακτηριστικά, ἀποδεικνύοντα τὴν ὑπαρξίν
δευτέρου ζεύγους ἀντιστοιχῶν μορφῶν.

α') Οἱ πόδες μορφῆς μεγάλῳ βήματι βαινούσης,
ἣτις ἐκ τοῦ μήκους τοῦ ποδὸς (0.27-0.28 μ.)
εἰκάζεται περίπου φυσικοῦ μεγέθους. (Πρβ. τὸ
σχῆμα ἐν Athenische Mittheilungen XXI 6. 84
Fig. 8. 9). "Ὅτι ἐκινεῖτο πρὸς τὰ δεξιὰ φανερόν
καθιστᾷ ἢ παραμέλησις τῆς ἐξεργασίας τῆς ἐσω-
τερικῆς πλευρᾶς τοῦ ὀπισθεν ποδός, ὅτι δὲ ἀνδρὸς
μορφὴν πρέπει νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν, ἀποδεικνύει
ἢ ἔλλειψις ἱματίου ὑπεράνω τῶν σφυρῶν.

β') Ἀριστερὸς πόδις ἔμπροσθεν ἡκρωτηριασμέ-
νος, κατὰ τὸ μέγεθος, τὴν κίνησιν καὶ παραμέλη-
σιν τῆς ἐξεργασίας τῆς ἐσωτερικῆς πλευρᾶς ἀκρι-
βῶς ἀντιστοιχῶν πρὸς τὸν ἀνωτέρω (α'). Ἐπομένως
ἀνήκει εἰς ὁμοίαν τινὰ, πρὸς τὰ ἀριστερὰ ὀρμῶσαν
μορφὴν.

Τεμάχια τινὰ βραχιόνων καὶ σκελῶν ἐν κινήσει
ὡς ἐκ τοῦ μεγέθους αὐτῶν δύνανται νὰ κατατα-
χθῶσιν εἰς ταῦτα, ἀλλ' οὐδὲν οὐσιῶδες διδάσκουσι
περὶ τῆς στάσεως καὶ δράσεως τῶν μορφῶν. Τόσον
δὲ μόνον δύναται νὰ θεωρηθῆ βέβαιον, ὅτι ἐν αὐ-
τοῖς πρέπει ν' ἀναγνωρισθῶσι θεοί, ὅχι τόσον διότι
προφανῶς ὀρμῶσιν εἰς προσβολήν, ὅπως οἱ θεοὶ
συνήθως παρίστανται ἐν τῇ γιγαντομαχίᾳ, ἀλλὰ
διότι εἶνε διαπεπλασμένοι μικρότεροι καὶ αὐτοῦ τοῦ
πρὸ τῆς Ἀθηνᾶς καταπεσόντος γίγαντος, ὃν ὑπερέ-
χουσι πολὺ κατὰ τὸ μέγεθος οἱ ἐν ταῖς γωνίαις
καταπεπτωκότες γίγαντες.

Κατὰ ταῦτα τὸ σχῆδον τῆς συνθέσεως δύναται
νὰ ἐκτεθῆ εὐκόλως. Ἡ Ἀθηνᾶ μετὰ τοῦ ἀντιπά-
λου αὐτῆς κατέχει ὡς εἰκὸς τὸ μέσον τοῦ ἀετώ-
ματος, τὸ ὕψος αὐτῆς μετὰ τοῦ λόφου τῆς περικε-
φαλαίας, ὅστις δὲν πρέπει νὰ ὑπολογισθῆ πολὺ

μικρὸς, περίπου μέτρων 2.30, ἀρμόζει πρὸς τὸ ὕψος
τοῦ ἀετώματος, ἕπερ ἐκ τοῦ μήκους αὐτοῦ, μέ-
τρων 19.70, ἴδυνται νὰ ὑπολογισθῆ περίπου μέτρων
2.50. Οἱ δύο πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ δεξιὰ βαινον-
τες θεοὶ ὡς ἐκ τοῦ ὕψους των δὲν ἠδύναντο νὰ
ἀπέχωσι τοῦ μέσου περισσότερον τῶν 2 μέτρων καὶ
ἡμίσεος. Ἐκ τούτου λοιπὸν ἐπεται ὅτι πρέπει νὰ
θεώσωμεν αὐτοὺς ἐγγύτερον πρὸς τὸ μεσαῖον σύμ-
πλεγμα οὕτως ὥστε νὰ ὀρμῶσιν ἐκατέρωθεν τῆς
Ἀθηνᾶς πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ πρὸς τὰ δεξιὰ. Ἐν-
τελῶς βεβαία εἶνε ἡ θέσις τῶν δύο καταπεσόντων
γιγάντων (ὑπ' ἄρ. 2 καὶ 3), οἵτινες προφανῶς κατε-
σκευάσθησαν διὰ τὰς ἐσχάτας γωνίας τοῦ ἀετώ-
ματος. Μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν μαχομένων θεῶν
μένει κενὸν 2 μ. περίπου, ὅσον ἀκριβῶς ἀρκεῖ ἵνα
παρεμβάλωμεν ἓνα ἔτι γίγαντα ὡς πλησιέστατον
ἀντίπαλον τῶν θεῶν ἐκείνων. Ἐκ τῶν δύο τούτων
μορφῶν δὲν διεσώθησαν θραύσματα, ἀλλ' οἴκοθεν
ἐννοεῖται ὅτι πρέπει νὰ φαντασθῶμεν καὶ αὐτοὺς
καταπεσόντας μὲν ἦδη κατὰ γῆς, ὀρθιωτέρους ὅμως
τῶν ἐν ταῖς γωνίαις μορφῶν.

Ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀττικῆς γλυ-
πτικῆς τέχνης, ἣτις διεφωτίσθη πρὸ πάντων διὰ
τῶν μελετῶν τοῦ Winter, (!) οὐχὶ δυσκόλως εὐ-
ρίσκει τὴν θέσιν του τὸ ἀέτωμα τῶν γιγάντων,
ἀμέσως συναπτόμενον πρὸς τὰ ἀρχαῖα πάρινα γλυ-
πτὰ τῶν ἀετωμάτων, τὰ ὅποια ἀδιστάκτως δύναν-
ται ν' ἀποδοθῶσιν εἰς ἐγχωρίους καὶ οὐδεμίαν ξέ-
νην ἐπιρροὴν ὑποστάντας τεχνίτας. Καὶ ἐν τούτῳ
ὡς ἐν ἐκείνοις εὐρίσκομεν τὴν αὐτὴν ζωηρότητα ἢ
μᾶλλον σφοδρότητα τῶν κινήσεων, τὸ αὐτὸ μέγε-
θος ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τοῦ γυμνοῦ, ἕπερ ἐκφράζεται
μὲν μόνον κατὰ τὰ κυριώτερα, ἀλλὰ μετὰ τσαού-
της ἀληθείας ὥστε αἱ κύρια κινήσεις τῶν μελῶν
γίνονται κατάδηλοι. Σύγκρισις τῶν δύο γωνιαίων
μορφῶν τοῦ ἀετώματος πρὸς τὸν Ἡρακλέα τοῦ
μεγαλειτέρου ἀετώματος τοῦ Τρίτωνος διασαφεῖ
τοῦτο πάνυ εὐκόλως. Καὶ τοῦ Τυφᾶνος αἱ κεφα-
λαὶ μὲ τὰς παχείας αὐτῶν παρεῖας καὶ τοὺς με-
γάλους στρογγύλους ζωηροὺς ὀφθαλμοὺς δύνανται
νὰ συγκριθῶσι πρὸς τὴν τῆς Ἀθηνᾶς. Ἀλλ' αὐτὴ
αὐτὴ ἡ σύγκρισις διδάσκει πόσον μεγάλην πρόο-
δον ἔκαμεν ὁ τεχνίτης τῶν γιγάντων. Ἡ ἀγροίκος

(1) Πρβ. Die kunstgeschichtliche Stellung des Kalbtrae-
gers ἐν Athen. Mittheilungen XIII, 1888. 6. 413 ἔ.

σχεδόν καὶ φιλόγελως σφιρότης τῶν πορίνων ἐκείνων κεφαλῶν ὑπεχώρησεν εἰς τὸ εὐπαγές καὶ ἀξιόραστον ταύτης, ὁ τύπος δὲ ἔλος παριστᾷ τοιαύτην λεπτὴν ἐξεργασίαν, ὅποιαν συνειθίσαμεν νὰ βλέπωμεν ἐν ταῖς πολυαριθμοῖς κόραις τῆς Ἀκροπόλεως. Ἐὰν δὲ εἶνε ἀληθές, ὅπως φαίνεται, ὅτι αἱ πλουσίως καὶ περικόμφως ἐνδεδυμένοι αὐταὶ γυναικεῖαι μορφαί, αἵτινες δεικνύουσιν ἐκπληκτικὴν δεξιότητα ἐν τῇ ἐξεργασίᾳ τοῦ μαρμαῦρου, ἐπιοιήθησαν ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ χιακοῦ ἐργαστηρίου, πρέπει νὰ δεχθῶμεν ὅτι καὶ ὁ τεχνίτης τῶν γιγάντων, ὅστις κατέχει τὴν αὐτὴν δεξιότητα — ἄς ἀποβλέψῃ τις π. χ. εἰς τὴν ἐργασίαν τοῦ ἐξ ὄφρων σχηματιζομένου κρασπέδου τῆς αἰγίδος — ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τούτῳ ἐδιδάχθη, ἐν ταύτῳ ὅμως ἐφύλαξε καὶ τὴν ἰδιουσίαν του.

Τὸ ἀέτωμα τῶν γιγάντων τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀθηνᾶς εἶνε τὸ μέγιστον ἔργον τῆς ἀρχαίας ἀττικῆς τέχνης τοῦ ἔκτου αἰῶνος, κατὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀντιλήψεως ὁ πρόδρομος τοῦ ἐν τῷ πέμπτῳ αἰῶνι μεγίστου ἔργου τῆς ἀττικῆς τέχνης, τῶν ἀετωμάτων τοῦ Παρθενῶνος.

[H. Schrader]

ΠΙΝΑΚΕΣ 15-26.

Ὀλίγοι ἀρχαιολόγοι, νομίζω, ἔλαβον ἀφορμὴν νὰ θέσωσι τὸ ὄνομα τῶν ὑποκάτω ἀγγέλματος νίκης δυναμένου νὰ παραβληθῇ πρὸς ἐκεῖνο, ὅπερ ἐν ἔτει 1886 ὁ κ. Καββαδίας ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ πρώτῳ τεύχει τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος (ἐν σελ. 73-82, μετὰ πινάκων V-VI). — Αἱ ἀνασκαφαί, ἄς ἀπεράσισε νὰ ἐκτελέσῃ πρὸς καθολικὴν καὶ ὀριστικὴν ἐξερεύνησιν τοῦ ἐδάφους τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, ἤρχισαν κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ 1885. Ἡ ἐπιτυχία αὐτῶν ἐξησφαλίσθη ἀμέσως διὰ λαμπροῦ εὐρήματος. Τὴν 24 Ἰανουαρίου (ν. 5 Φεβρουαρίου 1886), ὅψε τῆς ἡμέρας, ἡ σκαπάνη ἐπληξεν ἀληθῆ φωλεὰν ἀγαλμάτων, τὰ ὅποια ἐν μετὰ τὸ ἄλλο ἐξήχθησαν τοῦ ἐδάφους κατὰ τὴν ἐπομένην ἡμέραν (25 Ἰανουαρίου—6 Φεβρουαρίου). Ἦσαν ταῦτα δέκα καὶ τέσσαρα ἀγάλματα, πάντα γυναικεῖου τύπου, μεγέθους διαφόρου. Ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν ἔσωζον ἔτι τὰς κεφαλὰς, ζωηρὰν δὲ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον διετήρουν καὶ

τὴν πολυχρωμίαν. Ἡ σκαπάνη ἐνταῦθα ἐθαυματούργει, συγκρίνῃσι δὲ κατελάμβανε πάντα τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ἐκ χαρᾶς ἅμα καὶ θαυμασμοῦ. Εἶνε γνωστὸν μετὰ τίνος ἐπιτυχίας καθ' ἐκάστην σχεδὸν ἡμέραν αἱ μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος ἐγκαινισθεῖσαι ἀνασκαφαί ἐξηκολούθησαν καὶ εἰς πέρας ἤχθησαν. Τὰς δεκατέσσαρας κόρας, αἵτινες διὰ μιᾶς εἰσῆλθον εἰς τὸ μικρὸν τῆς Ἀκροπόλεως μουσεῖον, ἠκολούθησαν κατὰ μικρὸν καὶ ἄλλαι, ἀποκαλυφθεῖσαι σποράδην ἐντὸς τοῦ ἐδάφους τοῦ τεμένους τῆς Ἀθηνᾶς, μέχρι δὲ τοῦ τέλους τῶν ἐργασιῶν δὲν ἔπαυσεν ἡ ἱερὰ αὐτῆ ὁμάς πληθυνομένη. Οἱ πίνακες XV-XXVI παρέχουσιν ἐκλογὴν μόνον τῶν μᾶλλον ἀξιοσημειώτων.

Τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἦσαν ἀναθήματα εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Πολλαὶ βάσεις, ἐπιγραφὰς φέρουσαι ἀναθηματικὰς, εὐρεθεῖσαι συγχρόνως μετ' αὐτῶν, παρέχουσιν ἀναμφισβήτητον τούτου ἀπόδειξιν. Κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα τὰ πλεῖστα ἠγείροντο πλησίον τῶν δύο ναῶν τῆς θεᾶς, ὧν ὁ μὲν ἀρχαιότερος ἔκειτο ὅπου νῦν ἴσταται τὸ Ἐρέχθειον, ὁ δὲ νεώτερος παρ' αὐτὸν καὶ πρὸς νότον μᾶλλον. Ὡστε δὲν ἦτο σύμπτωσις ἀπλῆ ὅτι δεκατέσσαρα τῶν ἀγαλμάτων ἀνευρέθησαν τεθαμμένα ὀλίγα βήματα μακρὰν τοῦ Ἐρεχθείου. Ταῦτα δύναται τις νὰ εἴπῃ ἔκειντο ἐν τῇ αὐτῇ θέσει, ἢ νὰ κατεῖχόν ποτε ὀρθὰ κατὰ χώραν ἰστάμενα!

Ἄλλὰ τί παρίστανον τὰ ἀναθήματα ταῦτα; Μήπως αὐτὴν τὴν θεάν; ἢ μήπως τὰς ἱερείας αὐτῆς; ἢ ἀπλῶς ἴσως εὐσεβεῖς γυναῖκας, αἵτινες ἤθελον νὰ δεῖξωσι τὴν ἑαυτῶν εὐλάβειαν, ἀφιερώνουσαι εἰς τὴν θεάν τὴν ἰδίαν εἰκόνα; Αἱ τρεῖς αὐταὶ ἐξηγήσεις ἐπροτάθησαν ἄλλοτε ἄλλ' οὐδεμία εἶνε ἀκριβής.

Ὅπου δὲν εὐρίσκομεν τὰ διακριτικὰ τῆς Ἀθηνᾶς σύμβολα, ἦτοι τὸ κράνος, τὸ δόρυ καὶ τὴν αἰγίδα, ἐκεῖ οὐδὲν δικαίωμα ἔχομεν ν' ἀναγνωρίσωμεν τὴν Ἀθηνᾶν, ἀλλ' οὐδὲ τὴν Ἀθηνᾶν Ἐργάνην, ὡς ἐπειράθησάν τινες νὰ ὑποστηρίξωσιν. Ὡσαύτως δὲ, ἐὰν ἐπρόκειτο περὶ ἱερείων ἢ ἄλλων προσώπων τῆς ὑπηρεσίας τῆς θεᾶς, καὶ ταῦτα θὰ ἔφερον χαρακτηριστικὸν τι σημεῖον τῆς ὑπηρεσίας, αἱ δὲ ἐπιγραφαὶ τῶν βάσεων θὰ ἐδῆλουν τὸ ὄνομα καὶ τοὺς τίτλους αὐτῶν. Τέλος τὰ ἀγάλματα ταῦτα δὲν δύνανται νὰ εἶνε οὐδὲ εἰκόνας εὐσεβῶν Ἀθι-

δων, αἵτινες ἤθελον ἴσως νὰ στήσωσι τοιοῦτο μνημεῖον αἰώνιον τῆς ἑαυτῶν εὐσεβείας καὶ νὰ μένωσιν ἀπεικονισμένα ὑπὸ τὰ ὄμματα τῆς θεᾶς διαπαντός. Διότι σπανίως αἱ ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαὶ περιέχουσι ὄνομα γυναικός, σχεδὸν δὲ πάντοτε ἀνὴρ εἶνε ὁ ἀναθέτων τὸ ἀγαλμα. Ὡστε εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἀνάγκη νὰ ἀναγνωρίσωμεν, ὅτι τὰ ἀγάλματα ταῦτα εἶνε πρὸ παντός ἄλλου αἰσθητὰ τεκμήρια τῆς εὐλαθείας ἀνδρῶν. Ἡ εὐλάβεια αὕτη εὗρισκε ποικίλους ἐκδηλώσεως τρόπους, ἀλλ' ὁ μάλιστα ἀρεστός εἰς τὴν θεότητα (τουτέστιν ἐν ἀληθείᾳ εἰς τὸ αἶσθημα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων) συνίστατο εἰς τὴν ἐξωράσιν τοῦ ἱεροῦ διὰ τινος τέχνης ἔργου, ἧτοι διὰ τινος ἀγάλματος. Ἡ ἐκλογὴ δὲ τούτου ἦτο ἐντελῶς ἐλευθέρα, ἀλλ' εἶνε φυσικὸν ὅτι εἰς θεότητα θήλειαν, ὡς τὴν Ἀθηνᾶν, ἀνέθετον κατὰ προτίμησιν μορφᾶς γυναικείας, καθ' ὃν τρόπον εἰς θεοὺς ἄρρενας, ὡς τὸν Ἀπόλλωνα, ἀνέθετον κατὰ προτίμησιν μορφᾶς ἀνδρῶν γυμνῶν (τοὺς δὴ λεγομένους «ἀρχαίους» Ἀπόλλωνας). Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἐργαστήριά τινα Ἰώνων γλυπτῶν παρήγαγον νέον εἶδος γυναικείων ἀγαλμάτων, πολὺ κομψῶν καὶ λαμπρῶν, τὰ ὅποια ταχέως ἔτυγον μεγάλης ἀποδοχῆς καθ' ἅπαντα τὸν ἑλληνικὸν κόσμον, οἱ εὐλαβεῖς Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν τύπον τοῦτον συνείθισαν ἕκτοτε νὰ ἀποτίνωσι τὴν εὐσεβῆ πρὸς τὴν θεὰν ὀφειλὴν. Εἶνε λοιπὸν τὰ οὕτως ἀφιερωθέντα ἀγάλματα καλλιτεχνήματα ἀπλῶς, ἄνευ ὀρισεμένης σημασίας καὶ πρὸς οὐδένα ἄλλον σκοπὸν ἢ τὸν τοῦ ἐξωραϊσμοῦ τοῦ παρὰ τὸν ναὸν χώρου. Διὸ καὶ πρέπει νὰ καλῶνται μὲ τὸ ἄσαφές καὶ ὀριστον ὄνομα, μὲ τὸ ὅποσον καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν αὐτά: Εἶνε κόραι καὶ οὐδὲν πλέον.

Ἐκ τούτου δὲ ἀμέσως ἔπεται, ὅτι αἱ μορφαὶ αὗται δὲν δύνανται νὰ εἶνε εἰκονιστικαὶ προσώπων. Συχνάκις ὅμως ἔχουσι φυσιογνωμίαν πολὺ ζωντανὴν καὶ ἀτομικὴν. Ἀλλὰ τοῦτο προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι οἱ τεχνῖται τῶν χρόνων τούτων ἐγνωρίζον νὰ κάμνωσιν ἀκριβεῖς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον παρατηρήσεις καὶ ν' ἀντιγράφωσιν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον πιστῶς τὴν φύσιν. Ἐν τούτοις τὸ σύνολον τῶν χαρακτηριστικῶν, τὰ ὅποια συνήμων οὕτως, ἵνα δώσωσιν εἰς τὴν μαρμαρίνην μορφήν τύπον ὅσον τὸ δυνατὸν ζωντανὸν καὶ ἀληθινόν, δὲν ἀντεστοίχει πρὸς τὸ σύνολον τῶν πραγματικῶν χαρακτηριστι-

κῶν προσώπου τινὸς ἐκλεγομένου μεταξὺ τῶν λοιπῶν, οὐδὲ ἤξιον ν' ἀνταποδώσῃ προσωπικότητα ὀρισμένην. Ἦτο γυναικεία, ἀλλ' οὐχὶ γυναικὸς εἰκῶν. Πιθανὸν δὲ θεωρῶ, ὅτι πολλὰ τῶν ἀγαλμάτων τούτων κατεσκευάζοντο ἔτοιμα, ὅπως καὶ πολλὰ τῶν ἐπιτυμβίων ἀναγλύφων, περιμένοντα ἐν τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ τεχνίτου τὸν ἀγοραστήν, ὅστις δὲν εἶχε πλέον ἄλλο τι νὰ πράξῃ ἢ νὰ χαράξῃ εἰς τὴν βᾶσιν τὴν ἀναθηματικὴν ἐπιγραφὴν τὴν φέρουσαν τὸ ὄνομά του.

Τὸ κύριον ἐνδιαφέρον τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως εἶνε τοῦτο, ὅτι διδάσκουσι ἡμᾶς ἀκριβῶς περὶ τῆς ἰσχυρᾶς καὶ ἐπὶ μακρὸν διαρκείας ἐπιρροῆς τῆς τέχνης τῶν ἰωνικῶν ἐργαστηρίων τῶν νήσων καὶ τῆς μικρασιατικῆς Ἑλλάδος ἐπὶ τῆς γλυπτικῆς τῶν Ἀττικῶν κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἕκτου αἰῶνος. Ἐπιθεωροῦντες ἐν ταῖς αἰθούσαις τοῦ μουσείου τὰ ἀρχαιοτάτα ἔργα τῆς ἀττικῆς πλαστικῆς ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκ πῶρου ἀετώματος μέχρι τοῦ μαρμαρίνου ἀγάλματος τοῦ Μοσχοφόρου, βλέπομεν σαφῶς, ὅτι ἡ πλαστικὴ αὕτη ἀνεπύχθη βραδέως ἐπὶ τοῦ ἰδιοῦ ἐδάφους ἄνευ τινὸς ἔξωθεν ἐπιρροῆς μέχρι περίπου τοῦ ἔτους 530. Ἀλλὰ μετὰ ταῦτα ἐπέρχεται μεταβολὴ ἀπότομος ἕνεκα εἶδους τινὸς ἐπιρροῆς ἰωνικῆς. Ἐπὶ παραδείγματος, ἵνα παραμείνωμεν εἰς τὰς γυναικείας μορφάς, πρόδηλον εἶνε ὅτι ὑπάρχει ἀδιάφρηκτος ἀλληλουχία μεταξὺ τῶν ἐξῆς γλυπτῶν: τῆς ἐκ πῶρου Ὑδριαφόρου (πίν. IV, 1), τοῦ μαρμαρίνου ἀγαλματίου τοῦ ὑπ' ἀρ. 589 (ἀπεικονισμένου ἐκ τῶν νώτων ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ ἐφημερίδι τοῦ 1891, πίν. 12, 1), τοῦ μεγάλου μαρμαρίνου ἀγάλματος τοῦ ὑπ' ἀρ. 593 (αὐτόθι: 1891, πίν. 11) καὶ τέλος τοῦ ἀγάλματος τοῦ ἡμετέρου πίνακος XVI, 1. Ἀλλὰ μετὰ τὸ τελευταῖον τούτου ἀγάλματος καὶ τῶν περιστοιχιζόντων αὐτὸ ὑφίστανται σημαντικαὶ ἀνομοιότητες, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν περὶ τῆς σπουδαιότητος τῆς ἐπελθούσης μεταβολῆς. Ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῶν αἱ κόραι τῆς Ἀκροπόλεως γειτονεύουσι πολὺ μᾶλλον πρὸς τὰς συγχρόνους κόρας, τὰς ἐν Δήλῳ καὶ ἀλλαχοῦ εὐρεθείσας, παρὰ πρὸς τὰ καθαρῶς ἀττικὰ ἔργα, τὰ ἀμέσως προηγθέντα ἐκείνων. Εἶνε προϊόντα τέχνης, ἣν δικαίως ἀπεκάλεσαν «ἀττικο-ἰωνικὴν».

Ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβέστερον τὸ

πρόγραμμα. Πολυάριθμα ἦσαν τὰ ἐργαστήρια τῆς γλυπτικῆς τῶν τε ἰωνικῶν πόλεων καὶ τῶν γειτονικῶν χωρῶν, ἐφ' ὧν ἠκτινοβόλοι ὁ λαμπρὸς ἰωνικὸς πολιτισμὸς, μεταξύ δὲ τῶν διαφόρων τούτων ἐργαστηρίων ὑπῆρχον καὶ διαφοραὶ ἰκαναὶ ἐν τῇ τεχνοτροπίᾳ ἐκάστου. Ἔργα ὅποια εἶνε τὰ ἀγάλματα τῶν Βραγχιδῶν, ἢ ζωφόρος τοῦ ἐν Δελφοῖς θησαυροῦ τῶν Κνιδίων καὶ τὰ τοῦ ἐν Ἐάνθω τάφου τὰ «τῶν Ἀρπυιῶν» λεγόμενα, ἂν καὶ κατὰ βάθος ἐμπνέονται ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος, δίστανται ὅμως ἀλλήλων δι' ἀποχρώσεων ἰκανῶς σημαντικῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς Ἀκροπόλεως ἀνευρέθησαν δύο ἀγάλματα, σαμιακῆς μὲν ἀναμφιβόλως προελεύσεως, παντελῶς ὅμως διαφέροντα τῶν συνήθων προϊόντων τῆς νησιωτικῆς γλυπτικῆς καὶ τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλλάδος (πρόβ. πίν. XXIV, 2). Ἐκ τῶν σχολῶν τῆς περὶ τὰ ἀσιατικὰ παράλια Ἑλλάδος ἢ ἐπιφανεστάτη καὶ παραγωγικωτάτη ἦτο ἡ τῆς Χίου, ἐκπροσωπούμενη περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος ὑπὸ τοῦ Ἀρχέρμου, ὑπὸ τοῦ Βουπύλου δὲ καὶ Ἀθήνιδος, υἱῶν τοῦ Ἀρχέρμου, κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ αὐτοῦ αἰῶνος. Τὴν σχολὴν λοιπὸν ταύτην τῆς Χίου γενικῶς σήμερον δικαίῳ τῶν λόγων παραδέχονται ὡς ἐπεκτείνασαν τὴν ἑαυτῆς ἐπιρροὴν μέχρι τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπιβαλοῦσαν τὰ ἴδια ὑποδείγματα καὶ μαθήματα εἰς τοὺς Ἀθηναίους γλύπτας κατὰ τοὺς χρόνους τῶν Πεισιστρατιδῶν (πρόβ. Winter ἐν Athenische Mittheilungen, XIII, 1888, σελ. 113 ἐ).

Ἄλλ' ἐὰν ἀδιαφιλονεικῆτος εἶνε ἡ ἀλήθεια τῆς ἰωνικῆς ταύτης καὶ εἰδικώτερον χιακῆς ἐπιδράσεως καθολικῶς καὶ ὀλομερῶς, εἶνε ὅμως ἀκροσφαλὲς πολλῶν νὰ ὀρισθῇ ὑπὸ τίνος συνθήκας ἢ ἐπιδράσεως αὕτη ἐνησχῆθη καὶ πόσην πρέπει νὰ δεχθῶμεν αὕτην ἐν ἐκάστῳ ἔργῳ καθ' ἑαυτὸ λαμβανομένῳ. Ἀναμφίβολον εἶνε ὅτι γλύπται ἐξ Ἰωνίας ἐλθόντες εἰργάσθησαν ἐν Ἀθήναις καὶ ὅμως οὐδεμίαν τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἢ ἀποδώσαμεν εἰς Ἰωνά τινα τεχνίτην. Αἱ πλείστα, ἐὰν μὴ πᾶσαι, ἐποιήθησαν ὑπὸ Ἀττικῶν, ἀλλ' οἱ Ἀττικοὶ οὗτοι ὑπέστησαν κατὰ βαθμὸν διάφορον συμφῶνως πρὸς τὴν ἰδίαν ἕκαστος φύσιν τὴν ἐπιρροὴν τῶν Χίων διδασκάλων, οὓς ἀπεμιμήθησαν. Ἐπειδὴ δὲ στεροῦμεθα πληροφοριῶν ἀκριβῶν περὶ ἐνὸς ἐκάστου τῶν ἀγαλμάτων

τούτων, τὸ ἔργον τοῦ ἱστορικοῦ θὰ εἶνε κατ' ἀνάγκην τοῦτο, νὰ κατανείμη τὸ συγκεκριμένον αὐτῶν πλῆθος εἰς ὁμάδας τρόπον τινὰ διακεκριμένας, ἀντιστοιχοῦσας πρὸς τὰς διαφόρους ταύτας δόσεις τοῦ ἀττικο-ἰωνικοῦ μίγματος. Ἐπὶ παραδείγματος τὸ δεῖνα ἀγαλμα (πίν. XXII) δεῖκνύει πρώτην τινὰ ἀπομίμησιν, ἐπιπολαίαν καὶ πολλὴ ἀδεξίαν ἀκόμη, καὶ κομψότητα ἰωνικὴν τεχνίτου, ὅστις μέχρι τότε εἶχε παραμείνη πιστὸς εἰς τὸν ἀρχαῖον τύπον τῶν ἀττικῶν ἀγαλμάτων. Ἀπ' ἐναντίας ἄλλα (πίν. XVIII, XXIV, 1) κατέστησαν ὅσον τὸ δυνατὸν ἰωνικώτερα ὄχι μόνον κατὰ τὰς ἐξωτερικὰς λεπτομερείας, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῆς ἐκτελέσεως. Εἰς τινα ἄλλα (πίν. XIX, XX, XXIII κτλ.) ἡ ἰσορροπία τῶν δύο συνημμένων στοιχείων διετηρήθη καλλιτέρα καὶ ὁ ἰωνισμὸς δὲν ἐπικυριαρχεῖ, δὲν ἐξαπλώνεται ἐπὶ παντός τοῦ ἔργου. Εἰς ἄλλα πάλιν, καὶ πρὸ πάντων εἰς τὸ μέγα ἀγαλμα τοῦ Ἀντήνορος (πίν. XV, XXI κτλ.), ἰωνικὸν εἶνε μόνον τὸ ἐξωτερικόν, τὸ δὲ βάθος εἶνε ἀληθῶς ἀττικόν. Ταῦτα τὰ ἀγάλματα συνεχίζουν τὸν τεχνικὸν τύπον, ὃν κατὰ τὴν προηγηθεῖσαν περίοδον ἐκπροσωπεῖ ὁ Μοσχόφορος καὶ τὰ μεγάλα πώρινα ἀετώματα. Τέλος ἀγάλματα ὅποσον εἶνε «ἡ κόρη τοῦ Εὐθυδίου» (πίν. XVII, 2) μαρτυροῦσι σαφῶς περὶ τῆς ἀντιδράσεως τῆς ἐπελευθύνσεως ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου αἰῶνος κατὰ τῶν ὑπερβολῶν τοῦ ἰωνισμοῦ καὶ ἀναγγέλλουσι τὴν νέαν τάσιν, ἣτις ἐλκύει τοὺς Ἀττικοὺς πρὸς τέχνην αὐστηροτέραν καὶ νηφαλιωτέραν. Ἐν κεφαλαίῳ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἀντανανκλῶνται περιληπτικῶς ἀλλὰ πιστῶς αἱ κύριαί τάσεις καὶ διακυμάνσεις τῆς ἀττικῆς πλαστικῆς κατὰ τὴν περίοδον τῶν περὶ τὸ 550 χρόνων μέχρι τοῦ 480.

Παρὰ τὰς παρεκκλίσεις ταύτας, αἵτινες ἀποκαλύπτονται διὰ παρατήρησεως προσηκτικῆς, πρόδηλον παραμένει ὅτι πάντα τὰ ἀγάλματα ταῦτα ἀποτελοῦσι μίαν καὶ τὴν αὐτὴν οἰκογένειαν. Πλήθος λεπτομερειῶν εἶνε τοῖς πᾶσι κοιναί. Διὰ τοῦτο δὲ πρὸς ἀποφυγὴν ἐπαναλήψω ἀνάγκη ἦτο γενικὴ τις παρατήρησις νὰ προταχθῇ τῶν ἰδιαιτέρων λόγων, οὓς κατωτέρω εἰς ἕκαστον θ' ἀφιερώσωμεν. Πραγματικῶς πάντα βμοιάζουσι πρὸς ἀλληλα κατὰ τὴν στάσιν, τὴν χειρονομίαν, τὴν ἐνδυμασίαν, τὴν διάταξιν τῆς κόμης, τὴν πολυχρωμίαν.

Ἐκ τοῦ Ἡροδότου (V, 87-89) γνωρίζομεν ποίαν μεταβολὴν ὑπέστη ἡ ἐνδυμασία τῶν Ἀπιδίων, διαρκούντος τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Προηγουμένως αἱ γυναῖκες ἐν Ἀττικῇ ἔφερον τὸν μάλλινον πέπλον, τὸν κατόπιν δωρικὸν ἐπικληθέντα, ὅστις εἰς τοὺς ὤμους συνεκρατεῖτο διὰ μακρῶν καρφιδῶν· τοῦτον ἀντικατέστησεν ὁ λινοῦς ἰωνικὸς χιτῶν, ὅστις ἐρράπτετο καὶ δὲν ἐχειράζετο οὔτε καρφίδας οὔτε πόρπας. Τὸ ἀγαλμα 679 (πίν. XVI, 1) δεικνύει τὴν ἀρχαίαν ἀττικὴν ἐνδυμασίαν, ἥτις κατ' οὐσίαν σύγκειται ἐκ τοῦ μαλλινοῦ πέπλου. Ἀλλὰ πᾶσαι αἱ λοιπαὶ κόραι φέρουσι τὸν ἰωνικὸν πέπλον. Ἐνίοτε περιορίζεται ἡ ἐνδυμασία (πίν. XXV, 1, XXVI) εἰς μόνον τὸν χιτῶνα· τὸ διατι θὰ ἐξηγήσωμεν κατωτέρω. Ἀλλὰ σχεδὸν πάντοτε προστίθεται εἰς τὸν λινοῦν χιτῶνα τὸ μάλλινον ἱμάτιον. Τοῦτο δὲ δύναται νὰ ἐπιρρίπτεται ἀπλῶς ἐπὶ τῶν ὤμων, ὡς εἶδος σαλίου σημερινοῦ (πίν. XXI)· καὶ τὸν τρόπον τοῦτον τοῦ φέρειν τὸ ἱμάτιον γνωρίζουσιν ἔκπαλαι οἱ Ἀττικοί, διότι ἔχουμε παράδειγμα αὐτοῦ τὴν μικρὰν ἐκ πόρου Ὑδρια φέρον (πίν. IV, 1). Γενικῶς ὅμως κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἔκτου αἰῶνος τὸ ἱμάτιον φέρεται κατὰ τὸν ἰωνικὸν συρμόν, τουτέστι ἐμπορπάται ἐπὶ τοῦ ἐνός ὤμου καὶ λοξῶς διέρχεται τὸ στήθος. Σπανιώτατα τέλος (πίν. XVII, 1) προστίθεται εἰς τὸν χιτῶνα καὶ τὸ ἱμάτιον τρίτον φόρεμα, εἶδος ἱματίου, ὅπερ δύναται νὰ κληθῆ ἐπίβλημα.

Καὶ τῆς κόμης ἡ ἀνάθεσις εἶνε σχεδὸν πάντοτε ἡ αὐτή. Μέρους τῆς κόμης διατάσσεται ἐπὶ τοῦ μετώπου κατὰ ποικίλους τρόπους, ἔπειτα διέρχεται ὀπίσθεν τῶν ὠτων καὶ διαιρούμενον εἰς βοστρύχους ἐπάγεται ἐπὶ τε τῶν ὤμων καὶ ἐπὶ τοῦ στήθους ἐκατέρωθεν· ἡ ἐπίλοιπος κόμη καταπίπτει ἐλευθέρως ἀπὸ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς καὶ διαχέεται ἐπὶ τῶν νώτων. Σπανιώτατα τροποποιεῖται ἡ θεμελιώδης αὐτῆ τῆς κόμης διάταξις, παραλειπομένων ἢ τῶν ἔμπροσθεν βοστρύχων ἢ τῆς παχειάς ὀπίσθεν ἐπὶ τῶν νώτων καταπιπτούσης δέσμης. Οἱ Ἀττικοὶ γλύπτει, μιμούμενοι τοὺς Ἴωνας, ἐπάνω τοῦ μετώπου κυρίως ἀνέπτυσαν τὴν ἑαυτῶν ἐπιδεξιότητα καὶ ἐφευρετικότητα. Ὑποδείγματά τινα ἀναδέσεως τῆς κόμης (ὅσον πίν. XVIII) εἶνε ἐξεζητημένης κομψότητος καὶ θαυμαστῆς λεπτότητος ἐκτελέσεως, ἀλλὰ ταῦτα μαρτυροῦσι συνάμα περὶ

αἰσθητικῆς ἀντιλήψεως ἐν τῇ διακοσμήσει καὶ τῶν ἐλαχίστων μερῶν υπερβαίνουσας πᾶν μέτρον καὶ παιδαριώδους πλέον.

Ἡ πρὸς διακόσμησιν κλίσις ἐκδηλοῦται καὶ ἐν τῇ χρήσει πολυαριθμῶν στολιδίων, ὅσων ἐνωτίων, περιδεραιῶν, ψελλίων, μάλιστα δὲ τῆς στεφάνης ἢ πόλου, ὅστις εἶνε εἶδος διαδήματος κύκλω τοῦ κρανίου· ὑπεράνω τοῦ μετώπου ὅμως τὸ διάδημα τοῦτο ἔχει σχῆμα ἡμισελήνου καὶ φέρει ζωηρὸν χρωματισμόν, ἐνίοτε δὲ ἀνέρχονται ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ ἄνω ἀνθύλλια ἐκ γαλκοῦ ἐπιχρύσου.

Ἡ πολυχρωμία τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως ἐγένετο νέας ἐκπλήξεις κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν, ἀποτελεῖ δὲ καὶ σήμερον ἐν τῶν κυριωτάτων στοιχείων τοῦ ἀρχαιολογικοῦ αὐτῶν ἐνδιαφέροντος. Ἐξ οὐδεμιᾶς σχεδὸν λείπεται τὰ ἔγχνη τοῦ ποικίλου χρωματισμοῦ, ἱκαναὶ δὲ διετήρησαν αὐτὸν ἀξιοπαρατηρήτως. Ἡ γρῆσις τῶν ἐξῆς πέντε χρωμάτων εἶνε βεβαιωμένη: τοῦ ἐρυθροῦ, κυανοῦ, κίτρινου, μελανοῦ καὶ χρυσοῦ. Τὸ πράσινον δὲ ὑπάρχει, ὡς τοιοῦτον δὲ φανίνεται τὸ ὀξειδωμένον ἀρχικὸν κυανοῦ. Ὁ χρυσοῦς ἐπετίθετο μόνον ἐπὶ τιμῶν γαλκῶν κοσμημάτων. Κατ' ἐξαιρέσειν ἀπαντᾷ τὸ κίτρινον, ἀντικαθιστῶν εἰς μίαν ἢ δύο κόμας τὸ σύνθητες ἐρυθρόν. Τὸ μελανὸν τέλος περιορίζεται αὐστηρῶς εἰς τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τὰς ἄφρως. Τὰ κύρια λοιπὸν χρώματα εἶνε τὸ ἐρυθρόν καὶ τὸ κυανοῦν. Διανέμεται δὲ ὁ χρωματισμὸς οὗτος ἐπὶ τοῦ ἀγάλματος κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον. Ὁ χιτῶν, τὸ ἱμάτιον καὶ τὸ ἐπίβλημα δὲν εἶνε ποτὲ καθ' ὅλοκληρίαν χρωματισμένα, βλεπομένη δὲ ἐπὶ τοῦ ὕψους ἀραιῶς κηλίδας μόνον ἐρυθρὰς καὶ κυανᾶς, σαυρούς, ἀστερίσκους κτλ. Ἀλλὰ τὰ κράσπεδα τὰ τε ἄνω καὶ τὰ κάτω, αἱ ῥαφαὶ τῶν χειρῶν εἰς τε τοὺς ὤμους καὶ τοὺς βραχίονας, μάλιστα δὲ ἡ μεγάλη κάθετος παρυφῆ, ἥτις εἶνε τὸ κύριον τοῦ χιτῶνος κόσμημα, ἀναπτύσσουσι πολυπλόκους καιάνδρους, γραμμὰς στιγμῶν, πλατείας ταινίας, ἐν οἷς τὸ κυανοῦν καὶ ἐρυθρόν, ὅτε μὲν μεμονωμένα, ὅτε δὲ παρακείμενα, εἶνε τὰ μόνον ἐν χρήσει χρώματα. Τὰ ἄνω τοῦ χιτῶνος εἰς τὸ μέρος τοῦ στήθους, τὸ ὅποιον δὲν καλύπτεται ὑπὸ τοῦ λοξῶς διευθετημένου ἱματίου, φέρουσι συνήθως κυανοῦν χρώμα. Κατὰ κανόνα δὲ ἀπαράβατον σχεδὸν ἡ κόμη εἶνε πᾶσα ἐρυθρῶς χρωματισμένη. Τὰ χεῖλη εἶνε ἐρυ-

θρόα, αἱ ὄφρυες μελαναί, τὰ βλέφαρα δεικνύουσι μελανόν γύρον κατ' ἀπομίμησιν τῶν βλεφαριδῶν, ἡ ἴρις τοῦ ὀφθαλμοῦ εἶνε κύκλος ἐρυθρός ἐν τῷ κέντρῳ ἔχων τήν μελανήν κόρην, ἐξωτερικῶς δὲ ὀριζόμενος ὑπὸ μέλανος γύρου. Τὰ ἐνώτια καὶ ἡ στεφάνη, ὅπου εἶνε λαξευμένα ἐν τῷ μαρμάρῳ, κοσμούνται ὑπὸ λεπτῶν σχεδίων, ἐν οἷς ἀναμειγνύονται μὲν ἐνίοτε τὸ ἐρυθρόν καὶ τὸ κυανοῦν, συχνότερα ὅμως κυριαρχεῖ τὸ κυανοῦν ἕνεκα τῆς ἀμέσου γειτονίας τῆς ἐρυθρᾶς κόμης. Καὶ τὰ ψέλλια καὶ τὰ περιδέραια εἶνε ὁμοίως χρωματισμένα κυανᾷ. Τὰ δὲ ἀχρωμάτιστα μέρη τοῦ μαρμάρου εἶχον γάνωσιν τινα διὰ κηροῦ, ἀνάλογον πρὸς τὴν ὑπὸ Βιτρουβίου, Πλινίου, Πλουτάρχου περιγραφομένην, περὶ ἧς λεπτομερεῖας τινὰς παρέσχεον ἐπιγραφή τοῦ τρίτου πρὸ Χριστοῦ αἰῶνος, ἀνευρεθεῖσα ἐν Δήλῳ (πρὸς. Bulletin de correspondance hellénique XIV, 1890, σελ. 497 ἑ). Διὰ τῆς ἐργασίας ταύτης ἠμβλύετο καὶ ἐμετριάζετο ἡ ὑπερβολικὴ λευκότης τοῦ μαρμάρου, ἧτις τοιοιουτρόπως προσελάμβανε γλυκύν τινα τόνον, ὅμοιον πρὸς τοῦ ἔλεφαντοστέου καὶ μᾶλλον ἐν ἀρμονίᾳ πρὸς τὰ λοιπὰ χρωματισμένα μέρη τῆς μορφῆς.

Τὸ ἀγάλμα οὕτω κεκοσμημένον ἰδρῦετο ἐπὶ βάλθρου, ἔχοντος πάντοτε σχεδὸν τὸ σχῆμα τετραγώνου στήλης ἢ κίονος βράδωτοῦ καὶ φέροντος ἐπὶ κρᾶνον ποικίλου εἶδους ἢ δωρικόν ἢ ἰωνικόν μετὰ τῶν ὠν καὶ τῶν ἐλίκων ἢ κανιστροειδῆς κεκοσμημένον δι' ἀνθεμίον ἢ φολίδων. Τὰ κοσμήματα δὲ ταῦτα ἦσαν πάντοτε χρωματισμένα ἐρυθρὰ ἢ κυανᾷ. Ἡ δὲ ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή ἐχαράσσετο εἰς τὸν κυκλικόν ἢ τετραγωνικόν ἄξονα τοῦ ἐπικράνου ἢ ἐνίοτε εἰς τὰς βράδωσεις τοῦ κορμοῦ.

Ἐπὶ τοῦ βάλθρου τῆς ἰδρυμένης ἢ κόρης παρίστατο ἐν τῇ αὐτῇ σχεδὸν πάντοτε στάσει εἰς τὸν θεατὴν. Οἱ πόδες ἔβαινον ἐπὶ παντὸς τοῦ πέλματος, τὸ ἀριστερὸν σκέλος προέβαινε ὀλίγον τι προσωτέρω τοῦ δεξιῦ, ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἦτο καταβίβασμένη ἵνα λάβῃ καὶ ἀνασύρῃ μετ' ἐπιτηδευτῆς κομψοπρεπειᾶς τὰς πτυχὰς τοῦ μακροῦ χιτῶνος, τὸ δεξιὸν μεταβράχιον ὀριζοντιῶς ἀνυψωμένον, ἵνα ἐπιδείξῃ τὴν προσφοράν. Ἐνίοτε, ἀλλὰ πολὺ σπανιώτερον, (πίν. XVI, 2) ἀμφοτέρω τὰ μεταβράχια ἀνυψούντο, διότι

ἐκατέρα χεὶρ ἐπεδείκνυε προσφοράν. Αἱ προσφοραὶ δὲ αὗται ἦσαν πάντοτε πολὺ ἀπλαῖ, ἡ καρπὸς ἢ στέφανος ἢ ἄνθος ἢ πτηνόν.

Πρέπει καὶ τοῦτο εἶτι νὰ σημειώσωμεν ὅτι καυλὸς σιδηροῦς ἢ χαλκοῦς, ὕψους 0, 10 μ. μέχρι 0, 15 μ. ἦτο συνήθως ἐμπεπηγμένος καθέτως εἰς τὸ μέσον τοῦ κρανίου τῶν κορῶν. Ἐνίοτε σώζεται ὁλόκληρος ὁ καυλὸς οὗτος (πίν. XVIII, XXIII). Εἰς ἄλλα πάλιν ἐθραύσθη σχεδὸν σύρριζα τῆς κεφαλῆς (πίν. XX). Ἀλλὰ καὶ ὅπου ἐξηφανίσθη ἐντελῶς, ἡ ὀπὴ εἰς τὴν ἐνεπηγνύετο ἀρκεῖ νὰ μαρτυρησῇ τὴν ποτε ὑπαρξίν του. Ὁ καυλὸς οὗτος ἐχρησίμευεν εἰς τὸ νὰ ἐμποδίξῃ τὰ μεγάλα πτηνά (οἷον τοὺς κόρακας, ἰέρακας κ.τ.τ., ὧν σμήνη προσεῖλκυον αἱ ἀρχαῖαι θυσίαι ἕνεκα τῶν διαμελιζομένων κρεάτων) ἀπὸ τοῦ νὰ καθίζωσιν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν ἀγαλμάτων καὶ ῥυπαινῶσιν αὐτὰ (πρὸς. Εὐριπίδ. Ἰωνὰ 102 ἑ). Ἄπλους δὲ κάθετος καυλὸς ἤρκει πρὸς τοῦτο, ἴσως ὅμως ἐνίοτε πρὸς καλλωπισμὸν ἐπιτίθετο ἐπὶ τοῦ καυλοῦ καὶ ἀνθέμιον ἢ κάλυξ λωτοῦ ἐκ χαλκοῦ ἐπιχρῦσου, ὡς ὑπέθεσεν ὁ Studniczka (πρὸς. Archäol. Jahrbuch II, 1887, σελ. 141). Ὡσαύτως γνωστὸν εἶνε ἔκ τινος στήχου τοῦ Ἀριστοφάνους (Ὀρνιθες 1114), ὅτι κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ πέμπτου αἰῶνος ἔδιδον ἐνίοτε εἰς τὴν προστατευτικὴν ταύτην σκευὴν τὴν μορφὴν μηνίσκου ἰδρυμένου καθέτως καὶ μὲ τὰ κέρατα πρὸς τὰ ἄνω. Ἄλλ' οὐδεμίαν ἀπόδειξιν ἔχομεν, ὅτι ἡ συνήθεια αὕτη ὑπῆρχε καὶ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα, μᾶλλον δὲ φαίνεται ὅτι τότε ἤρκοοντο εἰς τὸν ἄπλου καθέτου καυλοῦ.

Τέλος προσθέτοντες ὅτι, ἐναντίον πρὸς τὸν Μοσχόφορον καὶ πρὸς τὰ ἀρχαιότατα μαρμάρηνα ἀπτικά ἀγάλματα, ὧν τὸ μάρμαρον εἶνε ἡ τοῦ Ὑμηττοῦ ἢ τῆς Πεντέλης, αἱ κόραι πᾶσαι σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεως ἐλαξέθησαν εἰς μάρμαρον νησιωτικὸν χονδρόκοκκον, συμπληροῦμεν τὰ κύρια καὶ κοινὰ εἰς πάσας γνωρίσματα, περὶ ὧν προεθέμεθα νὰ διαλάβωμεν ἐν τῇ γενικῇ ταύτῃ προεισαγωγῇ. Τοιοιουτρόπως δυνάμεθα νῦν συντομώτερον νὰ πραγματευθῶμεν περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν μορφῶν, ἐρμηγνύοντες τοὺς πίνακας.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 15.

[Μουσείον Ἀκροπόλεως ἀρ. 681 — Ἐφημερίς ἀρχαιολογική 1886 πίν. VI, 4 σελ. 81 (Π. Καβάδιας). — Les musées d'Athènes 1886 πίν. VI (Π. Καβάδιας). — Jahrbuch des deutsch. arch. Inst. II 1887 πίν. X, 1 σελ. 135 (Studniczka). — Athen. Mittheilungen XV, 1890, σελ. 1. (Graef). — Antike Denkmäler I, 1890, πίν. 53, σελ. 42 (Wollers). — Athen. Mittheilungen XV, 1890 σελ. 126 (Heberdey). — Journal of hellenic Studies XI, 1890, σελ. 215 (E. Gardner). — Bulletin de correspondance hellénique XVI, 1892, σελ. 485 (H. Lechat). — Collignon, Histoire de la sculpture grecque I, 1892, σελ. 366, εἰκ. 486. — Overbeck, Geschichte der griech. Plastik 4 I, 1893, σελ. 153, εἰκ. 25. — Murray, Handbook of greek arch. 1892, σελ. 254, εἰκ. 88. — Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 218, εἰκ. 73a καὶ σελ. 219, εἰκ. 73b. — F. B. Tarbell, History of greek art, 1896, σελ. 149, εἰκ. 90. — Brunn-Bruckmann's Denkmäler πίν. 22.

Εἶνε ἡ βασιλὶς τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως, ἡ μεγίστη πασῶν (ὕψηλὴ 2, 35 μ.), ἡ περιφημοτάτη καὶ ἡ μόνη, ἧς γνωρίζομεν τὸν ποιήσαντα τεχνίτην. Ἡ ἐπιγραφή τῆς βάσεως ἐξαγγέλλει τοῦ τε ἀναθέντος τὸ ὄνομα: Νέαρχος καὶ τὸ τοῦ γλύπτου: Ἀντήνωρ υἱὸς τοῦ Εὐμάρου. Ὁ Ἀντήνωρ ἦτο εἰς τῶν πρωτευόντων καλλιτεχνῶν τῆς ἐποχῆς του, διότι εἰς αὐτὸν ἐνεπιστεύθη ἡ πόλις μετὰ τὴν ἔξωσιν τοῦ Ἰππίου (510) τὴν ποίησιν τῶν χαλκῶν εἰκόνων τῶν Τυραννοκτόνων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἕνεκα τοῦ σχήματος τῶν γραμμῶν τῆς ἐπιγραφῆς ἀρμόζει εἰς τούτους τοὺς περὶ τὸ 510 χρόνους ν' ἀναγίγωμεν τὴν κόρην τῆς Ἀκροπόλεως, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν αὐτὴν συνάμα ὡς ἔργον τῆς ὠρίμου ἡλικίας τοῦ Ἀντήνωρος καὶ ὡς ἔργον λαμπρῶς ἀναπαριστῶν τὴν ἀττικὴν γλυπτικὴν τῆς ἐποχῆς ταύτης. Τὸ ἀγαλμα εἶνε ἐλαφρῶς μόνον ἠχρωτηριασμένον, τῆς δὲ πολυχρωμίας διέσωσεν ὀλίγα ἶχνη. Ἀλλὰ τὸ οὐσιώδες εἶνε ὅτι κατωρθῆθῃ νὰ ἰδρυθῇ ἐπὶ τῆς βάσεώς του, ὥστε δύναται τις δι' ἐνὸς βλέμματος νὰ περιλάβῃ αὐτὸ ἐν τῷ συνόλῳ. Καὶ πραγματικῶς ἄξιον ἔχει πρὸ πάντων ὡς σύνολον, ὡς μνημεῖον, ὡς ἀπλοῦν, εὐρωστον καὶ σώφρον ἔργον ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν λεπτολόγον ἀβρότητα, ἧτις χαρακτηρίζει τὰς λοιπὰς κόρας. Εἶνε κατεσκευασμένη ἐξ ἐνὸς ὄγκου λίθου καὶ αὐτὸ τὸ δεξιὸν μεταβράχιον, ὅπερ προεῖχεν ὀριζοντικῶς, δὲν ἦτο ἔνθετον ὡς γενικῶς συνειθίζετο. Τὸ μάρμαρον ἐσακάφη καὶ ἐλαξέυθη εἰς τὰς πτυ-

χὰς τοῦ ἱματίου καὶ εἰς τὸ κατώτερον κράσπεδον τοῦ χιτῶνος μετ' εὐτολμίας θαυμαστῆς διὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην. Ἡ ἐξεργασία τῆς ἐπὶ τοῦ μετώπου κόμης καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ὤμων πιπτόντων βοστρούχων ἀπέχει πάσης ἐπιτηδεύσεως καὶ εἶνε ἀπλῆ, σχεδὸν τραχεῖα. Ἡ μόνη παρατηρουμένη κομψότης ἐν ταῖς λεπτομερείαις συνίσταται εἰς τὴν παρεμβολὴν λεπτῶν τινῶν χαλκῶν (ἄλλοτε ἐπιχρῶσων) ὄζων ἐπὶ τῆς προσόψεως τῆς στεφάνης. Τέλλος τὸ πρόσωπον ἰδίως μὲ τὸ ἰσχυρὸν τετραγωνικὸν σύστημα τῶν ὀστέων του, τοὺς εὐθὺ βλέποντας ὀφθαλμούς, τὸ ἄνευ μειδιάματος στόμα δὲν ἔχει τίποτε ἐκ τῆς ἐπιτηδευτικῆς καὶ διαβουπτικῆς ἐκείνης ἐρασιμότητος, ἧτις εἶνε συγχοσάτη εἰς τὰς γυναικείας ἀρχαῖκὰς κεφαλὰς τοῦ ἰωνικοῦ τύπου. Ἡ κόρη τοῦ Ἀντήνωρος φέρει μὲν τὸ ἰωνικὸν ἔνδυμα, διότι οὗτος ἦτο τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ὁ συρμός· ἀλλ' εἶνε Ἴωνις μόνον διὰ τῆς στολῆς καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ της. Κατὰ βάθος ὅμως εἶνε Ἀτθίς, διότι καὶ ὁ Ἀντήνωρ παρέμεινε γνήσιος Ἀττικὸς, διατηρήσας τὰς θεμελιώδεις ιδιότητας τῆς πρωτογενοῦς γνησίας ἀθηναϊκῆς γλυπτικῆς, καθὼ προσκολληθεὶς ἀμέσως εἰς τοὺς ἀρχαιοτέρους τεχνίτας, οἵτινες περὶ τὸ 600 καὶ κατὰ τὸ πρῶτον ἤμισυ τοῦ ἔκτου αἰῶνος ἐλάξουσιν ἐπὶ τοῦ πώρου τὰ συμπλέγματα τοῦ Ἡρακλέους καὶ Τρίτωνος καὶ τοῦ Τυφῶνος, ἐπὶ ὀμητικεῖου δὲ μαρμάρου τὸ ἀγαλμα τοῦ Μοσχοφόρου.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ τεχνίτου σεσημασμένου τούτου ἀγάλματος παρέσχε τὴν λύσιν τοῦ ἀπὸ πολλοῦ θεμιμένου ζητήματος, ἐὰν οἱ Τυραννοκτόνοι τοῦ μουσείου τῆς Νεαπόλεως εἶνε τὸ ἀντίγλυφον τοῦ συμπλέγματος τοῦ Ἀντήνωρος ἢ τοῦ ἔργου ἐκείνου, ὅπερ τριάκοντα ἔτη βραδύτερον ἐποίησαν πρὸς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ ὁ Κριτίας καὶ ὁ Νησιώτης. Ἡ παραβολὴ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἀρμολίδου πρὸς τὴν τῆς κόρης τῆς Ἀκροπόλεως ἤγαγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὰ ἀγάλματα τῆς Νεαπόλεως πρέπει νὰ εἶνε ἀντίγλυφον τοῦ δευτέρου συμπλέγματος καὶ οὐχὶ τοῦ πρώτου, μολοντί δὲ καὶ ἐσχάτως ἀκόμη ἀμφιβολία ἠγέρθησαν περὶ τούτου, τὸ συμπέρασμα πρέπει ὡς φαίνεται νὰ θεωρηθῇ ὀρθόν.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 16 1.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 679].—Les musées d'Athènes 1886 πίν. X (Θ. Σφοδρῆς).—Journal of hellenic Studies VIII 1887 σελ. 163 εἰκ. 1 (E. Gardner).—Ἐφημερίς ἀρχαιολ. 1887 πίν. IX σελ. 129 (Στάης).—Antike Denkmäler I 1887 πίν. XIX 2 σελ. 8.—Gazette archéologique 1888 πίν. X, 1 (Theuxenou).—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 341 εἰκ. 170.—Bulletin de corresp. hell. XVI 1892 σελ. 201 (H. Lechat).—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστῆ) 1895 σελ. 189 εἰκ. 55.—E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 170 εἰκ. 30.—Jahrbuch des deutsch. archäol. Instit. XI 1896 σελ. 46 εἰκ. 20 (Kalkmann).—Brunn-Bruckmann's Denkmäler πίν. 576.

Τὸ ἀγάλμα τοῦτο εἶνε ὀλίγον μικρότερον τοῦ φυσικοῦ. Διασώζεται κάλλιστα, τὸ μόνον δὲ ἐλλείπειν μέρος εἶνε τὸ ἀριστερὸν μεταβράχιον. Ἡ πολυχρωμία διατηρήθη ἐν μέρει· ἰδίως μάλιστα τὸ ἐρυθρὸν τῆς κόμης καὶ τῶν ὀφθαλμῶν παρέμεινε ζωηρόν. Ἡ καταβιβάσμενη δεξιὰ χεὶρ ἐκράτει στέφανον χαλκοῦν, ὅστις δὲν διεσώθη. Ἡ προτεταμένη ἀριστερὰ χεὶρ ἐκράτει ὡς φαίνεται ἄλλην τινὰ μικρὰν προσφορὰν.

Ἡ ἐνδυμασία ἀποτελεῖται ἐκ χιτῶνος, ὅστις φορεῖται κατάσαρκα ὡς ὑποκάμισον, καὶ ἐκ πέπλου μαλλίνου, ἐξωσμένου εἰς τὴν μέσην. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ πέπλου ἀναδιπλώνεται, σχηματίζον ἀπόπτυγμα. Δύο μεγάλαι καρφίδες χαλκαί, αἵτινες δὲν σώζονται πλέον, ἀλλ' ὧν ἡ ὑπαρξίς μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν ὀπῶν εἰς ἀς ἦσαν στερεωμέναι, συνεχράτουσιν τὸ ἐνδύμα παρ' ἐκάτερον ὦμον. Τοῦτο εἶνε τὸ ἀρχαῖον ἐνδύμα τῶν Ἀθησίων, ἀντικατασταθὲν ὡς εἶπομεν ὑπὸ τοῦ ἰωνικοῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος. Ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν πρέπει νὰ ἀγῶμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἀγάλμα δύναται νὰ θεωρηθῆ σύγχρονον τοῦ 550 περίπου, βεβαίως μάλιστα εἶνε νεώτερον, ἢ δὲ ἐνδυμασία αὐτοῦ ἀπλούστατα κληρονομία παλαιότερας ἐποχῆς. Ὡς ἀττικὸν ὅμως δὲν δεικνύει αὐτὸ ἡ ἐνδυμασία μόνη, διότι ἡ κατασκευὴ τῆς κεφαλῆς, τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στόματος, πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ ἡ ἔκφρασις τοῦ προσώπου ἀνάγουσι τὸν παρατηρητὴν εἰς προϊόντα τινὰ τῆς ἀρχαιστάτης ἀττικῆς τέχνης, ἐπὶ παραδείγματος εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Μοσχοφόρου καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περίφημον πορφυρὴν κεφαλὴν, τοῦ «γλαυκοπώγωνος» λεγομένην (ἀέτωμα τοῦ Τρισωμάτου τέρατος).

Ἐδηλώσαμεν δὲ ἤδη ἐν τῇ γενικῇ προεισαγωγῇ τὰς γυναικείας μορφάς, τῶν ὁποίων αὕτη εἶνε ἡ κληρονόμος τρόπον τινὰ καὶ ἔκγονος. Ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν σειρὰν τῶν γυναικῶν ἀττικῶν ἔργων, ἀθίκτων ἔτι ἀπὸ πάσης ἐπιρροῆς ξενικῆς τέχνης.

Εἰς πολλοὺς ἐπισκέπτας τοῦ μουσείου φαίνεται αὕτη ὡς ἡ πρωτοτυποστάτη καὶ ἐκλυσιτυπωτάτη πασῶν τῶν κορῶν ἕνεκα τῆς ἐκφραστικότητος καὶ τῆς ζωῆς, ἣτις ἐμψυχώνει τὴν φυσιογνωμίαν, ἔτι δὲ μᾶλλον ἕνεκα τῆς ἀντιθέσεως, εἰς ἣν εὐρίσκεται τὸ ζωντανὸν τοῦτο καὶ ἐμψυχωμένον πρόσωπον πρὸς τὴν σκληρότητα τοῦ μόλις τετραγωνισμένου σώματος, ὁποία εἶνε τὰ ἀρχαῖα ξάνα. Ὡσαύτως εὐαρέστως διαθέτει τὸν παρατηρητὴν ἡ ἄκρα τοῦ ἐνδύματος ἀπλότης, ἀμέτοχος πάσης κομψοπρεπειᾶς, καὶ ἡ οὐχὶ μικροτέρα ἀπλότης τῆς ἀναδέσεως τῆς κόμης, ἣτις καὶ αὐτὴν τὴν στεφάνην ἀπέβαλεν, ἀντικατασταθεῖσαν ὑπὸ μικροῦ στεφάνου χαλκῶν ἀνθυλλίων, ὀλίγων μόνον ἀνεχόντων ὑπὲρ τὰς τρίχας. Πρόδηλον ἄρα εἶνε ὅτι ὁ τεχνίτης δὲν ἐφρόντισε διόλου νὰ κοσμήσῃ τὸ ἀγάλμα του κατὰ τὸν τρόπον τῶν Ἰώνων συναδέλφων του, ἀλλ' ἠθέλησε νὰ ἐπιδείξῃ αὐτὸ ἐμψυχον καὶ ζωντανόν. Εἰς τοῦτο δὲ καὶ ἐπέτυχε πολύ. Προσβλέποντες τὴν μορφήν ταύτην τείνομεν περισσότερον ἢ πρὸ πάσης ἄλλης νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ἐνώπιόν μας ἔχομεν εἰκόνα ὀριζομένου προσώπου. Τὸ ἔργον δεικνύει ἔκτροπον κάπως ἀλλ' εὐχάριστον συνένωσιν μορφῶν γεωμετρικῶν (εἰς τὰ κάτω τοῦ σώματος) καὶ μορφῶν ζωντανῶν (ὁ κορμὸς καὶ ἰδίως ἡ κεφαλὴ). Εἶνε ὡς νὰ ἔβλεπέ τις προτομὴν μὲ σάρκα καὶ ὅσα ἰδρυμένην ἐπὶ τετραγώνου λιθίνης στήλης.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 16 2.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 685].—Bulletin de corresp. hellénique XIII, 1889 σελ. 144 (H. Lechat).—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστῆ), 1895 σελ. 240 εἰκ. 84.

Μορφή ὀλίγον τι μικροτέρα τοῦ φυσικοῦ, ἐξ ἧς λείπουν τὰ δύο μεταβράχια καὶ οἱ πόδες, κατὰ τὰ λοιπὰ ἄριστα διατηρουμένη. Οὔτε περὶ τῆς ἐνδυμασίας οὔτε περὶ τῆς διαθέσεως τῆς κόμης ἔχομεν

νά σημειώσωμέν τι ιδιαίτερον. Παρατηρῶ μόνον ὅτι εἰς τὴν κόμην ἔμπροσθεν τῆς στεφάνης ὑπάρχουσι τέσσαρες ὀπαί, εἰς ἃς ἔσπερευοντο ἀνύλλια ἢ ῥόδακες ἐξ ἐπιχρούτου χαλκοῦ. Ἐν τῇ πολυχρωμίᾳ τὸ ἐρυθρον κατέχει χῶρον μεγαλειότερον τοῦ συνήθους, διότι ἔχει μόνον ἡ κόμη καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε ἐρυθρῶς χρωματισμένοι, ὡς γενικῶς συνειθίζετο, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁρατὸν μέρος τοῦ χιτῶνος εἰς τὰ ἀριστερὰ τοῦ στήθους μεταξύ τοῦ γύρου τοῦ ἱματίου καὶ τοῦ ὤμου εἶνε ὁμοίως ἐρυθρόν, ἐνῶ ἀλλαχοῦ γενικῶς εἶνε κυανόν. Καὶ τὰ ἐνώτια εἶνε ἐρυθρά. Τέλος ἡ παρυφὴ τοῦ χιτῶνος φέρει διάκοσμον ἐρυθρόν, ὁριζόμενον ὑπὸ δύο μακρῶν κυανῶν γραμμῶν (σήμερον πρασίνων).

Ὁ κύριος νεωτερισμὸς τοῦ ἀγάλματος τούτου εἶνε ὅτι ἀμφότερα τὰ μεταβράχια εἶχε προτεταμένα ὁριζοντίως, ἀμφότεραι δὲ αἱ χεῖρες ἔφερον προσφορὰν. Τοῦτο εἶνε σπάνιον, διότι σχεδὸν πάντοτε ἢ ἑτέρα τῶν χειρῶν ἀνασύρει πλαγίως τὰς πτυχὰς τοῦ χιτῶνος. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ τεχνίτης ἐνταῦθα χαράξας μεγάλα κλίθετα καὶ παράλληλα διαξέσματα εἰς τὰ κλίθε , ἐδήλωσεν ὅτι ὁ χιτῶν κατέπιπτε χαλαρὸς σχηματίζων πολλὰς πτυχὰς. Καὶ ὅμως κατὰ τὴν συνήθη συνθήκην παρέστησε πάλιν τὸν αὐτὸν χιτῶνα τόσον κολλητόν, ὥστε ἡ μορφή τῶν σκελῶν διαφαίνεται, ὡς νὰ ἦσαν ταῦτα γυμνά.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο διαφέρει ἀρκετὰ τῶν λοιπῶν καὶ διὰ τῆς ἐπιμήκου μορφῆς του, τοῦ μήκου τῶν σκελῶν, τῆς ἰσχυρότητος τοῦ κορμοῦ, τῆς σχετικῆς μικρότητος τῆς κεφαλῆς. Τὸ στόμα δὲν μειδιᾷ σχεδόν, οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ εἶνε εὐθεῖς. Ἡ διάθεσις τῆς κόμης, ἂν καὶ δὲν παραλλάσσει ἀπὸ τὸν παραδεδομένον τύπον, τείνει εἰς μεγαλειτέραν ἀπλότητα. Το ἄγαλμα πρέπει, ὡς φαίνεται, νὰ ταχθῇ μεταξύ τῶν νεωτάτων τῆς σειρᾶς, ἦτοι εἰς τὸ τελευταῖον τέταρτον τοῦ ἔκτου αἰῶνος.

[Henri Lechat]

ΠΙΝΑΞ 17.1.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 684].—Ἐφημερίς ἀρχαιολ. 1883 σελ. 41 ἀρ. 10 (Μυλωνᾶς).—Ἀπόθε πίν. VI σελ. 97 (Φίλιος).—Les musées d'Athènes 1886 πίν. XIII (Θ. Σοφοῦλης).—Athen. Mittheilungen XI, 1886 σελ. 352 (Studniczka).—Jahrbuch des deutsch. archäol. Instituts II 1887 πίν. XIII σελ. 216 (Win-

ter).—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 πίν. VI, 1.—Bulletin de corresp. hellénique XVI, 1892 σελ. 515 (H. Lechat).—Overbeck, Geschichte der griech. Plastik 4 I 1893 σελ. 196 εἰκ. 43 α.—Pawlowski, Ἡ ἀττική γλυπτικὴ μένει τῶν ἡρῶν πολέμων (ἑρῶσσισι), 1895 σελ. 233 εἰκ. 82.—E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 173 εἰκ. 31.—Tarbell, History of greek art, 1896 σελ. 153 εἰκ. 94.

Τὸ ἄνω μέρος ἀγάλματος φυσικοῦ μεγέθους. Κατ' ἀρχὰς ἦτο γνωστὴ μόνον ἡ κεφαλὴ, πρὸς αὐτὴν δὲ ἔπειτα ἠνώθησαν τὰ νῦν ἀποτελοῦντα τὴν προτομὴν τεμάχια. Σῶζεται ὅμως ἔτι (κείμενον κατὰ γῆς ἐν τῷ μουσεῖῳ παρὰ τὸ βύθρον, ἐφ' οὗ ἡ προτομὴ ἵσταται) σημαντικὸν τεμάχιον τοῦ κάτω μέρους τοῦ σώματος. Ὅλιγα μόνον ἔχγη τῆς ἀρχικῆς πολυχρωμίας διέσωσαν τὰ διάφορα ταῦτα τεμάχια.

Ἡ μορφή ἔφερε τὸν χιτῶνα, τὸ ἱμάτιον, ἐμπεπορημένον εἰς τὸν δεξιὸν ὤμον, καὶ τὸ ἐπίβλημα, τοῦ ὁποῦ διακρίνονται σαφῶς αἱ πτυχαὶ κατὰ τὸν δεξιὸν ὤμον καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα. Ἐκ τοῦ τραχήλου ἐκρέματο περιδέριον μικρῶν μαργαριτῶν, εἰς δὲ τὸν καρπὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἔφερε ψέλλιον. Τὰ κοσμήματα ταῦτα εἶνε λαξευμένα εἰς τὸ μάρμαρον, ἐνῶ ἀλλαχοῦ συνηθέστερον δηλοῦνται μόνον διὰ τοῦ χρώματος. Καὶ τὰ ἐνώτια εἶνε λαξευμένα εἰς τὸ μάρμαρον, σχῆμα ἔχοντα δίσκου ὀλίγον τι κυρτομένου καὶ εἰς τὸ κέντρον φέροντος ὄζον, ὡς εἶδος δηλονότι μικροσκοπικῆς φιάλης μετ' ὀμφαλοῦ. Προσοχῆς ἀξία ἰδίως εἶνε ἡ κεφαλὴ. Ἰδιαιτέραν σημασίαν προσδίδει εἰς ταύτην ἡ ἀσύγκριτος ὠραιότης τοῦ τύπου τοῦ προσώπου. Τὰς σάρκας, αἵτινες καλύπτουσι τὸ ἄπλοον καὶ στερεὸν σύστημα τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ἐπέξειργάσθη τὸ γλύψανον μαλακῶς καὶ μετ' ἐξόχου λεπτότητος. Τὸ στόμα καθιστᾷ θαυμάσιον τὸ καθαρώτατον καὶ συμμαζευτὸν σχῆμα, ἡ ἀβρότης καὶ ἡ χάρις τοῦ περιγράμματος. Τὸ ἐπὶ τῶν χειλέων ἐλαφρῶς διαχέομενον μειδιάμα εἶνε κατεσταλμένον καὶ μόλις καταληπτόν· τοῦτο εἶνε ἴσως τὸ «σεμνὸν καὶ λεληθὸς μειδιάμα» τῆς Σωσάνδρας τοῦ Καλάμιδος. Καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν εἶνε πλέον δίσκου λοξοί.

Ὁδεμίᾳ ἀμφιβολίᾳ ὅτι ἡ τοιαύτας ιδιότητας τῆς ἐξεργασίας δεικνύουσα αὕτη κόρη εἶνε μία τῶν νεωτάτων τῆς σειρᾶς, ἀνήκουσα βεβαίως εἰς τὰ ἀπὸ τοῦ 500 μέχρι τοῦ 480 ἔτη. Καὶ ὅμως καὶ αὕτη ἀναπαριστᾷ τὸν αὐτὸν ἀμετάβλητον ἀρχαι-

κόν τύπον Ὁ τεχνίτης ἠκολούθησεν ὡς καλὸς μαθητὴς τὴν παράδοσιν, συμμορφωθείς πρὸς τὸ ἀπὸ πολλοῦ παραδεγμένον ὑπόδειγμα, χωρὶς νὰ μεταβάλλῃ τι εἰς τοῦτο. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἰς τὸ σύνολον τῆς μορφῆς δὲν ἐσκέφθη νὰ ἐφαρμόσῃ κανένα νεωτερισμόν, ἐπέδωθῃ ὅλος εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, προαγαγὼν αὐτὴν εἰς τελειότητα, καὶ κατεσκευάσεν ἐν ἀριστοῦργημα εἰς τὸ εἶδός του. Ἀμέσως κατωτέρω θὰ ἴδωμεν εἰς πόσον ἀντίθετα ἐξαγόμενα φέρεῖ ἡ ἐξέτασις τῆς ἄλλης προτομῆς, ἣτις ἐν τῷ πίνακι παρακείται εἰς ταύτην. [Henri Lechat]

ΠΙΝΑΞ 17 ε.

[Μουσέον τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 686]. — Ἐφημερίς ἀρχαιολογ. 1883 σελ. 44 ἀρ. 26 (Μολωνᾶς). — Les musées d'Athènes 1886 πίν. XIV (Θ. Σοφοῦλης). — Jahrbuch des deutsch. archäol. Inst. II 1887 πίν. XIV σελ. 216 (Winter). — Gazette archéologique 1888 πίν. VII (Théodénou). — P. Paris, La sculpture antique 1889 σελ. 129 εἰκ. 53. — Athen. Mittheilungen XV, 1890 σελ. 33 (Graef). — Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 πίν. VI, 2. — Murray, Handbook of greek archaeology, 1892, σελ. 252 εἰκ. 87. — Bulletin de corresp. hellénique XVI 1892 σελ. 514 (H. Lechat). — Overbeck, Geschichte der griech. Plastik I 1893 σελ. 196 εἰκ. 436. — Pawlowski. Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέγρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστῆ) 1895 σελ. 237 εἰκ. 83α καὶ σελ. 238 εἰκ. 83β. — E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 488 εἰκ. 37. — Tarbell, History of greek art, 1896 σελ. 154 εἰκ. 95. — Collignon, La polychromie dans la sculpture grecque 1898 σελ. 33 εἰκ. 33. — Brunn-Bruckmann's Denkmäler πίν. 459 ε.

Τὸ ἄνω μέρος ἀγάλματος μικροτέρου τοῦ φυσικοῦ. Ὑπάρχει ἐν τῷ μουσεῖῳ καὶ ἄλλο τεμάχιον τοῦ αὐτοῦ ἀγάλματος, συγκείμενον ἐκ τῶν δύο κνημῶν αὐτοῦ ἀποκεκομμένων κάτωθεν τῶν γονάτων. Οἱ δύο ἐπὶ τοῦ πέλματος βαινόντες πόδες προσφύονται εἰς τὴν πλίνθον, ἣτις κεῖται ἐπὶ βάσεως ἐχούσης σχῆμα κίονος μετ' ἐπικράνου δωρικοῦ καὶ φερούσης κυκλωτερῆ ἄβακα. Εἰς τὸν γυθρον αὐτοῦ εἶνε κεχαραγμένη ἡ ἐπιγραφή: Βυθύδικος ὁ Θαλιάρχου ἀνήθηκεν. Δυστυχῶς ὁμως μεταξὺ τοῦ ἀπεικονιζομένου ἐν τῷ πίνακι ἄνω μέρους καὶ τοῦ κατωτέρου ἀπομένει μέγα κενόν, ὥστε νὰ μὴ δυνάμεθα ν' ἀποκαταστήσωμεν πλήρη τὴν κόρην, ἣν ὁ Βυθύδικος ἀνήθηκεν, ὅπερ ἐπετεύχθη εἰς τὴν μεγάλην κόρην τὴν ὑπὸ Νεάρχου ἀναθεθεῖσαν καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀντήφορος ποιηθεῖσαν. Ἀξιοπαρατήρητον εἶνε ὅτι ἀμφοτέρω τὰ τεμάχια εἶνε καλῶς διατηρημένα, ἀλλ' ὀλίγα μόνον ἴχνη τῆς πολυ-

χρωμίας σώζονται. Τὸ λυπηρότερον εἶνε ὅτι τὸ ἀνώτερον κράσπεδον τοῦ χιτῶνος, εἰς τὸ ὁποῖον ἦσαν ζωγραφισμένα ἄρματα ἀπὸ ῥυτῆρος τρέχοντα (πρὸς. Jahrbuch II 1887 σελ. 217), ἀπώλεσεν ἐντελῶς τὰ χρώματά του.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο ἔχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀττικῆς γλυπτικῆς ἐν ἀρχῇ τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Εἶνε μὲν ἀκόμη ἐνδεδυμένον κατὰ τὸν ἰωνικὸν συρμόν, φέρεῖ δὲ δηλονότι χιτῶνα λινοῦν καὶ ἱμάτιον ἐμπεπορημένον εἰς τὸν δεξιὸν ὄμρον. Ἄλλὰ κατὰ τὰ λοιπὰ εὐρίσκεται ἐν φανερᾷ ἀντιφάσει πρὸς τὰ ἔργα τοῦ ἀττικο-ἰωνικοῦ τρόπου. Καὶ αὐτὸς ὁ χιτῶν εἰς τὸν ἀριστερὸν κόλπον καὶ τὸν ἀριστερὸν ὄμρον εἶνε ἐντελῶς λείος ἄνευ τῶν συνήθων ἀλλαγῶν λεπτῶν κυματοειδῶν πτυχῶν τοῦ δὲ ἱματίου αἱ κῆθετοι πτυχαὶ εἶνε ὁμαλαὶ καὶ ἀπλουστεράς τοῦ συνήθους ἐργασίας καὶ τὸ διαγώνιον κράσπεδον τοῦ ἱματίου δὲν δεικνύει πλέον τὰ συνήθη ποικίλιματα. Ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου κόμη ἀντὶ νὰ ἐπιδεικνύῃ πολὺπλοκον κτένισμα, ἐπάγεται ἀπλῶς ἐκατέρωθεν τῆς χωρίστρας. Λεῖπουσι καὶ τὰ στολίδια ὅστε περιδέραιον πλέον ὑπάρχει ὅστε ἐνώτια ὅστε στεφάνη. Εἰς πάντα ταῦτα καταφαίνεται ἡ προσπάθεια πρὸς ἐγκατάλειψιν πάσης κομπορπειίας ἐν ταῖς λεπτομερείαις, ἧς ἔκαμον κατάρχησιν οἱ λοιποὶ τεχνῖται, καὶ πρὸς ἐπίτευξιν μεγαλειτέρας σωφροσύνης ἐν τῇ ἐκτελέσει. Ἄλλ' ὑπάρχει καὶ τι ἄλλο πολὺ σοβαρότερον καὶ νεωτεριστικώτερον εἰς τὸν τύπον τοῦ προσώπου καὶ εἰς τὴν ἔκφρασιν τῆς φυσιογνωμίας. Ἡ κατατομὴ εἶνε εὐθεία ἢ ῥίς βραχεῖα τὸ στόμα δὲν μειδιᾷ πλέον αἱ γωνίαι τῶν χειλέων ἀντὶ νὰ ἀνυψῶνται ὀλίγον, κατέρχονται ἐλεύθεραι αἱ ὀφθαλμοὶ διόλου πλέον δὲν εἶνε λοξοὶ ἐκτὸς δὲ τούτου, ἀντὶ νὰ φαίνονται ὅπως κατὰ τὸ σύνθημα ὡς εἶδος σφαιρας παχείας καὶ ἐξεχούσης, συμπεπιεσμένης μεταξὺ τῶν λεπτῶν βλεφάρων, σχηματίζονται ἐνταῦθα ὡς σφαιρα μικρά, σχεδὸν μάλιστα πολὺ μικρά, μεταξὺ τῶν παχέων καὶ βαρέων βλεφάρων. Ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ τὸ πρόσωπον ἀντὶ νὰ μειδιᾷ καὶ νὰ φαίνεται ἀνοικτόκαρδον, κλείεται μᾶλλον ἐντὸς του καὶ καταντᾷ σκυθρωπόν. Προδήλως ὁ τεχνίτης ἐξήγησε νὰ ἐξέλθῃ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἀπὸ ἡμίσεως αἰῶνος ἠκολούθησεν ἡ ἀττικὴ τέχνη. Τὸ ἄγαλμα εἶνε μαρτύριον τῆς κατὰ

τοῦ ἐπιδραμόντος ἰωνισμοῦ ἀντιδράσεως καὶ διαμαρτυρίας. Καὶ τοῦτο δὲ ἀνήκει ὡς φαίνεται εἰς τὰ ἔτη 500-480. Ἴσως μάλιστα εἶνε ἀκριβῶς σύγχρονον τοῦ ὑπ' ἀρ. 684 ἀγάλματος (πίν. XVII, 1). Τὰ δύο ταῦτα ἐν τῷ αὐτῷ πίνακι ἀπεικονισθέντα ἀγάλματα δεικνύουσιν ἐναργῶς τὰς δύο ὄψεις τῆς κατὰ τούτους τοὺς χρόνους ἀττικής γλυπτικῆς, ἥτοι τὴν ὀριμότητα καὶ τὴν πλήρη ἐξάνθησιν τοῦ ἀρχαϊσμοῦ, ὅπως ἀνεπτύχθη οὗτος ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἰώνων καὶ ἰδίας τῶν Χίων διδασκάλων, καὶ τὴν ἀρχὴν τέχνης νηφαλιωτέρας, ἀληθεστέρας, ὀλιγώτερον ἐπιρρεποῦς πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν κομψοπρέπειαν. Βεβαίως ἡ κεφαλὴ ἢ ἐν πίνακι XVII, 1 ἀπεικονιζομένη ὑπερέχει κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν, ἀλλ' ἡ γείτων αὐτῆς κινεῖ περισσότερον τὸ ἐνδιαφέρον καὶ διότι νέαν ἔκφρασιν δεικνύει ἢ φυσιογνωμία καὶ διότι ἐπιτρέπει εἰς ἡμᾶς νὰ παρασταθῶμεν εἰς τὰς πρώτας προσπάθειάς τεχνίτου ἀνεξαρτήτου, ζητούντος ν' ἀπαλλαγῇ τῶν δεσμῶν τοῦ συνήθους μηχανισμοῦ. Μεταβαίνοντες ἀπὸ τῆς πρώτης εἰς τὴν δευτέραν, λαμβάνομεν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀποτόμως καὶ ὀριστικῶς μεταβάλλεται ἡ διεύθυνσις τῆς ἀττικῆς τέχνης.

[*Henri Lechat*].

ΠΙΝΑΞ 18.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 682. — Les musées d'Athènes πίν. III-IV (Π. Καθεδρίας). — Antike Denkmäler I 1899, πίν. 39, σελ. 29 (Wolters). — Bulletin de corresp. hellénique XIV 1890 σελ. 330 (H. Lechat). — Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 πίν. I. — Bulletin de corresp. hellénique XVI, 1892, σελ. 193 (H. Lechat). — Murray, Handbook of greek archaeology, 1892, σελ. 251, εἰκ. 86. — Overbeck, Geschichte der griech. Plastik 4 I, 1893, σελ. 192, εἰκ. 41 b. — Pawlowski. Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μεθ' ἑαυτῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895, σελ. 205, εἰκ. 63. — E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 166 εἰκ. 28. — Tarbell, History of greek art, 1896 σελ. 151 εἰκ. 92. — Collignon, La polychromie dans la sculpture grecque 1898, πίν. II καὶ εἰκ. 2 σελ. 28. — Hofmann, Untersuchungen über die Darstellung des Haares in der archaischen griechischen Kunst 1900 πίν. III, 47. — Brunn-Bruckmann's Denkmäler πίν. 458.

Ἄγαλμα ὀλίγον μεγαλιέτερον τοῦ φυσικοῦ. Τὰ ἔσχατά πιναν ἐκ τῶν βοστρύχων, οἵτινες πίπτουσιν ἐπὶ τοῦ κόλπου, καὶ ἐκείνα τὰ τεμάχια αὐτῶν, τὰ ὅποια κείνται μεταξὺ τῶν ὠτων καὶ τοῦ ἀνωτάτου μέρους τοῦ στήθους, ἦσαν ἐξ ἰδιαιτέρων τεμαχίων μαρμάρου ἐξεργασμένα καὶ ἔνθετα. Ἐνθε-

τον ἦτο καὶ τὸ ἐξωτερικὸν τῶν βολβῶν τῶν ὀφθαλμῶν, ἀλλ' ἐξ ἄλλης ὕλης καὶ οὐχὶ ἐκ μαρμάρου. Ἡ πολυχρωμία διετηρήθη ἐνιαχοῦ πολὺ καλῶς, ἰδίως εἰς τὰ ποικίλιματα τοῦ χιτῶνος καὶ τοῦ ἱματίου.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο οἰοσθήποτε καὶ ἂν εἶνε ὁ ποιήσας αὐτό, εἶνε τὸ ἰωνικώτατον τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως, δὲν ὑπάρχει δηλονότι ἄλλο κατάδηλον ποιοῦν καλλίτερον αὐτοῦ τὴν αἰσθητικὴν τῆς υπερβολικῆς καὶ περιττῆς διακοσμῆσεως, ἐν ἧ ἄσμενως πάνυ ἀνεστρέφοντο οἱ τεχνίται τῆς ἀσιατικῆς Ἑλλάδος. Ἡ ἐξεργασία τῶν μικρῶν ἐπὶ τοῦ μετώπου βοστρύχων τῆς κόμης καὶ τῶν μακρῶν ἐλικτῶν τῶν ἐπὶ τοῦ στήθους εἶνε θαῦμα λεπτοουργίας καὶ ἐπιτηδεύσεως. Αἱ πτυχαὶ τοῦ χιτῶνος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μηροῦ εἶνε μικρὰ διαξέσματα μετὰ λεπτότητος γεγλυμμένα. Ὁ ἀνώτερος γῦρος τοῦ ἱματίου εἶνε πεποικιλμένος μετ' ὑπομονῆς καὶ φροντίδος ὄχι μικροτέρας. Καὶ τοῦ χρωστικῆς ἢ ἐργασίας δεικνύει ὁμοίας τάσεις, ἅς καὶ τὸ γλύφανον ἢ μὲν παρυφὴ τοῦ χιτῶνος εἶνε πλατυτέρα καὶ ἔχει περιπλοκωτέραν διακόμησιν ἢ ἐν ἄλλοις, τὰ δὲ ποικίλιματα τοῦ ἱματίου καὶ τοῦ χιτῶνος ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου εἶνε πολυτελέστατα. Ὁ τεχνίτης κατεκόμησε τὸ ἔργον του μετὰ περισσοῦς δαψιλείας, ἐντροφίας, αἵτινες ἦσαν ὡς φαίνεται τὸ οὐσιωδέστατον δι' αὐτόν. Ἄλλ' ὅσον καὶ ἂν εἶνε εὐάρεστος εἰς τὴν ὄψιν καὶ ἐπιτυχημένη ἡ διακόμησις αὐτῆ καθ' ἑαυτήν, ἔχει ὅμως τὶ τὸ παιδαριῶδες, δεικνύει δὲ καὶ ἔλλειψιν αἰσθητικῆς ἐγκρατείας ὁ πολλαπλασιασμοῦ οὗτος τῶν ἐξωραϊστικῶν μέσων πάσης λεπτομερείας εἰς ἄγαλμα μεγαλιέτερον τοῦ φυσικοῦ, τὸ ὅποιον εἶνε προωρισμένον νὰ προξενήσῃ ἐντύπωσιν διὰ τοῦ μνημειακοῦ χαρακτῆρός του. Τὸ μειονέκτημα τοῦτο, θὰ ἀντιληφθῇ τις καλῶς, ἐὰν παραβάλλῃ τὸ ὑπ' ὄψιν ἄγαλμα πρὸς τὸ τοῦ Ἀντήνορος (πίν. XV).

Δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν εἰς τῆς κόρης ταύτης τὴν κεφαλὴν, ἥτις ἀνήκει εἰς τὰς πλειέστον ὅσον ἐλκυσούσας τὸ βλέμμα τῶν ἐπισκεπτῶν τοῦ μουσείου. Τὸ μνηκνόμενον ὠσειδῆς τοῦ προσώπου, ἢ ἰσχυρότης αὐτοῦ, ἢ μακρὰ βίσι, τὸ ὄξύ πηγυόνιον εἶνε τὸσον ἀτομικὰ χαρακτηριστικά, ὥστε θὰ ὑπελάμβανέ τις ὅτι ἐνώπιόν του

ἔχει εἰκονιστικὴν παράστασιν. Ἄλλὰ προεῖπον ἐν τῇ γενικῇ προεισαγωγῇ, ὅτι τοιοῦτον συμπέρασμα θὰ ἦτο πολὺ ἐσπευσμένον. Ὅπως δὴ ποτε ἕως ἡ κεφαλὴ αὕτη εἶνε μία ἀπὸ τὰς πλέον ζωντανὰς ἐκ συμπάσης τῆς συλλογῆς.

Ὁ κ. Ὁμόλλ ἐσχέτισεν ἐσχάτως (ἐν Bulletin de correspondance hellénique XXIV 1900 σελ. 606) τὴν κόρην τῆς Ἀκροπόλεως πρὸς τὴν Καρυάτιδα τοῦ θησαυροῦ τῶν Σιφνίων τὴν ἐν Δελφοῖς εὑρεθεῖσαν (αὐτόθι πίν. VI). Ὁ συχρητισμὸς οὗτος μοι φαίνεται ὀρθότατος καὶ μὲ ἐνισχύει εἰς τὴν ἰδέαν ἣν ἄνωτέρω ἐξέθηκα, ὅτι ἡ κόρη προέρχεται ἀμέσως ἐκ τῆς ἰωνικῆς τέχνης, ἥτις ἐκ τῆς ἰαπωνικῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν νήσων ἐξέτεινε τὴν ὄρασίν τῆς μέχρι τῆς Ἀττικῆς.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 19.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 680]—Les musées d'Athènes, 1886, πίν. II (Π. Καββαδίας).—Journal of hellenic Studies VIII, 1887, σελ. 171 εἰκ. 4 (E. Gardner).—Antike Denkmäler I, 1887 πίν. 19, 1 σελ. 8.—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 342 εἰκ. 471.—Bulletin de corresp. hellénique XVI, 1892 σελ. 185 (H. Lechat).—Overbeck, Geschichte der griech. Plastik 4 I, 1893, σελ. 192 εἰκ. 41 α.—Pawlowski, Ἡ ἄττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 229 εἰκ. 79.—Tarbell, History of greek art, 1896 σελ. 148 εἰκ. 89.

Ἄγαλμα φυσικοῦ μεγέθους. Ἡ πολυχρωμία διετηρήθη πάνυ καλῶς εἰς τινὰ μέρη αὐτοῦ· τὰ ποικιλίματα τοῦ χιτῶνος καὶ τοῦ ἱματίου καὶ οἱ μικροὶ σταυροὶ οἱ κατεσπαρμένοι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν δύο τούτων ἐνδυμάτων διέμειναν εὐκρινεῖς. Διδακτικὴ εἶνε ἡ παραβολὴ τῶν ποικιλιμάτων τούτων πρὸς τὰ τοῦ προηγουμένου ἀγάλματος (πίν. XVII). διότι οὕτω δυνάμεθα καλλίτερον νὰ ἐκτιμῆσωμεν τὸ καθαρὸν καὶ ἁπλοῦν αὐτῶν σχέδιον, ἄμοιρον μικρολόγου ἐπιτηδεύσεως καὶ περισσῆς λεπτότητος, συμφωνότερον ἄρα πρὸς τὸν χαρακτῆρα μεγάλου ἀγάλματος. Ἡ κατὰ τὸν ἰωνικὸν συρμὸν ἐνδεδυμένη αὕτη κόρη μὲ τὴν συνῆθην χειρονομίαν τῆς μὲν δεξιᾶς τεταμένης πρὸς τὰ ἔμπρός, τῆς δὲ ἀριστερᾶς ἀνασυρούσης τὰς πτυχὰς τοῦ χιτῶνος, μὲ τὴν ἐπιμελῶς ἀλλ' ἄνευ ὑπερβολικότητος κτενισμένην κόμην, τὸ ἀξίεραστον μεδίαιμα τοῦ κλει-

σμένου στόματος, τὴν λοξότητα τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν ἐν μέτρῳ κομποπέπειαν καὶ τὴν ἐφεκτικὴν φιλαρέσκειαν τῆς καθόλου στάσεως, δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μεσάζουσα παράστασις μεταξὺ τῆς ἰωνικῆς καὶ τῆς ἰωνικῆς ἐν Ἀττικῇ γλυπτικῆς τῶν περὶ τὸ 525 χρόνων.

[Henri Lechat]

ΠΙΝΑΞ 20.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 674].—Bulletin de corresp. hellénique XIII 1889 σελ. 146· αὐτόθι XIV, 1890 σελ. 121, πίν. VI-VI bis (H. Lechat).—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 345 εἰκ. 474.—Pawlowski, Ἡ ἄττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 207 εἰκ. 66.—Tarbell, History of greek art, 1896 σελ. 152 εἰκ. 93.

Ἄγαλμα ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ φυσικοῦ. Ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ λαιμὸς ἀπετέλουν χωριστὸν τεμάχιον, μηχανομένον διὰ τετραγωνικοῦ ἰσχυροῦ συνδέσμου, ἐσηρηγομένου μεταξὺ τῶν δύο ὤμων. Τὸ τεμάχιον τοῦτο εὐρέθη χωριστὰ ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἐφηρμόζετο ἀκριβῶς. Οὐδὲν ἔχομεν νὰ εἴπωμεν ἰδιαιτέρον περὶ τοῦ ἐνδύματος καὶ τῆς διατάξεως τῆς κόμης. Τὰ χρώματα διετηρήθησαν ἀρετὰ καλῶς. Τὸ πρόσωπον δεικνύει ἐξαιρετικὴν χάριν καὶ ἡ διατύπωσις αὐτοῦ εἶνε τελείας λεπτότητος· αἱ παρειαὶ καὶ αἱ γωνίαι τοῦ στόματος κατὰ δὴλον ποιοῦσι τὴν θαυμαστὴν ἀθρότητα τῆς γλυφῆς, ὥστε δὲν δύναται τις νὰ ἀπαιτήσῃ τελειοτέραν τοῦ μαρμάρου εὐλυγισίαν. Κατὰ τοῦτο ἡ κόρη αὕτη εἶνε ἐφάμιλλος τῆς ὥραίας ὑπ' ἀρ. 684 κεφαλῆς (πίν. XVII, 1). Ἄλλ' ἐν τῇ ὑπ' ὄψιν ἡμῶν ἡ ἔκφρασις τῆς φυσιογνωμίας εἶνε παντελῶς διαφορετικὴ· οἱ ὀφθαλμοὶ δὲν βλέπουσι κατ' εὐθείαν καὶ ἀπενῶς ἀλλὰ χαμηλώνουσί πως, ἐκ μετριοφροσύνης τρόπον τινά· αἱ κάτωθεν μικρὸν τι ἀυλακισμέναι πλεξίδες ῥίπτουσι ὀλίγην σκιάν ἐπὶ τῶν παρειῶν· τέλος τὸ μεδίαιμα ἔχει τι τὸ γλυκὺ καὶ τρυφερόν. Ταῦτα πάντα προσδίδουσιν εἰς τὴν μορφήν ἔκφρασιν ὅχι μόνον χαρίεσσαν, ἀλλὰ καὶ χάριτος σπανίας, ἴσως μάλιστα μοναδικῆς εἰς πᾶσαν τὴν ἀρχαίαν γλυπτικὴν. Κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ταχθῆ εἰς τὰς νεωτάτας τῆς σειρᾶς, τοῦτέστι οὐχὶ εἰς προγενεστέρους πιθανῶς ἀλλ' εἰς τοὺς περὶ τὸ 500 χρόνων.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 21.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 671].— Athen. Mittheilungen XIII, 1888, σελ. 135 (Winter).— Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 344 εἰκ. 173.— Bulletin de corresp. hellénique XVI, 1892, σελ. 506 (H. Lechat).— Overbeck, Geschichte der griech. Plastik⁴ I 1893 σελ. 189 εἰκ. 39.— Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστὶ) σελ. 226 εἰκ. 77.

Πεντελήσιον μάρμαρον. Ἄγαλμα μεγαλιέτερον τοῦ φυσικοῦ, τὸ μέγιστον τῆς συλλογῆς μετὰ τὴν κόρην τοῦ Ἀντήνορος. Διετηρήθη μὲν πολὺ καλῶς, ἀλλὰ τὰ χρώματα πλὴν τῶν τῆς κόμης καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐξηλειφθήσαν σχεδὸν ἐντελῶς. Τὸ ἔνδυμα σύγκειται ἐκ μακροῦ χιτῶνος, ἐξωσμένου εἰς τὴν μέσην (πρὸς τὰ εἰς πίν. XXV, 1 λεχθησόμενα) καὶ ἐξ ἱματίου ἀπλῶς ἐπερριμμένου εἰς τοὺς ὤμους, τοῦ ὁποῦοι αἱ δύο πτέρυγες πίπτουσι συμμετρικῶς πρὸς τὰ πρόσω, διαχωριζόμεναι ἑκατέρα εἰς δύο τμήματα διὰ τῆς κινήσεως τῶν βραχιόνων. Παρὰ τὸ σύνηδες ἡ ἀριστερὰ χεὶρ δὲν ἀνέσυρε τὰς πτυχὰς τοῦ χιτῶνος, αἵτινες συνηγμέναι εἰς δέμα μεταξὺ τῶν σκελῶν συνεκρατοῦντο μόνον διὰ τοῦ ζωστήρος τῆς μέσης. Ἡ ἐξωτερικὴ ἐπιφάνεια τοῦ δέματος τούτου τῶν πτυχῶν ἐπεκαλύπτετο διὰ τῆς πεποικιλμένης παρυφῆς καθέτως. Ὡστε ἡ ἐνδυμασία εἶνε ἀπλουστάτη, ὀλίγιστα δὲ εἶνε τὰ παραδείγματα τῆς τοιαύτης ἀπλότητος. Ἐνταῦθα δὲν ἐπανευρίσκομεν οὔτε ἐν τῇ τοῦ ἱματίου διατάξει οὔτε ἐν τῇ κινήσει τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τὴν ἐπιτηδεύσιν καὶ φιλαρέσκειαν τῶν λοιπῶν ἀγαλμάτων. Τὴν αὐτὴν δὲ καλαισθησίαν τῆς ἀπλότητος παρατηροῦμεν ἐν τῇ διαθέσει τῆς κόμης. Τοῦ προσώπου ἡ διατύπωσις εἶνε νηφάλιος, ἐνεργητικὴ, καλῶς μεμελετημένη. Γενικῶς ἡ μορφή ὅλη εἶνε ἀπλῆς καὶ εὐρώστου κατασκευῆς. Αἱ ιδιότητες αὐταὶ εἶνε τοῦ εἶδους τῆς κόρης τοῦ Ἀντήνορος, ὥστε καὶ ἐνταῦθα πρέπει ν' ἀναγνωρίσωμεν ἔργον ἀττικώτερον μᾶλλον ἢ ἰωνικώτερον, ἔργον δηλονότι ἐφ' οὗ βεβαίως μὲν ἐπέδρασεν ἡ ἰωνικὴ τεχνολογία τῶν Χίων, δὲν ἐπεκράτησεν ὅμως ὅλοσχερῶς. Ἄγνωστον εἶνε τοῦ τεχνίτου τὸ ὄνομα· ὁ Βίντερ ἐπρότεινε τὸ ὄνομα τοῦ Ἐνδοίου, ἀλλ' ἡ ὑπόθεσις αὕτη δὲν στηρίζεται ἐπὶ οὐδενὸς σοβαροῦ λόγου.

Ἵπομιμνήσκωμεν τὴν μεγάλην ὁμοιότητα ἐν τῇ

κατασκευῇ καὶ φυσιογνωμίᾳ τῆς κεφαλῆς τῆς κόρης τῆς Ἀκροπόλεως καὶ τῆς μαρμαρίνης κεφαλῆς ἀνδρὸς ἀττικῆς προελεύσεως, ἧτις ἐκ τῆς συλλογῆς Rayet περιήλθεν εἰς τὴν ἐν Κοπεγχάγη συλλογὴν Jacobsen (πρὸς P. Arndt. La Glyptothèque Ny-Carlsberg πίν. I-II). Εἶνε πιθανώτατον ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἔργα εἶνε τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου, τούτ' ἄριστον εἶνε σύγχρονα καὶ δεικνύουσι τὰς αὐτὰς καλλιτεχνικὰς τάσεις. [Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 22.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 678].— Lepsius, Griechische Marmorstudien 1890 σελ. 69 εἰκ. 2.— Ἐφημερὶς ἀρχαιολογ. 1891, πίν. XV σελ. 153 (Σοφοῦλης).— Bulletin de corresp. hellénique XVI, 1892 σελ. 206 (H. Lechat).— Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστὶ) 1895 σελ. 242 εἰκ. 85.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο, ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ φυσικοῦ, σήμερον ἐντελῶς τὸν χρωματισμὸν τοῦ ἐστερημένου, ἀνήκει ἂν μὴ εἰς τὰ κάλλιστα, τοῦλάχιστον ὅμως εἰς τὰ περιεργότατα τοῦ μουσείου. Καὶ πρῶτον τὸ ἔνδυμα δυσκόλως δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Τὸ ἄγαλμα φέρει τὸν χιτῶνα συνεχόμενον εἰς τὴν μέσην διὰ ζωστήρος· ἀλλὰ τί εἶνε τὸ ἄλλο ἐκεῖνο ὕφασμα, ὅπερ φαίνεται ἀποτελοῦν δεύτερον περιβόλαιον ἐπὶ τοῦ στήθους, πτυχὰς σχηματίζον ἀποστρογγυλομένας ἑκατέρωθεν ἀνομοίως; Ἵποθέτω μετὰ τοῦ Kalkmann (πρὸς Jahrbuch des deutsch. archäol. Instit. XI 1896 σελ. 22) ὅτι εἶνε ὡς τι ἀπόπτωμα, συνεραμένον ἔμπροσθεν καὶ ὀπίσθεν πρὸς τὸν λαιμὸν τοῦ χιτῶνος. Ἀνεκδοτὸν τι ἀγαλμάτιον (ἀρ. 611 τοῦ μουσείου) ἔχει ὁμοίως τοῦτο τὸ ἰδιάζον. Ἀνάλογόν τι δὲ βλέπει τις εἰς τὰ ἀγαλμάτια 687 (πρὸς Athen. Mittheilungen XI 1886 πίν. IX 2) καὶ 688 (αὐτόθι XIV 1889 σελ. 122). Ἐναντίον ἄρα τῶν φαινομένων πρέπει νὰ δεχθῶμεν ἐν μόνον ἔνδυμα, ἧτοι τὸν χιτῶνα, ἀλλὰ μετὰ παρυφῆς ἄνω ἐκ λεπτοῦ ὕφασματος, ἀντιστοιχοῦσης πρὸς τὸ ἀπόπτωμα τοῦ μαλλίνου πέπλου.

Καὶ ἄλλο τι τὸ ἰδιάζον ἔχει τὸ ἄγαλμα τοῦτο. Ὡς προείπομεν, τὸ ἀριστερὸν σκέλος προβαίνει σχεδὸν πάντοτε προσωτέρω τοῦ δεξιῦ, ἡ ἀριστερὰ δὲ χεὶρ ἀνασύρει τὰς πτυχὰς. Εἰς τὰς σπανίας δὲ περιστάσεις, καθ' ἃς (πίν. XXV, 2) τὸ δεξιὸν σκέλος προτείνεται, τὰς πτυχὰς ἀνασύρει ἡ δεξιὰ χεὶρ. Ἐνταῦθα ὅμως κατὰ μοναδικὴν ἐξαιρέσιν

τὸν χιτῶνα κρατεῖ ἢ δεξιᾷ χεῖρ, προτείνεται δὲ τὸ ἀριστερὸν σκέλος. Τοῦτο βεβαίως ἔγινε κατὰ λάθος, διότι φυσικώτερον εἶνε αἱ πτυχαὶ ν' ἀνασύρωνται παρὰ τὸ προτεταμένον σκέλος, διότι αὐτὴ ἢ κίνησις αὐτοῦ ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν πρὸς τὰ ἔξω ἀνάρριψιν τῶν πτυχῶν. Ἐκ τούτου ἤθελον εἰκάσει, ὅτι ὁ ποιητὴς τοῦ ἀγάλματος τούτου δὲν ἦτο ἀκόμη συνφαινωμένος πρὸς τὸ ἰωνικὸν ἔνδυμα καὶ ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο ἐπομένως εἶνε ἐν τῶν πρώτων σωζομένων παραδειγμάτων τῆς ἐν τῇ γλυπτικῇ ἐφαρμογῆς τοῦ νέου ἔνδυματος. Καὶ τοῦτο δὲ προσέτι πιστεύω, ὅτι τὸ ἄγαλμα εἶνε τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου μὲ τὸ ὑπ' ἀρ. 679 (πίν. XVI, 1)· διότι πολὺ ὁμοιάζουσιν ἀμφοτέρω κατὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου καὶ τὴν διάθεσιν τῆς κόμης. Ἀμφοτέρω στεροῦνται καὶ τῆς στεφάνης, ἥτις ἄλλως σπανίως λείπει, ἀντικαθισταμένη ἐν τῷ ὑπ' ἀρ. 679 ὑπὸ χαλκοῦ στεφάνου, ἐν δὲ τῷ ὑπ' ἀρ. 670 ὑπὸ διαδήματος μαργαριτῶν φέροντος καὶ χαλκῶ κοσμήματα. Τοιοῦτοτρόπως μεταβαίνοντες ἀπὸ τοῦ ἐνὸς εἰς τὸ ἄλλο ἄγαλμα παριστάμεθα οὕτως εἰπεῖν εἰς τὰς ἀποπείρας γνησίω Ἀττικῷ γλύπτου, ζητοῦντος νὰ προσαρμόσῃ τὰ ἔργα του πρὸς τὸν ἰωνικὸν συρμόν, ὅστις ἤρχισεν ἤδη νὰ ἐπιβάλλεται.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 23.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 673].—Ἐφημερίς ἀρχαιολογ. 1886 πίν. V σελ. 73 (Π. Καβδαδίας).—Les musées d'Athènes, 1886, πίν. VII-VIII (Π. Καβδαδίας).—Gazette archéologique 1888 πίν. XI (Théodorou).—P. Paris, La sculpture antique σ. 128 εἰκ. 52 καὶ 52 bis. — Bulletin de corresp. hellénique XIV 1890, σελ. 316. XVI 1892 σελ. 180 (H. Lechat).—Pawlowski. Ἡ ἄττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 202 εἰκ. 61.

Ἄγαλμα ὀλίγον τι μικρότερον τοῦ φυσικοῦ, περιέργον ἰδίως ἔνεκα τοῦ τρόπου, καθ' ὃν φέρει τὸ ἱμάτιον. Εἶνε δηλαδὴ τοῦτο ἐμπεπορημένον κατὰ τὸ σύννηθες εἰς τὸν δεξιὸν ὦμον καὶ τὸν δεξιὸν βραχίονα, ἀλλὰ τὸ ἄνω κράσπεδον ἀντὶ νὰ σφίγγεται πρὸς τὸ σῶμα ἀφέθη πλατύτερον, ὥστε νὰ δύναται τις λαμβάνων αὐτὸ ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν νὰ φέρῃ τὰ δύο τμήματα ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, ὅπου συνεννοῦνται καὶ συνδέονται διὰ καρφίδος. Αὕτη ἢ παραλλαγή τοῦ συρμοῦ εἶνε σπανιωτάτη. Ἐν τῷ

μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως τρία μόνον παραδείγματα γνωρίζω τοῦ οὕτως ἐμπορωμένου ἐπὶ τῶν δύο ὤμων ἱματίου, τὸ ὑπ' ἀρ. 600 ἀνέκδοτον ἀγάλματιον, ὁμοιότατον πρὸς τὸ ὑπ' ἀρ. 673 μέγα, τὸ ἀνέκδοτον ὡσαύτως ἀγαλμάτιον ὑπ' ἀρ. 605 καὶ τὸ τῆς Νίκης ἀγαλμα ὑπ' ἀρ. 694 (Brunn-Bruckmann's Denkmäler πίν. 526 δεξιόθεν ὑψηλά). Ὡστε ἢ ὑπὸ τοῦ Kalkmann (Jahrbuch des deutsch archäol. Instituts XI 1896 σελ. 23) δοθεῖσα εἰς τὸ ἔνδυμα τοῦτο ἐξήγησις μοι φαίνεται πεπλανημένη.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 24 1.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 675].—Bulletin de corresp. hellénique XII, 1888, σελ. 438 (Lechat).—Athen. Mittheilungen XIII 1888, σελ. 227 (Wolters).—Lepsius, Griechische Marmorstudien 1890 σελ. 67 εἰκ. 1.—Bulletin de corresp. hellénique XVI 1892 σελ. 198 (H. Lechat).—Pawlowski, Ἡ ἄττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 205 εἰκ. 61.—Hofmann, Untersuchungen über die Darstellung des Haares in der archaischen griechischen Kunst, 1890, πίν. III, 45.

Ἄγαλμα πολὺ μικρότερον τοῦ φυσικοῦ. Τὰ χρώματα διετηρήθησαν ἐξαιρετικῶς καλῶς ἢ παρυφὴ τοῦ χιτῶνος εἶνε ἐρυθρά, ἐρυθρὸς δὲ εἶνε καὶ ὁ γῦρος αὐτοῦ κατὰ τὸν λαιμόν· τὸ μεταξὺ τοῦ ἄνω γύρου τοῦ ἱματίου καὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου μέρος τοῦ χιτῶνος ἦτο κυανῶν (σήμερον εἶνε πράσινον)· ὁ κάτω γῦρος τοῦ ἱματίου εἶνε ἐρυθρός· τὰ κατὰ μῆκος τοῦ δεξιοῦ βραχίονος κοσμήματα ἦσαν ἐρυθρά μεταξὺ δύο κυανῶν ταινιῶν· τὰ δὲ τοῦ ἀριστεροῦ βραχίονος ἦσαν κυανὰ μεταξὺ δύο ἐρυθρῶν ταινιῶν. Τέλος ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τοῦ ἱματίου καὶ τοῦ χιτῶνος εἶνε κατεσπαρμέναι μικραὶ κηλίδες ἐρυθραὶ καὶ πράσιναι (ἀρχικῶς κυαναί), μεταξὺ τῶν ὁποίων διαφαίνονται καὶ μικροσκοπικοὶ ἐρυθροὶ σταυροί. Καὶ τοῦτο τὸ μικρὸν ἄγαλμα εἶνε ἐν τῶν τελειοτάτων, εἰς ἡμᾶς περιελθόντων ὑποδειγμάτων τῆς πολυχρωμίας τῶν ἀρχαϊκῶν ἀγαλμάτων.

Ὡς φαίνεται, καὶ τοῦτο τὸ μικρὸν ἄγαλμα ἐποιήθη κατὰ μίμησιν τοῦ μεγάλου ἀγάλματος τοῦ ὑπ' ἀρ. 682 (πίν. XVIII). Εἶνε τρόπον τινὰ ἀντιγλυφον ἐλεύθερον ὑπὸ σμίχρυσιν τοῦ προτύπου ἐκείνου, ὀλιγώτερον ἐπιμελελημένης καὶ λεπτῆς ἐργασίας. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι παρὰ τὴν συνήθειαν τὸ ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ ὀπισθεν

τῆς κόμης δὲν εἶνε χρωματισμένα καὶ αὐτὴ δὲ ἡ ἐκτέλεισις ἐπὶ τοῦ μαρμάρου δὲν εἶνε ἀποτελειωμένη. Ἡ ἄνω ἐπιφάνεια τῆς στεφάνης εἶνε διάτρητος· εἰς τὰς ὀπὰς ἦσαν σπερῶμένα κοσμήματα ἐκ χαλκοῦ ἐπιχρῶσου. [Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 24 2.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 677].—Les musées d'Athènes, 1886, πίν. IX (Θ. Σπορούλης).—Bulletin de corresp. hellénique, XIV, 1890 σελ. 132 (H. Lechat).—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 166 εἰκ. 75.—Pawłowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 170 εἰκ. 51.—E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 115 εἰκ. 12.—Jahrbuch des deutsch. archäol. Instituts XIV 1899 σελ. 75 (Winter).

Τὸ ἄνω μέρος τοῦ κορμοῦ ἀγάλματος φυσικοῦ μεγέθους. Πᾶν ἔχθος χρώματος ἐξηφανίσθη. Ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπάρχει δεύτερον ἀγαλμα τοῦ αὐτοῦ τύπου, πληρεστέρου εἰς τὰ κάτω μέρη, ἀλλ' ἀκεφάλου (πρὸς Ἐφημερ. ἀρχαιολ. 1888 πίν. VI). Ὑπάρχει δὲ καὶ τρίτον ἐν τῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου (πρὸς Bulletin de corresp. hellénique IV 1880 πίν. XIII - XIV). Τοῦτο τὸ ἐν Λούβρῳ ἀνευρέθη ἐν Σάμῳ, οὐδεμία δὲ ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ τὰ δύο τῆς Ἀκροπόλεως εἶνε ὡσαύτως προϊόντα τῆς ἀρχαϊκῆς σαμιακῆς γλυπτικῆς· διότι νεωστὶ εὐρέθησαν εἰς τὰς νεκροπόλεις τῆς Σάμου εἰδώλια πῆλινα τῆς ἐγγυρῆτου κεραμείας, ἔχοντα ἀκριβῶς τὸν αὐτὸν τύπον (Jahrbuch des deutsch. archäol. Instituts XIV 1899 σελ. 73).

Ἡ μορφή φέρει χιτῶνα καὶ ἱμάτιον ἐμπορῶμενον ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὤμου καὶ τοῦ δεξιῦ βραχίονος κατὰ τὸν ἰωνικὸν συρμόν. Ἀλλὰ τὰ ἐνδύματα ταῦτα παρουσιάζονται ἐνταῦθα ὑπὸ διάφορον ὄψιν ἢ εἰς τὰς ἄλλας κόρας· εἶνε τρόπον τινὰ ἄνευ πάχους, αἱ δὲ πτυχαὶ δηλοῦνται διὰ κοίλων γραμμῶν συμπεπυκνωμένων. Ὁ δεξιὸς βραχίον ἐκρέματο κατὰ μῆκος τοῦ σώματος ἀδρανῆς, χωρὶς νὰ φέρῃ ἢ κρατῇ τι· ἡ ἀριστερὰ χεὶρ διασταυρῶνει τὸ στήθος καὶ φέρει ροϊάν. Ἡ κεφαλὴ μὲ τὴν ἀπλούστατα κτενισμένην κόμην, κοσμουμένην ἄλλως μόνον ὑπὸ λεπτῆς ταινίας, μὲ τὸ ἀκίνητον πρόσωπον, τὰς πεπλατυσμένας παρεϊάς, τὸ στρυφνὸν στόμα διαφέρει πλεῖστον ὅσον τοῦ τύπου τῆς συνή-

θους φυσιογνωμίας τῶν ἰωνικῶν κορῶν. Μᾶλλον φαίνεται ὅτι ἀνήκει εἰς ἐπιτύμβιον ἀγαλμα τῆς γαλλικῆς τέχνης τοῦ μέσου αἰῶνος. Ὡς τοιοῦτον δὲ εἶνε ὠραῖον παράδειγμα τῶν σημαντικῶν διαφορῶν τῆς τεχνολογίας κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν μεταξὺ συγχρόνων γειτονικῶν ἐργαστηρίων ἐν τῷ αὐτῷ μάλιστα περιέχοντι τοῦ πολιτισμοῦ.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 24 3.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 676].—Ἐφημερὶς ἀρχαιολογ. 1883 πίν. VIII ἀριστερόθεν (Μυλωνᾶς).—Journal of hellenic Studies VIII 1887 σελ. 170 (E. Gardner).—Bulletin de corresp. hellénique, XVI, 1892 σελ. 192 (H. Lechat).—Pawłowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 231 εἰκ. 80.

Ἀγαλμα πολὺ μικρότερον τοῦ φυσικοῦ, ὅπερ δὲν δεικνύει ἄλλα γνωρίσματα ἢ τὰ συνήθη ὡς πρὸς τε τὴν ἐνδυμασίαν, τὴν διάθεσιν τῆς κόμης, τὴν στάσιν τοῦ σώματος καὶ τὴν κίνησιν τῶν χειρῶν. Ἡ ἐκτέλεισις εἶνε βαρεῖα, ἀδεξία καὶ χονδροειδῆς. Ὁ ποιητὴς αὐτοῦ ἦτο μέτριος τεχνίτης, παρακολουθῶν μακρόθεν ὅσον ἡδύνατο τὰ ἔχνη τῶν ἰκανωτέρων. Φαίνεται ὡς νὰ ἤθελε νὰ μιμηθῇ, ὅχι κατὰ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, ἀλλὰ κατὰ τινὰς λεπτομερείας τῶν πτυχῶν τῆς ἐνδυμασίας, τὸ μέγα ὑπ' ἀρ. 680, ὅπερ περιεγράψαμεν ἀνωτέρω.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 25 1.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 670].—Les musées d'Athènes 1886 πίν. V (Π. Καββάδας).—Journal of hellenic Studies VIII 1887 σελ. 116 εἰκ. 2 (E. Gardner).—Gazette archéologique 1888 πίν. X 2 (Théoxénou).—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 343 εἰκ. 172.—Bulletin de corresp. hellénique XVI, 1892, σελ. 180 (H. Lechat).—Pawłowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 191 εἰκ. 56.—E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 168 εἰκ. 29.

Ἀγαλμα σχεδὸν φυσικοῦ μεγέθους πολὺ καλῶς διατηρούμενον. Ἀλλ' ὁ χρωματισμὸς δὲν σώζεται εἰμὴ μόνον εἰς τὴν κόμην καὶ τοὺς ὀφθαλμούς. Ἡ μορφή φέρει μόνον χιτῶνα. Τὸ οὐσιῶδες δὲ τοῦτο μέρος τῆς ἐνδυμασίας δυνάμεθα ἐνταῦθα νὰ μελετήσωμεν ἀκριβῶς. Ὁ χιτῶν σκεπάζει ὅλον τὸ σῶμα ἀπὸ τῶν ὤμων μέχρι τῶν ποδῶν. Χειρὶδας δὲν

ἔχει. Σχηματίζεται ἐκ δύο τετραγωνικῶν τεμαχίων ὑφάσματος ἰσομεγέθων, ἐφαρμοζομένων τοῦ ἐνός ἐπὶ τοῦ ἄλλου καὶ συνερραμμένων κατὰ τὰς δύο μακρὰς πλευρὰς μέχρι μικρᾶς ἀποστάσεως ἀπὸ τῆς ἄνω γωνίας· διὰ τῶν δύο ἐκ τούτου μενόντων πλάγιων ἀνοιγμάτων διέρχονται οἱ βραχίονες. Τὰ δύο ἄνω περυγία συνενώνονται ὡσαύτως ἢ διὰ ραφῆς ἢ διὰ καρφίδων οὕτως ὥστε ν' ἀρήνωσιν ἐν μέσῳ ὁπῆν ἕνα διέρχεται δι' αὐτῆς ἡ κεφαλή. Ζωστήρ περισφιγγει τὸν χιτῶνα εἰς τὴν μέσσην· ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ἔνδυμα εἶνε πολὺ μακρόν, ἀνασύρεται ἐλαφρῶς κάτωθεν πρὸς τὰ ἄνω ὥστε νὰ ἐπαναπέση ἐπὶ τῆς ζώνης, σχηματίζον οὕτω κόλπον· ἔνεκα τούτου δὲν φαίνεται ὁ ζωστήρ. Τέλος αἱ πτυχαι τοῦ κατωτέρου μέρους τοῦ χιτῶνος συνενώνονται εἰς παχειὰν δέσμη, πίπτουσαν ἐνταῦθα καθέτως μεταξὺ τῶν σκελῶν καὶ συνεχομένην διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρός. Λεπτομέρεια ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ διάφορος ὄλος ὄψις τοῦ ἄνω καὶ τοῦ κάτω μέρους, ἐξ οὗ ἄλλοτε ἐπιστεύθη ὅτι ἐπρόκειτο περὶ δύο διακεκριμένων ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἡ διαφορὰ αὕτη προέρχεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐπάνω μὲν αἱ πολυάριθμοι πτυχαι ἔπιπτον ἐλευθέρως, ἐπειδὴ δὲν ἀνεσύροντο ὑπὸ τῆς χειρός, διὸ πρὸς παράστασιν τοῦ πλήθους τῶν συμπεπυκνωμένων τούτων πτυχῶν οἱ τεχνίται ἐχάρασσον πλήθος μικρῶν κυματοειδῶν γραμμῶν ἀντὶ τῶν μακρῶν κανονικῶν γραμμῶν, αἵτινες δηλοῦσι τὰς πτυχὰς τοῦ κατωτέρου μέρους. Ἄλλ' ἡ φαινομενικὴ αὕτη διαφορὰ δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπατῇ· καὶ κάτω καὶ ἄνω εἶνε εἰς καὶ ὁ αὐτὸς χιτῶν.

[*Henri Lechat*].

ΠΙΝΑΞ 25 2.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 672].—*Journal of hellenic Studies* VIII 1887 σελ. 167 εἰκ. 3 (E. Gardner).—*Bulletin de corresp. hellénique* XVI, 1892, σελ. 497 (H. Lechat).—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 209 εἰκ. 67 6.

Ἄγαλμα μικρότερον τοῦ φυσικοῦ, πολὺ καλῶς διατηρούμενον, ἀλλ' ἐντελῶς σχεδὸν ἀποβαλὸν τὸν χρωματισμόν. Ἄξιον προσοχῆς εἶνε κυρίως διὰ τὴν ἐνδυμασίαν ἢ τοῦλάχιστον διὰ τὴν διάταξιν, ἣν ἔχει αὕτη ἐδῶ, συγκειμένη ὡς συνήθως ἐκ χιτῶνος καὶ ἱματίου. Εἶδομεν ὅτι κατὰ γενικὸν κανόνα τὸ ἱμάτιον ἐμπορπάται ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ὤμου, ὅτι

τὸ ἀριστερόν σκέλος προτείνεται ὀλίγον προσωτέρω τοῦ δεξιοῦ καὶ ὅτι ἡ ἀριστερὰ χεὶρ ἀνασύρει τὰς πτυχὰς τοῦ χιτῶνος. Ἐνταῦθα ὅμως πάντες οἱ ὄροι οὗτοι ἀνεστραφήσαν· τὸ ἱμάτιον εἶνε ἐμπεπορημένον ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου, προτείνεται δὲ τὸ δεξιὸν σκέλος, καὶ τὰς πτυχὰς τοῦ χιτῶνος ἀνασύρει ἡ δεξιὰ χεὶρ. Τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶνε μοναδικὸν ἐν τῇ συλλογῇ τῆς Ἀκροπόλεως. Καὶ τὰ ἀγάλματα τῆς Νίκης τὰ ὑπ' ἀρ. 691 καὶ 693 (Ἐφημερίς ἀρχαιολ. 1888 σελ. 89-90 εἰκ. Α 1 καὶ 2, σελ. 91-92 εἰκ. Β 1 καὶ 2· Pawlowski, Ἡ ἀττ. γλυπτ. (ῥωσ.) σελ. 174 εἰκ. 52 καὶ σελ. 180 εἰκ. 53) ἔχουσι ὡσαύτως τὸ ἱμάτιον ἐμπεπορημένον ἀριστερὰ. Ἄλλὰ τὰ δύο ταῦτα παραδείγματα δὲν ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἀξίαν, διότι εἰς τὰς μορφὰς τῆς Νίκης ἡ διάταξις τοῦ ἐνδύματος ὀρίζεται ὑπὸ τῆς φορᾶς τῆς τρεχούσης θεᾶς. Ἐπειδὴ δὲ αἱ μορφαὶ αὗται κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἐχρησίμευον πρὸ πάντων ὡς ἀκρωτήρια τῆς στέγης τῶν ναῶν καὶ ἐστήνοντο ἐπομένως σύνδυο, τῆς μὲν ὁρμώσεως πρὸς τὰ δεξιὰ, τῆς δὲ πρὸς τὰ ἀριστερὰ, ἡ ἑτέρα κατ' ἀνάγκην ἔπρεπε νὰ ἔχη τὸ ἱμάτιον ἐμπεπορημένον ἀριστερὰ. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν ἀληθῆ τοῦ γενικοῦ κανόνος.

Τὸ ἄγαλμα τοῦτο θεωρῶ ἔνεκα τῆς εὐσταθείας τῆς στάσεως καὶ τῆς κᾶπως ξηρᾶς εὐκρινείας τῶν μορφῶν, ἰδίως τῶν ὑπὸ τὸν χιτῶνα σκελῶν, μᾶλλον ἀττικὸν κατ' οὐσίαν παρὰ ἰωνικόν. Ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπάρχει ἀγαλμάτιον ἀκέφαλον (ἀρ. 598), πολὺ ὁμοιάζον πρὸς τὸ ἡμέτερον κατὰ τε τὸν τύπον καὶ τὴν τεχνοτροπίαν· ἀμφότερα ὡς φαίνεται ἐποικήθησαν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου.

[*Henri Lechat*].

ΠΙΝΑΞ 26.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 683].—Ἐφημερίς ἀρχαιολ. 1883 πιν. VIII ἐν μέσῳ (Μολωνᾶς).—*Bulletin de corresp. hellénique* XIV 1890 σελ. 324 (H. Lechat).—Collignon, *Histoire de la sculpture grecque* I 1892 σελ. 354 εἰκ. 179.—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 210 εἰκ. 68.—Tarbell, *History of greek art* σελ. 150 εἰκ. 91.

Ἄγαλμα μικρότερον τοῦ φυσικοῦ σχεδὸν ἄθικτον, διότι δὲν λείπουσιν ἢ μόνον τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων τῆς δεξιᾶς χειρός καὶ ἡ κεφαλή τοῦ πτηνοῦ, ὅπερ φέρει εἰς τὴν ἀριστερὰν χεῖρα. Ἀφθονα

εἶνε τὰ ἴχνη τοῦ χρωματισμοῦ ἰδίως εἰς τὴν κόμην καὶ τὴν ὑπόδεσιν.

Τὸ ἀγάλμα φέρει μόνον ἔνδυμα τὸν χιτῶνα, ὡς τὸ ὑπ' ἀρ. 670 (πίν. XXV 1). Αἱ πλείεσται πτυχαὶ τοῦ κάτω μέρους συνάγονται εἰς κάθετον ὀσμην διερχομένην ὑπὸ τὸν ζωστήρα καὶ συνέχονται μόνον διὰ τῆς περισφιγέσεως αὐτοῦ. Παρὰ τὸν συνήθη δὲ κανόνα τὸ δεξιὸν σκέλος προτείνεται ὀλίγον. Προσοχῆς ἀξία εἶνε καὶ ἡ ὑπόδεσις. Συνήθως οἱ πόδες εἶνε γυμνοὶ ἢ φέρουσι σανδάλια· ἀλλ' ἐν ταῦθα ἡ ὑπόδεσις καλύπτει ἄλλον τὸν πόδα, οὔσα εἰδος μικρῶν ὑποδημάτων σκυτίων, χρωματισμένων ἐρυθρῶν. Τοιαύτης ὑποδέσεως παράδειγμα δεύτερον δὲν ὑπάρχει ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως. Τέλος ἄλλο περίεργον γνώρισμα τοῦ ἀγάλματος τούτου εἶνε ἡ διάθεσις τῆς κόμης ἐν εἰδει κιδάρεως ἐπὶ τοῦ μετώπου ἄνευ τῶν ἐπὶ τῶν ὤμων καὶ τοῦ στήθους βοστρύχων. Ἐν γένει δὲ τὸ ἔργον εἶνε μᾶλλον περίεργον ἢ ὠραῖον. Ἡ ἐκτέλεσις εἶνε βαρεῖα πῶς καὶ χονδροειδῆς· προδήλως εἶνε ἔργον μετρίου τεχνίτου.

[Henri Lechat]

ΠΙΝΑΞ 28.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 689].—Athen. Mittheilungen XII, 1887 σελ. 266 (Wollers).—Ἐφημερίς ἄρχειολ. 1888 πίν. II σελ. 81 (Θ. Σφοδρῆς).—Collignon, Histoire de la sculpture grecque I 1892 σελ. 362 εἰκ. 184.—Bulletin de corresp. hellénique XVI 1892 σελ. 522 (H. Lechat).—Overbeck, Geschichte der griech. Plastik 4 I 1893 σελ. 206 εἰκ. 49.—E. Gardner, Handbook of greek sculpture I 1896 σελ. 189 εἰκ. 38.—Tarbell, History of greek art, 1896 σελ. 155 εἰκ. 96.

Κεφαλὴ ἐφήβου φυσικοῦ μεγέθους παρίου μαρμάρου. Λεῖψανα χρώματος ὑπάρχουσιν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ εἰς τὴν κόμην, ἧτις ἦτο χρωματισμένη ξανθοκίτρινος καὶ οὐχὶ ἐρυθρά, ὡς ἦτο ἡ κοινὴ συνήθεια. Ἡ κόμη σχηματίζει ὄπισθεν δύο μεγάλας πλεξίδας, αἵτινες τυλίσσονται περὶ τὸ κρανίον καὶ δένονται εἰς κόμβον ἔμπροσθεν· βόστρυχοι ὅμως τινὲς κτενισμένοι ἐπιμελῶς καὶ φερόμενοι πρὸς τὸ μέτωπον καλύπτουσι τὰς δύο ταύτας πλεξίδας μεταξύ τῶν κροτάφων. Εἶνε ἀδύνατον νὰ φαντασθῶμεν ὅποιον ἦτο τὸ ἀγάλμα, εἰς ὃ ἀνήκεν ἡ κεφαλὴ αὕτη· τοῦτο δὲ μόνον εἶνε βέβαιον ἐκ τοῦ σωζομένου μέρους τοῦ λαμποῦ, ὅτι ἡ κεφαλὴ ἐστρέφετο πρὸς τὸν δεξιὸν ὤμον καὶ ἔκλιεν ὀλίγον πρὸς τὰ ἔμπρός.

Εἶνε ἐκ τῶν καλλίστων εὐρημάτων τῶν ἀνα-

σκαφῶν τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἐκ τῶν σημαντικωτάτων διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀττικῆς τέχνης. Τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς ἐφηβικῆς ταύτης κεφαλῆς εἶνε τὰ ἀκόλουθα: παρειαὶ πλήρεις ἄνευ σκληρᾶς ἐξοχῆς τῶν μῆλων καὶ τῶν σιαγῶνων· ῥίς βραχεῖα καὶ εὐθεῖα· βολβοὶ τῶν ὀφθαλμῶν μικρότεροι τοῦ συνήθους, βυθισμένοι μεταξύ παχέων βλεφάρων· στόμα χωρὶς μεϊδιάμα, ἀλλ' ἡ κατὰδηλος προεξοχὴ τοῦ κάτω χείλους μεταδίδει εἰς ἄλλον τὸ πρόσωπον ἐλαφρὰν τινὰ ἔκφρασιν ἀνίας καὶ σκυθρωπότητος. Ἀλλὰ τὰ γνώρισμα ταῦτα ἀκριβῶς εὑρομεν διακρίνοντα καὶ τὴν κεφαλὴν τῆς κόρης τοῦ Εὐθυδίκου (πίν. XVII 2). Τὰ δύο ταῦτα ἔργα δεικνύουσιν ὄχι μόνον ὕλικὰς ὁμοιότητας, ἀλλὰ καὶ τινὰ ἠθικὴν τρόπον τινὰ συγγένειαν. Ἐχουσι τὸν αὐτὸν χαρακτήρα, διότι δεικνύουσι τὰς αὐτὰς τάσεις πρὸς σύλληψιν τοῦ νέου τύπου, ὅστις εὐρίσκεται ἐν ἄρχῃ ἀντιθέσει πρὸς τὸν παλαιὸν ἀρχαῖκόν τύπον καὶ τὰ γνωστὰ αὐτοῦ γνώρισμα, ἧτοι τὸ μεϊδιῶν πρόσωπον, τὴν μακρὰν ῥίνα, τὰ ἐκφανόμενα μῆλα, τὸ πρὸς τὰ ὄπισθεν κλίνον μέτωπον, τοὺς μεταξύ λεπτῶν βλεφάρων προέχοντας ὀφθαλμούς. Ἀλλ' ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐφήβου βεβαίως εἶνε νεωτέρα (προσεγγίζει πάντως τὸ 480) τῆς κόρης τοῦ Εὐθυδίκου καὶ εἶνε πολὺ τελειότερας τέχνης. Ἐὰν ἀμφότεραι εἶνε τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου, ὅπερ εἶνε δυνατόν, τότε ἡ νεωτέρα μαρτυρεῖ περὶ προσόδου σημαντικῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ἀρχαιοτέραν. Ἀλλ' οὐδεμία ἀνάγκη νὰ δεχθῶμεν τὸν αὐτὸν τεχνίτην δι' ἀμφοτέρας, διότι βεβαίως διάφορα τεχνίται, ἀντιδρώντες πρὸς τὸν ἐξαντληθέντα ἰωνισμόν, εἰσῆγαγον κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον τὴν ἀττικὴν τέχνην εἰς τὴν νέαν ὁδόν. Ὅπως ποτ' ἀνέχωνται ταῦτα, ἡ κεφαλὴ τοῦ ἐφήβου διὰ τῆς ὑπὸ πάντων ὁμοθυμῶς ἀναγνωρισθείσης ὁμοιότητος πρὸς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἀπόλλωνος τοῦ μεγάλου ἀετώματος τῆς Ὀλυμπίας μαρτυρεῖ, ὅτι οἱ Ἀττικοὶ τεχνίται ἐν τῇ ἀντιδραστικῇ αὐτῶν προσπάθειᾳ ὀφελήθησαν ἐκ τῶν παραδειγμάτων καὶ ἴσως ἐκ τῶν μαθημάτων τῶν Πελοποννησίων γλυπτῶν. Εἶνε ἡ αὐτῆς τέχνης νέας εὐσταθεστέρας καὶ ἀρρενωποτέρας, ἧτις θὰ προηγηθῆ ἀμέσως τῆς λαμπρᾶς ἀναπτύξεως τῆς ἀθηναϊκῆς γλυπτικῆς τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ ὃα παρασκευάσῃ αὐτήν.

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 27.

Ross-Schaubert-Hansen, Der Tempel der Athena Nike Apteros, 1839. — Michaelis, Archäologische Zeitung 1862, σ. 250 ε. — Kekulé, Die Balustrade des Tempels der Athena Nike in Athen, Leipzig 1869. — Kekulé, Die Reliefs an der Balustrade der Athena Nike, Leipzig 1881. — Petersen, Zeitschrift für österreichisches Gymnasialwesen, 1881. — Yorke, Journal of hellenic Studies, XIII, σελ. 272 ε.

Μεσημβρινῶς τῆς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀνόδου ἐγείρεται ὁ φέρων τὸν ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης πύργος. Τὰς τρεῖς αὐτοῦ πλευρὰς ἐπέστεφε θωρακίον ἐκ πλακῶν πεντελῆσιου μαρμάρου, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐστηρίζετο χαλκοῦν κιγκλίδωμα. Ἐκ τῶν πλακῶν τούτων σώζονται πολλὰ θραύσματα, ὧν τὰ καλλίτερον διατηρηθῆντα ἀπεικονίζονται ἐν πίνακι 27.

Αἱ πλάκες ἔφερον ἀναγλύφους παραστάσεις Νικῶν αἵτινες στήνουσι τρόπαια ἢ προσφέρουσι θυσίας ἐπὶ καταχθίσεσσι νίκαις. Ἐν ἐκάστη τῶν τριῶν πλευρῶν ἀναπτύσσεται ἡ ἐπινίκιος ἑορτή, παρούσης ἐκάστοτε τῆς Ἀθηνᾶς.

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶ ἀπεικονιζομένης πλακῶς βλέπομεν δύο Νίκας ἐνησγολημένας περὶ ἀτίθασσόν τινα βοῦν. Τὸ ζῶον ἀγόμενον ἐπὶ θυσίαν ἀναπηδᾷ αἴφνης πρὸς τὰ ἔμπρός. Ἡ ἑτέρα τῶν νικῶν προσπαθεῖ νὰ συγκρατήσῃ αὐτὸν διὰ τοῦ σχοινίου, διὰ τοῦ ὁποῖου τὸν ὠδήγει, ἐρείδουσα ἰσχυρῶς τὸν ἀριστερὸν πόδα εἰς λίθον. Ἡ προπορευομένη Νίκη στρέφεται ταχέως καὶ συλλαμβάνουσα τὸν βοῦν ἀπὸ τῶν κεράτων, ζητεῖ ν' ἀποκρούσῃ τὸ κτύπημά του. Ἡ ἐπὶ τῆς μεσαίας πλακῶς Νίκη ἴσως εὐρίσκεται ἐπι ἔξω τοῦ ἱεροῦ. Ἐν τῇ ταχείᾳ κινήσει τῆς σταματᾷ, ὡς φαίνεται, ἐπὶ στιγμὴν ἵνα δέσῃ τὸν λυθῆντα ἱμάντα τοῦ σανδαλίου τῆς. Ἡ τρίτη πλάξ δεικνύει Νίχην, προσπαθοῦσαν νὰ τοποθετήσῃ κρᾶνος ἐπὶ τροπαιοῦ.

Αἱ πλάκες τοῦ θωρακίου εἶνε ἕξοχα ἔργα τέχνης κατὰ τὴν ἐπίνοιαν καὶ τὴν ἐκτέλεσιν. Ἡ πολλαπλότης τῶν Νικῶν δὲν ἦτο νέα ἰδέα, ἀλλ' ἡ διακόσμησις ὀλοκλήρου ζυφοφόρου διὰ Νικῶν καὶ ἐπὶ νέων ἐκάστοτε θεμάτων εἶνε ἔργον πλουσίας φαντασίας. Ἄν καὶ ἡκρωτηριασμένα τὰ τρία ταῦτα τεμάχια, κατὰ δὲλον καθιστώσι τὴν χάριν τῶν κινήσεων, τὴν τόλμην τῶν γραμμῶν καὶ ἰδίως

τὴν ἀριστοτεχνικὴν παράστασιν τοῦ ἐνδύματος, ὅπερ ἀλλαγῶ μὲν ἐπικολλάται ἐπὶ τοῦ σώματος, ἀλλαγῶ δὲ ἐλευθέρως κρέματα, εἰς μικρὰς ἀναλυόμενον πτυχᾶς.

Κατὰ τὴν δυτικὴν ἰδίως πλευρᾶν τὸ καλλιτέχνημα τοῦτο ἴστατο πολὺ ὑψηλὰ διὰ τὸν θεατὴν. Ἐκ τούτου δικαιολογεῖται ἡ τόλμη μεθ' ἧς ὁ τεχνίτης ἐπραγματεύθη τὰ ἀνάγλυφα· ἡ ἐξ αὐτῶν ἐντύπωσις ἦτο ζωγραφικὴ. Εἶνε εἰργασμένα ὡς ἐξέχοντα ἀνάγλυφα καὶ μέρη τινὰ ἀποχωρίζονται ἀπὸ τοῦ ἐδάφους· κατὰ τὰλλα ὁμοῦς διὰ τῆς ἐμβαθύνσεως τῶν ἐλευθέρων πτυχῶν τοῦ ἐνδύματος ἐπετεύχθη πλουσία μεταλλαγὴ φωτὸς καὶ σκιάς, ὅπερ εἶνε καὶ τὸ οὐσυνδέστερον προκειμένου περὶ τῶν μορφῶν τοῦ σώματος. Τοῦτο ἀναδεικνύει τὴν σαφήνειαν τῆς παραστάσεως, ἣν καὶ ὁ χρωματισμὸς ἐνίσχυε.

Ὅσον λεπτολόγος καὶ ἂν εἶνε ἡ ἐργασία, εἶνε ὁμοῦς ἐλευθέρη πάσης ἐπιτηδεύσεως καὶ ἐξαιρετον δεικνύει τρυφερότητα. Μόνον εἰς τὰς Νίκας τῆς πρώτης πλακῶς ἡ ἰσχυρὰ τοῦ ἐνδύματος κίνησις ἐξέρχεται κάπως ἐκ τῆς ἡσυχίας τῆς λοιπῆς διατάξεως τῶν μορφῶν. Ἄλλ' ἐνταῦθα χρησιμεύει πρὸς δῆλωσιν τῆς βιαίας πρὸς τὰ ὀπίσω κινήσεως, ἣν προκαλεῖ ἡ αἰφνίδια τοῦ ζώου ἀναπήδησις. Αἱ Νίκαι τοῦ θωρακίου πλησιάζουσι τὰ νεώτερα γλυπτὰ τοῦ Παρθενῶνος, ἰδίως δὲ κατὰ τὴν ἐξεργασίαν τοῦ ἐνδύματος ἐνθυμίζουσι τὰς Μοίρας τοῦ ἀνατολικοῦ ἀετώματος.

[H. Schröder]

ΠΙΝΑΞ 29.

5. Furtwängler, Mittheilungen des deutschen archäologischen Instituts in Athen V πιν. 1 σελ. 20 κ. ε. — Σφοδρῆς, Ἐφημερίς Ἀρχαιολογικὴ 1888 πιν. 3 σελ. 85 — Wolters, Mittheilungen XIII σελ. 226. — Graef, Mittheilungen XV σελ. 15 κ. ε. — Furtwängler, Meisterwerke 76, 2, 81. — Furtwängler, 50tes Winkelmanns Programm σελ. 150. — Overbeck, Geschichte der Griechischen Plastik σελ. 205. — Collignon, Histoire de la sculpture grecque I σελ. 374-375 εικ. 191-192.

Τὸ ἐν πίνακι 29 ἀπεικονιζόμενον ἄγαλμα εὐρίσκειται ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως. Κεφαλὴ καὶ κορμὸς εὐρέθησαν χωριστά, ἀλλὰ βεβαίως ἀνήκουσιν εἰς ἄλληλα. Λεῖπousι τὰ σκέλη κάτωθεν τῶν γονάτων καὶ οἱ βραχίονες ἀπὸ τῶν μέσων καὶ κάτω. Τὸ μάρμαρον εἶνε πάριον, ἐλαφρῶς ὑπό-

λευκον. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἦσαν ἐξ ἄλλης ὕλης ἔνθετοι. Παρίσταται ἔφηβος, τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἐνίσχυσεν ἡ γυμναστική. Τὸ βᾶρος τοῦ σώματος διανέμεται ἐξ ἴσου εἰς ἀμφότερα τὰ σκέλη, ὧν τὸ δεξιὸν προβάλλει ὀλίγον. Οἱ βραχίονες κατήρχοντο ἡσύχως, ὡς τὰ ἐπὶ τῶν ἰσχιῶν σημεῖα δεικνύουσιν. Ἡ κεφαλὴ στρέφεται ὀλίγον πρὸς τὰ δεξιὰ. Σωζόμενον ὕψος τοῦ ἀγάλματος 0,97 μ.

Ἡ ἐκτέλεισις δεικνύει σπουδαίαν τεχνικὴν ἱκανότητα. Τὸ σῶμα εἶνε λεπτῶς ἐργασμένον, δεικνύον τὰς ιδιότητας νεαρᾶς μορφῆς προφανῶς κατ' ἀκριβῆ σπουδῆν τοῦ φυσικοῦ. Ἡ ἐργασία δεικνύει τὴν τελείαν ἀνάπτυξιν τῆς ἐπὶ μαρμάρου τεχνουργίας, ἥτις διέπλασε τὸν τρόπον αὐτῆς συμφώνως πρὸς τὴν φύσιν τοῦ ὑπ' ὄψιν ὕλικου.

Ἄλλ' ἡ διαμόρφωσις τῆς κεφαλῆς ἀντίκειται πρὸς τὴν τοῦ κορμοῦ. Αἱ σκληραὶ μορφαὶ τῶν ὀφρύων, τῶν βλεφάρων καὶ τοῦ στόματος ἐνθυμίζουσι τὸν τρόπον τῶν χαλκουργῶν. Τὴν αὐτὴν διατύπωσιν δεικνύει καὶ ἡ διάπλασις τῆς κόμης, ἥτις ἀπὸ τῆς χωρίστρας φέρεται εἰς συμμετρους κυματοειδεῖς γραμμὰς καὶ εἰς τὰ ἄκρα περιτυλίσσεται εἰς ταινίαν κατὰ πλοκάμους. Καὶ εἰς μὲν τοὺς κροτάφους καὶ τὴν ὀπισθεν τῆς κεφαλῆς τελευτῶσιν οὔτοι εἰς τρίχας ἐλευθέρως, περὶ δὲ τὴν ταινίαν εἰς κοχλιοειδεῖς βοστρύχους. Ἰδίως οἱ ἔνθετοι ὀφθαλμοὶ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς τέχνης τῶν χαλκουργῶν. Ἡ αὐστηρότης αὐτῆς τῆς τεχνουργίας ἀνυψώνει ἔτι μᾶλλον τὴν ἔκφρασιν τῆς ἐνεργητικότητος καὶ ἀγερωχίας, ἥτις δηλοῦται ἤδη διὰ τῆς εὐθυτενοῦς στάσεως τοῦ σώματος καὶ τῶν ἰσχυρῶν αὐτοῦ μορφῶν.

Τὸ ἔργον ἀνήκει εἰς τὴν ἀττικὴν τέχνην, ἐφ' ἧς περὶ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἐπέδρασεν ἡ πελοποννησιακὴ καὶ αἰγινήτικὴ τέχνη.

[H. Schröder].

ΠΙΝΑΞ 30

Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον 1889 σελ. 5 (Π. Καββαδίας). H. Lechat, Bulletin de corresp. hellénique 1889 XIII σελ. 467-476 πίν. XIV καὶ Au Musée de l'Aeropole d'Athènes σελ. 444-452 πίν. III (1903) καὶ La sculpt. attique σ. 30. Daremberg-Saglio Dict. des antiqu. Gr. et Rom. II σελ. 1665 εἰκ. 50. P. Cavvadias, Catalogue du Musée de l'Aeropole N° 702. Π. Καστριώτης, Κατάλογος τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως ἀρ. 702.

Τὸν Ἐρμῆν καὶ τὰς Χάριτας μετὰ παιδὸς γυμνοῦ παρίστησι τὸ ἐπὶ τοῦ πίνακος 30 εἰκονιζόμε-

νον ἀξιολογώτατον ἀρχαῖον ἀνάγλυφον ὑπ' ἀριθ. 702 τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως.

Εἶνε κατεσκευασμένον ἐκ Πεντελησίου μαρμάρου καὶ ἔχει κάτω μικρὰν πλίνθον καὶ ἄνω ἀέτωμα μετ' ἀκρωτηρίων. Ἀποτελεῖται ἐκ δύο τεμαχίων, ὧν τὸ μὲν εὑρέθη κατὰ τὰς ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ἀνασκαφὰς τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1889 πλησίον τῶν Προφυλαίων, ἐν τῷ τεμένει τῆς Βραυρωνίας Ἀρτέμιδος παρὰ τὸ Ν τεῖχος τῆς Ἀκροπόλεως, τὸ δ' ἕτερον εὑρέθην προηγουμένως ἐφυλάττετο ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἀναγνωρισθὲν ὑπὸ τοῦ Lechat συνεκολλήθη μετὰ τοῦ πρώτου τεμαχίου.

Τὸ ἀνάγλυφον ἔχει κάτω μὲν πλάτος 0,43, κατὰ δὲ τὴν βᾶσιν τοῦ ἀετωματίου 0,40. Τὸ ὄλον ὕψος εἶνε 0,36 ἤτοι 0,065 τοῦ ἀετωματίου, 0,25 τοῦ ἀναγλύφου καὶ 0,045 τῆς πλίνθου. Αἱ μορφαὶ κατέχουσιν ὄλον τὸ ὕψος τοῦ χώρου ἐν ᾧ τὸ ἀνάγλυφον, μόνον δ' ἡ μικροτέρα ἔχει ὕψος 0,18. Πάχος ἔχει τὸ ἀνάγλυφον κατὰ μέσον ὄρον 0,06.

Ὁ Lechat ἐδημοσίευσεν ἤδη ἐν ταῖς μνημονευθείσαις ἀνωτέρω πραγματεῖαις αὐτοῦ ἀκριβῆ περιγραφὴν καὶ λεπτομερῆ ἀνάλυσιν τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν, ἐπὶ ταύτης δὲ στηρίζεται κυρίως καὶ ἡ ἡμετέρα περιγραφή καὶ ἐξήγησις τούτου.

Αἱ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου πέντε μορφαὶ παρίστανται οἰνοὶ βαίνουσαι πρὸς ἀριστερά. Προηγεῖται ἀνὴρ χωρῶν βραδεὶ τῷ βήματι καὶ αὐλῶν, τούτῳ δ' ἀκολουθοῦσι χορεύουσαι αἰ λοιπαὶ μορφαί, ἐχόμεναι ταῖς χερσίν. Ὁ ἀνὴρ παρίσταται κατὰ κρόταφον καὶ φέρει μόνον μέγα ἰμάτιον. Μολονότι τὸ στόμα αὐτοῦ καὶ τὸ μεῖζον τῆς ἀριστερᾶς παρεῖας μέρος ἔχουσι ἀποκροσθῆ, δύναται τις ἐν τούτοις νὰ ἀναγνωρίσῃ, ὅτι παρίσταται νέος ἀγένειος, ἔχων ὀλίγον μακρὰν τὴν ῥίνα, ὡς εἶνε σύνθητες ἐν ταῖς ἀττικαῖς ἀρχαῖαις κεφαλαῖς. Ὁ ὀφθαλμὸς αὐτοῦ δὲν παρίσταται ἀκόμη ἐντελῶς ἐν κατατομῇ καὶ ἔχει τὸ περιγράμμα διὰ μέλανος χρώματος δεδηλωμένον, διὰ τοῦ αὐτοῦ δὲ χρώματος δηλοῦνται καὶ αἱ ὀφρύες. Ἡ κόμη ἐρυθρῶ κεχρωματισμένη σχηματίζει περίξ τῆς κεφαλῆς εἶδός τι τύλης διακοπτομένης μόνον κατὰ τὰ ὦτα. Αἱ χεῖρες τοῦ νεανίου μετ' ὄλην τὴν φθορὰν δύναται τις μετὰ βεβαιότητος νὰ εἴπῃ ὅτι ἦσαν ὑψωμένοι πρὸ τοῦ προσώπου, ἄλλως δὲ τοῦτο δηλοῦται καὶ διὰ τῆς

ἐξάρσεως τῶν πτυχῶν τῆς χλαμύδος, διακρίνεται δὲ καὶ πλησίον τοῦ τεθραυσμένου μέρους πρὸ τοῦ προσώπου μικρὰ προεξοχή, ἣτις εἶνε τὸ ἄκρον δακτύλου τῆς δεξιᾶς χειρός. Ἐκ τῆς τοιαύτης θέσεως τῶν χειρῶν εἰκότως ἀνεγνωρίσθη ὅτι ὁ νέος αὐλεῖ· τοῦτο δὲ καταφαίνεται καὶ ἔκ τινος ἀμυδρᾶς πλέον ὡς ἐκ τῆς φθορᾶς μακρᾶς προεξοχῆς, ἐρυθρᾶ βεβαμμένης, ἀρχομένης ἐκ τῶν χειρῶν καὶ διηκούσης μέχρι τοῦ στόματος.

Τούτου βεβαιωθέντος, ἐξηγεῖται ἡ ἔρρυθμος σκιρτητικὴ στάσις τῶν ἐπομένων τῇ ἀνδρική μορφῇ τριῶν ἀλληλοκρατούμενων γυναικείων μορφῶν, ὧν ἡ τελευταία προσέλκεται γυμνὸν παιῖδα, ἣ δὲ πρώτη διὰ τῆς ἐλευθέρας δεξιᾶς χειρὸς κρατεῖ ὀπώραν πρὸς τὸ στήθος. Καὶ αἱ τρεῖς αὐταὶ μορφαὶ κατὰ μέτωπον ἰσάμεναι καὶ τὸ σύνηθες ἐκεῖνο ἀρχαῖόν μειδιάμα ἔχουσαι, ποδῆρη, ὅλων τῶ σώματι συγκεκολλημένον, φέρουσι χιτῶνα καὶ ὑπὲρ αὐτὸν βραχὺ τι ἐνδύμα. Πᾶσαι κατὰ τε τὴν περιβολήν, τὴν ἔκφρασιν καὶ τὴν κίνησιν εἶνε ὅμοιαι, ὀλίγαι δὲ διαφοραὶ ὑπάρχουσι μόνον ἐν ταῖς πτυχαῖς τοῦ τε χιτῶνος καὶ τοῦ βραχέος ἐνδύματος. Καὶ ἡ κόμη πίπτουσα κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἦττον πρὸς τὰ κάτω, σχηματίζει ὅτε μὲν καθέτους ὅτε δὲ ὀριζοντίους διακυμάνσεις· πᾶσαι ὅμως αἱ μικραὶ παραλλαγαὶ εἶνε σχεδὸν δυσδιάκριτοι ἐκ πρώτης ὄψεως καὶ δύναται τις ἐντεῦθεν νὰ εἴπῃ ὅτι ὁ καλλιτέχνης ποιῶν ταύτας οὐδεμίαν ἐσκόπει νὰ φανερώσῃ διαφορὰν. Ὁ διὰ τῆς ἀριστερᾶς χειρὸς τῆς τελευταίας ἀπὸ τῆς δεξιᾶς κρατούμενος γυμνὸς παῖς κινεῖται ὁμοίως πρὸς τὰς γυναικείας μορφάς, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς προβάλλει τὸν ἀριστερόν, ἀποτελῶν οὕτως ἐξάίρεσιν, ἣτις ἀκριβῶς ἐγένετο ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ἵνα δηλωθῇ ἡ περὶ τὸν ρυθμὸν ἀπειρία τοῦ παιδός. Παρίσταται οὗτος ἐν κατατομῇ, ἀλλὰ δὲν εἶνε ἐξεργασμένος μετὰ τῆς αὐτῆς ὡς αἱ λοιπαὶ μορφαὶ τεχνικῆς τελειότητος, τοῦναντίον δὲ πολλὰ ἐπιπολαιότητες καὶ ἀτέλειαι παρατηροῦνται πρὸ πάντων κατὰ τὴν διάπλασιν τοῦ στήθους καὶ τῆς κόμης αὐτοῦ. Μέρους τῶν τεχνικῶν τούτων σφαλμάτων δὲν θὰ ἦτο βεβαίως καταφανές, ὅτε τὸ ἀνάγλυφον ἔφερον εἰσέτι τὸν ἀρχαῖον χρωματισμόν, οὗ τινος μέρος μόνον περιεσάθη. Καὶ τὸ μὲν κενὸν τοῦ ἀναγλύφου ἦτο βαθὺ κυανοῦν, αἱ κόμαι τῶν μορφῶν ἦσαν ἐρυθραὶ, πλὴν

τῆς πρώτης γυναικείας ἴσως κεχρωματισμένης διὰ κιτρίνου διαφανούς, παρατηροῦνται δὲ ἐνιαχοῦ καὶ ἐναλλάσσοντές τινες χρωματισμοὶ ἐπὶ τῶν ἐνδύματων, οὕτως ὥστε φαίνεται ὅτι ὁ τεχνίτης διαθέτων μόνον τρία ἢ τέσσαρα χρώματα, ἐνῆλλασσε ταῦτα καταλλήλως, ὅπως προσδῶσῃ εἰς τὸ ἔργον τοῦ τὴν δυνατὴν ποικιλίαν, ἣτις ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν τοῦ μαρμάρου λευκότητα καθιστᾷ φαιδρὰν τινα καὶ ὀρροτέραν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀναγλύφου.

Θεωροῦμεν ἐνταῦθα περιττόν νὰ ἐπαναλάβωμεν τοὺς λόγους, δι' ὧν ὁ Lechat (ἐ.ἀ. σ. 446 ἑ.) ὠρισμένως ἀποδεικνύει, ὅτι αἱ ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν τρεῖς γυναικείες δὲν εἰκονίζουσιν, ὡς ἐπὶ πλείστων ἄλλων ἀναγλύφων (Lechat, Au Musée de l'Acropole σελ. 446 σημ. 2), Νύμφας, ἀλλὰ τὰς Χάριτας.

Ἡ λατρεία τῶν Χαρίτων ἐν Ἀθήναις ἦτο παναρχαία, εἰς τιμὴν δ' αὐτῶν ἐτέλουν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ μυστήρια, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πausanias Θ, 35 καὶ Ἀθήνησι πρὸ τῆς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν εἰσόδου Χάριτες εἰσὶ καὶ αὐταὶ τρεῖς· παρὰ δὲ αὐταῖς τελετὴν ἄγουσιν εἰς τοὺς πολλοὺς ἀπόροητον. Ἐν δὲ τῷ ναῷ τῆς Ἀγλαύρου οἱ ἔφηβοι ὀρκιζόμενοι τὸν ἀρχαῖον ὄρκον ἐπεκαλοῦντο μετὰ τὸν Ἄρη τὸν Δία, καὶ αὐτὴν τὴν κόρην τοῦ Κέκροπος, τὰ ὀνόματα τῶν Χαρίτων, ὧν ὁ ἱερεὺς παρίστατο καὶ κατὰ τὴν ὄρκισιν τῶν Ἐφηβῶν ἐν τῷ Πρυτανεῖῳ. Συνελατρεύετο δὲ μετὰ τῶν Χαρίτων ὁ Ἐρμῆς ὡς καταφαίνεται ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Ἀριστοφάνους (Θεσμοφ. 299) «εἴχεσθε ταῖν Θεσμφοροῖν . . . καὶ τῇ κουροτρόφῳ τῇ Γῆ καὶ τῷ Ἐρμῆ καὶ ταῖς Χάρισιν», καὶ πρὸ πάντων ἐκ τοῦ χωρίου τοῦ Πλουτάρχου (Ἠθικ. 44^ε) ἀλλὰ καὶ τὸν Ἐρμῆν ταῖς Χάρισιν οἱ παλαιοὶ συγκαθίδουσαν . . . Δὲν εἶνε δὲ καὶ ἀπλὴ σύμπτωσις, ὅτι ὁ Pausanias (A, 22), κατὰ τὴν εἰσόδον τῆς Ἀκροπόλεως ἀμέσως μετὰ τὰ ἀγάλματα τῶν Χαρίτων τοῦ Σωκράτους μνημονεύει τοῦ ἀγάλματος τοῦ Προφυλαίου Ἐρμοῦ.

Κατὰ ταῦτα παρίσταται ἐπὶ τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν ὁ Ἐρμῆς αὐλῶν καὶ ἄγων εἰς χορὸν τὰς τρεῖς Χάριτας, καὶ δικαίως ὁ Lechat νομίζει, ὅτι καὶ τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν πρέπει νὰ προστεθῇ εἰς τὰς ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως παραστάσεις τῶν Χαρίτων, ὡς κατέδειξεν ἡδὴ ὁ Furtwängler (Athen. Mitt. 1878 σελ. 182).

Ἀμφίβολος μένει μόνον ἡ ἐξηγήσις τῆς τελευταίας παιδικῆς μορφῆς, διότι ὡς μετέχων τρόπον τινὰ καὶ ὁ παῖς τῆς δράσεως τῶν θεῶν, χαρακτηρίζεται ὡς ὄν συγγενές πρὸς τούτους, ἤρωσ τις, καὶ οὐχὶ ὡς ἀνθρώπινον ὄν εἰκονίζον τὸν ἀναθέσαντα τὸ ἀνάγλυφον. [Π. Καστριώτης]

ΠΙΝΑΞ 31¹ ἄνω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 643].—Lepsius, Griechische Marmorstudien, 1890, σελ. 73 εἰκ. 6.—Pawlowski, Ἡ ἀττική γλυπτικὴ πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων (βωσσιastic), 1895, σελ. 211 εἰκ. 69.

Κεφαλή γυναικὸς τοῦ συνήθους ἀρχαίου τύπου μαρμαρῶν πεντελησίου (ὑψους 0,13 μ.). Οὐδὲν ἔχον χρώματος σώζεται. Ἡ κόμη διχαζομένη ἐπὶ τοῦ μετώπου διὰ χωρίστρας ἐπάγεται ἐκατέρωσθε ἀποτελούσα κυματοειδεῖς πλεξίδας, ἀπὸ δὲ τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου βόστρυχοι ἐπάγονται πρὸς τοὺς κροτάφους, οὓς καλύπτουσι καὶ περιβάλλουσι. Τὸ ἄνω καὶ ὀπισθεν τοῦ κρανίου εἶνε ἐξειρασμένον πρὸς ἔνθεσιν ἄλλου τεμαχίου προσαρμοζόμενον εἰς αὐτό. Ὄντως δέ, ὡς διεσώθη τὸ μάρμαρον τοῦτο, δεικνύει μόνον προσωπίδος μορφήν μὲ τὸν ἐμπρόσθιον μόνον γῦρον τῆς κόμης. Ὄπισθεν τοῦ γύρου τούτου χαμηλώνει τοῦ μαρμαρῶν ἡ ἐπιφάνεια ἀπὸ 0,015 μ. μέχρι 0,05 μ., εἰς τὴν κοιλότητα δὲ ταύτην ἐφηρομόζετο εἶδος σκούφου ἐκ μαρμαρῶν πιθανῶς, προσκολλημένου δι' ἀσβέστου. Τὸ μέρος τοῦτο περιελάμβανε ὄλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς κόμης μετὰ τῆς στεφάνης, τὰ ὅσα καὶ τὴν ἀρχὴν τῶν βοστρύχων, οἵτινες ἐμπροσθεν ἔπιπτον ἐπὶ τοῦ στήθους. Δὲν πιστεύω ὅμως ὅτι ἔνεκα τούτου πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ἐπικείμενον ἐναυθα κράνος χαλκοῦν καὶ ὅτι ἡ μορφή δυνατὸν νὰ παρίστανε τὴν Ἀθηνῶν. Εἶνε μία τῶν συνήθων κορῶν. Τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου ἔχουσι πολλὴν ὁμοιότητα πρὸς τὰ τῆς ὑπ' ἀρ. 683 κόρης (πίν. XXVI).

[Henri Lechat].

ΠΙΝΑΞ 31² ἄνω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 663].—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (βωσσιastic), 1895, σελ. 132 εἰκ. 34.

Κεφαλή ἐφήβου, φυσικοῦ σχεδὸν μεγέθους (ὑψους 0,175 μ.). Τὸ ἐρυθρὸν τῆς κόμης χρώμα

διετηρήθη τελείως σχεδόν. Ἐνεκα δὲ τοῦ ἐρυθροῦ τούτου χρωματισμοῦ τῆς κόμης καὶ τῆς κεφαλής τοῦ προσώπου ἡ κεφαλή εἰς πρῶτον βλέμμα ἀρέσκει. Προσεκτικώτερον ὅμως ἐξεταζομένη δεικνύει πολὺ μετρίαν τὴν διατύπωσιν. Τὸ στενὸν στόμα σχηματίζει τόσον τεταμένον, ὑπὲρ τὸ δέον κανονικόν· οἱ ὀφθαλμοὶ εἶνε πολὺ μικροὶ καὶ προβληθέντες, αἱ δὲ παρειαὶ εἶνε ἀπλῶς μαλακαί, παχέαι σάρκες.—Ἡ κεφαλή περιέχεται ὑπὸ ἀπλουστάτου στρουγγύλου κύκλου, ὅστις ἀκολουθεῖ τὸν συνήθη γῦρον τῆς στεφάνης τῶν γυναικείων κεφαλῶν. Ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ κύκλου τούτου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου ἡ κόμη δηλοῦται δι' αὐλάκων συγκεντρικῶν. Μεταξὺ τοῦ κύκλου καὶ τοῦ μετώπου ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ὠτὸς εἰς τὸ ἄλλο ὑπάρχουσι δεκατέσσαρες βόστρυχοι παχεῖς καὶ βραχεῖς, ἐλικτοί, εἰς τὸ ἄκρον ῥικνούμενοι. Κάτωθεν τοῦ κύκλου ὀπισθεν ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ὠτὸς εἰς τὸ ἄλλο κατέρχονται λεπτοὶ βόστρυχοι εἰς γραμμὰς τεθλασμένας καλύπτοντες ὄλον τὸν αὐχένα, τελευτῶσι δὲ κοχλιοειδῶς. Ἡ διάθεσις αὕτη τῆς κόμης, βραχείας ἐπὶ τοῦ αὐχένου, καὶ μὲ βοστρύχους συνεχιστραμμένους εἰς τὸ ἄκρον παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς κεφαλὰς τοῦ τρισωμάτου Τέρατος, τοῦ ἐπικαλουμένου Τυφῶν (πίναξ II).

[Henri Lechat]

ΠΙΝΑΞ 31³ ἄνω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 664].—Hofmann, Untersuchungen über die Darstellung des Haares in der archaischen griechischen Kunst πιν. I, 15.

Κεφαλή γυναικὸς, τοῦ συνήθους ἀρχαίου τύπου μικροτέρου τοῦ φυσικοῦ (ὑψους 0,13). Τὸ μάρμαρον κατὰ τὸ πρόσωπον εἶνε πολὺ ἀποτετριμμένον, τὰ δὲ χρώματα παντελῶς ἐξέλιπον. Ἡ κόμη εἰς λεπτὰς ραβδώσεις κατὰ τὴν κορυφὴν τοῦ κρανίου πίπτει ἐπὶ τῶν νώτων εἰς δέκα μακροὺς βοστρύχους, ἔμπροσθεν δὲ εἰς δύο βοστρύχους ἐκατέρωθεν. Οἱ ἐπὶ τοῦ μετώπου λεπτοὶ βόστρυχοι διανεμόνται εἰς ἕξ χωρίσματα, μικροὶ δὲ ἄλλοι στρέφονται πρὸς τοὺς κροτάφους καὶ καλύπτουσι αὐτούς. Ἡ πρωτοτυπία τῆς κεφαλῆς ταύτης συνίσταται εἰς τὴν περιέχουσαν τὴν κόμην στεφάνην, ἥτις δὲν εἶνε ἡ συνήθης, ἀλλ' εἶδος ἐπιπέδου πλε-

ξίδος, ὄχι ἐκ τριγῶν, μᾶλλον δὲ ὡς φαίνεται ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων ταινιῶν συμπεπλεγμένων. Τὸ παράδειγμα τοῦτο εἶνε μοναδικόν.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 31⁴ ἄνω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 654].—Athen. Mittheilungen IV 1879 πίν. VI, 1 σελ. 71 (Milehhöfer).—Pawlowski, Ἡ ἀττική γλυπτική πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων (ἑωσιστί), 1895 σελ. 222 εἰκ. 74.—Hofmann, Untersuchungen über die Darstellung des Haares in der archaischen griechischen Kunst πίν. II 16.

Κεφαλή γυναικὸς μικροτέρα τοῦ φυσικοῦ (ὑψους 0,12).—Ὀλίγον ἐρυθρὸν χρῶμα διεσώθη εἰς τὴν κόμην ἄνωθεν τοῦ δεξιῦ ὠτός. Τὸ ἀντικείμενον, ὅπερ κεῖται ἐπὶ τῆς κόμης ἦτο ἀναμφιβόλως πόλος, ὅσον καὶ ἂν ἀκρωτηριασθεὶς μετέβαλε μορφήν. Ἐπιπολαίαν τινα ὁμοιότητα δεικνύει ἡ κεφαλή αὕτη πρὸς τὴν ὑπ' ἀρ. 617, ἣν περιγραφόμεν κατωτέρω τῆς κόμης ἡ διάθεσις ἐπὶ τοῦ μετώπου εἶνε ἡ αὕτη εἰς ἀμφοτέρας. Ἄλλ' ἀνόμοια εἶνε πάντα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου, τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στόματος, τῆς ρίνας καὶ τοῦ ἀνθερεῶνος. Ἡ ὑπ' ἀριθ. 654 κεφαλή εἶνε ἡδὴ ἐμπεποτισμένη ἰωνισμοῦ, ἐνῶ ἡ ὑπ' ἀρ. 617 ἀνήκει εἰς τὴν ἀττικὴν τέχνην.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 31¹ κάτω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 657].—Athen. Mittheilungen VII, 1882 πίν. IX, 1 σελ. 193 (K. Lange).

Κεφαλή ἐφήβου, μικροτέρα τοῦ φυσικοῦ (ὑψους 0,125 μ.). Ἦτο προωρισμένη νὰ φαίνεται εἰς κατατομήν καὶ δεξιόθεν. Διότι ὄχι μόνον τὸ ἀριστερὸν οὖς δὲν εἶνε κἂν λαξευμένον, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀριστερὸς ὀφθαλμὸς δὲν ἐστιλβώθη διόλου, ἡ δὲ ἀριστερὰ παρεῖα εἶνε ἀσύμμετρος πρὸς τὴν δεξιάν καὶ ὡσαύτως τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ στόματος πρὸς τὸ δεξιόν. Πρὸς τούτοις αἱ μικραὶ ἐπὶ τοῦ μετώπου ὀπαὶ σταματῶσιν ἄνωθεν τοῦ ἀριστεροῦ ὀφθαλμοῦ ἀντὶ νὰ ἐκτείνωνται μέχρι τοῦ ὠτός ὅπως δεξιόθεν. Αἱ μικραὶ αὗται ὀπαὶ, διαμέτρου μόλις 0,003 μ., εἶνε τεσσαράκοντα πέντε. Εἰς τινὰ διασώζεται ἀκόμη ὀλίγον μέταλλον, μία δὲ φέρει καυλὸν χαλκοῦν. Εἰς τὰς ὀπὰς ταύτας ἦσαν στερεω-

μένοι μικροὶ ἔνθετοι βόστρυχοι, ἐπισκιάζοντες τὸ μέτωπον διὰ κόμης μεταλλίνης. Τὸ κρανίον περιζώνεται ὑπὸ στεφάνου τοῦ ὁποίου ἡ κάμψις δηλοῦται πολὺ μεμετρημένως διὰ τινων πλαγίων λαξευμάτων ἄνωθεν τοῦ δεξιῦ ὠτός, ἐνῶ τὸ λοιπὸν μέρος εἶνε μεμαλαγμένον ἀπλῶς, ὅπως καὶ ἡ κόμη, ἥτις εἶνε βραχεῖα καὶ ἀποστρογγυλοῦται ἐπὶ τοῦ αὐχένος. Τὸ στόμα εἶνε ἡμίανοικτον· τὰ χεῖλη εἶνε κἄπως σαρκώδη, καὶ τῆς ὀλης δὲ κεφαλῆς ἡ κατασκευὴ εἶνε στερεά. Ὁ ἀνθερεῶν εἶνε πλατύς, δυνατὸν δὲ τὸ τὸξον τῶν ὀφρύων. Τὸ ὄλον δεικνύει εὐρωστον τύπον, ἀνάλογον πρὸς τὴν κατωτέρω περιγραφομένην κεφαλὴν ὑπ' ἀρ. 644.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 31² κάτω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 617].—Athen. Mittheilungen XIII, 1888 σελ. 120 (Winter).

Κεφαλή ἀνδρὸς φυσικοῦ μεγέθους (ὑψ. 0,175 μ.), ἀποβαλοῦσα ἐντελῶς τὰ χρώματα. Ἡ λεῖα ἐπὶ τοῦ κρανίου κόμη καταπίπτει ὀπίσθεν εἰς παχίαν πλεξίδα διαυλακουμένη ἐγκαρσίως· τρεῖς δὲ βόστρυχοι ἐφέροντο ἔμπροσθεν ἐπὶ ἑκατέρου ὤμου. Ἡ ἐπὶ τοῦ μετώπου κόμη εἶνε σχηματισμένη κυματοειδῶς, ὅπως εἰς τὴν μικρὰν ὑπ' ἀρ. 654 κεφαλήν, ἣν ἀνωτέρω περιεγράψαμεν. Ἡ κατασκευὴ τοῦ προσώπου, τὸ σχῆμα τοῦ στόματος, τῶν ὠτων καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ ὅλη ἡ φυσιολογία ἐνθυμίζουσι παλὺ τοῦ Μοσοφόρου τὴν κεφαλήν, ἂν καὶ ἡ ἐκτέλεσις τῆς ἡμετέρας εἶνε ὀλιγώτερον ξηρά. Ἀνήκει εἰς τὰ καθαρῶς ἀττικά ἔργα, τὰ πρῶτα ποιηθέντα ἀφ' ἧς στιγμῆς ἤρχισε τὸ μάρμαρον ν' ἀντικαθιστᾷ τὸν πῶρον εἰς τὰ ἐργαστήρια τῶν Ἀθηναίων γλυπτῶν.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 31³ κάτω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 660].—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ἑωσιστί), 1895 σελ. 203 εἰκ. 62.—Hofmann, Untersuchungen über die Darstellung des Haares in der archaischen griechischen Kunst πίν. II 34.

Κεφαλή γυναικός, ὀλίγον μικροτέρα τοῦ φυσικοῦ (ὑψους 0,165 μ.). Ἡ στεφάνη κοσμεῖται ὑπὸ μαιάνδρου, ἐρχεχαραγμένου διὰ γλυφίδος. Ἡ κόμη ἀποτελεῖ ἐπὶ μὲν τοῦ μετώπου δύο σειρὰς ἐκ δε-

καὲ καὶ δεκατεσσάρων μικρῶν βοστρύχων ἐλικτῶν ἐν εἴδει κοχλιῶν, ἀνωτέρω δὲ πλατῶν πλόκαμον κυματοειδῆ ἄνευ χωρίστρας. Τέλος κάτωθεν τῆς στεφάνης ἐκατέρωθεν ἐξέρχονται τρεῖς μακροὶ λεπτοὶ βόστρυχοι, οἵτινες κατερχόμενοι εἰς τὸν κρόταφον διέρχονται κατόπιν ὀπίσθεν τοῦ ὠτός. Ἡ κόμη διέσωσεν ἱκανῶς ζωηρὰ λείψανα τοῦ ἐρυθροῦ χρώματος, ἰδίως ἐπὶ τῶν καλυπτόντων τοὺς κροτάφους βοστρύχων.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 31⁴ κάτω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 644]. — *Jahrbuch des deutsch. archaeol. Instituts VIII*, 1893 σελ. 146 (Winter).

Κεφαλή ἐφήβου πολὺ μικροτέρα τοῦ φυσικοῦ (ὑψους 0,13 μ.), ἣν ὁ Winter ὑπολαμβάνει προερχομένην ἐκ συμπλέγματος παριστάνοντος ἰπέα παρυστώτα τῷ ἑαυτοῦ ἴππῳ. Ἐνθυμίζει ἡ κεφαλή αὕτη σφόδρα τὴν κεφαλὴν τῆς κόρης τοῦ Εὐθυδίου (πίν. XVII 2): ἀμφότεραι ἔχουσι τὸ αὐτὸ σγέδιον τῶν ὀφθαλμῶν μὲ μικρὸν τὸν βολβὸν μεταξύ παχέων βλεφάρων ὡς καὶ τοῦ στόματος μὲ τὰς γωνίας ὀλίγον χαμηλωμένας καὶ τὴν ἔκφρασιν τρόπον τινὰ σκυθρωπῆν. Τὰ ἔργα εἶνε σύγχρονα, τῶν χρόνων 500-480. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἡμετέρα κεφαλή ἐφήβου διὰ τῆς κόμης αὐτῆς, ἣτις ἐμαλάχθη ἀπλῶς καὶ φέρει γύρω λεπτὴν μόνον ταινίαν, διὰ τῆς κατασκευῆς τοῦ κρανίου καὶ τῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ προσώπου πλησιάζει ἡμῶς εἰς ἄλλην ὑπερωτέρων χρόνων κεφαλὴν, ἣτις ἀπεδόθη εἰς σῶμα ἀλλότριον αὐτῆς καὶ ἔμεινεν ἐπὶ πολὺ εἰς αὐτὸ τοποθετημένη (πρβλ. *Athen. Mittheilungen V 1880 πίν. I*). Αὕτη δὲ πάλιν ἡ τελευταία κεφαλή (ἀρ. 699 Μουσείου Ἀκροπόλεως) ἔχει ὡς πρὸς τὰ χαρακτηριστικὰ καὶ τὴν ἔκφρασιν στενωτάτην συγγένειαν πρὸς πολλὰς κεφαλὰς τῆς ζωφόρου τοῦ Παρθενῶνος (πρβ. ἰδίως τὴν λεγόμενην Πειθῶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τῆς ζωφόρου). Βλέπει τις ἐκ τούτου πόσον μέγα εἶνε τὸ ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον τῆς τοιαύτης παραβολῆς καὶ συγγενείας. Διότι κεφαλαὶ ὡς ἡ τῆς κόρης τοῦ Εὐθυδίου (πίν. XVII 2) ὡς ἡ ἐνταῦθα περιγραφομένη καὶ ἡ ἀνωτέρω περιγραφεῖσα (πίν. XXXI, 1) μὲ τοὺς χαλκοῦς βοστρύχους εἶνε τὰ

πρῶτα δοκίμια τύπου μᾶλλον ἰδεώδους καὶ καλλιτεχνικοῦ, ὅπερ ἀνεπτυγμένον βλέπομεν ἐν τῇ ὑπὸ Φουρτβάιγγλερ δημοσιευθείσῃ ἄλλοτε κεφαλῇ (*Athen. Mittheilungen V 1880 πίν. 1*), ἵνα κατανήσῃ τέλος εἰς τὴν «Πειθῶ» καὶ τοὺς νεανίας τοῦ Παρθενῶνος.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 32¹ ἄνω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 622]. — *Revue archéologique 1891 Π πίν. XVII σελ. 292* (H. Lechat). — *Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ἑωσισσι) 1895, σελ. 95 εἰκ. 21.*

Ἐξέγον ἀνάγλυφον ἐκ πεντηλῆσιου μαρμάρου (ὑψους 0,22 μ.), παριστάνον ἀναμφιδόλως τὸν Ἑρμῆν, ὡς δηλοῖ ἡ διὰ τῆς δεξιᾶς κρατούμενη σύριγξ καὶ ὁ κωνικός πῖλος τῆς κεφαλῆς. Τὸ ἀριστερον μεταβράχιον ἀνυψώνετο καθέτως, βιαίως ἐντεταμένον, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν πρὸς τίνα σκοπὸν. Ὁ Ἑρμῆς φέρει χιτῶνα στενωῶς προσηρμοσμένον, ἐπ' αὐτοῦ δὲ δέρμα ζῶου. Τὴν αὐτὴν ἐνδυμασίαν φέρει καὶ ἡ μικρὰ ἐκ πόρου Ἴρις, ἣτις ἀνωτέρω περιεγράφη (ἐν σελ. 25). Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀναγλύφου εἶνε κυρίως τεχνικόν, διότι εἶνε ἐν τῶν ἀρχαιοτάτων μαρμαρίνων ἔργων τῶν ἀττικῶν ἐργαστηρίων, διὰ πλείστων λεπτομερειῶν, ὅσων διὰ τοῦ σχήματος τοῦ στόματος, τῶν περυγῶν τῆς ῥινὸς καὶ τοῦ περιγράμματος τῶν ὀφθαλμῶν, δεικνύον εὐδιακρίτως τὰς ἀναμνήσεις τῆς παλαιᾶς ἐπὶ τοῦ ξύλου καὶ τοῦ μαλακοῦ πόρου τεχνουργίας. Εἶνε σχεδὸν σύγχρονον τοῦ *Μοσχοφόρου*.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 32² ἄνω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 623]. — *Bulletin de correspond. hellénique XIII, 1889 σελ. 148* (H. Lechat). — *Lepsius, Griechische Marmorstudien σελ. 72 εἰκ. 5.* — *Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ἑωσισσι) 1895 σελ. 139 εἰκ. 38.*

Μικρὸς κορμὸς ἐκ νησιωτικοῦ μαρμάρου, ἐντελῶς ἀποβαλὼν τὸν χρωματισμὸν (ὑψους 0,20 μ.). Οἱ βραχιόνες εἶνε τεθραυσμένοι παρὰ τοὺς ὤμους οὕτως, ὥστε δὲν εἶνε δυνατόν νὰ εἰκάζωμεν ποία ἦτο ἡ κίνησις των. Ἡ κόμη καταπίπτει ὀπίσθεν

εἰς μέγαν ὄγκον μέχρι τῶν νώτων. Ὁ ὄγκος οὗτος εἶνε καθέτως διηυλακωμένος ἐκ πλαγίου ἐκατέρωθεν, ἀλλὰ τὸ ὄπισθεν μέρος ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου δὲν εἶνε ἐξεργασμένον· ἐκ τούτου συνάγεται ὅτι ἡ μορφή ἦτο προωρισμένη νὰ φαίνεται μόνον κατ' ἐνώπιον. Ἐμπροσθεν ἡ κόμη διανέμεται εἰς δέκα πλατεῖς ἐπιπέδους βοστρύχους, οἵτινες ἐπὶ τοῦ μετώπου ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ὠτὸς εἰς τὸ ἄλλο παρατάσσουσιν εἰς γραμμὴν τὰ ἐλικτὰ αὐτῶν ἄκρα. Τὸ μάρμαρον ἐλαξέυθη πολὺ καλῶς, ἀλλὰ μετὰ πινος σπουδῆς καὶ χωρὶς πολὺ μεγάλην μελέτην περὶ τὴν διατύπωσιν· ἐν τούτοις λεπτομερείαι τι-νες, οἷον τὰ ὀστέα τῆς κλειδῶς ἐδηλώθησαν ὀρθῶς καὶ μετὰ λεπτότητος. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ ἔργον εἶνε ἀρχαϊκόν· ἀποδεικνύουσι τοῦτο σαφῶς τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στόματος, ὁ πρό-εχων ἀνθερώων, ὅλη τοῦ προσώπου ἡ κατασκευή, τὸ σχῆμα τῶν ὠτων (ὧν τὸ ἀριστερόν εἶνε φανερά μεγαλείτερον τοῦ δεξιῶ). Ἀλλὰ τὸ σύνολον ἔχει τι τὸ ἐκπληττον ἡμᾶς· διότι ἡ διπλῆ τῆς κεφαλῆς κλίσις πρὸς τὰ πρόσω ἅμα καὶ τὸν δεξιὸν ὦμον, ἔπι δὲ ἡ μειδιῶσα φυσιγνωμία διδούσιν εἰς τὴν μικρὰν ταύτην κεφαλὴν ἰδιαιτέρον τι θέλητρον, ἥδη τι, τολμῶ νὰ εἶπω, τοῦ θεληγήτρου εἰκόνων τοῦ Λεονάρδου da Vinci. Πάντως ἡ ἰδιότης αὕτη εἶνε πολὺ σπανία εἰς τὸν ἀρχαϊσμόν.

Θὰ ὑπελάμβανα ὅτι ὁ κορμὸς οὗτος προέρχεται ἐξ ἀγάλματος καθήμενου (ἐπὶ σκίμποδος ἄνευ ἐρεισινώτου). Ἀλλὰ οὔτε ν' ἀναπαραστήσω αὐτὸ δύναμαι οὔτε ὄνομά τι νὰ τῷ δώσω.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 32₁ κάτω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 621].—Athen. Mittheilungen XIII, 1888 σελ. 440 (Wolters).—Bulletin de correspond. hellénique XIII, 1889 σελ. 147 (H. Lechat).—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ μέχρι τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί) 1895 σελ. 143 εἰκ. 40.

Κεφαλὴ ἀνδρὸς μικροτέρα τοῦ φυσικοῦ (ὑψους 0,185 μ.). Ἡ κόμη, λεία ἄπλως ἐπὶ τοῦ κρανίου, κυματίζει ἐλευθέρως ὄπισθεν, ἐπὶ δὲ τοῦ μετώπου εἶνε διατεθειμένη εἰς δύο σειρὰς λεπτῶν πυκνῶν βοστρύχων σπειροειδῶν, κοχλιοειδῶν σχεδόν. Τὸν πώγωνά δηλοῦσι λεπταὶ κυματοειδεῖς γραμμαὶ διακοπτόμεναι ὑπὸ καθέτων πλατέων αὐλάκων.

Πώγων καὶ κόμη ἔφερον κυανοῦν χρωματισμόν, ὅστις σώζεται μὲν, ἀλλὰ νῦν φαίνεται πράσινος. Σημειώτεον ὅτι ἡ κόμη ἦτο μόνον κατὰ τὰ ἄκρα χρωματισμένη, τὸ δὲ ἄνω ἐπὶ τοῦ κρανίου μέρους αὐτῆς ἦτο ἀχρωμάτιστον. Ἴσως ἐκ τούτου πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ μέρους ἐφηρμόζετο μεταλλινὴ κόμη ἐπομένως ἢ πολὺ πλατεῖα καὶ βαθεῖα ἀκανόνιστου σχήματος ὅπῃ ἡ λαξευμένη ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ κρανίου θὰ ἐχρησίμευε πρὸς στερέωσιν ταύτης· διότι αἱ ἐξαιρετικῶς μεγάλα διαστάσεις τῆς ὀπῆς δὲν ἐπιτρέπουσι πολὺ νὰ δεγθῶμεν ὅτι εἰς αὐτὴν εἰσῆρχετο ἄπλως ὁ γνωστὸς καυλὸς πρὸς ἀποτροπὴν τῶν ὀρνέων. Ἀλλ' ἡ ὑπόθεσίς μου δὲν εἶνε βεβαία.—Ἀξιοσημείωτος εἶνε ἡ λεπτότης τῆς ἐργασίας τῆς κεφαλῆς ταύτης. Τὸ σχῆμα τῶν ὀφθαλμῶν καὶ τοῦ στόματος, ἡ ἔλλειψις τοῦ μειδιήματος, ἡ ἐπιμελής ἐξεργασία τῶν ὠτων καὶ ἡ διατύπωσις τοῦ λαιμοῦ μαρτυροῦσιν ὅτι εἶνε ἔργον τοῦ προκεχωρημένου ἀρχαϊσμοῦ. Ἀνήκει ὡς φαίνεται εἰς τὰ περὶ τὸ 500 ἔτη. Ἡ σπάνιος τῶν ἀνδρῶν μορφῶν ἐν τῇ τυλλογῇ τῆς Ἀκροπόλεως προσδίδει εἰς αὐτὴν ἰδιαιτέραν ἀξίαν.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 32₂ κάτω.

[Μουσεῖον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀρ. 616].—Bulletin de correspond. hellénique XVI, 1892 σελ. 190 (H. Lechat).—Pawlowski, Ἡ ἀττικὴ γλυπτικὴ πρὸ τῶν μηδικῶν πολέμων (ῥωσιστί), 1895 σελ. 232 εἰκ. 31.

Κεφαλὴ γυναικὸς σχεδόν φυσικοῦ μεγέθους (ὑψους 0,21 μ.). Τὸ ἐρυθρὸν τῆς κόμης χρῶμα διτηρήθη πολὺ εὐκρινές, ὀλίγον τι ἔρρευσε ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ τῶν παρειῶν. Ἰχνη τοῦ ἐρυθροῦ ὑπάρχουσι καὶ εἰς τοὺς ὀφθαλμούς. Εἶνε συνήθης τύπος τῶν κορῶν τῆς Ἀκροπόλεως τῆς ἀττικο-ιωνικῆς τέχνης. Οὐδὲν τὸ ἐξαιρετικὸν ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν περὶ αὐτῆς. Δὲν πιστεύω δὲ ὅτι ἀπατώμαι ὑποδεικνύων ὁμοιότητά τινα ἐν ταῖς λεπτομερείαις τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ τῇ ἐκφράσει τῆς φυσιγνωμίας μεταξύ ταύτης καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ μεγάλου ὑπ' ἀρ. 680 ἀγάλματος (πίν. XIX). Ἴσως ἀμφοτέρω εἶνε ἔργα τοῦ αὐτοῦ τεχνίτου.

[*Henri Lechat*]

ΠΙΝΑΞ 33.

[Μουσείον τῆς Ἀκροπόλεως, ἀριθ. 1333]. Ἀθήνασι 5 σελ. 92. Κουμανούδης. — Δελτίον ἀρχαιολογικόν 1889 σελ. 24-31. Δόλλιγκ. — CIA II 393, 1^ο καὶ IV 2, 1^ο. — Leipziger Studien XIII, 1891 σελ. 411-416. J. H. Lipsius. — Dittenberger Sylloge² (1898) ἀριθ. 56 καὶ 57. — Revue d. Ét. anc. 1899, 181 é. P. Foucart. — Hicks and Hill, Greek historical inscriptions (1901) σελ. 164-169. — Δελτίον ἀρχαιολογικόν 1888 σελ. 124 εἰκόν. Π. Καψάδης. — Roemische Mittheilungen 1889 σελ. 69, εἰκόν. H. Petersen. — Collignon Histoire de la sculpture grecque II σελ. 116 εἰκ. 56. — Brunn-Bruckmann Denkmäler 475^a. — E. A. Gardner, ancient Athens σελ. 254, εἰκόν.

Τὸ ἐπὶ τοῦ πίνακος 33 εἰκονιζόμενον ἀνάγλυφον ἀνήκει εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀναγλύφων, ἅτινα ἐτίθεντο ἐνίοτε ὡς κόσμημα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῶν φερουσῶν ψηφίσματα ἀρχαίων στηλῶν, περιπτώτων σκηνᾶς σχετιζομένης συνήθως πρὸς τὸ περιεχόμενον τῶν ἐπιγραφῶν τούτων. Ἡ στήλη τῆς ὁποίας τὴν κορυφὴν κοσμεῖ τὸ ἀνάγλυφον ἡμῶν εἶνε ἐκτεθειμένη ἐν τῷ Μουσείῳ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπὸ τὴν ἀριθ. 1333, εἶνε ἐκ μαρμάρου Πεντελικοῦ καὶ συνεκολληθῆ, ὡς ἔχει σήμερον, ἐκ τεσσάρων τεμαχίων. Τὸ κατώτερον ἄκρον δὲν εὐρέθη, λείπει δὲ καὶ μέρος τῆς ἀριστερᾶς πλευρᾶς. Τὰ δύο πρῶτα μεσαῖα τεμάχια εὐρέθησαν τῷ 1876 ἐγγὺς τῷ Θεάτρῳ τοῦ Διονύσου (Ἀθηναίων 5 σελ. 74 ἐ.), τὸ μετὰ τοῦ ἀναγλύφου τρίτον, τὸ ἀνώτερον, τὸ καὶ μεγαλειότερον καὶ σπουδαιότερον εὐρέθη κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῆς Ἀκροπόλεως τῷ 1888, τὸ δὲ τέταρτον λίαν μικρὸν τεμάχιον, ἕπερ ἀποτελεῖ σήμερον τὸ κάτω δεξιὸν ἄκρον τῆς στήλης, προσετέθη ὑπὸ τοῦ Wilhelm, ὡς γράφει ὁ ἴδιος ἐν Götting. Gel. Anz. 1903 σελ. 779, εὐρέθην πιθανῶς μεταξύ τῶν ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν τῆς Ἀκροπόλεως προερχομένων μικροτέρων τεμαχίων ἐπιγραφῶν.

Ἡ στήλη ἔχει νῦν σωζόμενον ὀλικὸν ὕψος 1.65 καὶ πλάτ. 0.52. Ἡ κορυφὴ τοῦ ἀναγλύφου ἔχει ὕψ. 0.11 καὶ πλάτ. 0.55. Το ἀνάγλυφον ὕψ. 0.39 καὶ πλάτ. 0.43. Ἰδιαιτέρως τὸ ἀνώτερον τεμάχιον ἔχει ὕψ. 1.105. Τὸ μεσαῖον ὕψ. 0.28, πλ. 0.43. Τὸ τρίτον ὕψ. 0.255, πλ. 0.35 καὶ τὸ τέταρτον μικρὸν τεμάχιον ὕψ. 0.14, πλ. 0.10. Τὰ γράμματα τῶν πρῶτων δύο στίχων ἔχουσιν ὕψος 0.031, τῶν δύο μετὰ ταῦτα 0.015 καὶ τῆς λοιπῆς ἐπιγραφῆς μεταξύ 0.007 καὶ 0.008.

Ἐπὶ τοῦ πίνακος 33 μετὰ τοῦ ἀναγλύφου εἰκονίζεται καὶ ἐν τμήμα τοῦ ἐνεπιγράφου μέρους τῆς στήλης ἀρκετὸν ὅπως παράσχη ἰδέαν περὶ τοῦ τρόπου τῆς γραφῆς καὶ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων.

Ἐπὶ τῆς στήλης ἦσαν ἀναγεγραμμένα τρία ψηφίσματα τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου Ἀθηναίων· τούτων δὲ τὰ δύο τελευταῖα, εὐρισκόμενα ἐπὶ τῶν μεσαίων τεμαχίων, ἐδημοσίευσεν πρῶτον ὁ Κουμανούδης (Ἀθηναίων ἔ. ἀ.), τὸ δὲ πρῶτον ψηφίσμα ἐδημοσίευσεν πρῶτον ὑπὸ τοῦ Δόλλιγκ ἐν Δελτίῳ 1889 σ. 25 27, ἐκεῖ δὲ συγχρόνως ἐπανεληφθησαν καὶ τὰ δύο ἄλλα ψηφίσματα τελειῶς ὑπ' αὐτοῦ συμπληρωθέντα. Ἐκ τῶν συμπληρωσῶν τοῦ Δόλλιγκ ὀλίγας μόνον μετέβαλον οἱ βραδύτερον πραγματευθέντες περὶ τῶν ψηφισμάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ τελευταίου μικροῦ τεμαχίου ἐξασφαλίζεται ἡ ἀνάγνωσις τῶν τελευταίων τεσσάρων στίχων καὶ καθορίζεται τὸ τέλος τῆς ἐπιγραφῆς, διότι κάτωθεν τῶν γραμμάτων ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ τεμαχίου τούτου πολὺς σχετικῶς κενὸς χώρος. Οἱ τέσσαρες τελευταῖοι στίχοι μετὰ τὴν προσθήκην τοῦ μικροῦ τεμαχίου ἔχουσιν ὡς ἑξῆς:

Στ. 72 ΤΟ ΔΗΜΟ ΠΡΟΣΑΓΓΕΛΙΑ ΤΟΣ ΤΟΣ ΠΡΥΤΑΝΕΣ
 ΑΠΡΟΣΑΓΑΓΕΝ ΔΕ ΚΛΙΤΟΣ ΕΥΕΣ ΤΟΣ ΠΡΟΣΟ
 ΗΝ ΔΡΑΝ ΚΑΛΕΣΑΙ ΔΕ ΚΑ... ENIA
 ... ΚΑΙ ΣΑΜΙΩΝ ΤΟΣ ΕΡ... Ε

Οὗτοι πρέπει νὰ ἀναγνωσθῶσι περίπου ὡς ἑξῆς:

72 περὶ Ἀθηναίος ἐάν δέ τι δέωνται παρὰ τῷ δήμῳ προσάγειν αὐτός τὸς πρυτάνες ἐς τὴν πρώτην ἐκκλησίαν μετὰ τὰ ἱερά προσαγαγῆν δὲ καὶ τὸς ὕες τὸς Ποσσὸς τὸς πρυτάνες ἐς τὴν βουλὴν ἐς τὴν πρώτην ἔδραν καλέσαι δὲ καὶ ἐπὶ ξενία ἐς τὸ πρυτανεῶν ἐς αὔριον καὶ Ποσὴν καὶ Σαμίων τὸς ἐπιδημόντας.

Ὅστε τὴν ἔννοιαν καλῶς συνεπλήρωσεν ὁ Δόλλιγκ κατὰ τὴν πρώτην ἔκδοσιν τῆς ἐπιγραφῆς, μόνον δ' εἰς ὀλίγας λεπτομερείας ἐσφάλη. Τὰ ψηφίσματα, πρὸ πάντων τὸ πρῶτον, εἶνε σπουδαιότατα ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῶν τελευταίων ἐτῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου πραγματεύονται δὲ ταῦτα περὶ τῶν Σαμίων, οἵτινες μείναντες πιστοὶ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων καὶ μετὰ τὴν μεγάλην αὐτῶν ἐν Αἰγρὸς ποταμοῖς ἀτυχίαν ἀξιοῦνται ἐκτά-

κτων ἔλως τιμῶν σχηματιζομένου καὶ εἰδους τινὸς συμπολιτείας μεταξύ Ἀθηναίων καὶ Σαμίων. Τὸ πρῶτον ψήφισμα ἐψηφίσθη ἐπὶ ἄρχοντος Ἀλεξίου τῷ 405/4 π. Χ., τὰ δὲ δύο τελευταῖα ἐπὶ ἄρχοντος Εὐκλείδου τῷ 403/2, ἀλλ' ὅμως καὶ τὰ τρία ἐχαράχθησαν ταυτοχρόνως ἐπὶ τῆς στήλης τῷ 403/2, σύγχρονον δὲ πρὸς τὴν χάραξιν ταύτην εἶνε βεβαίως καὶ τὸ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς στήλης ἀνάγλυφον.

Εὐρίσκεται τοῦτο ἐντὸς βεβαθυμένου τετραγώνου, ὅπερ ὀρίζεται ἐκατέρωθεν διὰ λεπτῆς παραστάδος μετ' ἐπικράνου, καὶ ἔχει ἄνω παχύτεραν κορωνίδα ἀνερχομένην πλαγίως ἔμπροσθεν καὶ κατὰ τὰς πλευράς καὶ φέρουσαν ὀριζόντιον ἐπιστύλιον, Παρίσταται δεξιὰ ἢ Ἀθηναῖα φέρουσα Ἀττικὸν κράνος, χιτῶνα καὶ ἱμάτιον, τὸ δόρυ ἔχουσα προσκεκλιμένον ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ δεξιουμένη ἐτέραν θεῶν φέρουσαν ὀριζόντιον χιτῶνα καὶ διάδημα περὶ τὴν κεφαλὴν, καὶ ἐρείδουσαν τὴν ἀριστερὰν παρὰ τὴν κορυφὴν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῆς σκῆπτρου. Ὅπισθεν τῆς Ἀθηναῖας ὑπάρχει κορυμὸς δένδρου, ἐφ' οὗ εἶνε προσκεκλιμένη ἡ μεγάλη αὐτῆς ἀσπίς.

Ὁ χαρακτήρ τῆς ἐπισήμου δεξιώσεως ἀπεικονίσθη φυσικώτατα, ἡ δὲ στάσις τῶν δύο θεῶν εἶνε καθ' ὀλοκληρίαν ἐξηρητημένη ἐκ τῆς φύσεως ταύτης τῆς παραστάσεως. Ἡ Ἀθηναῖα στηριζομένη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς καὶ ἔχουσα τὸν ἀριστερὸν κεχαραρωμένον πρὸς τὰ ὀπίσω, μόλις ἔκαμε τὸ τελευταῖον αὐτῆς βῆμα ἐρχομένη πρὸς δεξιῶσιν τῆς ἐτέρας θεᾶς, ἥτις καὶ αὕτη ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ ποδὸς στηριζομένη καὶ τὸν ἀριστερὸν ἔχουσα προβεβλημένον φαίνεται ὡς νὰ ἔχη μόλις σταθῆ, ὅπως δεχθῆ τὴν χειραψίαν τῆς Ἀθηναῖας. Ἡ φυσικότης αὕτη τῆς παραστάσεως προσδίδει ἀρκετὴν ζωηρότητα εἰς τὸ ἀνάγλυφον, οὗτινος τὸν γραφικὸν χαρακτήρα προσεπάθησε νὰ ἐπαυξήσῃ ὁ τεχνίτης διὰ τῆς προσθήκης τοῦ κορμοῦ μετὰ τῆς ἀσπίδος καὶ διὰ τῆς ἀνεμώσεως τῆς διπλοῦδος τῆς πρὸς ἀριστερὰ θεᾶς. Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ τάσιν τῆς ἐπὶ τὸ γραφικώτερον παραστάσεως δεῶν νὰ ἀποδοθῶσι καὶ μικραὶ τινες λεπτομέρειαι, ὡς ἡ ἀπεικόνισις τοῦ σαυρωτῆρος τοῦ δόρατος τῆς Ἀθηναῖας καὶ τῆς κορυφῆς τοῦ σκῆπτρου (τετριμμένη νῦν) τῆς ἐτέρας θεᾶς.

Τίς εἶνε ἡ θεά, ἣν τοσοῦτον ἐπισήμως καὶ μετ' ἐγκαρδιότητος δεξιόθεται ἡ Ἀθηναῖα μανθάνομεν ἐκ τοῦ περιεχομένου τῶν ἐπιγραφῶν. Μόνον ἡ φυ-

σικὴ ἀντιπρόσωπος τῆς Σάμου, ἡ ἰδιαίτερα ταύτης θεά Ἥρα εἶνε δυνατόν νὰ ἀπεικονίζεται ἐν τῷ αὐτῇ θέσει μετὰ τῆς Ἀθηναῖας ἐπὶ κεφαλῆς ψηφισμάτων τοσαύτην φιλίαν δηλοῦντων μεταξύ τοῦ δήμου Ἀθηναίων, ὃν ἀντιπροσωπεύει ἡ Ἀθηναῖα, καὶ τῆς πόλεως τῆς Σάμου.

Ὁμοία πρὸς τὴν τοῦ ἀναγλύφου ἡμῶν παραστάσις μετ' ἐλαχίστας μόνον καὶ ἀσημάντους παραλλαγὰς ὑπάρχει καὶ ἐπὶ ἐτέρου ἀναγλύφου δημοσιευθέντος ὑπὸ Schöne ἐν Griech. Reliefs πίν. X, 54. Καὶ ἐκεῖνο ἐχρησίμευεν ὡς κορυφὴ ἐπιγραφῆς, εἶνε δ' ὁμοιώτατα πρὸς τὸ ἡμέτερον εἰργασμένον, καὶ πρέπει καὶ ἐκεῖ ἢ μετὰ τῆς Ἀθηναῖας θεᾶ νὰ ὀνομασθῆ Ἥρα ὡς παρετήρησεν ἤδη ὁ Petersen (Roem. Mitt 1889 σελ. 68).

Εἶνε πολὺ φυσικὸν πᾶς τις βλέπων τὸ ἀνάγλυφον νὰ σκεφθῆ, ὅτι αἱ ἐπ' αὐτοῦ παριστώμεναι θεῖαι καὶ μορφαὶ ἐποιήθησαν κατ' ἀπομίμησιν ἀγάλματων ἐκτεθειμένων τότε ἐν Ἀθήναις, ἐπειδὴ δὲ ἐλίγον μόνον ἀπέχουσιν οἱ χρόνοι τῆς κατασκευῆς αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀκμῆς τοῦ Φειδίου, φυσικὸν ἦτο μετὰ τῶν ἔργων αὐτοῦ καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ νὰ ζητηθῶσι τὰ πρότυπα. Οὕτως ὁ Petersen (ἐ. ἀ.) μετ' ἀρκετῆς πιθανότητος δεικνύει, ὅτι ἡ Ἥρα ἐποιήθη κατ' ἀπομίμησιν ἀγάλματος Ἡρας τοῦ Ἀλκαμένους (πβλ. καὶ Collignon Hist. de Sculpt. II σελ. 116).

Ἡ Ἀθηναῖα δὲν ὁμοιάζει καθ' ὅλα πρὸς τὰς λοιπὰς Ἀθηναῖας, αἵτινες παρίστανται συνηθῶς κατ' ἀπομίμησιν τῆς Παρθένου ἐπὶ τῶν ὁμοειδῶν ἀναγλύφων. Ὁ ἱματισμὸς αὐτῆς εἶνε εἰλημμένος ἐκ τοῦ προστύπου, καθ' ὃ κατεσκευάσθη καὶ ἡ Ἀθηναῖα Velletri καὶ αἱ πρὸς ταύτην ὁμοίαι (Furtwängler Meisterw. σ. 304 ἐ.) ἀποδεικνύει τοῦτο πρὸ πάντων ὁ τρόπος τῆς ἀμφιέσεως τοῦ ἱματίου καὶ τὸ ἐπὶ τῆς κοιλίας τριγωνικὸν πτύγμα τούτου· τὸ κράνος ὅμως εἶνε διάφορον. Ἐπὶ τῶν ἀναγλύφων τούτων ἡ στάσις, νομίζω ὅτι δὲν πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπ' ὄψιν, διότι αὕτη ἐκλονίζετο συμφώνως πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς παραστάσεως. Ὅτι τὸ πρόσωπον τῆς Ἀθηναῖας ἔχει ἀρχαιωτέραν τὴν ἔκφρασιν, ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδιαίτεραν ἀγάπην, ἣν ἔτρεφον οἱ Ἀθηναῖοι πρὸς τὴν ἀρχαϊκὴν πολιούχον, ἥς τὴν κεφαλὴν ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἀπεικονίζον.

[Κ. Κουρουνιώτης]

Ἐπειδὴ παρήλθε πολὺς σχετικῶς χρόνος, ἀφ' οὗτου ἐτυπώθησαν αἱ ἐξηγήσεις τῶν διαφόρων πινάκων ἐν τῷ παρόντι τόμῳ, ἐκρίθη ἀναγκαῖον νὰ προστεθῶσιν ἐντάθῃα, τὰ κυριώτερα ἐκ τῆς νεωτέρας βιβλιογραφίας περὶ τῶν δημοσιευμένων ἐπὶ τῶν πινάκων ἀρχαιοτήτων.

Πίναξ 1. *A. Joubin*, La sculpture grecque entre les guerres médiques et l'époque de Périclès (1901) σελ. 193 εἰκ. 68. *Colignon*, Histoire de la sculpture grecque II, 444 εἰκ. 70. *Colignon*, La polychromie dans la sculpture grecque σελ. 44 πίν. III. *Americ. Journ. of Arch.* VI 1902 σελ. 410-416. (*Arth. Fairbanks*), *H. Lechat*, La sculpture attique avant Phidias (1904) σελ. 467.

Πίναξ 2. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art ancienne VIII (1903) σελ. 217 πίν. III καὶ σελ. 535 εἰκ. *Archäologischer Anzeiger* 1901 σελ. 100 (*Wiegand*). *H. Lechat*, Au musée de l'Acropole d'Athènes (1903) σελ. 55 εἰκ., καὶ La sculpture attique σελ. 46 εἰκ. 1. *E. A. Gardner*, ancient Athens (1902) σελ. 181 εἰκ. *Th. Wiegand*, Die archaische Porosarchitektur der Akropolis zu Athen (1904) σελ. 73 εἰκ. (μετὰ διαφόρων φωτογραφικῶν εἰκόνων τοῦ συμπλεγμάτος) καὶ πίναξ IV ἄνω (ἔγχρωμος). *Brunn-Bruckmann Denkm.* 456 *A. Furtwängler*, Die Giebelgruppen des alten Hekatompedon (Sitzungsberichte der Bairischen Akademie, Philos. Klasse 1905, Heft III) σελ. 433 εἰκ. ἐν σελ. 446-447.

Πίναξ 3. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 85 εἰκ., καὶ La sculpt. attique σελ. 52 καὶ σμμ. 1. *Perrot-Chipiez*, Hist. de l'art VIII σ. 539 εἰκ. 275. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 80.

Πίναξ 4, 1. *H. Lechat*, Au musée σελ. 19 εἰκ. 4, καὶ La sculpture attique σελ. 64. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 203 εἰκ. 221, πίναξ XIV, 5.

Πίναξ 4, 2. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 541 εἰκ. 276. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 89 εἰκ. 4 καὶ La sculpt. attique σελ. 54 καὶ 56. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 97, πίναξ VIII, 1 καὶ 2. (Ἡ κεφαλὴ ἑπιτέθη νῦν ἐπὶ τοῦ κορμοῦ ἀριθ. μουσ. Ἀρχαιολ. 47 καὶ εἶνε μετ' αὐτοῦ ἀπεικονισμένη ἐν τοῖς ἀνωτέρω βιβλίοις).

Πίναξ 4, 3. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 123 εἰκ. 7, καὶ La sculpt. attique σελ. 58 εἰκ. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 208 εἰκ. 226.

Πίναξ 4, 4. (Ἄεισμα Ὑδρας). *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 26 εἰκ. καὶ La sculpt. Attique σελ. 24 εἰκ. *Perrot-Chipiez* Histoire de l'art VIII σελ. 533 εἰκ. 273. *E. A. Gardner* ancient Athens σελ. 180 εἰκόν. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 192 εἰκ. πίναξ VIII, 4 (ἔγχρωμος).

Πίναξ 4, 5 (Συμπλέγμα τάρου). *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 68 εἰκ. 3, καὶ La sculpture attique σελ. 72 εἰκ. *E. A. Gardner*, ancient Athens σελ. 182 εἰκόν. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 214 εἰκ. 230 *a* (*Carl Watzinger*). *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, σελ. 543 εἰκ. 278.

Πίναξ 5. *Joubin*, La sculpt. gr. σελ. 100. *K. Sittl*, Die Patrizierzeit der griech. Kunst (1891) πίν. III, 27. *Perrot-Chi-*

piez, Histoire de l'art VIII σελ. 526-527 εἰκ. 271 - 272. *Reinach* Recueil de têtes antiques πίν. 5-6. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 401.

Πίναξ 6 καὶ 7. *E. A. Gardner*, ancient Athens σελ. 202 εἰκόν. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 613 εἰκ. 309. *H. Lechat*, La sculpture attique σελ. 284.

Πίναξ 8 καὶ 10.1. *Jahrbuch des deutsch. Arch. Instit.* 1896 σελ. 44 εἰκ. 18 (*Kalkmann*). *E. A. Gardner*, anc. Athens σελ. 202 εἰκόν. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 612 εἰκ. 308. *H. Lechat*, La sculpture attique σελ. 379. Διὰ τὴν ἐπιγραφὴν *H. G. Lolling*, Κατάλογος τῶν ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ Μουσείου (1899) σελ. 9-10 ἀριθ. XXVIII.

Πίναξ 9 καὶ 10, 2. *De Ridder*, Catalogue de bronzes trouvés sur l'Acropole d'Athènes (1896) σελ. XXXIII καὶ ἀριθ. 740. *E. A. Gardner*, ancient Athens σελ. 203 εἰκόν. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, σελ. 648 καὶ 647 εἰκ. 332. *H. Lechat*, La sculpture attique σελ. 378.

Πίναξ 11, 2. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 678 εἰκ. 347.

Πίναξ 13 καὶ 13*a*. (Μοσχοφόρος ἀνωτέρω σ. 49 εἰκ.). Πρὸ καὶ Πολίτης ἐν Δελφῶν ἱστορικῆς καὶ ἔθνομολογικῆς Ἐταιρείας *A* σελ. 14-6. *E. Gardner*, Ancient Athens σελ. 184. *Perrot et Chipiez* Hist. de l'art VIII σελ. 227 καὶ 627, *Lechat* Au musée de l'Acrop. σελ. 106 καὶ La sculpture attique σελ. 106. *Kekulé* ἐν *Bädeker* 1904 σελ. LXXXVI καὶ 59. Ἡ ἔμπροσθεν σελ. 57 μνημονευθεῖσα ἐπιγραφή τοῦ ὕψους, ἐν ἧ ὄνομα Βόμβος, ἔξεδῆθη ἐπὶ *Brückner* ἐν *Dörpfeld* Troja und Ilion σελ. 454, XV, Beilage 60 (77 π. Χρ.), Πρὸ. ἔνω ἡμῶν πηλίνου εἰδωλίου Ἑρμοῦ κρισφόρου, Σ. Λομιαταίδης ἐν *EA* 1862 σελ. 57. Ἐν Βερολίῳ μουσεῖον (Antiquarium) λόγος ἐπ' οὗ ζωοφόρος (ἢ κεφαλὴ τοῦ ζώου ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὄμου τοῦ ἀνδρός) αὐτοῦ (M. J. 7477) ἐκ Κρήτης χαλκῶν εἰδωλίων κρισφόρου Ἑρμοῦ (ἢ κεφαλὴ τοῦ κριοῦ ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου τοῦ Ἑρμοῦ) αὐτοῦ: χαλκῶν εἰδωλίων ἀρχαίων ζωοφόρου παγγύμνου προβάλλοντος τὸ ἀριστερὸν σκέλος (ἢ κεφαλὴ τοῦ ζώου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὄμου τοῦ ἀνδρός). Πρὸ. ἐν τῷ Victoria and Albert μουσεῖον (South Kensington) ἐκμαχέτα ἀρ. 42-44 *abc* καὶ πηλίνου εἰδωλίου κρισφόρου γυμνοῦ ἐκ Μακεδονίας τῆς Λοκρίδος, ὕψος περ. 0.25 (ἢ κεφαλὴ τοῦ κριοῦ ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὄμου τοῦ ἀνδρός τῆς θύε λιλγ. ἢ τῆς θύε ἀρχ. μ. π. Χρ. ἔκατονταετηρίδος, (lent by George Salting Esq., ἀριθ. 2233). Ἄγαλμα Ἑρμοῦ, *Mariani* ἐν *Bull. municip.* 1901 σελ. 159 (*A. de Ridder* ἐν *RÉG* 1902 σελ. 393). Χαλκῶν εἰδωλίων κρισφόρου ἐξ Ἀνδριστῶν (ἔμπρ. σ. 59 ἀριθ. 1), *Perdrizet* ἐν *BCH* 1903 σ. 301 (*A. de Ridder* ἐν *RÉG* 1905 σ. 126). Κορμὸς κρισφόρου (ἢ κεφαλὴ τοῦ ζώου ἦν ἐπὶ τοῦ δεξιῦ ὄμου τοῦ ἀνδρός) ἐκ τῶν ἀνακαψῶν τῆς Π. Κορινθίου, *T. W. Heermann* ἐν *Amer. Journ. of Archaeology* 1904 (VIII) σ. 439, πίν. XVIII. (Ἀθήνησι, τῇ 15ῃ Μαρτίου 1906, *Βασιλῆος Λεονάρδος*).

Πίναξ 14, 14*a* καὶ 14*b* *Perrot-Chipiez* Histoire de l'art VIII σελ. 553 εἰκ. 279, 280 καὶ 281. *Revue des Études grecques* XI 1898 σελ. 188 (*H. Lechat*, πλ. τοῦ αὐτοῦ La sculpt. attique σελ. 307 σμμ. 1). *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 303 εἰκ. *Th. Wiegand*, Poros-Architektur σελ. 126 εἰκ. (μετὰ διαφόρων εἰκό-

νων) καὶ πίναξ XVI καὶ XVII. *H. Furtwängler*, Sitzungsber. d. bair. Akad. 1905, Heft 3 σελ. 458 ἔ.

Πίναξ 15. *Joubin*, La sculpt. gr. σελ. 47 καὶ 53 εἰκ. 4. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, σελ. 189 πίν. II καὶ σελ. 561 ἔ. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 338 ἔ. καὶ La sculpt. attique σελ. 245 ἔ

Πίναξ 16. 1. *Joubin*. La sculpture gr. σελ. 159 εἰκ. 52. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, σελ. 603 εἰκ. 303. *C. Joergensen* Kvindefigurer σελ. 32 εἰκ. 15. *Bulle-Hirth*, der Schöne Mensch, Altertum πίν. 29 ἀριστογρά. *Athen. Mitt.* XVII, 1892 σελ. 48 D καὶ σελ. 64 ἔ. (Sauer) *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. 324 ἔ. εἰκ. 31 καὶ La sculpt. Attique σελ. 158 ἔ. *E. A. Gardner*, ancient Athens 158, πίν. 15. (Μέρους τῆς νεωτέρας βιβλιογραφίας τῶν Κορῶν ἐλήφθη ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ ἴδιου Lechat γενομένων προσθηκῶν ἐν ἰδίαις σημειώσεσιν ἐν τῷ βιβλίῳ αὐτοῦ La sculpture attique).

Πίναξ 16, 2. *Bulle-Hirth*, Schöne Mensch, Altertum πίν. 29 δεξιᾷ. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art, VIII, σελ. 597 εἰκ. 300. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 154 ἔ. εἰκ. 10 καὶ La sculpt. attique σελ. 235 ἔ.

Πίναξ 17, 1. *Bulle-Hirth*, der schöne Mensch πίν. 33. *C. Joergensen*, Kvindefigurer πίν. I. *S. Reinach*, Têtes antiques πίν. 11-12. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art σελ. 592 εἰκ. 297. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 368 ἔ. εἰκ. 38 καὶ La sculpt. attique σελ. 388.

Πίναξ 17, 2. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 595 εἰκ. 299. *S. Reinach*, Têtes antiques πίν. 43. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 365 ἔ. εἰκ. 37 καὶ La sculpt. attique σελ. 353 ἔ.

Πίναξ 18. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 589 εἰκ. 295. *C. Joergensen*, Kvindefigurer πίν. II. *Gazette des beaux-arts* 1886, XXXIII, σελ. 417. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 202 ἔ. εἰκ. 22 καὶ La sculpt. attique σελ. 219 ἔ.

Πίναξ 19. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 577 εἰκ. 289. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 304 ἔ. εἰκ. 26 καὶ La sculpt. attique σελ. 227 ἔ.

Πίναξ 20. *Bulle-Hirth*, der schöne Mensch, Altertum πίν. 31 καὶ 32 δεξιᾷ. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, σ. 601 εἰκ. 302 καὶ πίν. IV, 2 καὶ πίν. XIII. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 279 πίν. 1 καὶ 2 καὶ La sculpt. Attique σελ. 390 ἔ.

Πίναξ 21. *Brunn-Bruckmanns*, Denkmäler I, 556 (πῶλ. καὶ κείμενον εἰς τὸν πίνακα τοῦτου). *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 581 εἰκ. 292. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 152 εἰκ. 9 καὶ La sculpt. attique σελ. 240 ἔ.

Πίναξ 22. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 584 εἰκ. 293. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 330 ἔ. εἰκ. 32 καὶ La sculpt. attique σελ. 193. *Athen. Mitt.* XVII, 1892 σελ. 48 F καὶ σελ. 64 ἔ.

Πίναξ 23. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σ. 296 ἔ. εἰκ. 25 καὶ La sculpt. Attique σελ. 224. *Gazette des beaux arts* 1886 XXXIII σελ. 419.

Πίναξ 24, 1. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 320 ἔ. εἰκ. 30 καὶ La sculpt. attique σελ. 221 ἔ. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII πίν. V καὶ σελ. 596 εἰκ. 301. *Gazette des beaux-arts* 1892 II σελ. 109.

Πίναξ 24, 2. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 395 εἰκ. 44. *Perrot-Chipiez* Hist. d. l'art VIII, σελ. 297 εἰκ. 121.

Πίναξ 24, 3. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 313 εἰκ. 29 καὶ La sculpture attique σελ. 233. *Perrot* Hist. VIII pl. IV 1.

Πίναξ 25, 1. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, σελ. 578 εἰκ. 290. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σ. 150 ἔ. εἰκ. 8 καὶ La sculpt. attique σελ. 225. *C. Joergensen*, Kvindefigurer σελ. 18 εἰκ. 5. "Ἴδε καὶ εἰκόνα ἐν τῷ κείμενῳ τοῦ πίνακος 556 τῶν Denkmäler.

Πίναξ 25, 2. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 173 ἔ. εἰκ. 15 καὶ σελ. 351, καὶ La sculpt. attique σελ. 234. *C. Joergensen*, Kvindefigurer σελ. 16 εἰκ. 4.

Πίναξ 26. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 156 εἰκ. 11, καὶ La sculpt. attique σελ. 232. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 579 εἰκ. 291.

Πίναξ 28. *Joubin*, La sculpt. gr. σ. 68-69. *Bulle-Hirth*, der schöne Mensch πίν. 54 καὶ 55 ἄνω. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII, πίν. XIV σ. 643 ἔ. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 375 εἰκ. 39 καὶ La sculpture attique σελ. 362 ἔ.

Πίναξ 29. *Brunn-Bruckmanns* Denkm. 461 B. *Joubin* La sculpt. gr. σελ. 62 ἔ. εἰκ. 6. *Bulle-Hirth*, der Schöne Mensch, Altertum πίν. 52. *H. Lechat*, La sculpture attique σελ. 452 ἔ. εἰκ. 38.

Πίναξ 31, 1 ἄνω. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 232.

Πίναξ 31, 2 ἄνω. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. σελ. 377, εἰκ. 40 καὶ La sculpt. attique σελ. 257. *Perrot-Chipiez*, Histoire de l'art VIII σελ. 607 εἰκ. 305.

Πίναξ 31, 4 ἄνω. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 200 ἔ. εἰκ. 13.

Πίναξ 31, 1 κάτω. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 481 εἰκ. 43 (κατατομή) καὶ σελ. 480 σημ. 3.

Πίναξ 31, 2 κάτω. *H. Lechat*, La sculpt attique σελ. 198 ἔ. εἰκ. 12.

Πίναξ 31, 4 κάτω. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 479, εἰκ. 42.

Πίναξ 32, 1. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 104 ἔ. καὶ Au musée de l'Acrop. σελ. 109 ἔ. εἰκ. 6.

Πίναξ 32, 2 ἄνω. *Perrot-Chipiez* Histoire de l'art VIII, σελ. 648.

Πίναξ 32, 1 κάτω. *H. Lechat*, La sculpt. attique σελ. 273, εἰκ. 23.

Πίναξ 32, 2 κάτω. *H. Lechat*, Au musée de l'Acrop. 309, εἰκ. 27 καὶ La sculpt. attique σελ. 227.

K. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ